

Ángel Ganivet

Cartas finlandesas Suomalaiskirjeitä

**Edición conmemorativa con ocasión
del centenario de la independencia de Finlandia**

Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden kunniaksi

©Edición AECID, Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo.

Catálogo general de publicaciones oficiales de la Administración General del Estado;
<https://publicacionesoficiales.boe.es>
NIPO: 502-17-046-8.

ISBN 978-952-7260-04-3

Esta publicación ha sido posible gracias a la Cooperación Española a través de la Agencia de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID). El contenido de la misma no refleja necesariamente la postura de la AECID.

La edición original en español de la obra *Cartas finlandesas* incluida en la presente publicación corresponde a una edición facsimilar a partir del ejemplar de 1905 depositado en la Biblioteca Nacional de España.

La traducción al finés de la obra *Cartas finlandesas* con el título finlandés *Suomalaiskirjeitä* fue realizada por Kaarle Heikki Ensio Hirvonen y publicada en Finlandia por la editorial WSOY en 1964 y 1993.

Agradecimiento especial a la editorial finlandesa WSOY y a Raine Ensio Hirvonen por permitir la realización de esta publicación bilingüe mediante la renuncia de los derechos de autor sobre la publicación en finés de la obra *Suomalaiskirjeitä*.

Diseño: Raquel Romero Pérez y Giovanni Calabretta

Corrección: Raquel Romero Pérez y Giovanni Calabretta

Maqueta: Kustantaja Laaksonen

Fotografía portada: Miriam de Andrés de Castro

Traducción prólogo e introducción: Ursula Ojanen (las citas en finés de la obra *Cartas finlandesas* han sido extraídas de la traducción de Kaarle Hirvonen)

Un agradecimiento especial a M^a. del Carmen Díaz de Alda Heikkilä por su especial dedicación y colaboración en esta iniciativa.

Ángel Ganivet

Cartas finlandesas

Edición conmemorativa con ocasión del
centenario de la independencia de Finlandia

Helsinki, 2017

©Painos Espanjan kansainvälisen kehitysyhteistyön virasto AECID.

Valtion yleishallinnon virallisten julkaisujen yleisluettelo;

<https://publicacionesoficiales.boe.es>

NIPO: 502-17-046-8.

ISBN 978-952-7260-04-3

Tämän teoksen julkaisemisen on mahdollistanut Espanjan kansainvälinen yhteistyö Espanjan kansainvälisen kehitysyhteistyön viraston AECIDin välityksellä. Teoksen sisältö ei välttämättä edusta AECIDin kantaa.

Tämän julkaisun espanjankielinen *Cartas finlandesas* -teos on Espanjan kansalliskirjastolle kuuluvan vuonna 1905 julkaistun laitoksen näköispainos.

Cartas finlandesas -teoksen on suomentanut Kaarle Heikki Ensio Hirvonen nimellä *Suomalaiskirjeitä* ja käännöksen on julkaissut Suomessa WSOY vuosina 1964 ja 1993.

Suuret kiitokset WSOYlle sekä Raine Ensio Hirvoselle, jotka ovat luopuneet *Suomalaiskirjeitä* koskevista tekijänoikeuksistaan ja siten mahdollistaneet tämän kaksikielisen laitoksen julkaisemisen.

Ladonta: Raquel Romero Pérez ja Giovanni Calabretta

Oikeuskirjoituksen tarkastus: Raquel Romero Pérez ja Giovanni Calabretta

Taitto: Kustantaja Laaksonen

Kansikuva: Miriam de Andrés de Castro

Esipuheen ja johdanto-osan käännös: Ursula Ojanen (*Suomalaiskirjeiden* sitaatit ovat Kaarle Hirvosen suomennoksesta)

Erityinen kiitos M^a. del Carmen Díaz de Alda Heikkilälle hyvästä yhteistyöstä ja omistautumisesta tälle hankkeelle.

Ángel Ganivet

Suomalaiskirjeitä

Suomen itsenäisyyden
satavuotisjuhlavuoden kunniaksi

Helsinki, 2017

Prólogo a la edición bilingüe de *Cartas finlandesas*, de Ángel Ganivet

Manuel de la Cámara Hermoso

Embajador de España

I

La publicación de esta edición bilingüe español-finés de las *Cartas finlandesas* responde a una iniciativa de la Embajada de España en Helsinki en colaboración con la Agencia Española de Cooperación Internacional (AECID), con el objetivo de rendir homenaje a nuestros amigos finlandeses cuando se cumplen los cien años de su independencia. Si tomamos en conjunto los años 2017 y 2018, tenemos –además del centenario de la independencia– el aniversario del reconocimiento de Finlandia por España como estado el 21 de febrero de 1918¹, la apertura de un Consulado General en Helsinki el 16 de agosto del mismo año y la publicación en forma de libro de las *Cartas* en septiembre de 1898², pocos meses antes de la trágica y misteriosa muerte del autor, el 29 de noviembre de 1898.

Ganivet llegó a Helsinki a finales de enero de 1896 y permaneció en esta capital hasta el verano de 1898. Su residencia, una casa de madera, estuvo situada al lado de uno de los parques más emblemáticos de la ciudad, el Brunnsparken (“*lo mejor de Helsinki*”, según Ganivet, aunque lo describe como “*un grupo de casas diseminadas sin orden en un bosque junto al mar*”), muy próximo al mar Báltico, más conocido hoy día por su nombre en finés, Kaivopuisto (que quiere decir “*el parque del pozo*”), y cerca de donde se ubica actualmente la Embajada de España. Trata de

1 El 21 de febrero de 1918, España reconoció a Finlandia y se establecieron relaciones diplomáticas a partir del 16 de agosto de 1918. Parece que fuimos el primer país no perteneciente a la región del Mar Báltico que estableció una representación permanente en dicho país aunque existía un Consulado General creado por Real Decreto de 12 de mayo de 1888, cuyo titular fue el Cónsul Sanchez-Martínez (folleto de la Embajada de España en Helsinki con ocasión del Centenario de la Independencia de Finlandia, 2017).

2 Las primeras 20 *Cartas* se publicaron en un diario local, *El Defensor de Granada*, entre el 14 de octubre de 1896 y el 9 de julio de 1897. Las *Cartas* 21 y 22 aparecieron el 20 y 26 de ese mes y en forma de libro completo en septiembre de 1898.

superar su nostalgia por Granada equiparando al “Brunnsparken” con la Alhambra y el Báltico con la Vega granadina (*Carta XV*).

Ganivet había ingresado en el Cuerpo Consular que, por aquél entonces, estaba separado de la Carrera Diplomática³. Sus funciones oficiales consistían principalmente en promover y facilitar el comercio con el país de destino y ayudar y proteger a los ciudadanos españoles que se desplazaban a Finlandia (casi todos comerciantes o miembros de la tripulación de buques mercantes). Ganivet ya había desempeñado con anterioridad estas funciones en Amberes, aunque no parece que el trabajo consular le entusiasmara (“*En España hay pocas personas que sepan que hay Cónsules y para qué sirven*”, se limita a decir sobre su labor oficial). En la Embajada en Helsinki todavía se conserva algún documento consular original firmado por Ganivet, diligencias relacionadas con la actividad comercial y marítima y hay un retrato de Ganivet hecho en Helsinki por el estudio de fotografía Ateljé Nyblin, que sigue funcionando hoy día en esta ciudad.

El interés principal español durante la mayor parte del siglo XIX relacionado con Finlandia eran las exportaciones de vino, frutas y sal a ese país. Parece que ya entonces las bebidas alcohólicas estaban fuertemente gravadas con impuestos y aranceles (“*El vino, como artículo extranjero, en gran parte español, cuesta carísimo*”. *Carta XVI*). Al parecer, debido a la caída de la actividad comercial, se habría decidido el traslado de Ganivet a Riga en julio de 1898, aunque él ya habría pedido la excedencia por tener decidido regresar a España para dedicarse completamente a la literatura⁴. Muy probablemente la marcha de una ciudad cosmopolita como Helsinki y la llegada a otra mucho más provinciana, en la que no tenía amigos como en la capital finlandesa, contribuyó a ahondar la depresión que sufría Ganivet, que le llevó al suicidio poco después de su llegada a Riga.

Los dos años y medio que pasó en Helsinki fueron enormemente prolíficos desde el punto de vista literario y sirvieron para que Ganivet se labrara una gran reputación en el mundo cultural español, especialmente en su ciudad natal, Granada. En ese tiempo, escribió *Granada la Bella*, *Cartas finlandesas*, *Idearium Español*, *Hombres*

3 La fusión entre ambas Carreras no se produjo en España hasta el año 1928 –según indica el Embajador Don José Antonio de Yturriaga–, tras la adopción de la Convención de la Habana de 1928 sobre Agentes Consulares, que autorizó a las Misiones Diplomáticas a ejercer funciones consulares.

4 Véase reportaje de El País Cultura: Ochenta aniversario del suicidio de Ganivet, declaraciones de las sobrinas del Precursor de la Generación del 98. El País, 29 de noviembre de 1978.

del Norte y *Los trabajos del infatigable creador*, Pío Cid. Muy probablemente a ello contribuyó no poco la dureza del clima de Helsinki. Su amigo Nicolás María López, miembro, como Ganivet, de La Cofradía del Avellano (un grupo de intelectuales granadinos), cita el siguiente comentario del escritor:

¿Qué va uno a hacer aquí en días como hoy, en que desde la mesa donde escribo (...) veo cruzar, desencadenados, horribles huracanes de nieve que parecen el juicio final? Y a ratos ni siquiera tengo la tranquilidad de defenderme acurrucado en mi pequeña casa, porque temo salir volando con ella e ir a parar al quinto infierno. No me queda pues más recurso que amarrarme, coger la pluma y escribir...⁵

II

Las *Cartas* reflejan, sin ningún género de restricción, lo que pensaba el autor sobre el país en el que estaba acreditado, su política, su geografía, su clima, el espíritu de sus gentes, sus mujeres, la gastronomía, el sistema educativo, la forma de divertirse y hasta su actitud ante la muerte⁶. Ganivet expresaba su pensamiento públicamente de forma libérrima, lo que hoy día no sería posible hacer a un diplomático acreditado en otro país:

“Vivo en este país a costa de España y, aunque no hay ningún reglamento que me obligue a escribir a mis paisanos, no hay tampoco ninguno que lo prohíba, de suerte que soy libre de pensar como pienso que estoy obligado y, con el sueldo que me pagan, pagado” (Carta I).

Ganivet confesaba que no era un experto sobre el país que le recibe:

“El único libro que tengo a mano es el Adressbok o guía de la ciudad. No trato de hacer un estudio científico: voy sencillamente a exponer las ideas que se le ocurren a un español que por casualidad vive en Finlandia” (Carta I).

La verdad es que las *Cartas* están escritas con bastante ironía, en estilo periodístico y no poco humor, “dry humour”, lo que hace que su lectura sea fácil y

5 Véase Judith Ginsberg, Ángel Ganivet, Tamesis Books, London, 1985, p. 64.

6 Ganivet se admira de la naturalidad con la que se trata a la muerte en Finlandia, a la que califica de “*biblica*”, a la que ve como “*idea natural en un país donde la vida es tan dura*” (Carta XXII). El respeto y afecto que los finlandeses sienten hacia sus seres queridos muertos se aprecia hoy bien en el cementerio de Helsinki, que ocupa un lugar muy destacado en la ciudad.

amena⁷. Puede hallarse incluso algún comentario propio de las *Cartas* en otras de sus obras escritas en Helsinki. Así, en el *Idearium Español* comenta:

Días atrás expliqué yo a mi criada, una buena mujer, más ignorante que buena, el origen del mundo y la mecánica celeste. No seguí el sistema de Copérnico, ni el de Ticho-Brabe, ni el de Tolomeo, sino otro sistema que yo he inventado para entretenerme y que, para mi criada que no sabe de estas cosas, es tan científico como si hubiera sido sancionado por todos los grandes astrónomos del orbe. Al día siguiente vi entrar a mi criada con un ramo de rosas buscadas no sé dónde, pues en estas latitudes no abundan, y entregarme, sin decir palabra, el inesperado e inexplicable obsequio, y cuando tuve en la mano el ramillete, me vino al pensamiento la explicación deseada y dije: las ideas de ayer han echado estas flores⁸.

Pero, detrás de esa ironía y humor, hay sin duda un pensamiento muy profundo y una gran perspicacia. Ortega y Gasset, en su prólogo a la edición de las *Cartas finlandesas* y *Hombres del Norte*, colocaba a Ganivet junto a Unamuno, Maurice Barrés y George Bernard Shaw, a los que bautizaba como “*la Generación de 1857*”, entre “*los primeros literatos que, sin dejar de serlo, penetraron en el mundo de las ideas. Son literatos y pensadores*”⁹. También se ha equiparado a Ganivet y sus *Cartas* con otros autores españoles, como el Padre Feijoo, José Cadalso o Mariano José de Larra que utilizaron, al igual que nuestro Cónsul, el método epistolar para reflejar sus impresiones y su pensamiento, como testigos externos. En Ganivet se advierte el interés por el país que le acoge, pero en realidad siempre tenía “*in mente*” a España, estableciendo constantes comparaciones entre ambos países¹⁰.

Ganivet reconocía que en sus *Cartas* había mucho de opinión personal:

“Un amigo mío (...) me ha llamado seriamente la atención acerca de esta debilidad de mis facultades descriptivas: Casi siempre empiezas bien —me dice— pero a las pocas líneas te tuerces y, en lugar de decirnos lo que ves, lo que tú nos envías no son impresiones sino opiniones” (Carta XII).

7 Ganivet pregunta a su “*staederska*” o asistenta cuántos habitantes tiene Helsinki y ésta, después de reflexionar un poco, le da la cifra (unos 70.000) en sueco. Y comenta Ganivet: “*Sospecho que esta buena mujer me va a prestar grandes servicios, aparte de los que me presta limpiándose la casa. Desde ahora mismo la nombro pasante de mi escuela*”. El autor comentará que su “*staederska*” le sirve también de termómetro en invierno, dependiendo de cómo llegue vestida a su casa por la mañana (*Carta XII*).

8 *Idearium Español*. Espasa Calpe Colección Austral n° 139, enero 1970, p. 105.

9 Ortega y Gasset. Ángel Ganivet, *La Generación de 1857*. Prólogo a la primera edición. Espasa Calpe. 1940.

10 Los Caminos del ensayo: Ganivet y las Cartas Finlandesas. Juan Ros García.

Más adelante insistía en que daba más importancia a sus impresiones que a sus ideas (*Carta XVII*).

Además de con su criada, uno puede imaginarse a Ganivet hablando con su acento granadino, probablemente en francés (que entonces era la lengua culta en Europa) y quizás en sueco (lengua que hablaba bastante bien y que, sin duda, le gustaba) con sus contertulias, principalmente con su profesora de sueco, la joven Mascha Diakovsky, con quien parece llegó a tener una breve relación sentimental, que le introdujo a las obras de autores escandinavos como el noruego Jonas Lie, Björnsterno Björnson y Henrik Ibsen, además de obras épicas de la literatura fina como *Kalevala* y, además de enseñarle sueco, perfeccionar su alemán e iniciarle en el ruso. Y también con su círculo de amigas finlandesas como la pintora Hanna Rönnerberg, que vivía en su misma casa y pintó un retrato de él (Ganivet dice que sus amigos comentan que en el retrato hay mucho parecido con el modelo), las tres hermanas Wennerbergin y Ella Sahlberg¹¹.

III

Ganivet describía la Finlandia de su época, en la que tenían presencia tres culturas: la sueca, la rusa y la propiamente finlandesa:

“Finlandia no es una casa en la que se pueda decir: aquí vive Fulano de Tal; es una casa de pisos; viven muchos en ella: en el principal viven los rusos que, aunque son muy pocos, son los amos; en el segundo y tercero, los suecos o los finlandeses sometidos a la cultura sueca y olvidados de su lengua y costumbres nativas; en los sótanos y las buhardillas, es decir, en el interior del país, viven los verdaderos, los legítimos finlandeses” (*Carta II*).

Y más adelante añadía, en una visión bien preclara de lo que es la Finlandia de hoy:

“Pero, pasado el primer momento de confusión, comienza a distinguirse, y al cabo se distingue con claridad, que aquí lo esencial es lo finlandés de raza, la gente del interior, fran landet (...) así es la raza pura finlandesa: su evolución es lenta y retrasada, pero es vigorosa e intensa, y en su día dará frutos abundantes”.

Y equiparaba a los verdaderos finlandeses —que, comentaba, tenían una lengua completamente distinta del ruso y del sueco, lejanamente emparentada

11 Judith Ginsberg. Op. Cit. p. 69. Ganivet no menciona a ningún “amigo”, solo amigas, con las que sin duda se encontraba a gusto, aunque éstas probablemente le proporcionaban solo una visión un tanto limitada porque pertenecían a la élite social y cultural de la Finlandia de entonces, predominantemente sueco-parlante.

con el húngaro— con los iberos, los celtas y los celtíberos en la Península Ibérica, colonizados por fenicios, griegos y romanos (que, en el caso de Finlandia, serían —según Ganivet— los suecos).

Acto seguido Ganivet dedicaba su atención a exponer la gran obra épica de la literatura finlandesa, *Kalevala*, “*epopeya de los carelios, de los hijos de Kalevala o legítimos finlandeses*”. Y anticipaba que la lengua sueca, la de las élites intelectuales de la época, habría de quedar como medio supletorio de comunicación, haciéndose predominante el idioma que representa el “*Volkgeist*” de los finlandeses, el finés.

Reconocía el autor no obstante que la posición geográfica de Finlandia, entre el “*coloso*” ruso y el “*león*” escandinavo, había hecho históricamente muy difícil la posición de los finlandeses. Era un país con escasa población y muy pocos recursos naturales, aunque contaba, en frase de Ganivet, con “*gobernantes habilísimos*”. Y eso le llevaba a él a destacar un elemento muy especial y positivo de los finlandeses: su respeto natural y espontáneo por las normas. Frente a ello, Ganivet ponía en contraste en su *Idearium Español* la situación de España:

“En la Edad Media nuestras regiones querían reyes propios, no para estar mejor gobernadas, sino para destruir el poder real; las ciudades querían fueros que las eximieran de la autoridad de esos reyes ya achicados, y todas las clases querían fueros y privilegios a montones; entonces estuvo nuestra patria a dos pasos de realizar su ideal jurídico: que todos los españoles lleven en el bolsillo una carta foral con un solo artículo, redactado en términos breves, claros y contundentes: ‘Este español está autorizado para hacer lo que le dé la gana’”¹² .

Ganivet abordaba también en las *Cartas*, un tema trascendental, que está de rabiosa actualidad en España, el de la nación y las nacionalidades, perenne problema de España. El escritor entendía el problema y afirmaba: “*Si las varias nacionalidades que coexisten en una nación viven en un perfecto equilibrio, sin mirarse las unas a las otras, o la máquina social está parada y es inútil, o está parándose y la disolución se aproxima*” (*Cartas III*). El autor consideraba que lo primero y fundamental era consolidar la unidad de la nación y, solo cuando esto se hubiera logrado, se podían dirigir los esfuerzos a establecer un régimen social más justo y benéfico.

Ganivet se mostraba claramente partidario de la autonomía municipal, porque consideraba que el municipio es un ente natural. En cambio, no le agradaba mucho la autonomía de las regiones:

“Las regiones son organismos accidentales que cambian con el tiempo. Si usted quiere reconstruir, por ejemplo, a Cataluña, Aragón, Valencia, Murcia y

12 *Idearium Español*. Op. Cit., p. 55.

Andalucía alta y baja, yo pediré que se vaya más lejos y que tengamos Tarraconense, Cartaginense y Bética (...). Y si me dice que esto es absurdo, yo demostraré que mi plan es absurdo como cuatro y el de usted como dos; pero tan absurdo es el uno como el otro, porque en ambos se da un salto atrás...” (Cartas, III).

Nuestro autor consideraba, tal vez con bastante fundamento, que el problema de la cohesión nacional de España se debía en gran parte a la desviación de las energías de los españoles justo cuando se había conseguido la unidad política:

“España, como nación, no ha podido crear todavía un ambiente común y regulador, porque sus mayores y mejores energías se han gastado en empresas heroicas. Apenas constituida la nación, nuestro espíritu se sale del cauce que le estaba marcado y se derrama por todo el mundo en busca de glorias exteriores y vanas, quedando la nación convertida en un cuartel de reserva, en un hospital de inválidos, en un semillero de mendigos”¹³.

Y añadía:

“Acaso hubiera sido un bien para España que el largo y doloroso descenso que se inicia en la paz de Westfalia y se consuma en la de Utrecht hubiera sido una caída rápida, en la que hubiéramos probablemente sacado a salvo la unidad nacional; pero, diseminadas nuestras fuerzas para atender a muchos puntos a la vez (...) las soldaduras de las diversas regiones españolas comenzaron a despegarse y estuvo a punto de dislocarse la nación. Y se dislocó en parte, puesto que Portugal, cuya unión era más reciente, concluyó por conquistar su independencia”¹⁴.

Curiosa la percepción de Ganivet al comentar sobre el sistema político de Finlandia país que, en su opinión, estaba muy bien gobernado. Elogiaba positivamente el hecho de que la Dieta o Parlamento se reuniera solo una vez cada tres años y no fuera elegida por sufragio universal –que no parecía gustar mucho al autor (“yo soy ferviente partidario del sufragio universal, con una limitación: la de que no vote nadie”)– sino por clases o estamentos al estilo medieval (nobleza, clero, burguesía y

13 *Idearium Español*, p. 72. Ganivet menciona la política africana de Castilla, para continuar la batalla contra los moros, la política mediterránea de Aragón (porque “así como Aragón ayudó a Castilla a la conquista de Granada, Castilla tenía que ayudar a Aragón en sus empresas en Italia”), la conquista, evangelización y civilización de los vastos territorios americanos (que Ganivet basaba en un “azar histórico”) y el norte, al incorporarse los Países Bajos a la Corona española, que nos sumió en agotadoras guerras de religión, tras la muerte del Cardenal Cisneros, la llegada a España de Carlos de Gante y la derrota de los Comuneros.

14 *Idearium*. Cit., p. 85. Ganivet criticaba “la idea de algunos políticos de disolver la nación española, resucitar las antiguas regiones y fundar la unidad sobre algo parecido a una confederación”. Op. Cit., p. 93.

campesinos) y el requisito de mayorías reforzadas (el concurso de al menos tres de los cuatro estamentos) para aprobar cuestiones de especial trascendencia. Ganivet no pudo prever que, solo veinte años después, al conseguir su independencia, Finlandia pasaría, tras una cruenta guerra civil, a un Parlamento unicameral elegido por sufragio universal.

IV

Destacaba el autor el afán de los finlandeses por el progreso y el desarrollo (*“Finlandia es un país que ama el progreso y avanza a galope tendido por todas las sendas que a él conducen”*) y el entusiasmo con el que incorporaban los nuevos elementos como el ferrocarril o el teléfono, aunque opinaba que se daba demasiada importancia al progreso material y no suficiente a los vínculos afectivos de familia, de amor o de amistad. En ese sentido el autor se mostraba un poco injusto, al infravalorar los valores espirituales del pueblo finlandés.

Ganivet consideraba que el pueblo finlandés era muy progresista (en el sentido de que amaba el progreso, no con el significado ideológico que se da hoy día a ese adjetivo) pero, a diferencia de los norteamericanos, eran gentes que no vivían para trabajar, sino que trabajaban para vivir:

“..el finlandés es calmoso hasta un extremo desesperante, pero tiene una constancia a prueba de bomba; su entusiasmo progresista nace, propiamente hablando, del deseo de economizar tiempo y de molestarse lo menos posible” (Carta VI).

El autor mostraba su admiración por la universidad finlandesa, destacando cómo la Universidad de Helsinki era un espacio abierto, en el que se ayudaba y estimulaba a los alumnos, se prestaban libros al público en general y se organizaban actividades culturales como conferencias y conciertos con entradas a precios populares.

Nuestro autor se sorprendía por el grado de *“bancarización”* de la sociedad finlandesa, que ya a finales del XIX depositaba todo su dinero en los bancos (*“que pagaban un interés del 2%”*, comentaba el autor) y hacían todos sus pagos mediante cheques (en la actualidad los cheques han sido sustituidos por el pago electrónico y casi no se usa en Finlandia el dinero en efectivo). También destacaba los altos precios de las viviendas de alquiler (la oferta siempre iba, según Ganivet, a remolque de la demanda) y de los alimentos más apreciados en España como el aceite, el vinagre, las frutas, las legumbres o las naranjas y lo difícil de encontrar ajos (solo en las farmacias, como medicina, relata) o los garbanzos (*Carta XIV*). Helsinki era,

como hoy día, una ciudad muy segura y Ganivet comentaba que las puertas de las casas no tenían cerrojos, ni candados, ni incluso cerraduras.

La gastronomía local era para Ganivet un problema, por la abundancia de manteca y los pesados condimentos y salsas:

“Si Churriguera se hubiera dedicado a la cocina (con lo cual la arquitectura no hubiera perdido gran cosa), hubiera sido un gran cocinero al estilo finlandés”.
(Carta XVI)

Las mujeres finlandesas, con las que Ganivet tuvo bastante trato, son objeto de admiración y crítica (*“aquí la hembra ha sacado los pies del plato”*). A un granadino conservador como Ganivet, que combatía hasta la construcción de la Gran Vía en su ciudad natal, le chocaba el grado de emancipación de las mujeres en Finlandia, su independencia intelectual y social, el hecho de que casi todas tuvieran una profesión, su elevada formación cultural¹⁵ y el trato natural entre hombres y mujeres desarrollado en la coeducación desde la primaria. Se mostraba especialmente crítico con las que hoy llamaríamos “feministas” y mucho más comprensivo con las mujeres de la clase trabajadora, en quienes detectaba una personalidad femenina más tradicional¹⁶, parecida a muchas de las mujeres españolas de la época:

“La mujer española, guiada solo por su instinto, ha sabido enamorarse de cualquier ganapán, crear una numerosa prole, y mal que bien salir adelante con ella (...), en suma, vivir una vida natural e íntegramente humana”.

Bien es verdad que la mayoría de las mujeres con las que Ganivet tuvo un mayor trato pertenecían a la élite económico-social sueco parlante.

El autor destacaba cómo a las mujeres finlandesas les gustaba hacer ejercicio para cuidar su tipo y mencionaba *“un género de patinación nuevo y curioso”*, que sería el equivalente al esquí de nieve actual, que Ganivet proponía introducir en su Granada natal, dentro de su proyecto que denominaba *“Finlandia andaluza”*, con lo que anticipaba lo que hoy son las estupendas pistas de esquí de Sierra Nevada.

15 *“Preguntemos a la generalidad de los españoles qué idea tienen sobre Finlandia y los finlandeses y notaremos que no tienen ninguna idea, y al notarlo descubriremos un rasgo de nuestra idiosincrasia: el desdén con que miramos todo lo que ocurre fuera de España, y casi todo lo que ocurre dentro también (...) En cambio, aquí se nos conoce, aunque por desgracia sea por el lado peor, y he encontrado ya varias señoritas que me han dicho de memoria las 49 provincias de España”.* (Carta X)

16 *“Hasta he creído notar que las mujeres que se dedican a trabajos más vulgares tienen mayor propensión a la vida sentimental: el prosaísmo de sus ocupaciones les quita la gracia y la delicadeza de la expresión; pero debajo de apariencias adustas, masculinas, se conserva la idea de madre, la idea constitutiva de la naturaleza de la mujer: la de rendirse y someterse, de mejor o peor gana, a la autoridad natural del hombre”.* (Carta VIII).

Al igual que hoy día, a los finlandeses de la época les entusiasmaban las bicicletas; Ganivet se sorprendía de ver a tantas mujeres montando en bici:

“Por el velocípedo hay un verdadero delirio y la mujeres lo han aceptado como instrumento de emancipación” (Carta VI).

Ganivet se entretuvo describiendo la actitud de la mujer finlandesa ante la amistad con el otro sexo, el noviazgo, el matrimonio, la maternidad, la viudedad y el divorcio. Y también reflexionaba sobre la estética femenina, tanto física como intelectual. A pesar de su acerada crítica, creo que Ganivet quedó muy impactado por la mujer finlandesa (*“la mujer es aquí superior al hombre”*).

V

La opinión que los finlandeses de la época tenían sobre España no era –según Ganivet– muy positiva. Creía que la influencia luterana hacía que los finlandeses consideraran el catolicismo de los españoles como signo de atraso intelectual: *“las ideas contrarias al catolicismo son inculcadas desde la primera enseñanza (...) Felipe II es considerado seriamente como un asesino”*. Los toros eran considerados no como un arte, sino como *“una especie de espectáculo de matadero”*. Dado que los libros describían a los andaluces como *“vivos, familiares y muy dados a la broma”*, se quejaba Ganivet de que *“me he visto y me he deseado para inspirar confianza” (Carta X)*

El autor sospechaba que, en el fondo, no se había disipado del todo la *Leyenda Negra*.

“La dureza, la tiranía con la mujer, el desprecio a las leyes y otros de este tenor, son el estribillo siempre que se habla de España sobre asuntos más serios. Con motivo de las guerras que ahora tenemos pendientes (Nota: a la sazón la guerra en Cuba y en Filipinas 1895-98), la prensa de aquí escribe enormidades contra España: no hay absurdo de los que se fabrican a destajo por los enemigos de nuestra nación que no tenga segura acogida; se nos cree capaces de todo género de horrores. Sin duda nuestro papel histórico nos enajena las simpatías de un país como éste, adepto a la religión luterana” (Carta X).

Ganivet ya intuía que, desde el siglo XVI, estamos perdiendo la batalla de la comunicación una y otra vez.

VI

Las *Cartas finlandesas* son una obra literaria valiosa, cuya lectura resulta sumamente grata e interesante. Pero también son un testimonio, un documento útil para conocer algunos de los elementos más característicos de la sociedad finlandesa

tal como era ésta hace 120 años y desde ellos conocer mejor la Finlandia de hoy. Ganivet es un cronista muy poco imparcial, ya que describe lo que ve desde su mente llena de curiosidad, pero también de prejuicios de quien provenía de una España todavía bastante atrasada en comparación con otros países europeos. En todo caso, son un documento lleno de autenticidad, en el que el autor nos revela algunos de sus sentimientos más profundos.

A medida que iba escribiendo sus *Cartas*, Ganivet iba interesándose más por conocer aspectos fundamentales del alma finlandesa; de ahí su completo análisis de la obra épica *Kalevala* en su *Carta XXI*, a la que llegó a calificar como “*la partida de bautismo de la raza finlandesa*” y la primera manifestación importante del nacionalismo finlandés.

El profesor Erkki Vierikko, en su comentario sobre las *Cartas finlandesas*, manifestaba su sorpresa por el hecho de que Ganivet no fuera, según él, una figura bien conocida en Finlandia¹⁷. Y añadía que, desgraciadamente, incluso personas finlandesas que tenían una sólida formación universitaria humanística apenas sabían quién era Ganivet y mucho menos que hubiera escrito sobre Finlandia. Vierikko no veía explicación clara sobre este hecho, aparte del escaso interés que, según él, tenían los finlandeses en general sobre todo lo que se escribe sobre ellos.

Al escribir estas líneas no llevo suficiente tiempo en Finlandia para saber si Vierikko tenía o no razón. En todo caso, las *Cartas finlandesas* constituyen un documento literario y humano que merece la máxima consideración y aprecio, entre otras cosas porque han servido a lo largo de los años para aproximar, siquiera a través de la literatura, a finlandeses y españoles.

La publicación de esta Edición Bilingüe tiene por objeto mantener vivo el espíritu que animó a Ganivet a escribir esta obra tan singular.

Finalmente, quiero dar las gracias a todos los que han colaborado en la elaboración de esta publicación, en particular a María del Carmen Díaz de Alda Heikkilä, una de las personas que más ha escrito y publicado sobre las obras de Ganivet, a la traductora Ursula Ojanen y a la Encargada de los Asuntos Culturales de la Embajada de España en Helsinki, Raquel Romero Pérez.

Helsinki, octubre de 2017.

17 Erkki Vierikko: *Las Cartas Finlandesas vistas por un finlandés*. Boletín AEPE Nº 18. Centro Virtual Cervantes. Marzo 1978.

Alkulause Ángel Ganivetin *Suomalaiskirjeitä* -teoksen kaksikieliseen painokseen

Manuel de la Cámara Hermoso

Espanjan suurlähettiläs

I

Tämä *Suomalaiskirjeiden* kaksikielisen painoksen julkaiseminen sai alkunsa Espanjan Helsingin Suurlähetystön aloitteesta yhteistyössä Espanjan kansainvälisen kehitysyhteistyön viraston (AECIDn) kanssa kunnianosoituksena suomalaisille ystävillemme maan juhliessa satavuotista itsenäisyyttään. Tarkasteltaessa vuosia 2017 ja 2018 itsenäisyyden satavuotisjuhlan lisäksi on myös toinen vuosipäivä, sillä Espanja tunnusti Suomen itsenäisyyden 21. helmikuuta 1918¹, ja Helsinkiin avattiin Espanjan Pääkonsulaatti 16. elokuuta samana vuonna. Ensi vuoden syyskuussa tulee myös kuluneeksi tasan 120 vuotta siitä, kun *Suomalaiskirjeet* julkaistiin kirjan muodossa, vain muutamaa kuukautta ennen niiden kirjoittajan Ángel Ganivetin traagista ja arvoituksellista kuolemaa 29. marraskuuta 1898².

Ganivet saapui Helsinkiin tammikuun lopulla 1896 ja viipyi kaupungissa kesään 1898. Hänen virka-asuntonsa oli puutalossa kaupungin edustavimmassa puistossa Kaivopuistossa, joka sijaitsee Itämeren rannalla ja jonka kirjailija silloin tunsi ruotsinkielisellä nimellä ”Brunnsparken”. Ganivetin mielestä se oli ”*parasta Helsingissä*”, vaikka hän kuvaileekin seutua sanoilla ”*ryhmä taloja, jotka on siroteltu sekaisin metsään meren rannalle*”. Kaivopuistossa sijaitsee nykyisin myös Espanjan

1 Espanja tunnusti Suomen 21. helmikuuta 1918 ja diplomaattiset suhteet solmittiin 16. elokuuta 1918. Vaikuttaa siltä, että olimme ensimmäinen Itämeren alueen ulkopuolinen maa, joka perusti pysyvän edustuston Suomeen vaikka pääkonsulaatti toki oli perustettu Kuninkaallisella asetuksella jo 12. toukokuuta 1888 ja sen päällikkönä oli Konsuli Sanchez-Martínez (Espanjan Helsingin Suurlähetystön esite, joka julkaistiin Suomen Itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi v. 2017).

2 Ensimmäiset 20 ”Suomalaiskirjettä” julkaistiin ”*El Defensor de Granada*” -nimisessä paikallislehdessä 14. lokakuuta 1896 ja 9. heinäkuuta 1897 välisenä aikana. Kirjeet 21 ja 22 ilmestyivät 20. ja 26. päivä samassa kuussa ja kirjan muodossa syyskuussa 1898.

Suurlähetystö. Ganivet yrittää tukahduttaa kaipuutaan Granadaan vertaamalla Kaivopuistoa Alhambraan ja Itämerta granadalaiseen Vegaan (Kirje XV).

Ganivet oli hakeutunut konsulinuralle, joka tuohon aikaan oli erillään diplomaattuurasta³. Hänen viralliset tehtävänsä konsulina olivat pääasiassa edistää ja helpottaa Espanjan kaupankäyntiä asemamaan kanssa sekä auttaa ja suojella Espanjan kansalaisia, jotka matkustivat Suomeen (ja joista melkein kaikki olivat liikemiehiä tai kuuluivat kauppalaivojen miehistöön). Ganivet oli jo aikaisemmin hoitanut vastaavia tehtäviä Antwerpenissä, vaikka konsulin työ ei häntä erityisemmin kiehtonut. Hän luonnehtikin virallista työtään mainitsemalla, että ”*Espanjassa on vähän ihmisiä, jotka tietävät, että on olemassa konsuleita ja mitä virkaa heillä on*”. Helsingin Suurlähetystössä on yhä muutama alkuperäinen Ganivetin allekirjoittama konsuliasiakirja, kaupalliseen toimintaan ja merenkulkuun liittyviä asiapapereita sekä Ganivetin valokuva, joka on otettu ”Nyblinin ateljeessa”, joka yhä vieläkin toimii Helsingissä.

Espanjan pääasiallinen Suomeen kohdistuva mielenkiinto 1800-luvulla liittyi viinin, hedelmien ja suolan kauppaan. Alkoholijuomiin näyttää jo silloin kohdistuneen merkittäviä veroja ja tulleja. Tästä kirjailija kertoo kirjeessä XVI sanoen ”*Viini on ulkomaista tuontitavaraa, tulee suurelta osalta Espanjasta ja on hyvin kallista*”. Vaikuttaa siltä, että kaupankäynnin väheneminen, olisi johtanut Ganivetin siirtämiseen Riikaan heinäkuussa 1898. Hän oli tosin jo itse pyytänyt virkavapaata, koska oli päättänyt palata Espanjaan omistautuakseen kokonaan kirjallisuudelle⁴. Mahdollisesti kansainvälisen Helsingin ja ystävien jättäminen ja asettuminen täysin vieraaseen Riikaan vaikutti osaltaan Ganivetin depression syvenemiseen, ja johti hänet lopulta itsemurhaan kohta Riikaan saapumisensa jälkeen.

Helsingissä vietetyt kaksi ja puoli vuotta olivat kirjallisesti äärettömän tuotteliasta aikaa, jolloin Ganivet vakiinnutti itselleen vankan maineen Espanjan ja varsinkin syntymäkaupunkinsa Granadan kulttuurielämässä. Tänä aikana hän kirjoitti teokset *Granada la Bella* (Kaunis Granada), *Cartas finlandesas* (Suomalaiskirjeitä), *Idearium Español* (Espanjan aatevarasto), *Hombres del Norte* (Pohjoisen miehiä) ja *Los trabajos del infatigable creador, Pío Cid* (Väsymättömän luovan hengen Pio Cidin työt). Tuotteliaisuuteen vaikutti oletettavasti Helsingin ankara ilmasto. Ganivetin ystävä

3 Espanjassa konsuli- ja diplomaattikarrierit yhdistettiin vasta v. 1928, niin kuin suurlähettiläs Don José Antonio de Yturriaga mainitsee, kun Havannan yleissopimus konsulitoimesta vuodelta 1928 hyväksyttiin ja diplomaattiedustustoille annettiin oikeus harjoittaa myös konsulitoimintaa.

4 Ks. *El País* -lehden kulttuuriiliteen artikkeli: ”*Kahdeksankymmentä vuotta Ganivetin itsemurhasta, vuoden 1898 kirjallisen sukupolven edelläkävijän sisarentyttären lausunto*”. *El País* -lehti, 29. marraskuuta 1978.

Nicolás María López, joka kuului Ganivetin tavoin granadalaisten intellektuellien ryhmään, Pähkinäpensaas veljeskuntaan, kertoo kirjailijan selittäneen:

”Mitä täällä tekisi tällaisina päivinä, jolloin kirjoituspöytäni äärestä ... näen hirveiden viimeistä tuomiota muistuttavien lumimyrskyjen pubkeavan? Ja aika ajoin minulla ei ole rauhaa edes puolustantua kyyböttämällä pienessä kodissani, koska pelkään, että sen mukana lähdän lentoon ja päädyn jonnekin Jumalan selän taakse. Minulle ei siis jää muuta vaihtoehtoa kuin ankkuroitua paikoilleni, tarttua kynään ja kirjoittaa...”

II

”Kirjeistä” kuvastuu selkeästi se, mitä Ganivet ajatteli maasta, johon oli akkreditoitu, hänen mietteensä sen politiikasta, maantieteestä, ilmastosta, asukkaiden mielenlaadusta, naisista, ruokakulttuurista, koulujärjestelmästä, ihmisten tavasta huvitella ja jopa asenteesta kuolemaa kohtaan⁶. Ganivet ilmaisee ajatuksensa julkisesti ja täysin vapaasti, mikä nykyään ei olisi maahan akkreditoitulle diplomaatille mahdollista. Hän kirjoittaa:

”Elän tässä maassa Espanjan kustannuksella ja että vaikka ohjesäännössä ei ole pykälää, joka velvoittaisi minua kirjoittamaan maanmiehilleni, siinä ei ole myöskään pykälää, joka minua kieltäisi. Siten voin vapaasti ajatella niin kuin ajattelenkin, että olen velvollinen kirjoittamaan ja että palkkioni sisältyy siihen palkkaan, joka minulle maksetaan” (Kirje I).

Ganivet tunnusti, ettei ollut sen maan asiantuntija, joka hänet vastaanotti: *”Ainoa käsillä pitämäni kirja on Adressbok eli kaupungin osoiteluettelo. En pyri tekemään tieteellistä tutkimusta: tulen vain yksinkertaisesti esittämään ajatuksia, joita johtuu espanjalaisen mieleen, kun hän sattuu asumaan Suomessa”* (Kirje I).

Suomalaiskirjeisiin sisältyy paljon ironiaa. Ne on kirjoitettu sanomalehtityyliin höystettynä ”dry humour” -mausteella, ja siksi ne ovat helppolukuisia ja

5 Ks. Judith Ginsberg, *Ángel Ganivet*, Tamesis Books, Lontoo 1985. s 64

6 Ganivet ihailee luonnollisuutta, jolla Suomessa suhtaudutaan kuolemaan. Hän pitää tätä piirrettä ”raamatullisena” ja ”luonnollisena maassa, jossa elämä on niin kova” (Kirje XXII). Hänen mielestään suomalaisten tuntema kunnioitus ja kiintymys kuolleita rakkaitaan kohtaan näkyvät Helsingin hautausmaalla, joka on tärkeä paikka kaupungissa.

mukaansatempaavia⁷. Muistakin Ganivetin Helsingissä kirjoittamista teoksista on löydettävissä *Suomalaiskirjeille* ominaisia kommentteja. Näin hän kirjoittaa esimerkiksi *Idearium Español*-teoksessa:

”Joitakin päiviä sitten selitin siivoojattarelleni, kelpo naiselle, joka on tosin paljon tietämättömämpi kuin hyvä, maailman alkuperää ja taivaan mekaniikkaa. En seurannut Kopernikuksen järjestelmää, en Tyko Brahen enkä Ptolemaioksen, vaan kokonaan toista järjestelmää. Sen olen aikani kuluksi itse keksinyt ja se oli näistä asioista tietämättömälle siivoojattarelleni yhtä tieteellinen kuin kaikkien maailman tiedemiesten hyväksymä järjestelmä”. Seuraavana päivänä näin siivoojattareni saapuvan kädessään ruusukimppu, bankittu ties mistä, näillä leveysasteilla kun niitä ei juuri ole. Hän ojensi ruusut minulle sanomatta sanaakaan. Lahja oli odottamaton ja selittämätön, ja kun pitelin kimppua kädessäni, mieleeni juolahti toivottu selitys ja sanoin: eiliset ajatukset ovat saaneet nämä ruusut pubkeamaan kukkaan”⁸.

Ganivetin käyttämän ironian ja huumorin taakse kätkeytyy epäilemättä hyvin syvälinen ajatus ja terävänäköisyys. Ortega y Gasset sijoittaa *Suomalaiskirjeitä ja Pohjoisen miehiä* sisältävään niteeseen kirjoittamassaan esipuheessa Ganivetin samaan yhteyteen ”vuoden 1857 kirjalliseksi sukupolveksi” nimeämiensä Unamunon, Maurice Barrésin ja Georg Bernard Shaw:n kanssa, ja sanoo heidän olleen ”ensimmäisiä kirjailijoita, jotka syntyivät aatemaailmaan jatkaen samalla kirjallista toimintaansa. He ovat kirjailijoita ja ajattelijoita”⁹. Ganivetia ja hänen ”Kirjeitään” on verrattu sellaisiin espanjalaisiin kirjailijoihin kuten Padre Feijoo, José Cadalso ja Mariano José de Larra, jotka käyttivät samoin kuin konsulimme, kirjemuotoa vaikutelmiensa ja ajatustensa ilmaisemiseen kuin ulkopuolisina todistajina. Ganivetilla näkyy kiinnostus maahan, joka otti hänet vastaan, vaikka oikeastaan hänellä oli kaiken aikaa ”mielessään” Espanja, ja hän vertaakin jatkuvasti molempia maita keskenään¹⁰.

7 Ganivet kysyy ”staederskaltaan” eli siivoojaltaan paljonko Helsingissä on asukkaita ja tämä hieman mietittyään antaa ruotsiksi luvun (n. 70.000). Ganivet sanoo: ”Unmoilen, että tämä kelpo nainen tulee tekemään minulle suuria palveluksia niiden lisäksi, joita hän suorittaa pitäessään puhtaana asuntoani. Tästä hetkestä alkaen nimitän hänet oppiaineeni assistentiksi”. Kirjailija lisää myöhemmin, että hänen ”staederskansa” toimii talvella myös hänen lämpömittarina. Hän arvioi ulkolämpötilan sen mukaan, miten siivooja on pukeutunut aamulla tullessaan työhön (Kirje XII).

8 *Idearium Español*. Espasa Calpe. Colección Austral No. 139, tammikuu 1970. s. 105.

9 Ortega y Gasset: Ángel Ganivet, la Generación de 1857. Johdanto ensimmäiseen painokseen. Espasa Calpe. 1940.

10 *Los Caminos del ensayo: Ganivet y las Cartas Finlandesas*. Juan Ros García.

Ganivet myönsi, että hänellä oli kirjeissään paljon henkilökohtaisia mielipiteitä:

”Muuan ystäväni... on vakavasti kiinnittänyt huomiotani tähän kuvaamiskykyyni puutteellisuuteen: Melkein aina alat hyvin, hän sanoo, mutta muutaman rivin päästä menetät otteesi, ja sen sijaan että sanoisit meille mitä näet, sinä sanotkin mitä ajattelet siitä mitä näet; sinä et lähetä meille vaikutelmia vaan mielipiteitä” (Kirje XII).

Myöhemmin hän tunnusti antavansa suuremman merkityksen vaikutelmilleen kuin käsityksilleen (Kirje XVII).

Voimme kuvitella Ganivetin puhuvan granadalaisella aksentillaan, todennäköisesti ranskaa (tuon ajan Euroopan sivistyskieltä) tai ehkä ruotsia, (jota hän puhui melko hyvin ja josta hän epäilemättä piti) palvelijattarensa ja muiden keskustelukumppaniensa kanssa. Näitä olivat hänen ruotsin opettajansa nuori Mascha Diakovsky, jonka kanssa hänellä näyttää olleen myös lyhyt suhde ja joka tutustutti hänet skandinaaviin kirjailijoihin. Näistä mainittakoon norjalaiset Jonas Lie, Björnsterne Björnson ja Henrik Ibsen, sekä suomenkielisiin eppisiin teoksiin, kuten *Kalevalaan*. Ruotsin opetuksen lisäksi Mascha paransi oppilaansa saksan kielen taitoja ja johdatti hänet venäjän kielen salaisuuksiin. Lisäksi Ganivet kävi keskusteluja pääasiassa naisista koostuvan suomalaisen ystäväpiirinsä kanssa. Mukana olivat taidemaalari Hanna Rönnerberg, joka asui samassa talossa ja maalasi hänestä muotokuvan (Ganivet sanoo, että hänen ystäviensä mielestä maalauksessa on paljon yhdennäköisyyttä mallin kanssa), kolme Wennerbergin sisarusta ja Ella Sahlberg¹¹.

III

Ganivet kuvaa aikansa Suomea, missä oli edustettuna kolme kulttuuria: ruotsalainen, venäläinen ja varsinainen suomalainen:

”Suomi ei ole yhden perheen talo, josta voidaan sanoa: tässä asuu herra se ja se, vaan se on kerrostalo ja siinä asuu paljon väkeä. Ensimmäisessä kerroksessa asuvat venäläiset, jotka ovat isäntiä, vaikka heitä on hyvin vähän; toisessa ja kolmannessa ruotsalaiset tai suomalaiset, jotka ovat alistuneet ruotsalaiseen kulttuuriin ja unohtaneet kielensä ja kansalliset tapansa; kellareissa ja

11 Judith Ginsberg. Mt. s. 69. Ganivet ei mainitse yhtään ”miespuolista ystävää”, vain naisia, joiden kanssa hän epäilemättä viihtyi hyvin, vaikka saikin heiltä mahdollisesti jonkin verran rajallisen näkemyksen Suomesta. Naisethan kuuluivat maan senaikaiseen pääasiassa ruotsinkieliseen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen eliittiin.

ullakkokomeroissa, siis maan sisäosissa, elävät todelliset ja aidot suomalaiset” (Kirje II).

Ja myöhemmin hän vielä lisäsi kuuluisassa näkemyksessään aikansa Suomesta:

”Mutta ensi hämmingin hälvettyä alkaa nähdä ja lopulta näkee selvästi, että oleellinen aines on täällä kansallisuudeltaan suomalaista: maan sisäosien väestö, kansa ’fran landet’... Tällainen on puhdas suomalainen rotu: sen kehitys on verkkeaista ja myöhässä, mutta se on voimakasta ja kiihkeää ja tulee aikanaan tuottamaan runsaan sadon”.

Hän vertaa varsinaisia suomalaisia, joiden kielen hän sanoi olevan täysin erilaista kuin venäjä tai ruotsi ja vain etäisesti sukua unkarin kielelle, Iberian niemimaan iberialaisiin, keltteihin ja keltibereihin, joiden maat foinikialaiset, kreikkalaiset ja roomalaiset asuttivat (ja joita Suomen tapauksessa vastasivat ruotsalaiset, kuten Ganivet sanoo).

Maan kuvauksen jälkeen Ganivet esittelee suomalaisen kirjallisuuden suuren eeppisen teoksen *Kalevalan*, ”*karjalaisten, Kalevan poikien eli syntyperäisten suomalaisten eepoksen*”. Hän ennustaa, että ruotsi, joka oli ajan intellektuellien kieli, jäisi viestinnässä täydentävään asemaan, kun suomesta suomalaisten ”Volksgeistia” edustavasta kielestä tulisi pääkieli.

Kirjailija kuitenkin tunnusti, että Suomen maantieteellinen sijainti Venäjän ”jättiläisen” ja skandinaavien ”leijonan” välissä oli tehnyt suomalaisten aseman historiallisesti hyvin vaikeaksi. Suomi oli harvaan asuttu maa ja sillä oli vain vähän luonnonvaroja, vaikka Ganivetin sanoin, sillä oli ”erittäin taitavia johtajia”. Tämä sai hänet nostamaan esiin yhden suomalaisten myönteisen erityispiirteen: heidän luontaisen ja spontaanin kunnioituksensa normeja kohtaan. Tämän vastapainoksi Ganivet esittää *Idearium Español* -teoksessaan Espanjan tilanteen:

”Keskiajalla meidän alueemme halusivat omat kuninkaansa, eivät siksi, että niitä hallinnoitaisiin paremmin, vaan tuhotakseen todellisen vallan. Kaupungit halusivat erivapauksia, jotka erottivat ne jo heikentyneiden kuninkaiden vallasta, ja kaikki yhteiskuntaluokat halusivat määrättömästi erivapauksia ja etuoikeuksia. Maamme oli tuolloin askeleen päässä oikeudellisen ihanteensa toteuttamisesta: pitäkööt kaikki espanjalaiset taskussaan oikeudellista asiakirjaa, jossa on vain yksi lyhyesti, selkeästi ja vakuuttavasti laadittu artikla: ”Tämä espanjalainen on oikeutettu tekemään, mitä haluaa”¹².

12 *Idearium Español*, mt, s. 55.

Ganivet käsittelee ”Kirjeissään” myös erästä äärimmäisen tärkeää kysymystä, joka on Espanjassa juuri nyt erittäin ajankohtainen ja polttava, nimittäin kysymystä kansasta ja kansallisuuksista, Espanjan ikuisesta ongelmasta. Kirjailija ymmärsi asian ja sanoi: ”*Jos samaan kansaan kuuluvat eri kansallisuudet elävät täydessä tasapainossa moittimatta toisiaan, niin yhteiskuntakoneisto on joko pysähtynyt ja hyödytön tai pysähtymässä, jolloin bajaannus läbestyy*” (Kirje III). Kirjailija oli sitä mieltä, että ensimmäinen ja tärkein tehtävä oli kansan yhtenäisyyden vahvistaminen ja vasta kun ykseys on saavutettu, voimat voidaan suunnata rakentamaan sosiaalisesti oikeudenmukaisempaa ja hyvää tekevää hallintoa.

Ganivet osoittautui selkeästi kunnallisen itsemääräämisoikeuden kannattajaksi, koska hän ajatteli, että kunta on luonnollinen yksikkö. Sitä vastoin häntä ei juurikaan miellyttänyt alueellinen autonomia:

”Mutta alueet ovat tilapäisiä organismeja, jotka muuttuvat ajan mukana. Jos haluatte perustaa jälleen esimerkiksi Katalonian, Aragonian, Valencian, Murcian ja Ylä- sekä Ala-Andalusian, minä vaadin, että mennään pitemmälle, niin että meillä olisi Rooman provinssit Tarraconense, Cartaginense ja Bética. ... Jos minulle sanotaan, että tämä on mieletöntä, niin tulen osoittamaan, että minun suunnitelmani ja teidän suunnitelmanne mielettömyys suhtautuvat kuin neljä kahteen, mutta mielettömiä ne ovat molemmat, sillä kummassakin tapauksessa otettaisiin askel taaksepäin...” (Kirje III).

Kirjailijamme ajattelee, ehkä hyvinkin perustellusti, että Espanjan kansallisen yhtenäisyyden ongelma johtuu suurelta osin espanjalaisten voimavarojen ohjaamisesta sivuun juuri kun poliittinen yhtenäisyys on saavutettu:

”Espanja kansakuntana ei ole vielä voinut luoda yhtenäistä ja säänneltävää tilaa, koska sen suurimmat ja parhaimmat voimavarat on tuhlatu sankaritekoihin. Kun kansakunta juuri ja juuri oli perustettu, meidän henkemme lähtee viitoitetuista uomistaan ja levittäytyy joka puolelle maailmaa etsiäkseen ulkoista ja turjaa kunniaa maan jäädessä reserviläisten kasarmiksi, vammaisten sairaalaksi, kerjäläisten taimitarbaksi”¹³.

13 *Iderarium Español*, s. 72. Ganivet mainitsee Kastilian Afrikka-politiikan, jonka mukaan jatkettiin taisteluja maureja vastaan, Aragonian Välimeren politiikan (sillä ”*niin kuin Aragon auttoi Kastiliaa Granadan valloituksessa, Kastilian piti auttaa Aragoniaa Italiaan kohdistuvissa hankkeissa*”), Amerikan laajojen alueiden valloituksen, evankelioimisen ja sivistämisen (minkä Ganivet perustelee ”*historiallisella sattumalla*”) ja pohjoisen Alankomaiden liittyessä Espanjan kruunun omistukseen ja liitti meidät väsyttäviin uskonsotiin, Kardinaali Cisnerosin kuoltua Carlos de Ganten saapumisen Espanjaan ja ns. Comunerojen tappion.

Ja hän lisäsi vielä:

”Olisiko kenties ollut parempi Espanjalle, että pitkä ja kivulias alamäki, joka alkoi Westfalenin rauhasta ja vietiin loppuun Utrechтин rauhassa, olisikin ollut nopea romahdus, jolloin olisimme todennäköisesti saaneet pelastetuksi kansallisen yhtenäisyyden, mutta koska voimavaramme olivat hajallaan palvelen samanaikaisesti useita kohteita... Espanjan eri alueiden väliset liitokset alkoivat irrota ja kansakunta oli lähellä bajoamistaan. Ja osittain se bajosikin, sillä Portugalí, jonka liitto oli maan viimeisimpiä, päätyi saavuttamaan itsenäisyyden”¹⁴.

Varsin erikoinen on Ganivetin näkemys, kun hän kommentoi Suomen poliittista järjestelmää; hänen mielestään Suomi oli erittäin hyvin hallinnoitu. Ganivet pitää positiivisena sitä tosiasiaa, että Suomen valtiopäivät tai parlamentti kokoontui vain kerran kolmessa vuodessa eikä sitä valittu yleisellä kansanäänestyksellä, mikä ei muutenkaan näytä olleen kirjailijan mieleen (*”olen innokas kansanäänestyksen kannattaja, vain yksin rajoituksin: että kukaan ei äänestä”*), vaan kysymyksessä oli luokka- tai säätyvaltiopäivät keskiaikaiseen tapaan (aatelisto, papisto, porvaristo ja talonpoikaissäätö) ja että oli enemmistövaatimus (kun päätettiin erityisen tärkeistä asioista, piti olla vähintään kolmen säädyn hyväksyminen). Ganivet ei osannut aavistaa, että vain kahdenkymmenen vuoden kuluttua, itsenäisyyden saavutettuaan ja käytyään verisen kansalaissodan Suomi siirtyisi yksikamariseen eduskuntaan, jonka jäsenet valittaisiin yleisellä kansanäänestyksellä.

IV

Kirjailija nostaa esiin suomalaisten intohimon kehitystä ja edistystä kohtaan *”Suomi on maa, joka rakastaa kehitystä ja etenee täyttää laukkaa pitkin kaikkia teitä, jotka johtavat siihen”* ja ihastuksen, jolla he ottivat haltuunsa uusia keksintöjä kuten rautatiet tai puhelimen, vaikka Ganivet olikin sitä mieltä, että materiaaliselle edistykselle annettiin liikaa arvoa, kun taas lämpimille perhesuhteille, rakkaudelle tai ystävyydelle liian vähän. Tässä suhteessa kirjailija osoittautui hiukan epäoikeudenmukaiseksi aliarvioidessaan suomen kansan henkisiä arvoja.

¹⁴ *Idearium Español*, s. 85. Ganivet kritisoi *”joidenkin poliitikkojen ajatusta hajottaa Espanjan kansakunta, herättää esiin vanhat alueet ja rakentaa yhtenäisyys jollekin konfедераatiota, valtioliittoa, muistuttavalle järjestelmälle”*. Mt. s. 93.

Ganivetin mielestä suomen kansa oli hyvin edistyksellistä (siinä suhteessa, että se rakasti edistystä, mutta ei siinä ideologisessa merkityksessä, mikä adjektiiville nykyään annetaan). Mutta toisin kuin pohjois-amerikkalaiset, suomalaiset eivät tee työtä elääkseen, vaan elävät tehdäkseen työtä:

”... suomalainen on tyyntä aina epätoivoiseksi tekevään äärimmäisyyteen asti, mutta hänellä on pomminkestävä sitkeys. Hänen edistysintonsa johtuu suoraan sanoen laiskuudesta, halusta käyttää aikaa taloudellisesti ja nähdä niin vähän vaivaa kuin mahdollista” (Kirje VI).

Kirjailija ihailee suomalaista yliopistoa, ja tuo esille miten avoin Helsingin yliopisto oli ja miten siellä autettiin ja innostettiin opiskelijoita, lainattiin kirjoja myös suurelle yleisölle ja järjestettiin kulttuuritapahtumia kuten yleisöluentoja ja konsertteja, joiden liput olivat kohtuuhintaisia.

Kirjailijamme hämmästelee suomalaisen yhteiskunnan ”pankkiutumista”, sitä että jo 1800-luvun lopussa suomalaiset tallettivat kaikki rahansa pankkiin (*”joka maksoi 2% korkoa”*), kuten hän huomauttaa) ja suorittivat kaikki maksut shekeillä (tällä hetkellä shekit on korvattu elektronisella maksulla, niin että nykyään Suomessa ei juurikaan käytetä käteistä rahaa). Hänen huomiotaan herättävät myös vuokra-asuntojen korkeat hinnat (Ganivetin mukaan tarjous seuraa kysyntää). Hämmästyttävää oli myös Espanjassa arvostetuimpien ruoka-aineiden kuten öljyn, viinietikan, hedelmien, palkokasvien tai appelsiinien kalleus, ja se miten vaikeaa oli löytää valkosipulia (jota sai vain apteekkeista lääkkeeksi, hän kertoo) saati sitten kahviherneitä (Kirjeet XIV ja XVI). Helsinki oli, niin kuin se on nykyäänkin, hyvin turvallinen kaupunki ja Ganivet huomauttaa, että talojen ovissa ei ollut salpoja, riippulukkoja eikä toisinaan lukkoa lainkaan.

Paikallinen ruokakulttuuri oli Ganivetille ongelma, runsaan voion käytön ja voimakkaiden mausteiden sekä raskaiden kastikkeiden vuoksi:

”Jos Churriguera olisi omistautunut keittotaidolle –jolloin arkkitehtuuri ei olisi paljonkaan menettänyt–, hän olisi ollut suuri kokki suomalaisen mittapuun mukaan” (Kirje XVI).

Suomalaiset naiset, joiden kanssa Ganivetilla oli paljon kanssakäymistä, saivat osakseen sekä ihailua että arvostelua *”täällä naiset ovat astuneet ulos roolistaan”*. Ganivet, vanhoillinen granadalainen, joka vastusti jopa uuden tien, Gran Vían, rakentamista kotikaupunkiinsa, Suomen naisten emansipaatio, älyllinen ja sosiaalinen

itsenäisyys, se tosiasia, että melkein kaikilla oli oma ammatti ja hyvä kulttuurin tuntemus¹⁵ sekä miesten ja naisten välisen kanssakäymisen luonnollisuus, mikä oli syntynyt jo varhaiskasvatuksen aikaisesta yhteisestä koulutiestä, on hämmentävää. Hän on erityisen kriittinen ”feministejä” kohtaan ja ymmärtää paljon paremmin työväenluokan naisia, joissa hän tunnistaa paljon perinteisemmän naisluonteen¹⁶, joka muistuttaa hänen oman aikansa espanjalaisnaisten luonteenlaatua:

”Espanjalaisnainen, joka vain vaistonsa johtamana on ymmärtänyt rakastua mihin tahansa mieheen, synnyttänyt lukuisan lapsilauman ja elää keituuttanut sen kanssa päivästä toiseen...; sanalla sanoen elänyt luonnollista ja tosi-inhimillistä elämää”.

On totta, että suurin osa naisista, joiden kanssa Ganivet oli tekemisissä, kuului ruotsinkieliseen taloudellisesti-yhteiskunnalliseen eliittiin.

Kirjailija kertoo, miten suomalaisnaiset harrastavat mielellään liikuntaa pitäkseen huolta vartalostaan, ja hän mainitsee ”uuden ja merkillisen luistelulajin”, joka vastaa nykyistä hiihtoa ja jonka Ganivet halusi viedä syntymäkaupunkiinsa Granadaan osana suunnitelmastaan ”Andalusian Suomi”. Tällä tavalla hän ennusti sen, mitä Sierra Nevadan loistavat laskettelurinteet ovat tätä nykyä.

Aivan kuin nyt, myös silloin suomalaisia ihastuttivat polkupyörät. Ganivetia hämmästytti, että myös niin monet naiset ajoivat pyörällä:

”Polkupyörä on aibeuttanut suoranaisen hulluuden, ja naiset ovat omaksuneet sen ikään kuin emansipaation välineeksi” (Kirje VI).

Ganivet kuvaa pitkään suomalaisen naisen suhtautumista toiseen sukupuoleen, ystävyYTEEN, seurusteluun, avioliittoon, äitiYTEEN, leskeyteen ja eroon. Hän pohtii myös naisellista kauneutta, sekä fyysistä että henkistä. Huolimatta hänen esittämästään purevasta kritiikistä uskon, että suomalainen nainen teki Ganivetiin suuren vaikutuksen ”nainen on täällä henkisesti miestä korkeammalla tasolla”.

15 ”Jos kysymme espanjalaisten valtaosalta, mikä mielikuva heillä on Suomesta ja suomalaisista, ja huomaamme, että heillä ei ole minkäänlaista mielikuvaa, niin sen todetessamme paljastamme pürteen omahyväisyydestämme; halveksunnan, jota osoitamme kaikkea Espanjan ulkopuolella tapahtuvaa kohtaa ja myös melkein kaikkea sitä kohtaan, mitä tapahtuu maamme rajojen sisäpuolella... Suomessa sitä vastoin meidät tunnetaan, joskin kovaksi onneksi huonommalta puoleltamme ja olen tavannut useita nuoria naisia, jotka ovat minulle luetelleet ulkomuistista Espanjan 49 maakuntaa” (Kirje X).

16 ”Olen ollut huomaavinani, että niillä naisilla, jotka tekevät arkista työtä, on eniten taipumusta tunne-elämään. Heidän askareidensa proosallisuus riistää heiltä ilmaisun hienouden ja berkekyiden, mutta äreän maskuliinisen ulkoisuuden alla säilyy äitiys, naisen luonnon perustaipumus: antautua ja alistua miehen luontaiseen käskyvaltaan joko kernaasti tai vastabakoisesti” (Kirje VIII).

V

Suomalaisten käsitys espanjalaisista ei Ganivetin mukaan ollut kovin myönteinen. Hän uskoi, että luterilaisuuden vaikutuksesta suomalaiset pitivät espanjalaisten katolisuutta henkisen takapajuisuuden syynä: ”... *katolisuuden vastaiset ajatukset on juurrutettu mieleen alkeisopetuksesta asti... Filip II:ta pidetään vakavasti 'murhaajana'*. Härkätaistelua ei pidetä taiteena, vaan ”*jonkinlaisena teurastamon esittelynä*”. Koska kirjat tiesivät kertoa, että andalusialaiset ovat ”*vilkkaita, tuttavallisia ja hyvin taipuvaisia leikinlaskuun*”, Ganivet tekee parhaansa vastatakseen kuvausta ja kertoo: ”*olen yrittänyt herättää luottamusta*” (Kirje X).

Kirjailija epäilee, ettei espanjalaisiin liittyvä ns. *Musta legenda* ollut kokonaan haihtunut:

”... julmuus, naisen sortaminen, lakien halveksunta ja muut sentapaiset ovat kertosaakeenä aina silloinkin, kun puhutaan Espanjasta mitä vakavimpien asioiden yhteydessä. Niiden sotien vuoksi, jotka meillä nyt on käytävänämme (Huom. tuohon aikaan 1895-98 käytin sotaa Kuubassa ja Filippiineillä), täkäläinen lehdistö hyökkää hillittömästi Espanjaa vastaan: Ei ole olemassa niin mielettömiä väitettä, etteivät kansamme viholliset, jotka urakalla sepittävät meistä valheita, voisi jo etukäteen olla varmoja sen tehosta: meitä pidetään kykenevinä mihin tahansa hirmutekoihin. Epäilemättä meidän historiallinen tehtävämme on riistänyt meiltä tämäntapaisten luterilaisuuteen kääntyneen maan sympatiat” (Kirje X).

Ganivet aavisti, että 1500-luvulta lähtien olemme kommunikaatiotaistelussa jäämässä häviölle yhä uudestaan ja uudestaan.

VI

Suomalaiskirjeet on arvokas kirjallinen teos ja sen lukeminen osoittautuu erittäin miellyttäväksi ja mielenkiintoiseksi. Mutta se on myös todistus ja käyttökelpoinen dokumentti, jonka avulla voi tutustua eräisiin suomalaisen yhteiskunnan luonteenomaisimmista piirteistä sellaisina kuin ne olivat 120 vuotta sitten ja tutustua niiden avulla entistä paremmin myös tämän päivän Suomeen. Ganivet ei ole kovinkaan puolueeton kronikoitsija, sillä hän kuvailee näkemäänsä oman uteliaan mielensä mukaan, mutta myös tuohon aikaan muihin Euroopan maihin verrattuna melko takapajuisesta Espanjasta lähtöisin olevien ennakkoluuloisten näkemystensä pohjalta.

Sitä mukaa kun Ganivet kirjoittaa kirjeitään, hänen kiinnostuksensa herää suomalaisen hengen aina vain uusia peruspiirteitä kohtaan; niinpä hän analysoi

perusteellisesti myös *Kalevalan* Kirjeessään XXI, ja luonnehtii tätä eepistä teosta ”suomalaisen rodun kastetodistukseksi” sekä ensimmäiseksi suomalaisen kansallistunteen julistukseksi.

Professori Erkki Vierikko kirjoittaa *Suomalaiskirjeiden* arvostelussa, miten häntä ihmetyttää, ettei Ganivet ole Suomessa järin tunnettu persoona¹⁷. Ja hän lisää, että valitettavasti jopa hyvän humanistisen yliopistokoulutuksen omaavat ihmiset eivät juuri tiedä, kuka Ganivet oli ja vielä vähemmän, että hän oli kirjoittanut Suomesta. Vierikko ei pystynyt antamaan varmaa selitystä tälle tosiasialle, paitsi ehkä suomalaisten yleisen heikon mielenkiinnon kaikkea sitä kohtaan, mitä heistä kirjoitetaan.

Kirjoittaessani näitä rivejä en vielä ole ollut tarpeeksi kauan Suomessa voidakseni sanoa, oliko Vierikko oikeassa vai ei. Joka tapauksessa *Suomalaiskirjeet* muodostavat kirjallisen ja inhimillisen dokumentin, joka ansaitsee suurimman mahdollisen huomion ja arvonannon, muun muassa siksi, että se on vuosien varrella lähentänyt suomalaisia ja espanjalaisia myös kirjallisuuden välityksellä.

Tämän kaksikielisen laitoksen julkaisemisen tarkoitus on pitää elävänä se henki, joka sai Ganivetin kirjoittamaan erityislaatuisen teoksensa.

Lopuksi haluan lausua kiitokseni kaikille, jotka ovat olleet mukana luomassa tätä laitosta. Erityisesti kiitän M^o. del Carmen Díaz de Alda Heikkilää, joka on ehkä eniten julkaissut kirjoituksia Ganivetin teoksista. Kiitoksen saavat myös kääntäjä Ursula Ojanen sekä Espanjan Helsingin Suurlähetystön kulttuuriattashea Raquel Romero Pérez.

Helsingissä lokakuulla 2017.

17 Erkki Vierikko: *Las Cartas finlandesas vistas por un finlandés*. Boletín AEPE n°. 18. Centro Virtual Cervantes, maaliskuu 1978.

Entre el abedul y el granado: Las *Cartas finlandesas* de Ángel Ganivet

María Carmen Díaz de Alda Heikkilä *

Entre el abedul y el granado

El vínculo de unión entre los dos países más alejados de Europa había de establecerse gracias a un Cónsul español que decidió matar su soledad escribiendo y satisfacer la curiosidad de sus paisanos enviándoles algunas crónicas. En ellas hace gala de un profundo conocimiento de la sociedad finlandesa, que va comparando, y contrastando, con la española. Ganivet, que se considera indígena de todos los territorios que pisa, supo captar y distinguir lo esencial de su cultura, su carácter y sus costumbres, tan alejados de nuestro mundo y del estilo de vida meridional.

Finlandia, a fines del siglo XIX, era un país totalmente desconocido para los españoles; por ello, a los pocos meses de su llegada, decide escribir una serie de artículos para dar a conocer el país en sus más variados aspectos y corregir las ideas disparatadas que circulaban sobre los finlandeses. Han transcurrido casi ciento veinte años desde entonces y sus impresiones no han perdido un ápice de actualidad. Los finlandeses siguen siendo un pueblo metódico, organizado, práctico, tenaz, amante del progreso, el deporte y la naturaleza, con gran sentido común, en el que las mujeres tienen un papel preponderante.

No es el caso de la España de hoy, difícil de reconocer en el retrato decimonónico que Ganivet ofrecía en las *Cartas finlandesas*, aunque gran parte de los problemas que diagnosticaba o pronosticaba entonces sean, sin asomo de duda, los de las primeras décadas de nuestro siglo actual.

* NOTA SOBRE LA AUTORA: María del Carmen Díaz de Alda Heikkilä, Doctora en Filología española, profesora Titular de la Universidad Complutense de Madrid hasta 1989 y posteriormente de la Universidad de Tampere (Finlandia), ha dedicado numerosos estudios a las relaciones entre la cultura española y la finlandesa, destacando sus trabajos sobre la vida y la obra de Ángel Ganivet, la edición de las *Cartas del viaje por España (1881)* del pintor Albert Edelfelt, o la obra poética de Edith Södergran. Ha centrado también sus investigaciones en Luis Rosales, Miguel de Cervantes, la literatura de viajes, y las relaciones entre periodismo y literatura.

Ganivet internacionalizó Finlandia mucho antes que Nokia, los *Mumins*, o los *Angry Birds*¹, y lo hizo con un librito imprescindible que los viajeros llevarán para siempre en su equipaje. No sólo la internacionalizó: la inmortalizó. Como hizo Thomas Mann con Venecia, Cervantes con La Mancha y James Joyce con Dublín. Y, sin embargo, en Finlandia no ha tenido otro reconocimiento que un humilde banquito de madera escondido entre los abedules de Kaivopuisto, donde quizás, alguna vez, alguien se haya sentado a leer sus obras.

La publicación de las *Cartas finlandesas*, por primera vez en una edición bilingüe, es, no sólo todo un acierto, sino una deuda de gratitud y una invitación irrenunciable para acercarnos a una de las personalidades más fascinantes y originales de finales del siglo XIX.

Esbozo biográfico

Hace justamente dos décadas, con motivo del centenario de la publicación de la obra, escribí unas palabras que me gustaría recordar aquí:

Leer a Ganivet es una sorpresa continuada, un constante descubrimiento, una fuente inagotable de ideas. Nos asombra la profundidad de su pensamiento, formulado con una pasión desconocida en nuestras letras, su lenguaje prodigioso y su exquisita sensibilidad. Ganivet se enmarca plenamente en su época —y por tanto en la tensión finisecular que no solo afectó a España sino a toda Europa—, pero se adelanta audazmente a ella y prefigura ideas, confronta sentimientos y abre las grietas de un edificio de valores que se desmoronaba. A la altura de muchos de los pensadores europeos coetáneos, la tragedia de su muerte a los 33 años, cuando apenas empezaba a despuntar brillantemente, subraya vigorosamente su personalidad intelectual y literaria. En sus escritos están prefigurados gran parte de los problemas estéticos, políticos y religiosos que se plantearon hacia 1898. Unió en esa trayectoria de escritor la inteligencia y el sentimiento, se debatió entre lo que Ortega definiría como ideas y creencias; y como ocurre en estos casos, la escisión fue lacerante y trágica. Pero ahí están, desperdigadas unas, plenas otras, en su apretada e intensa creación juvenil, tanto la floración de su pensamiento como sus utopías, su inteligencia crítica...y también su fracaso práctico².

1 Los *Mumins* son los personajes de una conocida saga infantil que protagoniza una familia de troles blancos. Fue creada por la escritora y artista finlandesa Tove Jansson y figura entre los grandes éxitos internacionales de la literatura de Finlandia. En cuanto a la famosa serie de videojuegos *Angry Birds*, los pájaros furiosos, fenómeno digital y comercial de los últimos años, fue creada en 2009 por Peter Vesterbacka y Jere Erkkö, de la empresa finlandesa Rovio Entertainment.

2 Prólogo a *Ángel Ganivet, en su centro*, RILCE 13-2, Universidad de Navarra, Pamplona, 1997.

Para el lector no familiarizado con su trayectoria, un brevísimo apunte biográfico no parece superfluo. Ángel Ganivet García nació en Granada el 13 de diciembre de 1865, en el seno de una modesta familia de molineros. Desde su infancia, mostró un espíritu despierto, un gran tesón y una extraordinaria capacidad intelectual, que, pese a todo tipo de dificultades, le permitieron concluir con brillantez sus estudios de Filosofía y de Derecho; y ya en Madrid, adonde se traslada en 1888, doctorarse en Letras con Premio Extraordinario. Su descubrimiento de Séneca hay que remontarlo a su primera juventud. El filósofo hispanorromano fue su modelo y su guía vital; no puede entenderse el pensamiento de Ganivet sino a la luz del estoicismo senequista, cuya enseñanza moral resume en el *Idearium español*: “No te dejes vencer por nada extraño a tu espíritu (...); sean los que sean los sucesos que sobre ti caigan, prósperos, adversos o de los que parecen envilecernos con su contacto, mantente de tal modo firme y erguido, que al menos se pueda decir siempre de ti que eres un hombre” (1990, 46).

En la Universidad madrileña conoció al que sería uno de sus mejores amigos, el escritor Francisco Navarro Ledesma. Al igual que Navarro, opositó al Cuerpo de Archiveros, consiguiendo plaza y destino en la Biblioteca del Ministerio de Fomento. La correspondencia entre ambos, que se mantendrá hasta sus últimos días, nos permite conocer al Ganivet más sincero y más íntimo. En cuanto a su vocación docente, tantas veces destacada por los críticos, se frustró tras el fracaso en unas oposiciones a cátedra de griego de la universidad de Granada, pero pudo desarrollarla a través de sus artículos periodísticos. La desilusión ante este primer revés profesional, unida a cierto vacío sentimental y al angustioso problema de la fe, que lo acompañará siempre, lo llevaron a una profunda depresión, anticipo de la que sufriría en Bélgica. Será poco después, el 1 de febrero de 1892, cuando conozca en un baile de Carnaval a Amelia Roldán (Díaz de Alda Heikkilä, 2000a), la que sería la madre de sus dos hijos, con la que inició una relación amorosa que duraría hasta el final de su vida.

Las necesidades creadas por la nueva situación familiar, lo impulsarán a ejercer la abogacía durante algún tiempo, así como, más tarde, a dirigir sus pasos hacia la carrera diplomática. Descubrirá, de este modo, otros horizontes, y dejará atrás esa Granada en la que –como diría otro famoso granadino, Federico García Lorca–, “el día no tiene más que una hora inmensa, y esa hora se emplea en beber agua, girar sobre el eje del bastón y mirar el paisaje”. El futuro escritor necesita salir de su localismo provinciano, aunque retorne a él una y otra vez, recreando nostálgicamente, románticamente, un mundo que en realidad sólo existía en su

imaginación: “Mi Granada no es la de hoy: es la que pudiera y debiera ser, la que ignoro si algún día será”, escribe en *Granada la Bella*.

Su primer destino como Vicecónsul español será Amberes, ciudad cosmopolita y bilingüe, donde vivirá desde el 13 de julio de 1892 hasta finales de enero de 1896. Salvo los preceptivos permisos oficiales, que le permiten breves estancias en Granada, Barcelona o Madrid, permanecerá alejado de España el resto de su vida. La estancia de Ganivet en Amberes no estuvo exenta de vicisitudes. Como escritor, supuso su estreno como periodista con el artículo “Un festival literario en Amberes” (21.08.1892), que envió a *El Defensor de Granada*³, en el que, desde entonces, publicará gran parte de sus escritos. La llegada de Amelia a Bélgica le impuso cierto aislamiento social, ya que, enemigo acérrimo del matrimonio, nunca llegó a formalizar su relación; Amelia, para evitar el posible escándalo, dará a luz a sus dos hijos en París: Natalia —que muere a los dos meses y medio de nacer— y Ángel Tristán. Posteriormente, en su calidad de Vicecónsul de asuntos económicos fue nombrado Vocal del jurado de la Exposición Universal de Bruselas de 1894, lo que no le impidió criticar abiertamente la política de Leopoldo II, que disfrazaba de obra civilizadora la explotación y el saqueo personal que llevó a cabo en el Congo⁴.

*Cualquiera que piense —escribe Ganivet a su amigo Navarro—, no ya con la cabeza sino con los calzoncillos, comprende que no se trata de la felicidad de la raza negra, ni del progreso, ni de nada por el estilo; se trata de un negocio en grande escala, en el que el buen Leopoldo tiene metidos buenos millones*⁵.

En Amberes escribe su primera novela, *La conquista del Reino de Maya por el último conquistador español Pío Cid*, sátira burlesca ante el debate sobre los modos de colonización.

3 *El Defensor* fue un periódico granadino fundado y dirigido por Luis Seco de Lucena, mecenas y protector de los valores locales. Su hermano Francisco, redactor jefe del diario, había sido condiscípulo de Ganivet en el Instituto “Padre Suárez”. Para la relación de Ganivet con los Seco de Lucena, véase el Estudio preliminar de M^{ra}. Carmen Díaz de Alda Heikkilä a *Ángel Ganivet. El escultor de su alma*, edición facsimilar de la primera de 1904, Editorial Universidad de Granada, 1999.

4 En la Conferencia de Berlín (1884-85) Leopoldo II proclamó el Estado Libre del Congo, que le fue reconocido como propiedad privada. La historia de la explotación del Congo durante su reinado es una de las más sangrientas de la historia contemporánea. En 1908, ante la presión internacional, se vio obligado a cederlo al Estado belga.

5 Carta a Navarro Ledesma de 10.05.1893. Hasta la fecha, la edición más completa de la correspondencia de Ganivet es la realizada por la Diputación de Granada: *Ángel Ganivet. Epistolario* (ed. F. García Lara), Granada, 2008.

Durante sus primeras vacaciones consulares, funda en Granada la “Cofradía del Avellano”⁶, que tendrá una enorme trascendencia tanto en su vida como en su obra. Los meses siguientes en Bélgica, donde se encuentra de nuevo desde el 1º de abril, estuvieron marcados por una honda depresión con frecuentes referencias al suicidio. Ganivet, a quien sus amigos definían como tímido, amable, selectivo en sus afectos y de probada generosidad, era también retraído y huraño, muy sensible al clima frío del norte de Europa, que influye en sus cambios de humor y acentúa su misantropía. Vive como un asceta, prescindiendo de todos los adelantos de la vida moderna, y se aísla de un entorno normal de convivencia y afectos. El deterioro físico contribuyó a agudizar la crisis espiritual que preside sus últimos años, posiblemente agravada por el fallecimiento de su madre, ocurrido en agosto de 1895.

Poco antes de su traslado a Helsinki propone al director del *Defensor* enviarle una serie de crónicas con las impresiones de sus viajes, puesto que su intención era visitar toda Europa. Este proyecto inicial, en torno al cual girarán las *Cartas finlandesas* y *Hombres del Norte*, se fue concretando en un diálogo entre dos mundos distantes, hasta conformarse en el que sería su gran tema literario: Granada, vista desde la distancia de un país que, sin pretenderlo, llegaría a inmortalizar.

En 1896 fue enviado como Vicecónsul a Helsingfors (nombre sueco de Helsinki), donde escribirá casi toda su obra. Por lo que se refiere a su último destino en Riga, ese período apenas está documentado, como tampoco lo están —a pesar de lo hasta ahora escrito— las circunstancias de su trágica muerte el 29 de noviembre de 1898. Al parecer se arrojó por dos veces, desde el barco que cruzaba el río, a las frías aguas del Dvina (o Daugava). Un suicidio sin aclarar, para el que se han buscado explicaciones médicas, psicológicas, genéticas, de índole espiritual e incluso sociológicas; pero la ausencia casi total de documentos, especialmente en lo que se refiere a fuentes médicas y diplomáticas, sólo permite aventurar hipótesis, más o

6 Grupo de intelectuales granadinos que, aglutinados en torno a Ganivet, mantenía sus tertulias junto a la Fuente del Avellano, de la que toma su nombre. Entre sus miembros se contaban Matías Montes Vellido, Antonio Afán de Ribera, José y Rafael Gago Palomo, Francisco Seco de Lucena, Melchor Almagro Sanmartín y Nicolás M^a. López; este último, destinatario junto con Navarro Ledesma, de gran parte de su correspondencia privada.

menos fundamentadas, sobre sus últimos días, permaneciendo aún como la etapa más desconocida de la biografía ganivetiana⁷.

Ángel Ganivet y su época

España vivió en los años que van de 1885 a 1902 algunos de los problemas más graves y desastrosos de su historia contemporánea; entre ellos, las insurrecciones de Marruecos, la guerra de Cuba y la pérdida de las últimas provincias de Ultramar. Las mal llamadas guerras coloniales se decidieron de manera fulminante en el Pacífico (Cavite) y en el Atlántico (Santiago de Cuba); los Estados Unidos se apoderan de Filipinas y Puerto Rico y, en virtud del Tratado de París, España renuncia a la soberanía sobre Cuba. Conocido como “el año del desastre”, el 1898 dio nombre, paradójicamente, a una de las generaciones literarias más brillantes de nuestra literatura, de la que Ganivet es miembro destacado. Se impuso la reflexión, la autocrítica, el análisis de las causas de ese desastre nacional, que dieron lugar a un debate sobre la “regeneración” del país, en el que, de una u otra manera, se implicaron todos los intelectuales de la época.

Pero debemos situar al diplomático granadino en un contexto ideológico y cultural mucho más amplio: en la *crisis finisecular* que marca la evolución histórica del mundo occidental; es decir, en las nuevas corrientes científicas y filosóficas que influyeron en la conciencia, la creación, la política y en todas las manifestaciones del hombre de fin de siglo. En Europa, ese cambio de valores fue radical; desde las teorías de Darwin al nihilismo de Nietzsche o al existencialismo de Kierkegaard, todo el pensamiento tomó una nueva dirección. El positivismo científico influyó en gran medida en la literatura y en las ciencias sociales emergentes, como también lo hizo, en claro conflicto con éste, una corriente de idealismo de base hegeliana que alimentará el mito romántico del pueblo, del *Volksgeist*. El “casticismo” unamuniano

7 Sorprende la falta casi total de documentación relacionada con la carrera consular del escritor, tanto en las legaciones diplomáticas en las que ejerció su cargo, como en el Ministerio de Asuntos Exteriores español, o en el Archivo General de la Administración (AGA), en especial en lo referente a los últimos meses en Helsinki y Riga; tampoco se han encontrado las cartas ni despachos enviados a su jefe en San Petersburgo, de quien dependía la legación letona, ni la correspondencia oficial tras su fallecimiento.

González Alcantud, que rechaza patologías psicofisiológicas para explicar su suicidio, se inclina por atribuirlo a la “anomie”, en el sentido que le daría Durkheim, definida como la “ausencia de solidaridad orgánica con los contemporáneos” (González Alcantud, J. Antonio, “El sinsentido en el fin de siglo. El suicidio como clave sociológica”, epílogo a la ed. de *El escultor de su alma* de Ángel Ganivet. Ed. Universidad de Granada, 1999, pp. LXI-LXXV).

y el “espíritu territorial” de Ganivet son, en definitiva, una interpretación romántica de los postulados hegelianos⁸. Lúcido observador de su tiempo, en su obra se condensan todas las inquietudes de su siglo.

Ángel Ganivet conoció de primera mano, desde sus diferentes destinos, lo que por entonces se estaba fraguando en Europa: El reparto colonial de África, el auge del nacionalismo finlandés, la emergencia del imperialismo democrático. Su sensibilidad y lucidez, unidas a una sólida cultura y un profundo conocimiento de la Historia, otorgan a sus escritos ese carácter “profético” del que hablaba Moreno Olmedo, en una obra ya clásica (1965, 353). Predicciones como el desastre del 98, el declinar de la hegemonía mundial europea, el despertar del pueblo árabe, la caída de la casa de Saboya, la Revolución rusa, la preocupación por la destrucción del medio natural, la obsesión por el enriquecimiento súbito, la aceleración de la vida moderna, etc., se han confirmado como realidades consumadas. Tampoco erró el autor en su denuncia de los “localismos” y los “nacionalismos” exacerbados, o al enfrentarnos con el conflicto entre ciencia, progreso y espíritu. Ganivet encarna la agonía (en el sentido clásico), de un hombre trágico, fronterizo, de intuición genial, con sensibilidad para percibir lo nuevo sin perder lo esencial de sí mismo, pero de algún modo incapaz de conciliarse con el mundo que lo rodea. Como escribiera Inman Fox, siguió su trayectoria profesional –poco común en aquellos años para un provinciano de clase media–, “como persona solitaria, sin verdadero éxito en la vida, y viviendo sus experiencias de una manera precipitada” (Fox: 1990, 13).

Recepción crítica

Y, sin embargo, la recepción crítica de su obra ha sido muy desigual. Entre las varias razones que concurren en esta infravaloración, señalaremos, en primer lugar, el hecho de que la vida literaria de Ganivet transcurriese fuera de España, con pocas relaciones dentro del país, excepto las mantenidas epistolarmente. Su fuerte individualismo e independencia intelectual lo mantuvieron voluntariamente alejado de los círculos de influencia y de poder.

8 Una información detallada sobre el periodo de la Restauración y el contexto filosófico, ideológico y literario en que se desarrolla la obra del escritor granadino, puede verse en A. Suarez Miramón y E. Rull, “La crisis de fin de siglo” en *Movimientos literarios y periodismo en España*, Madrid, Síntesis, 1997; y en Díaz de Alda Heikkilä, “Ángel Ganivet: el escritor y su época”, en *Intelectuales y Ciencias Sociales en la crisis de fin de siglo* (J. A. González Alcantud y A. Robles Egea, eds.), Editorial Anthropos (Barcelona) y Diputación Provincial de Granada (Granada), 2000, pp. 59-76.

Por otra parte, la obra de Gánivet se resiste a ser encasillada, encorsetada, en ninguna de las corrientes “establecidas”: regeneracionismo, modernismo, noventayochismo... Miguel Olmedo, que defiende la unidad y coherencia de sus escritos, afirma que “es un pensador rigurosamente unitario, sin asomo de contradicción”, que es capaz de expresarse “de mil formas distintas íntimamente trabadas”, y atribuye a sus certezas prematuras la incomprensión de la crítica literaria; “su pecado —escribe— es que tiene demasiado pronta la respuesta y demasiado segura la solución”, lo que resta profundidad a su pensamiento y le impide ser “filósofo de primera línea” (1965, 13-15). Pero es que, en España, decía Gánivet, “hacen falta afirmaciones, más que discusiones, de las que estamos ya más que hartos”. Reconocía su amigo Nicolás M^a. López que, a Gánivet, su carácter lo condenaba a “hacer cosas que van contra la corriente”. Adoptó una postura más valiente e iconoclasta que la de muchos de sus coetáneos, lo que en otras circunstancias lo habría consagrado como líder, pero enmascarado bajo su *alter ego* Pío Cid, protagonista de sus novelas, “vivió oculto en una envoltura humildísima, y murió sin molestarse en que le conocieran sus contemporáneos”⁹.

Hombre brillante, pero testigo incómodo de su tiempo, su muerte prematura lo dejó fuera del mapa literario, y las gentes del 98 (entre ellos, Unamuno) contribuyeron a relegarlo a ese papel de “precursor”, “excéntrico”, “asistemático”, “miembro marginal” de una generación de grandes figuras (Baroja, Azorín, Manuel y Antonio Machado...) con quienes apenas llegó a convivir; afirmaciones repetidas hasta la saciedad, que tanto han lastrado un estudio profundo y riguroso de su obra. “La individualidad de un pensamiento —insiste Olmedo—, por muy extrema que sea, no significa nunca que deje de pertenecer a un contexto, mucho más cuando, como sucede con Gánivet, no se trata de un pensar radical” (Olmedo, 15). Ya observaba M. Fernández Almagro¹⁰, que la condición de precursor que se le atribuye se explica por la imposibilidad de los coetáneos de comprender a un hombre extraordinario, capaz de vislumbrar lo que otros no han alcanzado todavía a percibir. Su extraordinaria libertad de pensamiento, el rechazo de la falsa moral, la denuncia de las corruptelas de la administración o sus opiniones sobre la guerra de Cuba, la presencia de España en América o la política africana, eran contrarias al clima de exaltación patriótica que imperaba en nuestro país; opiniones entonces “políticamente incorrectas” que, todavía hoy, siguen pesando sobre el análisis de sus escritos.

9 Véase Laura Rivkin, Introducción a Á. Gánivet, *Los trabajos del infatigable creador Pío Cid*, Madrid, Cátedra, 1983 p. 67.

10 Ángel Gánivet, *Obras completas* (prólogo de M. Fernández Almagro), Madrid, Aguilar, 1943.

En relación con lo anteriormente expuesto, quizás la razón más importante haya que buscarla en la descontextualización que suele hacerse de su vida y de su obra, y en una interpretación de sus escritos con frecuencia poco objetiva, que han impedido hasta ahora que Ganivet brille a la altura de los otros autores de su generación. Ha sido preciso que la lente analítica abandonase su obsesión por los aspectos ideológicos —distorsionados, extrapolados y abordados en todo caso de forma incompleta—, y se detuviese en los literarios, para que pudiésemos apreciar el enorme caudal de innovaciones y sugerencias que contienen sus obras (Díaz de Alda: 2004, 11). Por fortuna, los numerosos estudios publicados al hilo de los aniversarios de su nacimiento y su muerte, han contribuido notablemente a revalorizar su figura y situarlo en un primer plano de actualidad¹¹.

Ángel Ganivet y el periodismo

Antes de abordar el estudio de la estancia de Ganivet en Finlandia y las *Cartas finlandesas*, conviene recordar, por un lado, que dichas *Cartas* se concibieron como artículos periodísticos que habrían de formar parte de un todo unitario; y por otro, poner de manifiesto la relación de Ganivet con el periodismo. La prensa, en el último tercio del siglo XIX no sólo se mantuvo como el vehículo de difusión más importante de la cultura, sino que adquirió un protagonismo inusitado. Retomando la conocida pregunta de Juan Valera: “¿Quién si vale algo y si ha logrado alguna celebridad como escritor no ha sido o no es periodista en España?”, afirmaba M^a. Pilar Palomo que “la nómina de cultivadores del artículo literario en el periodo que nos ocupa es, casi, la nómina total de los escritores” (1997, 191); porque si algo caracteriza el panorama cultural de fines del XIX es la constante interacción entre literatura y prensa. Bécquer, Larra, Valera, Pérez Galdós, Leopoldo Alas, Emilia Pardo Bazán y el mismo Ganivet dieron a la stampa gran parte de sus escritos en los periódicos.

Para algunos, el periódico fue un banco de pruebas, para otros una forma de subsistencia, y, para casi todos, un nuevo vehículo de expresión, la tribuna idónea para ejercer el “adoctrinamiento” de la sociedad, haciendo de sus páginas una universidad en la que —decía Ganivet— “hay cátedras y bancos de sobra”. Ganivet nunca ejerció “oficialmente” como periodista, ni estuvo en nómina en ningún periódico, y no

11 Entre los estudios más importantes de los últimos años cabe destacar los de Ernesto Puertas Moya: “La máscara autobiográfica de Pío Cid”, en *Ganivet y el 98*. Actas del Congreso Internacional Granada, Univ. de Granada, 1998; *Los estudios biográficos ganivetianos*, Serva-Universidad de La Rioja, Logroño, 2004 o *La identificación autoficticia de A. Ganivet*, Serva-Universidad de La Rioja, Logroño, 2004, esenciales ya en la bibliografía ganivetiana.

nos consta que recibiera emolumento alguno por sus colaboraciones. No responde al perfil del periodista profesional, ni por su motivación para escribir, ni por su personalidad indómita e independiente, ni por su rechazo a lo que implicaba por aquellos años el periódico como empresa¹².

Aunque toda la actividad literaria de Ganivet tuvo lugar desde países extranjeros, sus contactos con España fueron muy estrechos, precisamente gracias a su relación con la prensa, a su avidez lectora y a la abundantísima correspondencia que mantuvo. La prensa fue para él la “cátedra” desde la que influir en la regeneración de los españoles. Así lo hace saber en la primera de sus crónicas sobre Finlandia, fechada el 1º de octubre de 1896: “[voy] a explicar un curso libre por medio de cartas dirigidas en particular a mis amigos, y en general a todo el que quisiera matricularse en la administración de *El Defensor de Granada*”. Como ya hemos apuntado, la relación de Ganivet con *El Defensor* comenzó en Amberes en agosto de 1892 y sólo se interrumpió con su muerte, el 29 de noviembre de 1898. Entre ambas fechas media una estrecha colaboración que incluye las tres series de *Granada la Bella*, *Cartas finlandesas* y *Hombres del Norte*. No es de extrañar que, hasta la edición en forma de libro, sus artículos apenas se conociesen fuera de su ciudad natal, y su repercusión mediática fuera muy reducida.

Ganivet en Finlandia

La estancia del escritor en el Gran Ducado Ruso de Finlandia coincide con el comienzo del reinado del zar Nicolás II (1894-1917), con cuyo gobierno se inicia una época de conflictos y agitación social. El 1 de febrero de 1896 el diario *Nya Pressen* se hacía eco de su llegada: “El Cónsul de España recientemente nombrado (...) ya ha llegado al país”. Ganivet se instaló provisionalmente en la casa que dejaba libre su antecesor, Lorenzo Rolland, situada en Nikolajgatan 21 (que cambiaría su nombre por el de Snellmaninkatu), para trasladarse el 1º de marzo a su domicilio definitivo en Brunnsparken (en finés Kaivopuisto). El edificio tenía tres portales; según consta en el *Adressbok* de 1896, Ganivet vivía en el 12 A y compartía planta con la pintora Hanna Rönnerberg; en el 12 B estaba domiciliado el pintor Albert Edelfelt; Ella Sahlberg, que aprendía francés con Ganivet, vivía en el 12 C. El resto de las amigas del escritor fueron Ida, Hanna e Inés Waenerberg. Pero estos son ya descubrimientos posteriores de los estudiosos (Wis, 1988; Díaz de Alda, 1998) que

12 Para la relación de Ganivet con la prensa véase: Carmen Díaz de Alda Heikkilä, “Á. Ganivet y el periodismo”, en *Tejedora de palabras* (Homenaje a M^a. del Pilar Palomo), Madrid, Fragua, 2013, pp.103-129.

no aparecen en las *Cartas finlandesas*, pues Ganivet evitó siempre mencionar detalles y nombres relacionados con su vida personal.

Pese a encontrarse en la época más fría del año, la ciudad le produjo una impresión agradable.

La ciudad es muy buena, así como Granada, con todo el aire de gran capital, y la gente muy buena también (...) con días de sol y noche de luna como en Andalucía (a sus hermanos, 1.2.1896).

La ciudad es un encanto, y sin ser grande (unos ochenta mil habitantes), tiene todo el aire de gran ciudad (a José de Cubas, 3.2.1896).

(...) es un "bijou", aquí paro los pieses de fijo (a Navarro Ledesma, 3.2.1896).

Brunnsparcken es lo mejor de aquí, una especie de bosque como la Alhambra, rodeado de mar y sembrado de chalets de madera (...). Lo que se dice del frío es exagerado (a sus hermanos, 12.2.1896).

Para matar la soledad y la inactividad a que le obliga el largo invierno nórdico —nos dice que no llegan barcos porque el puerto está cerrado hasta el mes de mayo—, decide escribir unos “articulillos” que tratarán asuntos de Granada, que empieza a redactar el 14 de febrero y publicará *El Defensor*. Sus amigos de la *Cofradía del Avellano* los acogen con entusiasmo y lo animan a reunirlos en forma de libro. Así aparecerá *Granada la Bella*, que publica en Helsingfors en 1896 en la imprenta de Frenckell e Hijo, la primera obra en español que se imprimió en Finlandia¹³.

Sin saberlo, Ganivet acaba de iniciar un ciclo literario sobre Granada, del mismo modo que se creó la Castilla del 98 de la pluma de Azorín y Unamuno. El escritor está instalado físicamente en Helsinki, pero su pensamiento y su espíritu vuelan a su ciudad natal, formándose poco a poco en el escritor ese “fiero españolismo” del que hablara Ortega¹⁴, que iría aumentando a medida que se dilataba el horizonte de su experiencia. El espíritu de *Granada la Bella* se manifiesta ya desde la primera crónica: “Voy a hablar de Granada, o, mejor dicho, voy a escribir sobre Granada unos cuantos artículos para exponer ideas viejas con espíritu nuevo, y acaso ideas nuevas con viejo espíritu; pero (...) mi intención no es contar bellezas reales, sino

13 Los artículos que forman *Granada la Bella*, fueron escritos entre el 14 y el 28 de febrero de 1896, y se publicaron entre el 29 de febrero y el 13 de abril.

14 Prólogo a Ángel Ganivet, *Cartas finlandesas y Hombres del Norte*. Espasa Calpe, Madrid, Austral, 1940.

bellezas ideales, imaginarias. Estas ideas (...) tienen el mérito (...) de no pertenecer a ninguna de las ciencias o artes conocidas hasta el día” (GB: 1996, 61). Con prosa ágil, irónica y expresiva escribe sobre el alumbrado, el servicio de limpieza, los aguadores, las relaciones entre el trazado urbano y el clima, la ciencia y la mística, el carácter de los españoles, la falta de buen gusto, el desamparo de ideas en que vivimos y la inacción popular, siempre propensa a creer que los hechos acaecen porque sí, con independencia de su responsabilidad individual.

Si nos detenemos brevemente en *Granada la Bella*, es porque suele olvidarse que contiene también numerosas noticias sobre Finlandia; el escritor no puede sustraerse a la perspectiva comparatista en unas crónicas enviadas desde una ciudad y una cultura tan radicalmente diferentes de la suya. Buen ejemplo de ello es la última crónica, “Lo eterno femenino”, a la que nos referiremos más adelante.

Por otra parte, es interesante observar las diferencias entre sus impresiones y su estado de ánimo en las cartas íntimas y en las cartas destinadas a la publicación. Y también, cómo el paso del tiempo y las estaciones del año van afectando a su percepción del entorno. Ganivet no comienza la redacción de las *Cartas finlandesas* hasta el otoño de 1896. Ha tenido tiempo de asimilar, y sintetizar, las observaciones y experiencias acumuladas en los meses que lleva en la ciudad.

Voy a sorprender a mis lectores diciéndoles que aquí no hace frío. Dentro de las casas se vive en perpetua primavera, y en la calle, envuelto en pieles, suda uno más que en verano. Sólo la cara, que tiene que ir al descubierto, se resiente de las caricias, un tanto brutales, de la nieve y el viento. De 10 grados para abajo, la barba se hiela y la cara se adorna con un marco de estalactitas; cuando se vuelve a casa después de pasear un rato, de cada pelo cuelga un carámbano, y al sacudirse suena uno como una araña de cristal (CF, XII)¹⁵.

La comparación final, aparentemente exagerada, podría interpretarse como una concesión a los lectores, ávidos de pormenores chocantes, pero puedo asegurar que Ganivet se mantiene en el terreno de la más estricta realidad.

Si a su llegada a Helsinki escribía con entusiasmo y admiración —¡hasta el punto de comparar la ciudad con la Alhambra!—, un año más tarde ese recuerdo se ha difuminado. Aquellos días casi sin luz empiezan a influir significativamente tanto en sus sensaciones como —por ende— en su humor, que se vuelve más apagado y taciturno.

15 Ángel Ganivet, *Cartas finlandesas y Hombres del Norte*. Madrid, Espasa Calpe, 1971. En adelante, cito por esta edición.

La primera impresión que me produjo este país fue de tristeza. Llegué en invierno, y los campos, como los lagos, como el mar, estaban sepultados bajo la nieve. (...) El hombre pasa sin dejar apenas rastro. Se le ve caminar pesadamente con los brazos caídos, y a lo lejos parece, más que un ser humano, un topo que sale un momento de su topera; sus pisadas forman en la nieve sendas tan tristes y solitarias como las que van por entre los sepulcros en los cementerios (CF, XII).

Ganivet se aferra a la escritura como a una tabla de salvación.

Cuando no tengo ganas de otra cosa más sería me entretengo en leer y así paso las horas muertas, porque aquí va a hacer uno aquí en días como el de hoy, en el que desde la mesa donde escribo a través de las ventanas veo cruzar desencadenados horribles huracanes de nieve que parecen anuncio del juicio final? Vivo en medio de un bosque muerto y a la orilla del mar, de un mar no sólo muerto, sino enterrado bajo montañas de nieve (...). No queda, pues, más recurso que amarrarse, coger la pluma y escribir (12 de marzo 1896, a Nicolás M^a. López).

En poco más de dos años de intensa actividad creadora nos dejó una obra que abarca el periodismo, el ensayo, la novela, el teatro y la poesía. En Helsinki escribié *Granada la Bella* (1896), el *Idearium español* (1897) y *El porvenir de España* (1898), así como las *Cartas finlandesas* (1898) y *Hombres del Norte* (1898), que representan su faceta más cosmopolita y que coinciden con una aspiración que sería casi un eslogan de los artistas finlandeses dos décadas más tarde: “abrir las ventanas a Europa”. Escribió también su segunda novela, *Los trabajos del infatigable creador Pío Cid* (1898), algunos poemas en francés y *El escultor de su alma* (1904) su única pieza teatral, que se publicó cuando él ya había fallecido. Una sólida obra en que se manifiestan sus preocupaciones estéticas, políticas y morales¹⁶.

Ante tan prolífica producción, no podemos dejar de preguntarnos: ¿Cómo transcurría la vida del escritor durante estos dos años? Ganivet no escribió ningún diario y es parco en ofrecer detalles sobre su vida; todo lo que de sí dejó escrito lo encontramos en la abundantísima correspondencia que mantuvo –que constituye un auténtico *diario epistolar*–, y en las numerosas referencias personales que va intercalando en sus textos literarios.

Ganivet es hombre de costumbres metódicas; se levanta y se acuesta temprano, come con frugalidad y bebe mucha leche. Su salud es buena, sobre todo

16 A esta relación hay que añadir un número considerable de artículos “suelos”, reunidos por primera vez en la reciente edición de las *Obras Completas* llevada a cabo por la Diputación de Granada y la Caja de Ahorros: *Ángel Ganivet. Artículos suelos, relatos y fragmentos*, a cargo de F. García Lara (Granada, 2003).

durante el primer año de su estancia; él lo atribuye a su vida regular, al descanso, los baños y la alimentación, que va haciéndose progresivamente vegetariana. Nos dice que sus fuentes de información son limitadas –“no se crea que escribo entre promontorios de libros y papeles: el único libro que tengo a mano es el *Adressbok* o Guía de la ciudad”; pero también que lee la prensa local y que frecuenta lugares muy conocidos, como el comedor del Hotel Kämp, de la Explanada, centro de reunión de intelectuales y artistas, que estaba muy próximo al estudio de Daniel Nyblin; el más conocido de los retratos de Ganivet fue realizado en este estudio¹⁷. Como el trabajo consular era escaso, decide ocupar el tiempo en aprender nuevas lenguas y perfeccionar las que ya conoce, intercambiando clases de francés por clases de ruso, sueco y alemán.

Vive en el corazón de la ciudad, frecuenta a D. Enrique Sánchez, un comerciante de sal de Torreveja que por entonces se había afincado en Helsinki, y a sus vecinas de Brunnsparken, con las que llegará a trabar una buena amistad. Ellas serán su principal fuente de información sobre Finlandia¹⁸.

El escritor no olvida mencionar a su sirvienta, Karoliina, que le limpia la casa, le cocina y añade a esas virtudes la de ser una valiosísima informante. Por lo demás, evitó toda actividad social, incluida la derivada de su cargo –él mismo nos dice que declina todas las invitaciones; y ello no sólo por su timidez y cierto complejo absurdo de provinciano, o porque prefiriese círculos muy reducidos de convivencia, sino por aversión a todo convencionalismo y por razones de tipo práctico, ya que esa vida le habría acarreado gastos que mermarían considerablemente su presupuesto, con el que tenía que atender a sus propios dispendios y a otras responsabilidades derivadas de su situación familiar.

Amelia y su hijo Ángel Tristán llegaron a Helsinki en mayo de 1896, sólo tres meses después que el escritor, donde permanecieron casi todo el verano, y desde septiembre de 1897 a julio de 1898 estuvo acompañado por sus hermanas, Pepa e Isabel, y también por Amelia y su hijo. Ganivet atiende al trabajo de la delegación, escribe sin descanso, lee mucho, y se mantiene bien informado gracias a los periódicos que le remiten desde España (*El Defensor de Granada*, *El Gadeón*, *El*

17 Por el estudio fotográfico de Daniel Nyblin, pasó lo más granado de la sociedad finlandesa de fin de siglo. Remito al lector interesado a mi artículo “Ganivet en el Atelier Nyblin”, en *El atelier Nyblin* (Catálogo de la exposición), Centro de Investigaciones Etnológicas “Á. Ganivet” de Granada. 1998.

18 Roberto Wis pudo recoger algunos testimonios directos de estas jóvenes. Véase: Roberto y Marjatta Wis, *Ángel Ganivet in Finlandia. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki*, Helsinki, 1988.

Cardo, Apuntes, Vida Nueva), así como por la prensa local. Todo ello, unido a sus escasas, pero periódicas visitas, y al círculo de amistades femeninas que va creando a su alrededor, contradice la idea de la “espantosa soledad del Cónsul”, aunque tengo la certeza de su soledad intelectual.

Las *Cartas finlandesas*

Las *Cartas Finlandesas* son una obra esencial en la biografía literaria del escritor. Su validez no está sólo justificada por la múltiple perspectiva de su visión, o el originalísimo enfoque de una obra que participa del periodismo, el ensayo, la antropología y la literatura de viajes; o por seguir la fecunda tradición del artículo en forma de carta¹⁹; son “otra forma” de expresión concurrente con el *Idearium*, pensado en clave de humor, en las que Ganivet –al contacto con diferentes culturas–, traspasa sus fronteras “locales” para revelarse como el escritor más europeísta de la España finisecular.

Escritas entre el 1 de octubre de 1896 y el 9 de marzo de 1897, el proceso de composición las *Cartas* fue mucho más dilatado que el de *Granada la Bella*, pues el primer artículo apareció en *El Defensor* el 14 de octubre de 1896 y el último lleva fecha de 20 de abril de 1898²⁰. A diferencia de su primer libro, la publicación se realiza espaciadamente porque el autor se enfrenta con un fenómeno cultural nuevo que debe asimilar, y sobre el que indefectiblemente va a opinar. La técnica es muy similar; el receptor de ambas obras, los granadinos; y el vehículo –aquí, también receptor inmediato–, el periódico de su ciudad.

En el inicio, nos dice que escribe para satisfacer la curiosidad de sus paisanos, que son “por naturaleza cosmopolitas y muy aficionados a conocer países

19 Estos aspectos han sido estudiados en profundidad por Mª Pilar Palomo en “El artículo literario en la segunda mitad del siglo XIX”, *Movimientos literarios y periodismo*, Madrid, Síntesis, 1997, y en “Las *Cartas finlandesas* en el contexto del artículo epistolar del siglo XIX”, en *Estudios sobre la vida y la obra de Ángel Ganivet* (Mª C. Díaz de Alda, ed.), Madrid, Castalia, 2000, pp. 205-219.

20 Las *Cartas finlandesas* se publicaron en el *Defensor de Granada* en las siguientes fechas: 14, 16, 18 y 22 de octubre; 3, 6, 27 y 30 de diciembre de 1896; 9 y 31 de enero, 3, 4, 5 de febrero, 17 y 28 de marzo, 16 y 25 de mayo, 5, 12, 17 y 25 de junio. A partir de aquí, la que conocemos como Carta XX dedicada a la poesía épica popular, se publicó en realidad en tres entregas, numeradas en *El Defensor* como *Cartas XX, XXI y XXII* (los días 30.06, 4.07 y 9.07 de 1897). Sin embargo, en la primera edición del libro aparecen reunidas bajo el epígrafe de *Carta XX*, ya que en realidad son tres partes de una misma crónica, la dedicada a *El Kalevala*. Para entonces, Ganivet ha decidido completar el cuadro finlandés añadiendo dos crónicas más, que publicó *El Defensor* el 20 y 26 de abril de 1898, retomando la numeración a partir de la número XX.

extranjeros”, aclarando que no escribe entre montones de libros, ni pretende hacer un estudio científico, sino ofrecer una serie de impresiones sobre la sociedad finlandesa para entretenimiento y provecho de los granadinos, exponiendo “las ideas que se le ocurren a un español que por casualidad habita en Finlandia”. De alguna manera, las *Cartas finlandesas* son una continuación de *Granada la Bella*, pero desplazando el foco de su observación a Finlandia; su estructura y estilo son semejantes, ambas se complementan. Así lo vio Kaarle Hirvonen, que incorporó el último artículo de la serie granadina, “Lo eterno femenino”, como preámbulo a su traducción de las *Cartas* al finés (Hirvonen, 1964), ya que, en efecto, sirve de enlace con la serie finlandesa, que ya tenía *in mente*. La *Granada ideal* da paso a una sociedad *real*, la del Helsinki de fines del XIX, que sinceramente admira, y que contrasta, para bien o para mal, con la ciudad que lo vio nacer.

El diálogo establecido entre Ganivet y Finlandia no está mediatizado por lecturas previas o tradiciones heredadas, –recordemos que es el primer escritor español que visitó Finlandia; por el contrario, escribe con una mente abierta, receptiva, con el firme propósito de reflejar la imagen real del país, distanciándose de la desbordante imaginación meridional. La profundidad de su mirada nada tiene que ver con la divertida e inocente visión de España que nos ofrece Egron Lundgren en sus *Impresiones de un pintor*²¹, que tanto éxito cosecharon, ni con la de los viajeros ingleses que recorrieron el país báltico, siempre superficial y despectiva (Díaz de Alda: 2000c, 130).

Los veintidós artículos epistolares que componen las *Cartas finlandesas* son auténticos “cuadros de costumbres” de la Finlandia finisecular, el compendio de una serie de experiencias, anécdotas y observaciones que el autor va desgarrando en una constante comparación con Granada o con España, ya que “otro de los objetivos implícitos de las *CF* radica en “la crítica o comentario de ciertos aspectos de la cultura española por su contraste con otros tantos de la finlandesa” (Santiáñez-Tiód, 1998). Este estilo de crónicas era muy del gusto del público, que las leía a modo de folletín, esperando la continuación. Desde el título de la primera *Carta*, Ganivet se presenta como *corresponsal* y declara cuáles son sus propósitos: complacer a los amigos granadinos de “la tan ilustre como desconocida Cofradía del Avellano”, que le han escrito pidiendo noticias de esos apartados países. Con un criterio tan práctico como el de los finlandeses, decide enviarlas en forma de cartas, dirigidas “en particular a sus amigos y en general a todos cuantos quisieran leerlas en las páginas

21 Egron Lundgren, *En Målares Anteckningar. Italien och Spanien*. Stockholm, P.A.Norstedt & Söner, 1870. La edición de 1882 citada por Ganivet es, en realidad, la 3ª.

de *El Defensor*”. Principios que defiende también en *Hombres del Norte*: “Mi idea es vulgarizar entre mis paisanos lo poco que sé de estos países y particularmente de su literatura”²².

Cada artículo gira en torno a un asunto principal, generalmente anunciado en el título, y a otros muchos secundarios a los que éste va dando pie. En ellos va intercalando datos, anécdotas, breves episodios e incluso “moralejas”, que tienen una múltiple función textual; por una parte, como referentes de la actualidad, necesarios en toda crónica; por otra, como recurso literario propiamente dicho. Una afirmación tajante o un pasaje particularmente denso, se aligeran con un ejemplo o se afianzan citando a alguna autoridad reconocida. El autor establece una comunicación multidireccional con los lectores, implicándolos en el discurso; esta estructura dialógica le permite anticiparse a cualquier posible objeción o contrarréplica, introducir nuevos temas y desdoblarse en varios “yos” narrativos.

Entre los aciertos de las *Cartas* están la frescura e inmediatez del texto, el estilo humorístico y desenfadado, el tono natural, directo, las expresiones populares —a menudo utilizadas con una función irónica, hiperbólica o satírica—, la “familiaridad” con que trata los asuntos más complejos y los de mayor actualidad, y la multiplicidad de registros lingüísticos con los que sabe adaptarse al tema de su discurso.

En una obra que se mueve entre el relato de viajes, la autobiografía y la crónica literaria, Ganivet hace una descripción penetrante y sagaz de la sociedad finlandesa de 1896, sin olvidar ningún aspecto relevante: La historia, la organización política y administrativa, los conflictos sociales y lingüísticos, la prosperidad económica, la prensa, la educación, los movimientos artísticos, las costumbres y diversiones, la situación de la mujer, la obsesión por el progreso... y la fuerza del latente nacionalismo que en pocos años llevaría al país a la independencia.

El escritor, que se declara no experto en política, se hizo una idea muy exacta de la historia y la política de Finlandia, y en unas líneas nos retrata lo que, con bastante menos acierto, encontramos en voluminosos tratados de historia. Como en otros casos, el contenido de esta crónica (*CF, IV*) encuentra su paralelismo en la correspondencia privada. Leemos en una carta remitida a sus amigos de la *Cofradía del Avellano*:

La Finlandia, con la Laponia, forman un Gran Ducado que perteneció en un tiempo a Suecia, y hoy pertenece a Rusia, sin ser Rusia, y siendo algo mejor que Rusia. Hay, pues, tres elementos: el indígena o finlandés, el sueco, representado por una gran población sueca, y el ruso, representado por los funcionarios y ejército.

22 Nota del autor a “Jonas Lie”, primer artículo de *Hombres del Norte*, p. 151.

Hay un Gobernador General ruso, que reside en Helsingfors, y que gobierna nominalmente, y un Senado finlandés, que es el verdadero gobierno (...) Para los asuntos legislativos hay una Dieta, que se reúne cada tres años(...) Lo corriente es hablar sueco, y el pueblo bajo finés; entre los funcionarios el ruso (...) Hay una Universidad importante, y mucho movimiento científico y artístico, y varios periódicos más importantes que los mejores de España (...) Helsingfors es una ciudad admirable y cultísima. La gente es buena hasta la pared de enfrente, y muy cachazuda.

En ocasiones salpica los textos con detalles de personas, hechos y lugares reales, cuya existencia y exactitud se han podido comprobar. Menciona a Aino Achté²³, que por entonces comenzaba su carrera; o al barón Hisinger²⁴, con quien hizo un viaje en tren a Hanko, etc. Ciertamente omite algunos hechos y costumbres de gran arraigo en la sociedad finlandesa, que se imponen a los ojos del viajero por muy retirada vida que éste pueda llevar; o asuntos de la vida nacional, candentes en aquellos momentos. Ganivet no parece advertir el malestar y el descontento popular, muy acusados a fin de siglo, que culminaron en el asesinato del Gobernador ruso Bobrikov, el 16 de junio de 1904. En cambio, se hace eco de una sociedad en rápida evolución, del crecimiento de la población y de la previsible independencia del país, sometido secularmente al dominio de Suecia o Rusia. “No hay pueblo —escribe—, por muy incapaz que sea de gobernarse, que no aspire a ser amo de su casa, y con más razón querrían ser amos de la suya los finlandeses, que son gobernantes habilísimos, como quizá no haya otros en Europa”; al tiempo que observa, con enorme clarividencia, el papel reservado al finés en el futuro inmediato de Finlandia.

La política finlandesa de fin de siglo estuvo estrechamente ligada a la “cuestión de la lengua”, un debate que fue decisivo en la conformación de la nueva Finlandia. El abandono de la lengua sueca se produjo lentamente y sin excesivo traumatismo, ya que gran parte de la población, identificada con el romanticismo nacional, volvió sus ojos a las viejas raíces hasta el punto de que, voluntariamente, cambiaron sus apellidos suecos por los finlandeses, como fue el caso de Akseli Gallen-Kallela (Axel Gallén) o Aleksis Kivi (Aleksis Stenvall), que recoge Ganivet en la *Carta XXI*, entre otros ejemplos notables. Helsinki era en aquellos momentos una ciudad multilingüe, en la que el finés, alentado por grupos nacionalistas, pugnaba por sobreponerse a las dos lenguas de élite, algo que no pasó desapercibido para nuestro escritor,

23 Aino Achté es considerada hoy la mejor cantante de ópera e intérprete de Sibelius.

24 Desde 1883 Fridolf Leopold Hisinger desarrolló y estuvo al frente de la escuela agrícola sueca de Pinjainen, así como numerosas granjas. Entre 1898 y 1903 fue director de la fábrica de Billnäs, S.A.

apenas llegado al país: “Se nota una tendencia social muy marcada a levantar el espíritu finlandés y a hablar en el idioma patrio (...) La autoridad rusa es conveniente; la lengua sueca podrá quedar como medio supletorio de comunicación intelectual; pero el espíritu del país sólo puede llegar a su máxima altura recogándose sobre sí mismo y *pensando en su natural idioma*”. El finés, como ya vaticinara Ganivet, se alzó con la supremacía, y hoy es la lengua del 88,3 % de la población²⁵.

No abrumaremos al lector con citas y ejemplos de las *Cartas*, ya que tiene entre sus manos la obra. Nos limitaremos a destacar algunos aspectos de la sociedad finlandesa que llamaron particularmente su atención. Ganivet, hijo de molineros, sacará irónicas deducciones sobre la manía de adoquinar las calles, o cortar el césped apenas despunte una brizna. Observa también que los finlandeses son ordenados, organizados y calmosos “hasta un extremo desesperante”, tienen “una constancia a prueba de bomba” y “no quieren trabajo extraordinario ni apresuramientos, gustan de la regularidad, y dan a cada obra su plazo marcado e inflexible”. En espíritu práctico y sentido común, “no hay pueblo que aventaje a éste tan desconocido y arrinconado de Finlandia”.

La embriaguez y los borrachos alegran este paisaje monocorde. El escritor dedica páginas brillantes a describir a los diversos borrachos europeos y en especial a los finlandeses, y observa que los dos sexos son fervientes partidarios del alcohol. Esta peculiaridad, tampoco dejaron de observarla otros autores: “En general el finlandés vive en y para consigo mismo. Que esta relación le satisfaga plenamente, no sabría afirmarlo, pero que, como es lógico, en ocasiones precise quebrarla con ayuda de algunas copas, eso lo he contemplado a menudo” (Alonso Luengo, 109).

Llama su atención la febril actividad que despliegan en la vida diaria, su obsesión por los adelantos técnicos y por las cosas útiles, la práctica de los deportes y el uso de la bicicleta, que se debe a la importancia que otorgan a la buena forma física, algo en su opinión estrechamente relacionado con el horror de la mujer nórdica a la feminidad y la fecundidad; en este punto sale triunfante la mujer granadina, cuya belleza y gracia se imponen sobre esas “emancipadas palomas” encaramadas al velocípedo. La mayoría de las mujeres –escribe–, “se dedica a hacer gimnasia y a todos los géneros de deporte para conservar la soltura y la agilidad”.

Con la imaginación puesta nuevamente en Granada, se apresta a describir un deporte que empezaba a hacer furor por estas latitudes.

Voy a dar a conocer en España un género de patinación nuevo y curioso, que podrá ser practicado en Granada si llega a cuajar mi proyecto de “Finlandia

25 Según datos del Centro Nacional de Estadística finlandés, de 2016.

andaluza” (...) La nueva patinación es muy popular en el norte de Finlandia (...) Aquí ha llegado también la moda, y los patinadores se aprestan a cambiar los antiguos patines de hierro por los modernos de madera. Estos tienen dos, tres y hasta cuatro metros de largo, y quedan sujetos a los pies por una abrazadera colocada en el centro. Figurémonos un hombre de pie, con sus dos extremidades inferiores apoyadas sobre dos largos raíles móviles como un tren humano que va a ponerse en marcha (...) Para dar impulso, lleva el hombre loco-móvil dos largos bastoncillos, cuya contera está provista de una rodaja con objeto de que no se claven demasiado en el suelo; inclínase hacia adelante, y como si fuera a remar, empuja con ambos bastoncillos a la vez o alternativamente, y corre con tan extraordinaria velocidad que se queda el espectador pensando que a la humanidad le han salido corrientes eléctricas en las patas (CF, XVII)²⁶.

Las *Cartas finlandesas XIX, XX y XXI* se encuentran entre los primeros testimonios que existen sobre el panorama cultural finlandés de fin de siglo. En ellas, Ganivet, haciendo gala de sus dotes como crítico literario y artístico, da detallada noticia de los espectáculos teatrales, del arte y la literatura; pero, además, estas tres crónicas son significativas también porque le dan al autor la posibilidad de hacer un “escrutinio”, una selección dentro de esa espléndida Edad de Oro de la que fue testigo²⁷, No se equivocó al llamar la atención sobre figuras de su tiempo cuya importancia se ha confirmado sin excepciones. El *Kalevala* —escribese “una creación étnica y territorial, esto es, una auténtica epopeya”, una obra que explica la naturaleza y carácter de su pueblo, lo que nos evoca de inmediato su teoría del “espíritu territorial”. Ganivet indaga en las raíces de la tristeza atávica de los finlandeses partiendo de la semejanza entre el prototipo del finlandés y los héroes de la epopeya, de los que dice: “están pintados como son, como esta tierra los cría y los nutre: (...) grandes como los bosques del país, y como ellos, tristes, sin

26 En Granada, el Centro Artístico venía promoviendo desde 1891 el montañismo por la Sierra Nevada. Ganivet había sido uno de los primeros en llamar la atención sobre el potencial turístico y deportivo de la Sierra, y en repetidas ocasiones lanzó la idea de crear una “Finlandia andaluza”. Su amigo y cofrade Diego Marín, tenía similares inquietudes. Al desaparecer este Centro en 1898 algunos socios se constituyeron en sociedad: los *Diez Amigos Limited*, cuya primera excursión narró uno de los miembros de la *Cofradía del Avellano*, Nicolás Mª López, en su libro *En Sierra Nevada*.

27 El neorromanticismo, la Edad de Oro del arte finlandés, alcanzó su mayor desarrollo en la década de 1890-1900; es conocido como *carelianismo* por ser la región de Carelia la fuente principal del *Kalevala*. La epopeya, compuesta por Lönnrot en 1835 (considerablemente ampliada en 1849) fue objeto de auténtico fervor, e impulsó en gran medida los sentimientos nacionalistas.

luz”²⁸. Erkki Vierikko (1978, 102) apreció en lo que vale el juicio crítico del escritor granadino: “Para nosotros los finlandeses, es un alto honor el que el ilustre autor español aprecie nuestro gran poema épico de un modo realmente excepcional. La carta donde lo describe puede ser considerada como el punto culminante de su obra epistolar”.

Observa Ganivet la pasión por la música: “Por aquí desfilan todas las notabilidades europeas; hay facilidades para aprender y se protege mucho al que vale; y, sin embargo, fuera de Pacius²⁹ que es una figura de segundo orden, no hay compositores de nota” (CF, XXI). Resulta extraño, sin duda, que no mencionase a Sibelius³⁰, que por entonces ya era un autor consagrado, como compositor y como director de orquesta, y uno de los máximos representantes del *neorromanticismo*.

En la *Carta XXI*, centrada en el movimiento artístico, Ganivet hace un penetrante análisis de la obra de Albert Edelfelt y Axel Gallen, los dos máximos exponentes de la pintura finlandesa. Ciertamente es que echamos en falta algunos nombres notables, pero el desconcertante criterio selectivo de Ganivet no es necesariamente fruto del desconocimiento o el olvido. Si bien hay que tener en cuenta las exigencias de espacio y concisión requeridas por los artículos que enviaba a *El Defensor*, algunas “omisiones”, o la escasa y fría acogida que reciben algunos artistas en sus páginas, podrían obedecer a criterios ideológicos, estéticos, e incluso personales. Es el caso del extenso comentario sobre Edelfelt, que nos resulta algo impersonal, neutro, como escrito desde “fuera”, sin la vivacidad que otras veces le caracteriza. Sobre este punto haremos algunas consideraciones que podrían ayudarnos a entender esos supuestos olvidos.

En primer lugar, Edelfelt y Ganivet vivían en el mismo edificio, a sólo unos metros de distancia. Ambos estuvieron relacionados con Marie Sophie Diakovsky, *Mascha*, una mujer fascinante admirada por escritores y artistas. Ganivet la conoció apenas llegado a la ciudad, fue su profesora de sueco y en pocas semanas se

28 Ganivet resume *El Kalevala* a partir de la versión sueca de Karl Collan (1864-68), aunque según la pintora Hanna Rönberg debía conocer algo de finés puesto que quería comparar el texto con la lengua original.

29 Fredrik Pacius (1809-1891). Director de orquesta, violinista y catedrático de música en la Universidad de Helsinki hasta 1867. Autor del *Canto de Finlandia* y del himno nacional finlandés *Nuestro país*, sobre texto del poeta Ludvig Runeberg.

30 El estreno de la sinfonía *Kullervo*, en 1892 –basada, como el drama homónimo de Aleksis Kivi, en un personaje del *Kalevala*–, supuso un éxito rotundo; a partir de entonces Sibelius buscará inspiración en la poesía popular. Durante la década de 1890-1900 estrenó, entre otras, *Una Saga*, la obertura y suite *Karelia* (1893), *Lemminkäinen* (1893-95, revisada en 1897), *Cantos de Primavera* (1894), *El cisne de Tuonela*, y *Finlandia*.

convirtió, no sólo en una de sus mejores confidentes, sino en la musa y destinataria de su poesía amorosa. Por su parte Edelfelt, que había afirmado públicamente que podría ahorcarse con su pelo y sería una muerte feliz, hizo varios retratos de la joven. Aunque no hay constancia documental, algunos indicios hacen pensar que entre *Mascha* y el pintor finlandés hubo una relación más íntima que la simple amistad, lo que explicaría la fría relación o el pretendido “desconocimiento” entre los dos artistas (Díaz de Alda Heikkilä, 1997).

Siguiendo el mismo razonamiento, cabe preguntarse: ¿Ignoraba Ganivet que Albert Edelfelt había estado en Granada, su ciudad natal, aunque de ese viaje distasen casi dos décadas? No parece probable. En buena lógica, de haber tenido esta información, no la habría pasado por alto en sus crónicas a *El Defensor*, salvo que intencionadamente quisiera restarle importancia. Edelfelt viajó por España en 1881, invitado y acogido por Federico y Ricardo de Madrazo, Matías Moreno y otros artistas españoles; durante su viaje visitó Madrid, Toledo, Granada y Sevilla. La correspondencia mantenida durante esos meses, recientemente publicada en español (Díaz de Alda Heikkilä, 2005), constituye un interesantísimo documento en la línea de los libros de viajes del XIX, plagado de anécdotas, detalles, impresiones de artista y disquisiciones históricas, en las que con una ingenuidad comparable a la de Lundgren, va desgranando noticias sobre la Sierra Morena, el “Puente de los Perros” (¿Puerto de Despeñaperros?), los visigodos, el “rey Rodríguez y la Cova” (el rey Rodrigo y la Cava), la Córdoba de los califas o Boabdil, reproduciendo lo que oye con los nombres más peregrinos. Se conservan diez obras del artista realizadas en nuestro país.

Complaciendo a los lectores que se interesaban por el día a día de los finlandeses, Ganivet describe en otro de sus artículos el sistema de construcción de las casas, tan importante en un país cuya vida transcurre gran parte del año bajo temperaturas gélidas, y pasa a explicar el sistema de calefacción, racional y práctico, pero que resultaría insuficiente “sin el auxilio de los dobles cristales en las ventanas, del algodón con que se rellenan las rendijas de los marcos de ambos cristales, y del papel engomado con que se tapan por dentro las juntas de las ventanas, hasta incomunicar en absoluto el interior y el exterior. Sólo quedan en ejercicio unos respiraderos o ventanillos que sirven para renovar el aire cuando no hay manera de respirarlo (...). La impureza del aire, por cierto, es el argumento de que se sirven las mujeres para justificar la necesidad de salir cuatro o seis veces al día” (CF, XVI). Y aquí entramos de lleno en lo que, sin duda alguna, llama más su atención: las féminas. El análisis de la psicología femenina y el papel preponderante de la mujer

en la sociedad ocupará muchas páginas en sus artículos sobre Finlandia (*CF, VIII, IX y X*), llenos de jocosos comentarios.

Las dos únicas mujeres importantes en la corta vida de Ganivet fueron Mascha Diakovsky y Amelia Roldán, aunque hasta estudios recientes muy poco sabíamos sobre ellas. Amelia no fue una mujer de proyección pública, y la crítica suele minimizar su importancia en la vida del escritor, pero, aunque esa relación no llegara a formalizarse, le dio dos hijos y la consideró siempre como esposa (Díaz de Alda Heikkilä, 2000a). En cuanto a Mascha, a quien conoció apenas llegado a Helsinki, vivía con su madre y su hermano en Brunnsparken 22; era una joven viuda, de esmerada educación, independiente, despierta y de una belleza singular, muy bien relacionada con la sociedad finlandesa más relevante. Fue retratada por Edelfelt, Magnus Enckell, Hugo Simberg y otros célebres pintores (Díaz de Alda Heikkilä, 1997).

Yo ya tengo una amiga, –escribe a Nicolás M^a. López a principios de su estancia en Helsinki–, que es mi profesora de sueco (...) una joven rusa, hija de polaco y alemana, con la que sostengo ratos de conversación, y que resulta un tipo rarísimo comparado a nuestras mujeres. Es bellísima, en el género rubio, pero más sería que un “clavo de especias”. A mí me tiene por loco, por una especie de Quijote, pues no puede hacerse cargo de que un hombre sea idealista, y al mismo tiempo cometa barbaridades y chiquilladas (12-III-1896). No he tenido novia, ni amoríos, ni los tendré más, fuera del que tú conoces... Y te digo esto por lo mismo que supones que estoy enamorado a los treinta años. Alguna broma sentimental pase, pero nada más (carta de 29-VIII-96).

La amistad de Ganivet con Hanna Rönnerberg y el resto de las jóvenes de Brunnsparken fue más tardía, pues data del verano del 96. Constituyeron un original círculo de amigas entre las cuales Ganivet pasaba con gusto muchas veladas, e influyeron sin duda en sus apreciaciones sobre la Finlandia de la época. El granadino refleja la sociedad finlandesa de fin de siglo con una agudeza singular, pero no hay que olvidar que la Finlandia que nos describe es, fundamentalmente, la de una clase social privilegiada.

Pero Ganivet no es sólo el “cronista” observador del desconocido y lejano país nórdico; es consciente de que el cuadro de la psicología finlandesa no será completo si no tenemos en cuenta las ideas que los finlandeses (*Carta XI*), y mejor aún, las finlandesas (*Carta X*), tienen acerca de España, y los rasgos que nos atribuyen, “porque diciendo lo que estas gentes de por acá piensan de nosotros, se descubre más aun lo que ellos piensan y son”. El escritor se sitúa en una perspectiva

desde la cual puede ver reflejada su propia imagen, poniendo ante nuestros ojos la mirada con que el *otro* nos ve. Al mismo tiempo se produce una inconsciente simbiosis entre su propia cultura y la del país en el que habita. ¿Puede haber ejemplo más significativo que la sorprendente asociación establecida entre Kaivopuisto y la Alhambra? ¿Entre los jamones de Trevélez y la manteca finlandesa? Hay una constante comparación, una visión simultánea entre dos sociedades, dos formas de vida diametralmente opuestas, y se enfrenta a esa otra realidad con una gran curiosidad y comprensión.

Cuando yo llegué a Helsingfors después de un largo viaje, lo primero que se me ocurrió fue tomar un baño. Fui a un establecimiento, que resultó estar servido por muchachas muy puestas de uniforme. Una de ellas me cogió por su cuenta: me desnudó, me llevó a una pila de mármol, y como si fuera un niño recién nacido, en el estado más natural que puedan concebir mis lectores, me enjabonó, lavó y fregó de pies a cabeza, sin omitir detalle; luego me hizo pasar por una serie de duchas frías y calientes; me frotó y me hizo entrar en reacción, y me ayudó a vestir. No se podía pedir más. ¿Qué esto es inmoral y hasta indecoroso? Yo digo que no me lo parece, visto de cerca. Estas jóvenes lavan a un hombre como las de ahí lavan unos calzoncillos, sólo que con un poco más de tiento (“Lo eterno femenino”, Granada la Bella).

* * * * *

A menudo los finlandeses no se sienten cómodos en el *retrato* ganivetiano, quizás por no haber sabido entender su ironía³¹. Pero no creo que se haya hecho nunca un análisis tan lúcido, ningún retrato tan acabado. Reconoce en los finlandeses virtudes que bien quisiera encontrar en sus compatriotas. No pretende cambiar la sociedad finlandesa, en la que ve indudables aciertos; por el contrario, propone a los lectores de *El Defensor* aprovechar algunas ideas para el mejoramiento de su ciudad y el enriquecimiento de su espíritu. Su particular sensibilidad lo llevó a profundizar en la psicología de un país al que en tantos aspectos admira y respeta, del que supo captar su carácter inmutable.

Pierre Loti se pasó la vida viajando por lugares que nunca le llegaron a pertenecer más allá de lo literario. Ganivet, que viajó a disgusto y nunca llegó a identificarse con ninguno, que jamás se propuso la evocación de los espacios

31 No es ese el caso del prof. Erkki Vierikko, autor de un interesante comentario en “Las *Cartas finlandesas* de Ganivet vistas por un finlandés”, *Boletín AEPE*, nº 18, pp. 97-107.

conectados con sus vivencias, consiguió, sin proponérselo, inmortalizar una visión de Finlandia que hoy, a un siglo de distancia, sigue teniendo plena actualidad.

En otra ocasión escribí sobre la percepción del Norte en los viajeros españoles a quienes el azar o cometidos profesionales condujeron hasta Finlandia, y quisieron dejar constancia de sus recuerdos por escrito. Encontraremos diferencias marcadas por la época, el contexto biográfico, oficio y aptitudes literarias de los autores, pero en todos subyace el eco de las *Cartas finlandesas* como una referencia insoslayable (Díaz de Alda, 2000c). Sustraerse a la fuerza de esta primera *imagen* parece imposible. Hoy son una guía de viaje obligada para los españoles que se adentran en estas latitudes, o para el diplomático extranjero que, ante la inminencia de un destino, necesita conocer el pequeño país báltico sin perderse en lecturas farragosas o datos superfluos. Cualquiera que viaje a Finlandia está predestinado a volver la mirada a Ganivet: lo hizo Foxá, en *Un mundo sin melodía*; Zulaica, en *Itinerario con nostalgia*; o Ramón Garriga, en *Desde el techo de Europa*. Eduardo Alonso (Alonso, 1989), un diplomático español destinado en Finlandia hace unas décadas, publicó una interesante obrita, muy “ganivetiana”, con sus recuerdos sobre los cuatro años que transcurrió en Helsinki.

Helsinki –leemos–, te recibirá con el aire adusto de quien está habituado al malentendido. Al visitante le sonarán los nombres de Aalto, de Sibelius, tal vez el de Mannerheim, y a los españoles el de un Cónsul bajito y cetrino, pionero en describir el país y la ciudad, y que se alejó de ellos para morir. Se llamaba Ángel Ganivet.

Referencias

Alonso Luengo, Eduardo (1989): *Helsinki*, Madrid, Ed. Destino.

Díaz de Alda Heikkilä, M^a. Carmen (1997): “Mascha Diakovsky: Un retrato”, en *Ángel Ganivet, en su centro* (M^a. C. Díaz de Alda Heikkilä, ed.), RILCE, 13-2, Universidad de Navarra, Pamplona, pp. 25-54.

_____ (1998): “Finlandia y las *Cartas finlandesas*. Nuevas aportaciones al estudio de Ganivet”, en *Fundamentos de Antropología*, Revista del Centro de Investigaciones Etnológicas *Ángel Ganivet* de Granada. Núm.8-9, otoño 1998, pp. 87-103.

_____ (2000a): “Amelia Roldán: Luces y sombras. Poesía inédita”, en *Estudios sobre la vida y la obra de Ángel Ganivet A propósito de “Cartas finlandesas”* (Mª C. Díaz de Alda Heikkilä, ed.). Madrid, Castalia, pp. 57-76.

_____ (2000b): “Ángel Ganivet: el escritor y su época”, en *Intelectuales y Ciencias Sociales en la crisis de fin de siglo* (J. A. González Alcantud y A. Robles Egea, eds.). Editorial Anthropos (Barcelona) y Diputación Provincial de Granada, pp. 59-76.

_____ (2000c): “Ecos del Norte: escritores, viajeros y diletantes (Visión ganivetiana del mundo septentrional)”, en *Sincronie*, Revista semestrale di letterature, teatro e sistemi di pensiero, núm. III, 6, Luglio-dicembre 1999. Roma, Vecchiarelli editore, febbraio, 2000, pp.127-133.

_____ (2004): Prólogo a *La identificación autoficticia de Ángel Ganivet*, de Fco. Ernesto Puertas Moya. Serva & Universidad de la Rioja, Logroño, 2004.

_____ (2006): *Albert Edelfelt. Cartas del Viaje por España (1881)*, Madrid, Edit. Polifemo.

Fox, Inman (1990): Introducción a *Á. Ganivet. Idearium español y El Porvenir de España*, Madrid, Espasa Calpe.

Ganivet, Ángel (1998): *Granada la Bella* (G^a. Lara, ed.), Diputación de Granada y Caja de Ahorros, Granada (1^a ed., 1896, Helsingfors, Imprenta de Frenckel e hijo).

_____ (1971): *Cartas finlandesas. Hombres del Norte*. Madrid, Espasa Calpe (1^a ed., Granada, 1898)

_____ (1964): Ángel Ganivet, *Suomalaiskirjeitä*, traducción al finés de Kaarle Hirvonen, Helsinki, WSOY.

_____ (1990): *Idearium español y El Porvenir de España*, Madrid, Espasa Calpe.

Olmedo Moreno, Miguel (1965): *El pensamiento de Ganivet*, Madrid, Revista de Occidente.

Palomo, M^a. Pilar (1997): “El artículo literario en la 2ª mitad del siglo XIX”, en *Movimientos literarios y periodismo en España*, Madrid, Síntesis, pp. 191-229.

Santiáñez-Tió, Nil (1998): Introducción a *Cartas finlandesas y Hombres del Norte* (G^a. Lara, ed.), Granada, Diputación de Granada y Caja de Ahorros.

Vierikko, Erkki (1978): “Las *Cartas finlandesas* de Ganivet vistas por un finlandés”. *Boletín AEPE*, n° 18, pp. 97-107.

Wis, Roberto y Marjatta (1988): *Ángel Ganivet in Finlandia. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki*, XLVIII, Helsinki.

Koivun ja granaattiomenapuun välissä: Ángel Ganivetin *Suomalaiskirjeitä*

María Carmen Díaz de Alda Heikkilä *

Koivun ja granaattiomenapuun välissä

Euroopan kahden toisistaan kaukaisimman maan välisen suhteen syntyhistoriasta tulee kiittää espanjalaista konsulia, joka päätti kuluttaa yksinäistä aikaansa kirjoittamalla ja tyydyttää maanmiestensä uteliaisuutta lähettämällä heille muutamia kronikoita. Niissä hän osoittaa, miten syvällisesti hän tuntee suomalaista yhteiskuntaa, jota hän vertaa ja asettaa vastakkain espanjalaisen yhteiskunnan kanssa. Ganivet, joka piti itseään alkuperäisenä asukkaana missä ikinä liukkuikin, osasi havaita ja erottaa olennaisen Suomen kulttuurista, luonteesta ja tavoista, jotka olivat kovin etäällä meidän maailmastamme ja eteläisestä elämän tyylistä.

Suomi oli 1800-luvun lopussa espanjalaisille täysin tuntematon maa, siksi Ganivet päätti muutamia kuukausia maahan saapumisensa jälkeen ruveta kirjoittamaan artikkelisarjaa tehdäkseen maata tunnetuksi mahdollisimman monesta näkökulmasta ja oikaistakseen joitakin hänen merkillisinä pitämiään käsityksiä suomalaisista. Noista ajoista on kulunut jo lähes 120 vuotta eivätkä hänen vaikutelmansa ole menettäneet vähääkään ajankohtaisuudestaan. Suomalaiset ovat edelleenkin järjestelmällisiä, hyvin organisoituja, käytännöllisiä, sisukkaita, edistystä, urheilua ja luontoa rakastavia, heillä on tervettä järkeä ja naisilla on merkittävä osa yhteiskunnassa.

Samaa ei voi sanoa nykyisestä Espanjasta, jota on vaikea tunnistaa Ganivetin *Suomalaiskirjeissä* antamasta 1800-luvun kuvauksesta, vaikka suuri osa ongelmista, joita hän määritteli tai ennusti silloin ovat, epäilemättä, samoja kuin meidän vuosisatamme alkuympäristöllä.

* Filosofian tohtori María del Carmen Díaz de Alda Heikkilä on ollut Madridin Complutense-yliopiston professori vuoteen 1989 ja hän on toiminut sen jälkeen Suomessa Tampereen Yliopistossa. Hän on kirjoittanut lukuisia tutkimuksia Espanjan ja Suomen välisistä kulttuurisuhteista, mm. tutkimuksia Ángel Ganivetin elämästä ja teoksista sekä julkaissut Albert Edelfeltin Espanjan matkaltaan (1881) lähettämien matkakirjeiden kokoelman ja myös Edith Södergranin runoutta käsittelevän teoksen. Hänen tutkimuksensa ovat käsitelleet mm. Luis Rosalesia ja Miguel de Cervantesia. Hän on tutkinut myös matkakirjallisuutta sekä lehdistön ja kirjallisuuden suhdetta.

Ganivet kansainvälisti Suomea paljon ennen kuin Nokia, *Muumit* tai *Angry Birds*¹, ja hän teki sen pienen korvaamattoman kirjan avulla, joka matkailijoilla pitäisi olla aina mukanaan. Eikä hän vain kansainvälistänyt Suomea, vaan teki sen myös kuolemattomaksi aivan kuten Thomas Mann Venetsian, Cervantes La Manchán ja James Joyce Dublinin. Hänelle ei kuitenkaan Suomessa ole myönnetty muuta huomionosoitusta kuin vaatimaton puupenkki Kaivopuiston koivujen katveessa, mihin kenties joku on joskus asettunut lukemaan hänen kirjoittamiaan teoksia.

Ángel Ganivetin *Suomalaiskirjeiden* julkaiseminen ensimmäistä kertaa kaksikielisenä laitoksena ei ole vain erinomainen teko, vaan se on myös kiitos, jonka olemme kirjilijalle valkaa. Se on kutsu meille kaikille lähestyä yhtä 1800-luvun lopun kiehtovinta ja omaperäisintä persoonallisuutta - kutsu, josta emme voi kieltäytyä.

Elämäkerrallisia tietoja

Haluaisin tässä muistuttaa mieliin tekstin, jonka kirjoitin kaksikymmentä vuotta sitten teoksen täyttässä sata vuotta:

Ganivetin lukeminen tuottaa alati yllätyksiä, jatkuvia löytöjä, ja teos on loppumaton mielikuvien lähde. On hämmästyttävää, miten syvällistä hänen ajattelunsa on, ja miten hän muotoilee ajatuksensa sellaisella intohimolla, jota ei kirjallisuudessamme entuudestaan tunneta, miten suurenmoista on hänen kielensä ja miten hienostunutta hänen herkkyytensä. Ganivet leimautuu täydellisesti aikakauteensa ja siten 1800-luvun lopun jännitteisiin, jotka eivät vaikuttaneet vain Espanjaan vaan koko Eurooppaan, mutta hän on robkeasti aikaansa edellä ja habmottelee ajatuksia, vertaa tunteja ja repii auki romahtamassa olevan arvomaailman haavoja. Monien ajan eurooppalaisten ajattelijoiden tapaan, hänen kuolemansa tragedia 33-vuotiaana, juuri kun hän on pääsemässä alkuun lupaavalla urallaan, korostaa voimallisesti hänen intellektuaalista ja kirjallista persoonallisuuttaan. Ganivetin kirjoituksissa on esiteltynä suuri osa esteettisistä, poliittisista ja uskonnollisista kysymyksistä, joita vuoden 1898 tienoilla pohdittiin. Hän yhdistää kirjailijanurallaan älyn ja tunteen, hän käy keskustelua, niin kuin Ortega asian määritteli, aatteiden ja uskomusten välillä. Ja niin kuin tällaisissa tapauksissa yleensä juopa niiden välillä oli raastava ja traaginen. Sittenkin hänen ajatuksensa lento, hänen utopiansa, hänen kriittinen älynsä... sekä

1 *Muumit* on tunnetun satukirjasarjan päähenkilöitä valkoisia peikkohahmoja, jotka on luonut suomalainen kirjailija ja taiteilija Tove Jansson. Teossarja on suomalaisen kirjallisuuden suuria kansainvälisiä menestyksiä. Videopelisarja *Angry Birds*, vihaiset linnut, on viime vuosien digitaalinen ja kaupallinen menestysilmiö. Sen kehittivät Peter Vesterbacka ja Jere Erkkö v. 2009 suomalaisessa Rovio-peliyhtiössä.

hänen epäonnistumisensa käytännön asioissa sisältyvät, toiset bajallaan, toiset kokonaisina, nuoruuden tiiviiseen ja kiihkeään tuotantoon².

Kirjailijan lyhyt elämäkerrallinen hahmotelma lienee aluksi paikallaan. Ángel Ganivet García syntyi Granadassa 13. joulukuuta 1865 vaatimattomaan mylläriperheeseen. Lapsuudesta lähtien hän osoitti henkistä valppautta, sitkeyttä ja erityistä älyllistä kapasiteettia, jotka kaikista mahdollisista vaikeuksista huolimatta autoivat häntä päättämään filosofian ja oikeustieteen opinnot loistavin arvosanoin, ja hänen muutettuaan 1888 Madridiin saavuttamaan siellä filosofian tohtorin arvon ja siihen liittyvän palkinnon. Hän löysi Senecan jo varhaisnuoruudessaan. Tämä espanjalais-roomalainen filosofi oli hänen elämänsä esikuva ja opettaja. Ganivetin ajatusmaailmaa ei voi ymmärtää muutoin kuin Senecan edustaman stoalaisuuden valossa. Siihen kuuluvan moraaliopin hän tiivistää *Idearium Español* -teoksessa: ”Älä anna minkään hengellesi vieraan voittaa sinua... mitkä tahansa tapahtumat lankeavatkin päällesi, olkoot sitten suosiollisia, epäedullisia tai sellaisia, jotka tuntuvat häpäisevän sinut kosketuksellaan, pysy sillä tavoin lujana ja pää pystyssä, että sinusta voidaan aina sanoa, että olet ihminen” (1990, 46).

Madridin yliopistossa Ganivet tutustui kirjailija Francisco Navarro Ledesmaan, josta tuli hänen parhaita ystäviään. Samoin kuin Navarro, hän suoritti Arkistonhoitajien yleisen virkatutkinnon, sai viran ja määrättiin Yleisten töiden ministeriön kirjastoon. Heidän välisensä kirjeenvaihto, joka jatkui aina Ganivetin viimeisiin päiviin asti, auttaa tutustumaan kirjailijan vilpittömään ja intuiimiin puoleen. Ganivetin kutsumus opetustyötä kohtaan, jota kriitikot niin usein korostavat, ei johtanut toivottuun tulokseen hänen hakiessaan Granadan yliopiston kreikan kielen professuuria. Epäonnistuttuaan viranhaussa Ganivet pystyi kuitenkin toteuttamaan kutsumustaan julkaisemalla lehtiartikkeleita. Pettymys tämän ensimmäisen ammatillisen vastoinkäymisen vuoksi, tietty tyhjyys tunteiden alueella ja hänen mieltään jatkuvasti vaivaavat ahdistavat uskonkysymykset johtivat hänet syvään masennukseen enteillen sitä, mistä hän kärsi myöhemmin Belgiassa. Vähän tämän jälkeen, 1. helmikuuta 1892, hän tutustui karnevaalitanssiaisissa Amelia Roldániin (Díaz de Alda Heikkilä, 2000a), kahden lapsensa tulevaan äitiin, jonka kanssa hän solmi läpi elämän kestävän rakkaussuhteen.

Uudesta perhetilanteesta syntyneet tarpeet pakottivat hänet joksikin aikaa harjoittamaan asianajajan tointa ja johdattivat myöhemmin diplomaatinuralle. Siten hänelle avautui uusia näköaloja ja hän jätti taakseen sen Granadan, missä, toisen

2 Johdanto julkaisuun *Ángel Ganivet, en su centro* RILCE 13-2, Universidad de Navarra, Pamplona, 1997.

kuuluisan granadalaisen Federico García Lorcan sanoin, ”päivä ei ole kuin yksi loputon tunti ja se tunti käytetään veden juomiseen, kävelykepin, kuin akselin, ympäri kiertämiseen ja maiseman katseluun”.

Tulevan kirjailijan täytyi jättää taakseen kotiseutunsa, vaikka hän oli myöhemmin palaava siihen yhä uudestaan ja uudestaan luomalla nostalgisesti ja romanttisesti maailman, joka tosiasiaa oli olemassa vain hänen mielikuvituksessaan: ”Minun Granadani ei ole tämän päivän Granada: se on se mikä se voisi ja sen pitäisi olla, se josta en tiedä, onko se sitä vielä jonakin päivänä”, hän kirjoittaa *Granada la Bella* -teoksessaan.

Hänen ensimmäinen asemapaikkansa varakonsulina on Antwerpen, kansainvälinen ja kaksikielinen kaupunki, missä hän asui 13. heinäkuuta 1892 alkaen aina tammikuun loppuun 1896. Lukuun ottamatta ohjesäännön mukaisia virallisia lomiam, joiden aikana hän saattoi sallia itselleen lyhyitä matkoja Granadaan, Barcelonaan ja Madridiin, hän asuu lopun elämänsä kaukana Espanjasta. Ganivetin oleskeluun Antwerpenissa liittyy monenlaisia vaihteita. Hänen kirjallinen toimintansa alkoi lehtimiehenä artikkelilla Kirjallinen juhla Antwerpenissa (21.8.1892), jonka hän lähetti *El Defensor de Granada* -lehteen³, jossa hän julkaisee suuren osan kirjoituksistaan. Amelian tulo Belgiaan, merkitsi hänelle tiettyä eristäytymistä seuraelämästä, koska avioliiton kiihkeänä vastustajana hän ei koskaan virallistanut suhdettaan. Välttääkseen mahdollisen skandaalin Amelia synnyttää molemmat lapsensa Pariisissa. Tytär Natalia kuolee kaksi ja puoli kuukautta syntymänsä jälkeen, ja myöhemmin syntyy poika Ángel Tristán. Taloudellisten asioiden varakonsulina Ganivet nimitetään vuoden 1894 Brysselin maailmannäyttelyn palkintoraatiin. Tämä ei estä häntä arvostelemasta Leopold II:n politiikkaa, koska kuninkaan harjoittama riisto ja henkilökohtainen ryöstely Kongossa naamoitiin sivistystyöksi⁴.

3 *El Defensor* oli granadalainen sanomalehti, jonka perustaja ja päällikkö oli Luis Seco de Lucena, mesenaatti ja paikallisten arvojen puolustaja. Hänen veljensä Francisco, päätoimittaja, oli ollut Ganivetin luokkatoveri Padre Suárez -nimisessä oppikoulussa. Ganivetin ja Seco de Lucenan veljesten suhteesta enemmän julkaisussa *Ángel Ganivet. El escultor de su alma* (Ma. Carmen Díaz de Alda Heikkilän johdatteleva tutkielma ja José Antonio González Alcantudin jälkisanat) näköispainos ensimmäisestä painoksesta vuodelta 1904, Editorial Universidad de Granada, 1999.

4 Berliinin konferenssissa (1884-85) Leopold II perusti Kongon vapaavaltion ja se luovutettiin hänelle yksityisomaisuudeksi. Kongon taloudellisten reservien hyväksikäytön historia Leopold II:n ajalta on nykyhistorian verisimpiä. V. 1908 hän luovutti kansainvälisen painostuksen pakottamana alueen Belgian valtiolle.

Kuka tabansa ajatteleva ihminen, kirjoittaa Ganivet ystävälleen Navarrolle, vaikka ei edes ajattelisi päällään vaan varpaillaan, ymmärtää ettei ole kyse mustan rodun onnesta eikä edistyksestä eikä mistään sellaisesta; kysymyksessä on suuren luokan liikeyritys, missä Leopold-hyväkekkäällä on sijoitettuna sievoisia miljoonia⁵.

Antwerpenissa Ganivet kirjoittaa ensimmäisen romaaninsa *La conquista del Reino Maya por el último conquistador español Pío Cid*, (Mayan kuningaskunnan valloitus viimeisen espanjalaisen konkistadorin Pío Cidin toimesta). Teos on burleski satiiri siirtomaiden perustamisen muodoista käydyin keskustelun edellä.

Ensimmäisellä lomallaan konsulina Ganivet perustaa Granadassa Pähkinäpensaan veljeskunnan⁶, jolla on suunnaton vaikutus hänen elämäänsä ja teoksiinsa. Seuraavat kuukaudet Belgiassa, minne hän palaa 1. huhtikuuta, ovat syvän depression aikaa, johon liittyy lukuisia viitteitä itsemurhahakuisuudesta. Ganivet on ystäviensä määritelmien mukaan ujo, ystävällinen, kiintymyksissään valikoiva ja hyvin antelias, mutta hän on myös eristäytyvä ja seuraa vieroksuva. Hän on hyvin herkkä pohjoisen Euroopan kylmän ilmaston vaihteluille, jopa niin, että hänen mielialansa vaihtuu sään mukaan ja voimistaa hänen ihmisvihaansa. Ganivet elää askeettisesti ja ilman mitään helpottavia keksintöjä. Hän vetäytyy normaalista seuralämästä siihen mahdollisesti liittyvine tunteineen. Kirjailijan huonontunut fyysinen kunto kärjistää henkistä kriisiä, josta hän kärsii viimeisinä vuosinaan ja joka ilmeisesti pahenee hänen äitinsä kuoltua elokuussa 1895.

Vähän ennen siirtoaan Helsinkiin Ganivet ehdottaa *El Defensor* -lehden päällikölle, että hän voisi lähettää lehteen sarjan kirjoituksia. Niissä hän kuvaisi vaikutelmiaan matkoista, joita hän aikoi tehdä ympäri Eurooppaa. Tästä alkuperäisestä suunnitelmasta kehkeytyvät teokset *Suomalaiskirjeitä* ja *Pohjoisen miehiä*. On kyse kahden erilaisen maan välisestä vuoropuhelusta, josta kehittyi Ganivetin suuri kirjallinen teema: Granada tarkasteltuna etäältä, maasta, jonka hän samalla ikuistaa.

5 10.5.1893 päivätty kirje Navarro Ledesmalle. Ganivetin kirjeiden toistaiseksi täydellisin kokoelma on Granadan maakuntahallituksen kokoama: *Angel Ganivet. Epistolario* (toim. F. García Lara). Granada, 2008.

6 Ryhmä granadalaisia Ganivetin yhteen liittämiä intellektuelleja, jotka pitivät kokouksiaan Pähkinäpensaan lähteen luona, josta veljeskunnan nimi. Siihen kuuluivat mm. Matías Montes Vellido, Antonio Afán de Ribera, José ja Rafael Gago Palomo, Francisco Seco de Lucena, Melchor Almagro Sanmartín ja Nicolás Ma. López, joista viimeksi mainittu oli, samoin kuin Navarro Ledesma, Ganivetin yksityiskirjeiden vastaanottaja.

Vuonna 1896 Ganivet siis lähetettiin varakonsuliksi Helsingforsiin eli Helsinkiin, missä hän kirjoitti melkein koko tuotantonsa. Mitä tulee hänen viimeiseen asemapaikkaansa Riikaan, siitä ei juurikaan ole dokumentteja, kuten ei hänen traagisesta kuolemastaan 29. marraskuuta 1898 huolimatta hänen viimeisiä vaihteita käsittelevien kirjoitusten runsaudesta. Nähtävästi hän heittäytyi kaksi kertaa jokea ylittävästä laivasta Väinäjoen kylmiin vesiin. Selvittämätön itsemurha tarjoaa mahdollisuuden arvailuihin hänen viimeisistä päiväistään, koska lääkärinlausunnot, diplomaattiset asiakirjat ja muut dokumentit puuttuvat miltei täysin. Itsemurhaan on etsitty lääketieteellisiä, psykologisia, perinnöllisiä, mielentilaan liittyviä ja jopa sosiologisia syitä. Tämä vaihe onkin yhä kaikkein tuntemattomin osa Ganivetin elämää⁷.

Ángel Ganivet ja hänen aikansa

Espanja kärsi vuosien 1885 ja 1902 välisenä aikana luultavasti aikalaishistoriansa vakavimmista ja tuhoisimmista ongelmista, joita olivat mm. Marokon kapinat, Kuuban sota ja viimeisten merentakaisen siirtomaiden menetys. ”Siirtomaasodat” ratkaistiin Tyynellä merellä (Caviteessa) ja Atlantilla (Santiago de Cubassa). Yhdysvallat otti haltuunsa Filippiinit ja Puerto Ricon, ja Pariisin rauhan mukaisesti Espanja luopui vallastaan Kuubassa. Paradoksaalista kyllä, kirjallisuutemme loistavin sukupolvi on saanut nimensä ”Perikadon vuodesta” 1898. Tämän sukupolven merkittävä edustaja on Ganivet. Alkoi pohdiskelu, itsekritiikki ja kansallisen perikadon syiden erittely. Keskusteluun maan ”uudistamisesta” osallistuivat tavalla tai toisella kaikki aikakauden intellektuellit.

Granadalainen diplomaatti tulee kuitenkin sijoittaa paljon laajempaan ideologiseen ja kulttuuriseen kontekstiin, nimittäin vuosisadan lopun kriisiin, joka leimaa länsimaiden historiallista kehitystä. On kyse niistä tieteellisistä ja filosofisista

7 Kirjailijan konsulintoimeen liittyvien asiakirjojen melkein täydellinen puuttuminen on hämmästyttävää. Dokumentteja ei ole niissä edustustoissa, joissa hän palveli, ei Espanjan ulkoasiainministeriössä eikä yleisessä hallintorekisterissä (AGA:ssa) etenäkään hänen viimeisistä kuukausistaan Helsingissä ja Riassa. Hänen Pietariin lähettämäänsä kirjeitä ja asiakirjoja ei liioin ole löydetty, vaikka Latvian lähetystö oli Pietarin alainen, puhumattakaan virallisesta kirjeenvaihdosta hänen kuolemansa jälkeen. González Alcantud, joka hylkää psykofyysiset syyt itsemurhan selitykseksi, on taipuvainen pitämään syyllisenä ”anomiam” Durkheimin merkityksessä, joka on ”aikalaisia kohtaan tunnettavan orgaanisen solidaarisuuden puute”. Ks. González Alcantud, J. Antonio, *El sentido en el fin de siglo. El suicidio como clave sociológica. Epilogi Ángel Ganivetin teoksessa El escultor de su alma*. Ed. Universidad de Granada, 1999, s. LXI-LXXV.

virtauksista, jotka vaikuttivat tietoisuuteen, luomistyöhön, politiikkaan ja kaikkiin vuosisadan lopun mielenilmauksiin. Euroopassa arvojen muutos oli perusteellinen. Darwinin teorioista Nietzschen nihilismiin tai Kierkegaardin eksistentialismiin koko ajattelu sai uuden suunnan. Tieteellinen positivismi vaikutti suuresti kirjallisuuteen ja nouseviin sosiaalitieteisiin samoin kuin sen kanssa selvässä ristiriidassa oleva hegeliläisyyteen perustuva idealistinen liike, joka ruokki romanttista myyttiä kansasta, *Volksgesistia*. Unamunolainen ”puhdasverisyys” ja Ganivetin ”maanhengen” korostaminen edustavat loppujen lopuksi yhtä ja samaa hegeliläisten vaatimusten romanttista tulkintaa⁸. Ganivet osaa aikansa loistavana tarkkailijana tiivistää teoksiinsa kaikki oman vuosisatansa huolenaiheet.

Ángel Ganivet sai monissa asemapaikoissaan ensikäden tietoja siitä, mitä Euroopassa tuohon aikaan haudottiin. Afrikan mantereen siirtomaiden jako, suomalaisen kansallisuusaatteen nousu, demokraattisen imperialismien tuleminen... Ganivetin herkkyyys ja älykkyys sekä vankka sivistys ja syvällinen historian tuntemus takasivat hänen kirjoituksilleen sellaisen ”profeettallisen” luonteen, josta Moreno Olmedo puhuu jo klassikoksi tullessa teoksessaan (1965: 353). Ennustukset, kuten vuoden 1898 perikato, Euroopan maailmanlaajuisen hegemonian murtuminen, arabiväestön herääminen, Savoijin kuningashuoneen kaatuminen, Venäjän vallankumous, huoli ympäristön turmeltumisesta, pakkomielteellinen halu rikastua nopeasti, modernin elämän kiivastahtisuus jne. ovat toteutuneita tosiasioita. Kirjailija ei myöskään erehtynyt arvostellessaan ärsyttävää nurkkakuntaisuutta ja nationalismia tai asettaessaan ihmisen kasvotusten tieteen, edistyksen ja hengen välisen kiistan kanssa. Ganivetissa ruumiillistuu traagisen, rajalla olevan, loistavavaistaisen äärimmäisyysihmisen kuolemantuska (sanon klassisessa merkityksessä). Hänessä on herkkyyttä huomata kaikki uusi menettämättä silti olennaista, mutta hän oli myös jollain tavalla kykenemätön tekemään sovintoa ympäröivän maailman kanssa. Niin kuin Inman Fox toteaa, Ganivet jatkoi ammatillista uraansa, mikä ei ollut tavallista noina vuosina keskiluokkaiselle maaseudun kasvatille, ”yksinäisenä ihmisenä saavuttamatta todellista menestystä elämässään, hän kulki läpi elämäkokemustensa kiirehtien” (Fox: 1990,13).

8 Yksityiskohtaista tietoa Restaurationin aikakaudesta ja siitä filosofisesta, ideologisesta ja kirjallisesta yhteydestä missä granadalaiskirjailijan teos liikkuu voi katsoa artikkelista *La crisis de fin de siglo* teoksessa A. Suarez Miramón ja E. Rull. *Movimientos literarios y periodismo en España*. Síntesis, Madrid, 1997 tai Díaz de Alda Heikkilä ”Ángel Ganivet: el escritor y su época” teoksessa *Intelectuales y Ciencias Sociales en la crisis de fin de siglo*. Toim. J.A. González ja A. Robles Ege, Editorial Anthropos, Barcelona ja Diputación Provincial de Granada, Granada, 2000, s. 59-76.

Teosten vastaanotto

Ganivetin teosten vastaanotto on ollut hyvin epätasaista. Niistä monista syistä, jotka ovat vaikuttaneet aliarvostukseen, mainittakoon ensinnäkin se, että Ganivet kirjoittaa koko tuotantonsa Espanjan ulkopuolella. Hänellä on vain vähän yhteyksiä omaan maahansa jo mainittujen kirjeitse ylläpitämiensä suhteiden lisäksi. Voimakkaan individualisminsa ja älyllisen itsenäisyytensä vuoksi hän ei antaudu alttiiksi henkisille vaikutteille, vaan pysyttelee vapaaehtoisesti poissa valtaa pitävien piireistä.

Ganivetin teoksia ei voi luokitella kuuluvaksi mihinkään ”vakiintuneisiin” virtauksiin kuten uudistusliikkeeseen, modernismiin tai vuoden 1898 kirjalliseen liikkeeseen... Miguel Olmedo puolustaa Ganivetin kirjoitusten yhtenäisyyttä ja yhteenkuuluvuutta ja sanoo, että ”hän on ehdottoman johdonmukainen ajattelija vailla vähäisintäkään ristiriitaa” ja kykenevä ilmaisemaan itseään ”tuhansilla erilaisilla toisiinsa kietoutuvilla tavoilla”. Olmedo pitää hänen varhaiskypsää itsevarmuuttaan synnä kritiikin ymmärtämättömyyteen. Kirjoittajan mukaan Ganivetin synniksi lasketaan hänen ”liian nopeat vastauksensa ja liian varmat ratkaisunsa”, mikä vähentää hänen ajatuksensa syvyyttä ja estää häntä olemasta ”eturivin filosofi” (1965: 13-15). Espanjassa, kuten Ganivet huomauttaa, ”tarvitaan vakuuttavia väitteitä enemmän kuin väittelyjä, joihin olemme enemmän kuin kyllästyneet”. Ganivetin ystävä Nicolás M^a. López tajusi, että kirjailijan luonne tuomitsi tämän kulkemaan vastavirtaan. Hän omaksui aikalaisiaan rohkeamman ja kuvia kumartamattoman asenteen. Muissa oloissa se olisi korottanut hänet johtajaksi, mutta Ganivet naamioituu Pío Cidiksi, joka oli hänen *alter egonsa* ja romaaniensa päähenkilö ja ”hän eli piilossa kääriytyneenä mitä suurimpaan vaatimattomuuteen ja kuoli vaivautumatta tekemään itseään tunnetuksi aikalaisensa parissa”⁹.

Loistava ihminen, aikansa tinkimätön todistaja jäi ennenaikaisen kuolemansa johdosta kirjallisen kentän ulkopuolelle. Vuoden 1898 sukupolven edustajat kuten Unamuno vaikuttivat siihen, että hänet sysättiin ”edelläkävijän”, ”eksentrisen” ja ”epäsystemaattisen ihmisen”, ”marginaalijäsenen” rooliin sen kirjallisen sukupolven keskuudessa, jonka jäsenet olivat suuria persoonia (Baroja, Azorín, Manuel ja Antonio Machado...) ja joiden kanssa hän ei juurikaan ollut tekemisissä. Näitä määritelmiä on toistettu kyllästymiseen asti, ja ne ovat haitanneet Ganivetin tuotannon syvällistä ja perusteellista tutkimusta. Olmedo pitää itsepäisesti kiinni väitteestään, että ”ajatuksen individuaalisuus, olkoon miten äärimmäistä tahansa, ei koskaan merkitse kontekstiin

9 Ks. Laura Rivkin, Johdanto teokseen Á. Ganivet, *Los trabajos del infatigable creador Pío Cid*. Cátedra, Madrid 1983. s. 67.

kuulumattomuutta, etenkin kun, niin kuin Ganivetin tapauksessa kysymys ei ole ääriajattelusta” (Olmedo: 15). M. Fernández Almagro¹⁰ huomasi, että edelläkävijän rooli, joka Ganivetille annettiin, selittyi sillä, että aikalaisten oli mahdoton ymmärtää niin erikoislaatuista ihmistä. Tämä kykeni havaitsemaan aikanaan sellaista, mitä muut eivät huomanneet. Hänellä oli erikoislaatuinen ajatuksen vapaus, joka sai hänet vastustamaan väärää moraalialia ja tuomitsemaan hallintovirkamiesten väärinkäytökset. Samoin hänen mielipiteensä Kuuban sodasta, Espanjan läsnäolosta Amerikassa ja Afrikan-politiikasta olivat ristiriidassa Espanjassa vallinneen isänmaallisen hurmion kanssa. Tällaiset mielipiteet ovat tuolloin ”poliittisesti epäkorrekteja” ja näyttäneet edelleenkin painolastina hänen kirjoitustensa analyysissa.

Ehkä tärkeintä syytä edelliseen on etsittävä Ganivetin elämän ja teosten irrottamisesta kontekstistaan, mikä tähän asti on ollut tavallista, sekä usein varsin epäasiallisesta ellei suorastaan tarkoitushakuisesta tulkinnasta, mikä on estänyt Ganivetia nousemasta oman sukupolvensa muiden kirjailijoiden rinnalle. On ollut välttämätöntä, että katsantokanta, jolla tuotantoa analysoidaan, vapautuu ideologisista kannanotoista, jotka sitä paitsi ovat vääristyneitä, yleistäviä ja joka tapauksessa epätäydellisesti muodostettuja, ja keskityttäisiin kirjallisiin näkökohtiin. Vain siten voitaisiin arvostaa hänen tuotantoonsa sisältyvää valtavaa uudistusten ja herätteiden virtaa (Díaz de Alda, 2004: 11). Onneksi lukuisat julkaisut, joita on ilmestynyt hänen syntymänsä ja kuolemansa juhlatuokien kunniaksi ovat huomattavasti auttaneet Ganivetin kirjailijakuvan uudelleen arvioinnissa ja ajankohtaistamisessa¹¹.

Ángel Ganivet ja lehdistö

Ennen kuin käsitellään Ganivetin oleskelua Suomessa ja *Suomalaiskirjeitä*, on yhtäältä syytä muistaa, että mainitut kirjeet ilmestyivät ensin lehtiartikkeleina, joiden oli määrä muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, ja toisaalta kertoa Ganivetin suhteesta lehtityöhön. Lehdistö oli 1800-luvun viimeisellä kolmanneksella kulttuurin lähes ainut levitysväylä ja siten epätavallisen merkittävässä asemassa. Juan Valeran

10 Ángel Ganivet, *Obras Completas* Esipuheen kirj. M. Fernández Almagro, Aguilar, Madrid, 1943.

11 Viime vuosien merkittävimmistä tutkimuksista voidaan nostaa esiin seuraavat: Puertas Moya, Ernesto: ”La máscara autobiográfica de Pío Cid” teoksessa *Ganivet y la 98*. Actas del Congreso Internacional Granada, Universidad de Granada, 1998; *Los estudios biográficos ganivetianos*, Serva-Universidad de La Rioja, Logroño, 2004 ja *La identificación autoficticia de A. Ganivet*, Serva-Universidad de La Rioja, Logroño, 2004, jotka muodostavat Ganivet-bibliografian keskeisen osan.

tunnettu kysymys kuuluu: ”Kuka vähänkin arvostettu tai kuuluisaksi tullut kirjailija ei olisi ollut tai ole Espanjassa lehtimies?” Tähän viitaten M^a. Pilar Palomo vakuuttaa, että tarkasteltavana olevan lehden palkkalistoilla oli kirjallisuusartikkeleita viljelevien kirjoittajien määrä melkein sama kuin kirjailijoiden määrä” (1997: 191). 1800-luvun lopun kulttuurielämän yleisnäkymää luonnehtii ensiarvoisesti kirjallisuuden ja lehdistön läheinen vuorovaikutus. Bécquer, Larra, Valera, Pérez Galdós, Leopoldo Alas, Emilia Pardo Bazán kuten myös Ganivet julkaisivat valtaosan kirjoituksistaan sanomalehdissä.

Sanomalehti oli toisille jonkinlainen koekenttä, toisille tapa ansaita toimeentulo ja melkein kaikille uusi ilmaisukanava, ihanteellinen puhujakorke, mistä käsin harjoittaa yhteiskunnan ”opettamista” tekemällä sivuista yliopiston, missä, Ganivetin sanoin, ”on oppituolet ja istuinpaikkoja yllin kyllin”. Ganivet ei koskaan ”virallisesti” harjoittanut sanomalehtimiehen työtä eikä ollut minkään lehden palkkalistoilla. Ei myöskään ole varmaa tietoa siitä, että hän olisi saanut minkäänlaista palkkiota artikkeleistaan. Hän ei edusta tyypillistä ammatikseen kirjoittavaa lehtimiestä sen perusteella, miksi hän kirjoitti, enempää kuin kesyttömän ja itsenäisen luonteensa vuoksi ja vielä vähemmän siksi, että hän vastusti sitä, mitä lehti yrityksenä noina vuosina merkitsi¹².

Ganivet kirjoitti koko tuotantonsa ulkomailla, mutta silti hänen kontaktinsa Espanjaan olivat hyvin läheiset, nimenomaan lehdistön kanssa ylläpitämiensä suhteiden, lukuinnotuksensa ja runsaan kirjeenvaihtonsa ansiosta. Lehdistö oli hänelle ”oppituolet”, josta käsin hän saattoi vaikuttaa espanjalaisten valistamiseen. Tämän hän tekee selväksi jo ensimmäisessä 1. lokakuuta 1896 päivätyssä artikkelissaan Suomesta: ”...aion pitää vapaan luentokurssini turvautuen kirjeisiin, jotka olisivat erityisesti osoitettuja ystävilleni ja yleisesti jokaiselle joka vain haluaisi kirjoittautua *El Defensor de Granada* -lehden tilaajaluetteloon”. Niin kuin jo mainittiin, Ganivetin suhde *El Defensoriin* alkoi jo Antwerpenissä elokuussa 1892 ja päättyi vasta hänen kuolemaansa 29. marraskuuta 1898. Kolmesta artikkelisarjasta koostuva lehtikirjoittelu asettuu näiden päivämäärien väliin, nimittäin *Granada la Bella, Suomalaiskirjeitä* ja *Pohjoisen miehiä*. Ei ihme, että ennen kirjeiden ilmestymistä kirjana hänen artikkelinsa eivät juurikaan saaneet huomiota hänen kotikaupunkinsa ulkopuolella. Näiden vaikutus jäi vähäiseksi.

12 Ganivetin suhteesta lehdistöön ks. Díaz de Alda Heikkilä, Carmen, ”Á. Ganivet y el periodismo” Ma. del Pilar Palomon juhla-kirjassa *Tejedora de palabras*, Fragua, Madrid, 2013, s. 103-129.

Ganivet Suomessa

Kirjailijan oleskelu Venäjään kuuluvassa autonomisessa Suomen suuriruhtinaskunnassa osuu tsaari Nikolai II:n hallituskaudelle (1894-1917), jolloin maassa alkaa konfliktien ja yhteiskunnallisen rauhattomuuden vaihe. Sanomalehti *Nya Pressen* kertoo 1. helmikuuta 1896 kirjailijan saapumisesta: ”Espanjan äskettäin nimitetty konsuli ... on jo tullut maahan”. Ganivet asettuu tilapäisesti asuntoon, joka vapautui hänen edeltäjältään Lorenzo Rolandilta ja joka sijaitsi osoitteessa Nikolajgatan 21 (nimi muutettiin myöhemmin Snellmaninkaduksi), ja muutti 1. maaliskuuta lopulliseen asuinpaikkaansa Kaivopuistoon (Brunnsparkeniin). Rakennuksessa oli kolme rappua. Niin kuin vuoden 1896 *Adressbokista* ilmenee, Ganivet asui portaassa 12 A, ja samassa kerroksessa asui myös taidemaalari Hanna Rönnerberg. Portaassa 12 B asui taidemaalari Albert Edelfelt, ja Ella Sahlberg, joka opiskeli ranskaa Ganivetin johdolla, asui portaassa 12 C. Muut kirjailijan ystävättäret olivat Ida, Hanna ja Ines Waenerberg. Nämä tiedot ovat peräisin tutkijoiden myöhemmistä löydöistä (Wis: 1988; Díaz de Alda: 1998) eikä niistä ole mainintaa *Suomalaiskirjeissä*. Ganivet nimittäin vältti mainitsemasta yksityiskohtia ja nimiä, jotka liittyivät hänen yksityiselämäänsä.

Huolimatta siitä, että käsillä oli vuoden kylmin aika, hän sai kaupungista hyvän ensivaikutelman:

Kaupunki on erittäin hyvä, niin kuin Granada, ja siinä on suurkaupungin henki, myös ihmiset ovat hyviä ... täällä on aurinkoisia päiviä ja kuutamooitua niin kuin Andalusiassa (kirjeestä sisaruksille 1.2.1896).

Kaupunki on ihastuttava, ja olematta suuri (noin kahdeksankymmentätuhatta asukasta), siinä on kaikki suurkaupungin elkeet (kirjeen vastaanottaja José de Cubas, 3.2.1896).

... tämä on todellinen ”bijou”, tänne asetun aloilleni (kirjeen vastaanottaja Navarro Ledesma, 3.2.1896).

Brunnsparken on paras paikka täällä, eräänlainen metsä niin kuin Alhambra; sitä ympäröi meri ja sinne on siroteltu puusta rakennettuja huviloita ... Se mitä sanotaan kylmyydestä on liioiteltua (kirjeestä sisaruksille 12.2.1896).

Paetakseen yksinäisyyttään ja toimettomuuttaan, johon hänet pakottaa pohjolan pitkä talvi, jolloin laivaliikenne on pysähdyksissä, sillä satamat ovat kiinni toukokuulle asti, hän päättää kirjoittaa ”pikku artikkeleita”, jotka koskisivat Granadaa ja joita hän ryhtyy kirjoittamaan 14. helmikuuta *El Defensor* -lehteen. Hänen

Pähkinäpensaanssa veljeskuntaan kuuluvat ystävänsä ottavat ihastuksissaan kirjoitukset vastaan ja rohkaisevat häntä julkaisemaan ne kirjana. Näin syntyy *Granada la Bella* (Kaunis Granada), jonka hän painattaa Helsingissä 1896, J.C. Frenckell & Son -nimisessä kirjapainossa. Kirja on ensimmäinen Suomessa painettu espanjankielinen teos¹³.

Ganivet alkaa kirjoittaa sarjaa Granadasta tietämättä, että samalla tavalla Azorínin ja Unamunon kynästä syntyi vuoden 1898 sarja Kastiliasta. Kirjailija on asettunut fyysisesti Helsinkiin, mutta hänen ajatuksensa ja henkensä lentävät hänen kotikaupunkiinsa Granadaan herättäen vähitellen kirjailijassa sen ”ylpeän espanjalaisuuden”, josta Ortega myöhemmin puhuu¹⁴ ja joka kasvaa sitä mukaa kuin hänen kokemustensa suomat horisontit laajenevat. *Granada la Bellan* henki näyttäytyy jo ensimmäisessä kirjoituksessa: ”Puhun Granadasta tai paremminkin kirjoitan Granadasta muutamia artikkeleita tuodakseni esiin vanhoja ajatuksia uudessa hengessä ja ehkä myös uusia ajatuksia vanhassa hengessä; mutta ... tarkoitukseni ei ole kertoa sen todellisesta kauneudesta vaan ideaalisesta, kuvitteellisesta kauneudesta. Näillä ajatuksilla on se ansio puolellaan, etteivät ne kuulu mihinkään tähän mennessä tunnettuun tieteseen tai taiteeseen” (GB: 1996, 61). Hänen proosansa on sukkela, ironista ja ilmaisuvoimaista hänen kirjoittaessaan valaistuksesta, siivouksesta, vedenkantajista, kaupunkisuunnittelun ja ilmaston suhteesta, tieteestä ja mystiikasta, espanjalaisten luonteesta, hyvän maun puutteesta, aatteiden hylkäämisestä ja kansan toimettomuudesta. Kansa oli taipuvainen uskomaan, että tosiasiat tapahtuvat itsestään eivätkä riipu kansalaisten yksilöllisestä vastuusta.

Jäämme hetkeksi tarkastelemaan *Granada la Bella* –teosta siksi, että yleensä unohdetaan sen sisältävän myös lukuisia uutisia Suomesta. Kirjailija ei pysty välttämään vertailua näissä artikkeleissa, joita hän lähettää kaupungista ja kulttuuripiiristä, jotka ovat niin äärimmäisen toisenlaisia kuin hänen omansa. Hyvä esimerkki tästä on viimeinen artikkeli, ”Lo eterno femenino” (Ikuinen naisellisuus), johon viitataan tuonnempana.

On mielenkiintoista panna merkille eroavaisuudet hänen vaikutelmissaan ja mielentiloissaan aina sen mukaan, onko kysymyksessä yksityiskirjeet vai julkaistaviksi tarkoitetut artikkelit. Myös ajan kuluminen ja vuodenaikojen vaihtelu vaikuttavat hänen ympäristöstään antamiinsa näkemyksiin. Ganivet ei aloita *Suomalaiskirjeiden* kirjoittamista ennen kuin syksyllä 1896. Hänellä on ollut aikaa sulattaa ja tiivistää

13 Artikkelit, joista *Granada la Bella* koostuu, on kirjoitettu 14. ja 28. helmikuuta välisenä aikana ja julkaistu helmikuun 29. ja huhtikuun 13. välisenä aikana.

14 Esipuhe Ángel Ganivetin teokseen *Cartas finlandesas y Hombres del Norte*. Espasa Calpe, Austral, Madrid 1940.

huomionsa ja kertyneet kokemuksensa niinä kuukausina, jotka hän on viettänyt kaupungissa.

Tulen hämmästyttämään lukijoitani vakuuttamalla, että täällä ei ole kylmä. Asunnoissa eletään ainaisessa keväässä ja kadulla turkiksiin kietoutuneina bikoillaan enemmän kuin kesällä. Vain kasvat, jotka on pidettävä paljaina, tuntevat lumen ja tuulen melko raa'at hyväilyt. Kun pakasta on 10 astetta, parta jäätyy ja kasvat saavat kehyksikseen jäiset tippukivet. Kun palaa hetken kävelyn jälkeen kotiin, riippuu joka karvasta jääpuikko ja niitä irrotellessa belisee koko mies kuin kristallikeruunu. (Kirje XII)¹⁵

Viimeinen ilmiselvästi liioiteltu vertaus voidaan ymmärtää ikään kuin myönnytyksenä shokeeraavia yksityiskohtia odottaville lukijoille, mutta voin vakuuttaa, että Ganivet pitäytyy tiukasti tosiasioissa.

Helsinkiin saavuttuaan Ganivet kirjoitti ihastuneena ja ihaillen ja jopa niin, että hän vertaa kaupunkia Alhambraan! Vuotta myöhemmin muisto on hälventynyt. Melkein valottomat myöhäissyksyn päivät alkavat vaikuttaa merkittävästi hänen vaikutelmiinsa sekä lopulta myös hänen mielialaansa, joka muuttuu vaiteliaammaksi ja alakuloisemmaksi.

Ensimmäinen vaikutelma, jonka tämä maa minulle antoi, oli alakuloisuus. Saavuin talvella ja pelot samoin kuin järvet ja meri olivat hautautuneet lumeen; ... Ihminen kulkee obi jättämättä jälkeäkään. Hän näkyy taivaltavan raskaasti käsivarret riippuen ja kauempaa hän näyttää pikemmin kuin inhimilliseltä olenolta vain maamyyrältä, joka on tullut hetkeksi ulos myyränmästästään. Hänen jälkensä muodostavat lumeen niin surullisia ja yksinäisiä polkuja kuin ne kiertäisivät hautausmaalla hautojen välissä. (Kirje XII)

Ganivet turvautuu kirjoittamiseen kuin pelastavaan oljenkorteen:

Kun minulla ei ole halua mihinkään muubun, huvitan itseäni lukemalla ja niin vietän kuolleet hetket, sillä mitä täällä tekisi tällaisina päivinä kuin nyt, jolloin näen kirjoituspöytäni äärestä ikkunoiden läpi, miten valtaiset lumimyrskyt seuraavat toisiaan ja tuntuvat ennustavan viimeistä tuomiota? Asun kuolleen metsän keskellä ja meren rannalla, meren, joka ei vain ole kuollut vaan haudattu lumikinosten alle ... Ei siis ole muuta mahdollisuutta kuin ankkuroitua paikoilleen, tarttua kynään ja kirjoittaa. (Kirjeen vastaanottaja Nicolás M^a. López, 12. maaliskuuta 1896.)

15 Ángel Ganivet: *Cartas Finlandesas y Hombres del Norte*. Espasa Calpe, Madrid, 1971. Laitos, johon tästedes viittaa.

Vähän yli kahden vuoden kiihkeän luomistyön tuloksena Ganivet jättää jälkeensä tuotannon, joka käsittää lehtiartikkeleita, esseitä, romaaneja, teatteria ja runoutta. Helsingissä hän kirjoittaa teokset *Granada la Bella*, 1896, (Kaunis Granada), *Idearium español*, 1897, (Espanjalainen aatevarasto), *El porvenir de España*, 1898, (Espanjan tulevaisuus)) samoin kuin *Cartas finlandeses*, 1898, (*Suomalaiskirjeitä*, 1964) ja *Hombres del Norte*, 1898, (Pohjoisen miehiä), jotka edustavat hänen kosmopoliittista puoltaan ja pyrkimystä, jonka voisi melkein ajatella ennakoivan suomalaistaiteilijoiden parikymmentä vuotta myöhempää iskulausetta ”ikkunat auki Eurooppaan”. Hän kirjoitti myös toisen romaaninsa *Los trabajos del infatigable creador Pío Cid*, 1898, (Väsymättömän luovan hengen Pío Cidin työt), joitakin ranskankielisiä runoja sekä teoksen *El escultor de su alma*, 1904, (Sielunsa kuvanveistäjä), joka on hänen ainoa teatterikappaleensa ja joka julkaistiin vasta kirjailijan kuoleman jälkeen. Tästä monipuolisesta tuotannosta näkyvät hänen esteettiset, poliittiset ja moraaliset huolenaiheensa¹⁶.

Näin tuotteliaan kirjailijan kohdalla herää kysymys: millaista kirjailijan elämä oli noiden kahden vuoden aikana? Ganivet ei kirjoittanut päiväkirjaa, ja hän pidättäytyi muutenkin paljastamasta elämänsä yksityiskohtia. Kaikki, minkä hän kirjoitti itsestään, on hänen laajassa kirjeenvaihdossaan, josta muodostuu todellinen *kirjemuotoinen päiväkirja*. Lisäksi hänen kirjallisissa teksteissään on siellä täällä henkilökohtaisia viittauksia.

Ganivet on tinkimättömien tapojen mies; hän herää ja menee nukkumaan aikaisin, syö vaatimattomasti ja niukasti ja juo paljon maitoa. Hänen terveytensä on hyvä, erityisesti ensimmäisenä Suomen vuotena. Hän uskoo tämän johtuvan säännöllisestä elämästä, levosta, kylvyistä ja ravinnosta, joka perustuu yhä enemmän kasviksiin. Hän kertoo, että hänellä on niukasti lähdeiteoksia: ”Ei pidä luulla, että kirjoitan kirja- ja paperiröykkiöiden seassa: ainoa käsillä pitämäni kirja on *Adressbok* eli kaupungin osoiteluettelo”. Hän sanoo myös lukevansa paikallisia lehtiä ja käyvänsä usein tunnetuissa paikoissa kuten Esplanadilla älymystön ja taiteilijoiden kokoontumispaikassa hotelli Kämpin ravintolassa, joka sijaitsee Daniel Nyblinin ateljeen vieressä. Tunnetuin Ganivetin muotokuvista otettiin juuri siellä¹⁷. Konsulin

16 Tähän luetteloon tulee lisätä huomattava määrä ”irralaisia” artikkeleita, jotka on julkaistu Koottujen teosten laitoksessa, toim. Granadan kaupunki ja Caja de Ahorros. *Ángel Ganivet. Artículos sueltos, relatos y fragmentos*, toim. F. García Lara, Granada, 2003.

17 Daniel Nyblinin valokuvausliikkeessä kävi vuosisadan lopun suomalaisen yhteiskunnan arvostetuin osa. Viittaaan artikkeliini ”Ganivet en el Atelier de Nyblin”, joka on ilmestynyt näyttelyluettelossa *El atelier de Nyblin*. Centro de Investigaciones Etnográficas Á. Ganivet, Granada 1998.

työtehtäviä ei ole paljon, joten hän päättää käyttää aikansa uusien kielten oppimiseen ja jo osaamiensa parantamiseen tarjoamalla ranskan kielen tunteja venäjän, ruotsin ja saksan tunteja vastaan.

Ganivet asuu kaupungin sydämessä ja hän vierailee ahkerasti Helsingissä asuvan ja Torrevejasta kotoisin olevan suolakauppiaan D. Enrique Sánchezin luona. Hän tapaa usein myös naispuolisia naapureitaan ja solmii heidän kanssaan lämpimät ystävyysuhteet. Näistä naisista tulee hänen paikallisia tietolähteitään¹⁸.

Kirjailija ei unohda mainita apulaistaan Karoliinaa, joka siivoaa hänen asuntonsa, valmistaa ruoan ja toimii lisäksi arvokkaana tietolähteenä. Toisaalta Ganivet välttelee jopa omaan toimeensa kuuluvaa seurapiirilämää. Hän sanoo kieltäytyvänsä kaikista kutsuista osin ujoutensa ja provinsiaaliseen syntyperästä johtuvan syvän alemmuudentunteensa vuoksi. Hänestä on mukavampaa liikkua vain pienissä piireissä, sillä hän inhoaa syvästi kaikkea sovinnaisuutta. Käytännön syytkin pakottavat hänet tähän. Seurapiireissä liikkumisesta olisi aiheutunut kuluja, jotka olisivat vieneet osan hänen käyttövaroistaan, joista oli maksettava omat sekä perhetilanteesta johtuvat menot.

Amelia ja heidän poikansa Ángel Tristán matkustavat Helsinkiin toukokuussa 1896, vain kolme kuukautta kirjailijan saapumisen jälkeen, ja viipyvät melkein koko kesän. Syyskuusta 1897 heinäkuuhun 1898 Ganivetin seurana ovat hänen sisarensa, Pepa ja Isabel sekä Amelia ja poika. Ganivet huolehtii työstään lähetystössä, kirjoittaa väsymättä, lukee paljon ja seuraa tarkasti aikaansa lukemalla lehtiä, joita hänelle lähetetään Espanjasta (*El Defensor de Granada, El Gadeón, El Cardo, Apuntes, Vida nueva*) sekä myös suomalaisia lehtiä. Lisäksi Ganivet vierailee tuttavissaan harvoin mutta säännöllisesti ja osallistuu ympärilleen luomaansa naisten piiriin. Ajatus ”konsulin hirveästä yksinäisyydestä” ei vastaa todellisuutta, jollei sitten ole kyse hänen intellektuaalisesta yksinäisyydestään.

Suomalaiskirjeet

Suomalaiskirjeitä on keskeinen teos kirjailijan tuotannossa. Sen arvoa ei puolusta yksin Ganivetin näkemyksen monitahoisuus tai teoksen valittu erittäin omaperäinen tarkastelutapa. Teoksessa on sanomalehtikirjoituksen, esseen, antropologisen tutkielman ja matkakirjan piirteitä ja se seuraa pitkää traditiota

18 Roberto Wis onnistui merkitsemään muistiin joitakin aikalaislausuntoja näiltä naisilta. Ks. Roberto ja Marjatta Wis. *Ángel Ganivet in Finlandia. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki*, Helsinki, 1988.

kirjemuotoon kirjoitetusta artikkelista¹⁹. Nämä ovat ”toisenlaisia ilmaisumuotoja” samoin kuin *Idearium*-teoksessa. Kirjeet on kirjoitettu humoristisesti, ja niissä Ganivet liikkuaan eri kulttuureissa ylittää ”paikalliset” rajansa ja osoittautuu vuosisadan lopun Espanjan eurooppalaisimmaksi kirjailijaksi.

Teoksen kirjoitusprosessi oli paljon pitempi kuin *Granada la Bellan*. Se kesti 1. lokakuuta 1896 ja 9. maaliskuuta 1897 välisen ajan. Ensimmäinen artikkeli ilmestyi *El Defensor* -lehdessä 14. lokakuuta 1896 ja viimeisessä on päiväyksenä 20. huhtikuuta 1898²⁰. Ensimmäisestä teoksesta poiketen *Kirjeiden* julkaisuajat ovat harvemmat, koska kirjailija kohtaa nyt uuden kulttuurin, joka hänen täytyy ensin omaksua ja josta hän esittää myöhemmin erehtymättömiä mielipiteitä. Tekniikka on hyvin samanlainen molemmissa teoksissa, viestien vastaanottajina ovat granadalaiset ja välineenä kaupungin sanomalehti, joka myös on tekstien välitön vastaanottaja.

Alussa kirjailija sanoo kirjoittavansa tyydyttäkseen maanmiestensä uteliaisuutta ja kertoo, että ”granadalaiset ovat luonnostaan kosmopoliitteja ja hyvin mieltyneitä tuntemaan vieraita maita” ja selventää vielä, ettei kirjoita kirjaröykkiöiden keskellä eikä pyri tekemään tieteellistä tutkimusta, vaan tarjoamaan joukon ajatuksia suomalaisesta yhteiskunnasta granadalaisten iloksi ja hyödyksi. ”Ne ovat ajatuksia”, hän sanoo, ”jotka johtuvat sellaisen espanjalaisen mieleen, joka sattuu asumaan Suomessa”. Jollain tapaa *Suomalaiskirjeet* on jatkoa *Granada la Bella* -teokselle, tarkastelun keskipiste vain on siirretty Suomeen, mutta rakenne ja tyyli ovat molemmissa teoksissa yhteneväiset, teokset täydentävät toisiaan. Näin asian näki myös Kaarle Hirvonen, joka sisällytti granadalaissarjan viimeisen luvun ”Ikuinen naisellisuus” alkuluvuksi *Suomalaiskirjeistä* tekemäänsä käännökseen (Hirvonen: 1964). Se todellakin sopii suomalaissarjaan, joka Ganivetilla oli jo mielessä, kun hän kirjoitti ensimmäistä teostaan. ”Kuvitelu” Granada väistyy

19 Ma. Pilar Palomo on tutkinut perusteellisesti näitä kysymyksiä. Ks. ”El artículo literario en la segunda mitad del siglo XIX” teoksessa *Movimientos literarios y periodismo*, Síntesis, Madrid 1997 ja *Las Cartas finlandesas en el contexto del artículo epistolar del siglo XIX. Estudios sobre la vida y la obra de Ángel Ganivet* (toim. Ma. C. Díaz de Alda), Castalia, Madrid, 2000, s. 205-219.

20 *Suomalaiskirjeet* ilmestyivät *El Defensor de Granada* -lehdessä 14., 16., 18. ja 22. lokakuuta, 3., 6., 27. ja 30. joulukuuta 1896, 9. ja 31. tammikuuta, 3., 4. ja 5. helmikuuta, 17. ja 28. maaliskuuta, 16. ja 25. toukokuuta, 5., 12., 17. ja 25. kesäkuuta. Nykyisin tuntemamme kirje XX, joka on omistettu Suomen eepiselle kansanrunoudelle, julkaistiin kolmessa osassa, jotka oli numeroitu *El Defensor* -lehdessä kirjeinä XX, XXI ja XXII ja ilmestyivät 30. kesäkuuta, 4. heinäkuuta ja 9. heinäkuuta 1897. Ensimmäisessä kirjanmuotoisessa *Suomalaiskirjeiden* laitoksessa nämä *Kalevalaa* käsittelevät osat on kuitenkin yhdistetty saman otsikon alle kirjeeksi XX. Ganivet päätti vielä jatkaa kronikoitaan kahdella kirjeellä, jotka julkaistiin granadalaislehdessä 20. ja 26. huhtikuuta 1898 kirjeinä XXI ja XXII.

vuosisadan lopun ”todellisen” helsinkiläisen yhteiskunnan tieltä, yhteiskunnan, jota kirjailija vilpittömästi ihailee ja joka toimii hyvässä ja pahassa vastakohtana hänen kotikaupungilleen.

Ganivetin ja Suomen välille syntynyttä vuoropuhelua ei edellä tutustuminen kirjallisiin lähteisiin eikä ollut olemassa muilta perittyjä traditioita. Ei pidä unohtaa, että Ganivet on ensimmäinen Suomessa vierailut espanjalainen kirjailija ja hän kirjoittaa avoimin ja vastaanottavaisin mielin vakaana tarkoituksenaan välittää maasta oikea kuva, ja siksi hän ei anna valtaa eteläiselle rönsyilevälle mielikuvitukselleen. Hänen syvälinen katseensa ei mitenkään vertaudu siihen hauskaan ja viattomaan Espanja-kuvaan, jonka ruotsalainen Egron Lundgren tarjoaa suuren suosion saavuttaneessa teoksessaan *Impresiones de un pintor* (Taidemaalarin vaikutelmia)²¹, eikä myöskään siihen kuvaan, jonka englantilaiset Suomea kiertäneet matkailijat esittivät ja joka oli pinnallinen ja halventava (Díaz de Alda, 2000c: 130).

Suomalaiskirjeisiin sisältyvät kaksikymmentäkaksi kirjeen muotoista artikkelia ovat todellisia ”tapainkuvauksia” vuosisadan lopun Suomesta, sarja kokemuksia, anekdootteja ja huomioita, joita kirjailija tarjoaa lukijoilleen vertaillen yksityiskohtia jatkuvasti Granadaan tai Espanjaan. Santiáñez-Tiön mukaan toinen *Suomalaiskirjeisiin* sisältyvä tavoite perustuu ”tiettyjen espanjalaisten kulttuuripiirteiden vertailuun vastaavien suomalaisten piirteiden kanssa” (Santiáñez-Tiö: 1998). Tämänäyyliset kronikat olivat erityisesti yleisön makuun, niitä luettiin jatkokertomuksina ja seuraavaa jaksoa odotettiin innokkaasti. Ensimmäisen *kirjeen* otsikosta lähtien Ganivet esittäytyy ”kirjeenvaihtajana”... ja määrittelee tavoitteensa, nimittäin tuottaa mielihyvää granadalaisille ystävilleen, jotka kuuluvat ”yhtä maineikkaaseen kuin tuntemattomaan Pähkinäpensaaseen veljeskuntaan” ja jotka ovat kirjoittaneet hänelle pyytääkseen uutisia tästä kaukaisesta maasta. Suomalaisille ominaisella käytännöllisyydellä Ganivet päättää lähettää uutiset kirjeinä ja osoittaa ne ”erityisesti ystävilleen ja yleisesti kaikille jotka haluavat lukea niitä *El Defensor*-lehden sivuilta”. Periaatteet ovat samat, joita hän puolustaa myös kirjassaan *Hombres del Norte* (Pohjoisten miehiä): ”Tarkoitukseni on kansantajuisesti kertoa maanmiehilleni se vähä, mitä tiedän noista maista ja erityisesti niiden kirjallisuudesta”²².

Jokainen artikkeli keskittyy yhteen pääteemaan, joka tavallisesti ilmenee jo otsikosta, mutta se sisältää myös monia aiheeseen liittyviä sivujuonteita. Artikkeleihin sisältyy tietoja, anekdootteja, lyhyitä episodeja, jopa ”opetuksia”, joilla

21 Egron Lundgren, *En Målars Anteckningar. Italien och Spanien*. P. A. Nordstedt & Söner, Stockholm, 1870. Vuoden 1882 painos, johon Ganivet viittaa, on oikeastaan 3. painos.

22 Kirjailijan huomautus ”Jonas Lie”-artikkelissa, joka on ensimmäinen teoksessa *Hombres del Norte*, s. 151

on moninkertainen tekstiä koskeva funktio. Toisaalta ne toimivat kaikissa kronikoissa välttämättöminä viittauksina nykyhetkeen ja toisaalta puhtaasti kirjallisina keinoina. Ehdotonta väitettä tai erityisen tiivistä kappaletta kevennetään esimerkein tai jonkin tunnetun auktoriteetin lainauksella. Kirjailija rakentaa artikkeleissaan monisuuntaisen yhteyden lukijoihin ja ohjaa heitä osallistumaan keskusteluun. Tällainen vuoropuheluun perustuva rakenne suo kirjailijalle mahdollisuuden ennakoita minkä tahansa mahdollisen vastauksen tai vastaväitteen, tuoda mukaan uusia teemoja ja muuntautua useaksi ”kertojaminäksi”. Artikkelien tyyli on humoristista ja luontevaa, teksti tuoretta ja välitöntä, sävy luonnollista ja suoraa, ja kansanomaiset ilmaisut toimivat usein ironisessa, liioittelevassa tai satiirisessa tehtävässä. Näistä ilmaisun keinoista seuraava ”tuttuus”, jolla kirjailija käsittelee monimutkaisia ja ajankohtaisia aiheita, keventää lukemista. Kirjallisen rekisterin moninaisuus, jota Ganivet käyttää mukauttaessaan tekstinsä eri aiheisiin, on *Suomalaiskirjeiden* onnistuneimpia elementtejä.

Ganivet esittää vuoden 1898 suomalaisesta yhteiskunnasta syvälle menevän ja tarkkanäköisen kuvauksen unohtamatta yhtäkään olennaista näkökohtaa matkakertomuksen, omaelämäkerran ja kirjallisen kronikan välimaastossa liikkuvasta teoksestaan. Mukana on historia, poliittinen ja hallinnollinen järjestelmä, sosiaaliset ja kielelliset ristiriidat, taloudellinen hyvinvointi, lehdistö, koulutus, taidesuuntaukset, tavat ja huvittelumuodot, naisen asema, pakkomielteinen edistyksen tavoittelu... ja piilevä kansallistunne, joka muutamia vuosia myöhemmin oli johtava maan itsenäistymiseen.

Tunnustautumatta politiikan asiantuntijaksi kirjailija onnistuu saamaan täsmällisen kuvan Suomen historiasta, ja muutamalla rivillä hän ilmaisee sen minkä laajat historiateokset esittävät vähemmän onnistuneesti. Kuten monasti, tämäkin artikkeli (*Suomalaiskirjeet IV*) rinnastuu yksityiskirjeiden sisältöön. Kirjeestä, jonka Ganivet on osoittanut Pähkinäpensaan veljeskuntaan kuuluville ystävilleen, on luettavissa seuraavaa:

Suomi ja Lappi mukaan lukien muodostavat suuriruhtinaskunnan, joka aikanaan kuului Ruotsille, mutta kuuluu nyt Venäjälle olematta silti Venäjä, vaan jotain paljon parempaa kuin Venäjä. Täällä on olemassa kolme kansanosaa: alkuperäinen eli suomalainen, ruotsalainen, jota edustaa suuri ruotsinkielinen väestö, ja venäläinen, jonka muodostavat virkamiehet ja sotavoimat. On venäläinen kenraalikuvernööri, joka asuu Helsingforsissa ja joka hallitsee nimellisesti, ja suomalainen Senaatti, joka on todellinen hallitus... Lainsäädäntöä varten on Valtiopäivät, jotka kokoontuvat aina kolmen vuoden päästä... Tavallista on puhua ruotsia ja alemman kansanosan keskuudessa suomea, virkamiesten

kanssa venäjää... Täällä on merkittävä yliopisto ja vilkasta tieteellistä ja taiteellista toimintaa ja useita sanomalehtiä, jotka ovat parempia kuin Espanjan parhaimmat... Helsingfors on ihailtava ja sivistynyt kaupunki. Ihmiset ovat äärimmäisen hyviä ja rauhallisia.

Toisinaan Ganivet sirottelee teksteinsä yksityiskohtia henkilöistä, tapahtumista ja paikoista, joiden historiallisuus on voitu todistaa. Hän mainitsee Aino Achtén²³, joka niihin aikoihin aloittelee uraansa, ja paroni Hisingerin²⁴, jonka seurassa hän tekee junamatkan Hankoon, jne. Toisaalta kirjailija jättää mainitsematta joitakin suomalaisessa yhteiskunnassa ilmeneviä seikkoja ja ajan polttavia ongelmia, (joita itseensä sulkeutuneinkaan matkailija ei voi olla huomaamatta). Ganivet ei näytä panneen merkille kansan alistettua asemaa ja tyytymättömyyttä, jotka näyttäytyvät vuosisadan lopussa hyvin korostuneina ja kulminoituvat venäläisen kenraalikuvernööri Bobrikovin murhaan 16. kesäkuuta 1904. Sitä vastoin hän puhuu nopean kehityksen yhteiskunnasta, asukasluvun kasvusta ja vuosisatoja Ruotsin ja Venäjän alaisuudessa olleen maan mahdollisesta itsenäistymisestä. ”Ei ole olemassa kansaa”, hän kirjoittaa, ”olkoon se miten kykenemätön hyvänsä itseään hallitsemaan, joka ei pyrkisi olemaan isäntä talossaan, ja sitä suuremmalla syyllä haluaisivat olla omia herrojaan suomalaiset, jotka ovat mitä taitavimpia hallintomiehiä, niin että toisia yhtä taitavia ei ehkä ole koko Euroopassa”. Hän näkee myös hyvin selvästi suomen kielen tulevan aseman maan lähitulevaisuudessa.

Suomen politiikka on vuosisadan lopussa läheisesti kytköksissä ”kielikysymykseen”, joka oli ratkaiseva uuden Suomen muodostumisessa. Ruotsin kielen asema heikkeni ilman suurta dramatiikkaa, sillä suuri osa kansallisromantiikan aatteisiin sitoutuneista suomalaisista, palasi talonpoikaisille juurilleen ja muutti jopa ruotsinkieliset nimensä suomenkielisiksi, kuten Akseli Gallen-Kallela (Axel Gallén) ja Aleksis Kivi (Alexis Stenvall), joista Ganivet mainitsee Kirjeessään XXI monien muiden esimerkkien joukossa. Helsinki oli tuohon aikaan monikielinen kaupunki, jossa kansallismielisten ryhmien suosima suomen kieli haluttiin nostaa tasavertaiseksi eliitin käyttämien kielten rinnalle. Tämä ei jäänyt vasta maahan tulleelta kirjailijalta huomaamatta: ”Täällä havaitsee selkeän yhteiskunnallisen pyrkimyksen kohottaa suomalaista henkeä ja puhua kotoista kieltä... Venäjän valta on hyödyksi, ruotsin kieli voinee jäädä henkisen yhteydenpidon välineeksi, mutta kansallinen henki voi päästä

23 Aino Achtéta pidetään Suomen parhaana oopperalaulajana ja Sibeliuksen musiikin tulkkina.

24 Vuodesta 1883 Fridolf Leopold Hisinger oli Pinjaisten (Billnäsin) ruotsinkielisen puutarhakoulun perustaja ja johtaja. Lisäksi hän kehitti viljelymenetelmiä monilla tiloilla. Vuosina 1898–1903 hän oli Billnäsin tehtaan johtajana.

korkeimpaan kukoistukseensa vain pitäytymällä omaansa ja ajattelemalla *luontaisella kielellään*”. Niin kuin Ganivet jo uumoilikin, suomen kieli saavutti hallitsevan aseman ja tänä päivänä 88,3 % kansasta puhuu sitä äidinkielenään²⁵.

Ganivetin kirja puhukoon puolestaan, on turhaa esitellä lukemattomia sitaatteja ja esimerkkejä. Silti voidaan nostaa esiin muutamia suomalaisen yhteiskunnan piirteitä, jotka erityisesti kiinnittivät kirjailijan huomiota. Ganivet, myllärin poika, tekee ironisia päätelmiä suomalaisten maniasta peittää kadut katukivin tai tavasta leikata nurmikko heti kun se vähänkin kasvaa. Hän huomaa myös, että suomalaiset ovat järjestyksen ihmisiä, järjestelmällisiä ja rauhallisia ”melkein epätoivoon asti”, heissä on ”pomminkestävää sitkeyttä” eivätkä he pidä ”ylimääräisistä töistä eikä hoputuksesta vaan säännöllisyydestä, ja antavat kullekin tehtävälle määrätyn ja muuttumattoman sijansa”. ”Eikä ole kansaa, joka voittaisi tämän tuntemattoman ja syrjäisen Suomen käytännönläheisyydessä ja terveessä järjessä”.

Humala ja humalaiset ilostuttavat muuten liian asiallista maisemaa. Kirjailija omistaa loistavia sivuja kuvaillakseen Euroopan eri humalaisia, erityisesti suomalaisia, ja panee merkille, että Suomessa molemmat sukupuolet ovat kiihkeitä alkoholin kannattajia. Tätä erikoisuutta eivät muutkaan kirjailijat ole jättäneet huomaamatta: ”Yleensä suomalainen elää sulkeutuneena omaan itseensä ja oloonsa. En osaa sanoa, tyydyttääkö tämä asiain tila häntä täydellisesti, mutta, niin kuin on loogista, aika ajoin hänen pitää murtautua ulos itsestään muutaman lasillisen avulla, olen voinut seurata sitä usein” (Alonso Luengo: 109).

Ganivetin huomiota kiinnittää suomalaisten jokapäiväinen kuumeinen toimeliaisuus, into tekniikan edistysaskeleita ja hyödyllisiä asioita kohtaan samoin kuin urheilun ja pyöräilyn harrastus. Kirjailijan mielestä viimeksi mainitut ilmentävät hyvän fyysisen kunnan arvostusta, mikä hänen mielestään liittyy pohjoismaisen naisen kauhuun naisellisuutta ja hedelmällisyyttä kohtaan. Tältä osin granadalainen nainen selviytyy voittajaksi, sillä hänen kauneutensa ja suloutensa asettuvat näiden polkupyörän selkään kiivenneiden ”emansipoituneiden kyyhkyläisten” yläpuolelle. Hän sanoo, että ”suurin osa naisista harrastaa voimistelua ja kaikenlaista urheilua säilyttääkseen joustavuutensa ja vireytensä”.

Kirjailija kuvittelee palanneensa Granadaan ja ryhtyy kuvaamaan urheilulajia, joka herättää näillä leveysasteilla suurta innostusta:

Teen Espanjassa tunnetuksi uuden ja merkillisen luistelulajin, jota voitaisiin harrastaa Granadassa, jos suunnitelmani ”Andalusian Suomesta” sattuisi miellyttämään. Tämä uusi luistelutapa on hyvin suosittu Pohjois-Suomessa...

25 Suomen Tilastokeskuksen vuoden 2016 tietojen mukaan.

Myös Helsinkiin on tämä muoti levinnyt ja luistelijat kiiruhtavat vaihtamaan vanhanaikaiset rautaluistimensa uudenaikaisiin puisiin. Nämä ovat kaksi, kolme, jopa neljä metriä pitkiä ja ne pysyvät jalassa keskelle sijoitetun kiinnityslaitteen avulla. Kuvitelkaamme seisovaa miestä, jonka alaraajat on kiinnitetty kahteen pitkään liikekuvaan kiskoon ja joka lähtee liikkeelle kuin ihmisveturi... Sysäysten antoa varten on ihmisveturilla kaksi pitkää obutta keppiä, joiden kärkihela on varustettu kiekolla, jotta kepit eivät iskeytyisi liian syvälle maahan. Mies nojautuu eteenpäin ja aivan kuin soutaen hän työntää kummallakin sauvalla samalla kertaa tai vuorotellen ja juoksee niin tavattoman nopeasti, että katsoja jää miettimään, joko ihmiskunta on saanut sähkövirran käpäliinsä. (Kirje XVII)²⁶

Suomalaiskirjeet XIX, XX ja XXI valottavat osaltaan Suomen vuosisadan lopun kulttuurimaisemaa. Näissä kirjeissään Ganivet tuo esiin kirjallisuus- ja taidekritikon kykyjään, antaa yksityiskohtaisia selostuksia teatteriesityksistä, taiteesta ja kirjallisuudesta. Mutta nämä kolme artikkelia ovat merkittäviä myös siksi, että ne antavat kirjailijalle mahdollisuuden ”tarkastella” valikoimaa loistavaan kultakauteen kuuluvista teoksista, joiden syntymistä hän oli todistamassa²⁷. Hän ei erehtynyt mainitessaan aikansa henkilöitä, joiden merkitys on poikkeuksetta vahvistunut. *Kalevalasta* hän kirjoittaa, että ”se on maaperään ja kansaansa kuuluva luomus, se on todellinen epos”. Teos esittelee luonnon ja kansanluonteen, jotka tuovat mieleen kirjailijan ajatuksen ”paikkaan liittyvästä hengestä”. Ganivet tutkii suomalaisten atavistista surumielisyyttä ja päätyy toteamaan suomalaisen prototyypin ja eepoksen sankareiden samankaltaisuuden. Hän kirjoittaa sankareista: ”...ne on kuvattu sellaisina kuin ne ovat, sellaisina kuin tämä maa ne kasvattaa ja ravitsee ... suuriksi

26 Granadan Taidekeskuksessa (Centro Artístico) on vuodesta 1891 lähtien edistetty vuorikiipeilyä Sierra Nevadassa. Ganivet oli ensimmäisiä, jotka kiinnittivät huomiota Sierra Nevadan turismille ja urheilulle tarjoamiin mahdollisuuksiin, ja useita kertoja hän esitti aloitteen perustaa sinne ”Andalusian Suomi”. Hänen ystävällään ja samaan veljeskuntaan kuuluvalla Diego Martínilla oli samanlaisia aikeita. Kun Centro Artístico v. 1898 lakkautettiin, muutamat sen entiset jäsenet muodostivat yhdistyksen: Los Diez Amigos Limited, jonka ensimmäisestä retkestä kertoo Pähkinäpensaän veljeskunnan jäsen Nicolás Ma. López kirjassaan *En Sierra Nevada*.

27 Kansallisromantiikka, Suomen taiteen kultakausi, saavutti kehityksensä huipun vuosina 1890-1900. Se tunnetaan nimellä karelianismi. Nimi viittaa Karjalaan, mistä *Kalevalan* runojen pääosa oli kerätty. Näistä runoista Elias Lönnrot koosti eepoksen v. 1835 ja huomattavasti laajennetun laitoksen v. 1849. *Kalevala* synnytti todellisen Karjala-innostuksen ja kohotti suuresti kansallistunnetta.

kuin täkäläiset metsät, ja niin kuin ne, surullisiksi ja valottomiksi”²⁸. Erkki Vierikko (1978: 102) arvosti granadalaisen kirjailijan loppulausuntoa *Kalevalasta*: ”Meille suomalaisille on suureksi kunniaksi, että maineikas espanjalainen kirjailija pitää aivan erityisessä arvossa suurta eppistä runoelmaamme. Kirjettä, jossa hän kuvaa teosta, voidaan pitää hänen kirjeistä koostuvan kirjansa huippukohtana”.

Ganivet panee myös merkille suomalaisten musiikki-innostuksen: ”Tätä kautta matkustavat perätysten kaikki Euroopan kuuluisuudet, täällä on suotuisia tilaisuuksia oppimiseen ja kyvykästä tuetaan kovasti, mutta lukuun ottamatta Paciusta²⁹, joka on toisen luokan kyky, ei kuitenkaan ole syntynyt merkittäviä säveltäjiä” (*Suomalaiskirjeitä XXI*). Tuntuu kieltämättä oudolta, ettei Ganivet mainitse Sibeliusta³⁰, joka oli jo tuolloin lyönyt itsensä läpi säveltäjänä ja orkesterin johtajana sekä kansallisromanttisen liikkeen edustajana.

Kirjeessä XXI, jonka aiheena ovat taiteelliset virtaukset, Ganivet esittää syvälle porautuvan analyysin Suomen kahden suurimman taiteilijan Albert Edelfeltin ja Axel Gallenin teoksista. On totta, että muutamia huomattavia nimiä puuttuu, mutta Ganivetin hämmästyttä herättävät valintaperusteet eivät välttämättä johdu tiedon puutteesta tai unohduksesta. On otettava huomioon *ElDefensor*-lehteen lähetettävillä artikkeleilla asetetut pituusvaatimukset. Kirjoituksista ilmenevä joidenkin henkilöiden viileä kohtelu tai jopa unohtaminen voi johtua ideologisista, esteettisistä tai vieläpä henkilökohtaisista syistä. Tämä näkyy erityisesti laajassa Edelfeltiä käsittelevässä katkelmassa, joka vaikuttaa persoonattomalta, jotenkin ulkopuolisesti kirjoitetulta, eikä siinä ole samaa hohtoa kuin kirjailijan muissa teksteissä.

Unohduksille voi löytyä selitys seuraavista havainnoista. Edelfelt ja Ganivet asuivat samassa talossa vain muutaman metrin päässä toisistaan. Molemmat olivat tekemisissä kirjailijoiden ja taiteilijoiden ihaileman lumoavan Marie Sophie Diakovskyn, Maschan, kanssa. Pian Helsinkiin tulonsa jälkeen Ganivet tutustui

28 Ganivet esittää tiivistelmänsä *Kalevalasta* ruotsinkielisen Karl Collanin (1864-68) tekemän käännöksen pohjalta, vaikka taidemaalari Hanna Rönnerbergin mukaan hän ilmeisesti osasi jonkin verran suomea, koska hän halusi verrata tekstiä alkuperäisversioon.

29 Fredrik Pacius (1809-1891) oli orkesterin johtaja, viulisti ja vuoteen 1867 Helsingin yliopiston musiikkitiiteen professori. Säveltänyt mm. teokset *Suomen laulu* ja *Maamme*, joka on Suomen kansallishymni Johan Ludvig Runebergin sanoihin.

30 Sibelius sävelsi Aleksis Kiven kalevalaisesta henkilöihahmosta kertovaan *Kullervo*-näytelmään perustuvan samannimisen sinfonian. Sibeliuksen sinfonia sai kantaesityksensä vuonna 1892. Menestys oli valtaisa. Siitä lähtien säveltäjä etsi inspiraatiota kansanrunoudesta. Vuosina 1890-1900 kantaesityksensä saivat mm. *Satu*, *Karelia-sarja* (1893), *Lemminkäinen* (1893-95, 1897) *Kevätlaulu* (1894), *Tuonelan joutsen* ja *Finlandia*.

tähän nuoreen naiseen, joka toimi hänen ruotsin kielen opettajanaan ja josta tuli pian hänen uskottunsa sekä muusansa ja rakkausrunojensa kohde. Sen sijaan Edelfelt, joka oli julistanut voivansa vaikka hirttäytyä Maschan hiuksiin kohdatakseen onnellisen kuoleman, maalasi tästä useita muotokuvia. Tätä eivät dokumentit vahvista, mutta mahdollisesti Maschan ja suomalaistaiteilijan välillä oli ystävyyttä läheisempi suhde, mikä selittäisi miesten välisen kylmän suhtautumisen toisiinsa. (Díaz de Alda Heikkilä: 1997).

Onko mahdollista, että Ganivet ei tiennyt Albert Edelfeltin olleen Granadassa melkein kaksi vuosikymmentä aikaisemmin? Se ei tunnu uskottavalta. Luultavampaa on, että Ganivet jätti tarkoituksellisesti mainitsematta Edelfeltin matkan *El Defensor* -lehden kronikoissa. Edelfelt matkusteli Espanjassa vuonna 1881 Federico ja Ricardo de Madrazon, Matias Morenon ja muiden espanjalaistaiteilijoiden kutsumana vieraana. Matkansa aikana hän kävi Madridissa, Toledossa, Granadassa ja Sevillassa. Kuukausia kestäneen matkan aikainen kirjeenvaihto on julkaistu espanjaksi. (Díaz de Alda Heikkilä, 2005). Kirjeet muodostavat erittäin mielenkiintoisen dokumentin 1800-luvun matkakirjojen tyyliin. Siinä on runsaasti anekdootteja, yksityiskohtia, taiteilijan havaintoja ja historiallisia selontekoja, joissa hän Lundgrenin viattomuuteen vertautuvalla tavalla esittelee vaikutelmiaan näkemästään ja kuulemastaan, kuten Sierra Morenasta, ”Puente de los Perros” –solasta (tarkoittaen kenties Despeñaperros-solaa), visigooteista, ”Rodríguez-kuningas ja Cova” (Rodrigo-kuningas ja Cava), kalifien Córdobasta ja Boabdilista käyttäen mitä oudoimpia nimiä. Edelfeltin Espanjassa maalaamia tauluja on kymmenen.

Miellyttääkseen suomalaisten jokapäiväisestä elämästä kiinnostuneita lukijoitaan Ganivet kertoo eräässä artikkelissaan, miten suomalaiset talot rakennetaan. Tämä on luonnollisesti huomionarvoinen seikka maassa, jossa lämpötilat ovat suuren osan vuotta varsin jäätävät. Kirjoittaja selittää, miten järkevä ja käytännöllinen lämmitysjärjestelmä taloissa on. Tosin se osoittautuu riittämättömäksi ”ilman ikkunoitten kaksinkertaisia lasiruutuja, vanua, jolla molempien ruutujen kehysten raot tukitaan, ja liimapaperia, jolla sisältäpäin peitetään ikkunoiden saumakohdat, niin että ilmanvaihto lopulta täydellisesti tukkeutuu. Käyttöön jäävät vain tuuletusaukot eli venttiilit, joiden tehtävänä on uudistaa ilmaa, kun sitä ei voi enää mitenkään hengittää. Ilman pilaantuminen on varmaankin se peruste, jota naiset käyttävät hyväkseen päästäkseen lähtemään ulos neljä tai kuusi kertaa päivässä” (Kirje XV). Tästä alkaa aihepiiri, joka epäilemättä kiinnostaa kirjailijaa kaikkein eniten, nimittäin naiset. Naisellisen psykologian analyysi ja selostukset naisen merkittävästä roolista yhteiskunnassa valtaavatkin monia sivuja kirjailijan Suomea koskevista artikkeleista (Kirjeet VIII, IX ja X) ja ovat täynnään hilpeitä huomautuksia.

Ainoat todella tärkeät naiset Ganivetin elämässä olivat Mascha Diakovsky ja Amelia Roldán. Tosin aivan viimeisiin tutkimuksiin asti heistä tiedettiin kovin vähän. Amelia ei ollut julkisuudessa näkyvä vaimo ja kritiikki yleensä minimoi hänen merkityksensä kirjailijan elämässä. Suhdetta ei koskaan virallistettu, mutta Ganivet piti Ameliata puolisonaan, ja heille syntyi kaksi lasta. (Díaz de Alda Heikkilä: 2000a). Maschaan kirjailija tutustui kohta Helsinkiin saavuttuaan. Nuori leski asui äitinsä ja veljensä kanssa osoitteessa Brunnsparken 22. Maschalla oli erinomainen koulusivistys, hän oli itsenäinen, älykäs ja valveutunut ja harvinaislaatuinen kaunis, ja hänellä oli erittäin hyvät suhteet suomalaisen yhteiskunnan parhaimmiston. Hänestä maalasivat muotokuvan muiden muassa Edelfelt, Magnus Enckell ja Hugo Simberg. (Díaz de Alda Heikkilä: 1997).

Helsingissä oleskelunsa alkuaikoina Ganivet kirjoittaa ystävälleen Nicolás M^a. Lópezille:

Minulla on jo naispuolinen ystävä, joka on ruotsin kielen opettajani... Hän on nuori venäläinen, puolalaisen isän ja saksalaisen äidin tytär. Hänen kanssaan keskustelen silloin tällöin ja verrattuna meidän naisiimme hän vaikuttaa hyvin erikoiselta. Hän on erittäin kaunis vaaleaverikkö, äärimmäisen vakava. Minua hän pitää hulluna, jonkinlaisena Don Quijotena. Hän ei voi ymmärtää, miten mies voi olla idealisti ja tehdä samalla raakuuksia ja lapsellisuksia (12. III.1896).

Minulla ei ole vielä ollut morsianta tai rakkausseikkailuja, eikä ole vastakaan, sen lisäksi minkä sinä tiedät... Ja sanon tämän sinulle siksi, että uskot minun olevan kolmekymmenvuotiaana rakastunut. Joku tunteellinen leikkittely sallittakoon, mutta ei muuta (29.VIII.96).

Ganivet ystäväystyi Hanna Rönnerbergin ja muiden Kaivopuiston nuorten naisten kanssa vasta myöhemmin, nimittäin kesällä 1896. He muodostavat omalaatuisen ystäväpiiriin, jonka kanssa Ganivet vietti monia iltahetkiä. Epäilemättä naiset vaikuttivat kirjailijan käsityksiin tuon ajan Suomesta. Granadalainen kuvaa vuosisadan lopun suomalaista yhteiskuntaa poikkeuksellisen terävästi, mutta suurelta osin yksipuolisesti. Hän nimittäin kuvaa pääasiassa ylempien sosiaaliluokkien Suomea.

Ganivet ei ole yksipuolisesti vain tuntemattoman ja kaukaisen pohjoisen maan tarkkaileva ”kronikoitsija”. Hän on hyvin tietoinen siitä, että kuva suomalaisten psykologiasta ei olisi täydellinen, ellei hän ottaisi huomioon suomalaisten (*Kirje XI*) tai pikemminkin suomalaisten naisten (*Kirje X*) käsitystä Espanjasta. Ganivet selittää: ”sillä se, mitä ihmiset täällä ajattelevat meistä, paljastaa myös, mitä he ovat”.

Kirjailija asettuu polttopisteeseen, joka heijastaa hänen kuvansa *toisen* silmissä. Osin tiedostamatta hänessä alkaa elää oman kulttuurinsa ohessa myös uuden asuinmaansa kulttuuri. Voisiko olla merkittävämpää ja yllättävämpää assosiaatiota kuin Kaivopuiston ja Alhambran rinnastaminen, samoin kuin Trevélezin kinkun ja suomalaisen voin? Kirjailija vertaa kaikkea, katsoo samanaikaisesti molempia yhteiskuntia, kahta hyvin erilaista elämäntapaa ja kohtaa uuden elinympäristönsä uteliaana ja ymmärtäen.

Kun saavuin Helsinkiin pitkän matkan jälkeen, ensimmäinen ajatukseni oli ottaa kylpy. Menin laitokseen, jonka palveluskuntaan kuului hyvin yhdenmukaisesti pukeutuneita palvelijattaria. Yksi heistä otti minut huostaansa: riisui minut ja vei marmoriammeeseen – olin kuin vastasyntynyt ja niin täydellisessä luonnontilassa kuin lukijani vain voivat kuvitella –; sitten hän saippuoi, pesi ja hankasi minut päästä jalkoihin lyömättä laimin mitään yksityiskohtaa. Sen jälkeen hän pani minut käymään läpi sarjan suihkuja, kylmiä ja kuumia, hieroi, vei pukeutumishuoneeseen ja auttoi pukeutumaan. Voiko vielä muuta pyytää? Ettäkö tämä on moraalitonta ja suorastaan ruokotonta? Minä vakuutan, että minusta ei näytä siltä läheltä katsoen. Nuoret naiset pesevät täällä miehen niin kuin he siellä pesevät parin alushousuja, vain vähän bellävaraisemmin (”Ikuinen naisellisuus”, Granada la Bella)

Suomalaiset eivät aina tunne oloaan mukavaksi ganivetilaista kuvaansa katsellessaan, ehkä siksi, että he eivät ymmärrä kuvassa piilevää ironiaa³¹. Mutta analyysi on loistava, kuva viimeistelty. Ganivet tunnistaa suomalaisissa hyveitä, joita hän kovasti haluaisi löytää maanmiehistään. Hän ei pyri muuttamaan suomalaista yhteiskuntaa, jossa hän näkee eittämättömän onnistuneita piirteitä, päinvastoin, hän ehdottaa *El Defensor* -lehden lukijoille, että nämä ottaisivat oppia joistakin ideoista oman kaupunkinsa parantamiseksi ja henkensä rikastuttamiseksi. Erityisen herkkyytensä ansiosta hän onnistuu luotaamaan syvälle maan psykologiaan, maan, jota hän suuresti ihailee ja kunnioittaa.

Pierre Loti vietti elämänsä matkustaen paikoissa, jotka hän omaksui vain kirjallisesti. Ganivet, vastentahtoinen matkailija, ei koskaan samaistunut yhteenkään maahan eikä koskaan muistellut elämyksiinsä liittyviä paikkoja. Silti hän onnistui,

31 Näin ei kuitenkaan ajattele professori Erkki Vierikko, joka on kirjoittanut mielenkiintoisen arvostelun teoksesta: ”*Las Cartas finlandesas de Ganivet vistas por un finlandés*”. AEPEn julkaisu nro. 18, s. 97-107.

siihen varsinaisesti pyrkimättä, saattamaan kuolemattomaksi näkemyksensä Suomesta. Se on edelleenkin kiinnostava, vaikka sen muistiin kirjaamisesta on yli sata vuotta.

Toisessa yhteydessä kirjoitin sattumalta tai ammattinsa takia Suomeen tulleiden espanjalaisten pohjoisia maita koskevista käsityksistä. Matkailijoiden jälkeensä jättämistä teksteistä voi havaita aikakaudesta, luonteenlaadusta, tehtävistä tai tekijöiden kirjallisista kyvyistä johtuvia eroavaisuuksia, mutta kaikkien kohdalla jonkinlainen kaiku *Suomalaiskirjeistä* kuuluu taustalla (Diaz de Alda, 2000c). Näyttää olevan mahdotonta irrottautua tästä ensimmäisestä ”kuvasta”. Nykyään tämä teos on välttämätön matkaopas Suomeen matkustaville diplomaateille ja muille espanjalaisille, jotka haluavat tutustua maahan hukkaamatta aikaansa sekaviin ja turhia tietoja sisältäviin teoksiin. Kenen tahansa Suomeen matkaavan on käännyttävä Ganivetin puoleen. Niin tekivät Foxá teoksessaan *Un mundo sin melodías*, Zulaica teoksessa *Itinerario con nostalgia* ja Ramón Garriga teoksessa *Desde el techo de Europa*. Muutama vuosikymmen sitten Suomeen akkreditoitu diplomaatti Eduardo Alonso julkaisi pienen mielenkiintoisen hyvin ”ganivetilaisen” teoksen (Alonso: 1989), jossa hän kertoo muistojaan neljästä Helsingissä viettämästään vuodesta.

Helsinki ottaa ihmisen vastaan varautuneesti, tottuneena väärinymmärryksiin. Vierailijasta nimet kuten Aalto, Sibelius ja eikö myös Mannerheim kuulostavat tutuilta, ja espanjalaiset tuntevat vielä erään lyhyen ja raskasmielisen konsulin, joka oli uranuurtaja kuvatessaan maata ja kaupunkia, jotka hän lopulta jätti ikuisiksi ajoiksi. Konsulin nimi oli Ángel Ganivet.

Käytetyt lähteet

Alonso Luengo, Eduardo (1989): *Helsinki*, Ed. Destino, Madrid.

Díaz de Alda Heikkilä, M^a. Carmen (1997): ”Mascha Djakovsky: Un retrato”, teoksessa *Ángel Ganivet en su centro*. (Toim. M^a. C. Díaz de Alda Heikkilä) Rilce, 13-2. Universidad de Navarra, Pamplona, s. 25-54

_____ (1998): ”Finlandia y las *Cartas Finlandesas*. Nuevas aportaciones al estudio de Ganivet”, aikakauslehdessä *Fundamentos de antropología* nro. 8-9. Centro de Investigaciones Etnológicas ”Ángel Ganivet”, nro. 8-9, Granada, syksy 1998, s. 87-103.

_____ (2000a): ”Amelia Roldán: luces y sombras. Poesía inédita”, teoksessa *Estudios sobre la vida y la obra de Ángel Ganivet. A propósito de ”Cartas Finlandesas”*. Toim. M^a. C. Díaz de Alda Heikkilä, Castalia, Madrid, s. 57-76.

_____ (2000b): ”Ángel Ganivet: el escritor y su época”, teoksessa *Intelectuales y Ciencias Sociales en la crisis de fin de siglo*. Toim. J. A. González Alcantud ja A. Robles Egea. Editorial Anthropos (Barcelona) ja Diputación provincial de Granada. s. 59-76.

_____ (2000c): ”Ecos del Norte: escritores, viajeros y diletantes” (Visión ganivetiana del mundo septentrional) aikakauslehdessä *Revista semestral de litterature, teatro e sistemidi pensiero*, nro. III, 6. Luglio-dicembre 1999. Vecchiarelli editore, Roma, febbraio, 2000, s.127-133.

_____ (2004): ”Esipuhe” Fco. Ernesto Puertas Moyan teokseen *La identificación autoficticia de Ángel Ganivet*. Serva & Universidad de Rioja, Logroño, 2004.

_____ (2006): *Albert Edelfelt. Cartas del Viaje por España (1881)*. Edit. Polifemo. Madrid.

Fox, Inman (1990): ”Johdanto” Á, Ganivetin teokseen *Idearium español y El Porvenir de España*. Espasa Calpe, Madrid.

Ganivet, Ángel (1998): *Granada la Bella* (toim. F. G^a. Lara). Diputación de Granada y Caja de Ahorros. Granada (1. p. Painotalo Frenckel & Son, 1896).

_____ (1971): *Cartas Finlandesas. Hombres del Norte*. Espasa Calpe, Madrid (1. p. Granada 1898)

_____ (1964): Ángel Ganivet, *Suomalaiskirjeitä*, suomentanut, esitellyt ja selittänyt Kaarle Hirvonen, WSOY, Helsinki.

_____ (1990): *Idearium español y El porvenir de España*, Espasa Calpe, Madrid.

Olmedo Moreno, Miguel (1965): *El pensamiento de Ganivet*, Revista de Occidente, Madrid.

Palomo, M^a. Pilar (1997): ”El artículo literario en la 2ª mitad del siglo XIX”, teoksessa *Movimientos literarios y periodismo en España*. Síntesis, Madrid, s. 191-229.

Santiáñez-Tiό, Nil (1998): ”Introducción a *Cartas finlandesas y Hombres del Norte*” (toim. F. G^a. Lara) Diputación de Granada y Caja de Ahorro, Granada.

Vierikko, Erkki (1978): Las *Cartas finlandesas* de Ganivet vistas por un finlandés. Boletín AEPE no 18, s. 97-107.

Wis, Roberto ja Marjatta (1988): *Ángel Ganivet in Finlandia*. Aikakauslehdessä *Mémoires de la Socié Néophilologique de Helsinki XLVIII*. Helsinki.

Cartas finlandesas

Suomalaiskirjeitä

I

Después de celebrar como se merece el cosmopolitismo de los granadinos, el corresponsal declara sus propósitos.

Varios amigos míos granadinos, miembros de la tan ilustre como desconocida *Cofradía del Avellano*, me han escrito pidiéndome noticias de estos apartados países, en la creencia de que las tales noticias, aparte de los atractivos con que yo pudiera engalanarlas, tendrían de fijo uno muy esencial, el de ser *frescas*; porque la imaginación meridional, reforzada por el desconocimiento, no ya meridional, sino universal, que de este rincón del mundo se tiene, concibe á su antojo cuadros boreales, en que figuran los hombres enterrados debajo de la nieve y saliendo de vez en cuando para respirar al aire libre y fumar un cigarro en agradable conversación con los renos, los osos y las focas.

No soy yo hombre capaz de negarme á satisfacer los deseos de mis amigos, singularmente cuando lo que me piden es razonable y poco trabajoso; así es que me decidí á escribir varias cartas, hablando á cada uno de los peticionarios de lo que más pudiera interesarle y gustarle, y abrazando en conjunto desde la constitución geológica, etnográfica y política, artes, cocina ó indumentaria, hasta los procedimientos que se emplean para encender el fuego y hacer las camas. Pero después, pensándolo mejor, caí en la cuenta de que no era justo reservar en beneficio de unos pocos un trabajo que, malo ó bueno, había de contener tantas noticias nuevas y curiosas, y formé el propósito de callarme hasta el día 1º de Octubre, que es el de la apertura de los centros docentes, y ese día abrir mi cátedra como el más pintado, y explicar un curso libre por medio de cartas dirigidas en particular á mis amigos, y en general á todo el que quisiera matricularse en la administración de *El Defensor de Granada*. Ese día es el de hoy, y lo que pensé va á convertirse en hecho visible y palpable.

El procedimiento es un tanto revolucionario; pero los usos no nacieron todos á la vez: el mundo es una Universidad donde hay cátedras y bancos de sobra, y lo que falta son maestros y discípulos: yo no soy maestro, lo reconozco; pero en caso de apuro puedo ejercer de suplente, auxiliar ó supernumerario, no tan mal como muchos que he conocido en mi vida estudiantil, dicho sea sin ofensa de

I

Kun granadalaisten kosmopoliittisuus on saanut osakseen ansioittensa mukaisen ylistyksen, kirjeiden lähettäjä ilmaisee tarkoituksensa

Useat granadalaiset ystäväni, yhtä loistavan kuin tuntemattomankin *Pähkinäpensaassa veljeskunnan* jäsenet, ovat kirjoittaneet minulle ja pyytäneet uutisia näistä syrjäisistä seuduista siinä uskossa, että sellaiset uutiset – paitsi luonnollisesti muodoltaan viehättäviä – olisivat varmasti muutenkin merkittäviä, nimittäin tuoreita. Sillä etelämaalainen mielikuvitus, yleismaailmallisen pohjoisia seutuja koskevan tietämättömyyden tukemana, luo mielin määrin pohjoismaalaisia kuvitelmia, joissa ihmiset kyyhöttävät lumen alle hautautuneina ja pistäytyvät vain silloin tällöin ulos haukkaamaan raitista ilmaa ja polttamaan sikarin samalla miellyttävästi keskustellen porojen, karhujen ja hylkeiden kanssa.

Minä en ole sellainen mies, että pystyisin kieltäytymään täyttämästä ystäväni toiveita, etenkin kun he pyytävät järkeviä eivätkä kovinkaan työläisiä asioita. Niinpä sitten päätin kirjoittaa joitakin kirjeitä ja kertoa itse kullekin ystävästäni siitä, mikä eniten kiinnostaisi ja miellyttäisi juuri häntä, niin että kokonaisuus siten sisältäisi maan pinnanmuodostuksesta, väestöstä ja politiikasta alkaen taiteet, keittotaidon ja pukeutumisen aina niihin menetelmiin saakka, joita käytetään valkean virittämiseen ja vuoteiden sijaamiseen. Mutta asiaa tarkemmin ajateltuani päädyin siihen tulokseen, että ei ollut oikein rajoittaa vain joidenkin harvojen hyödyksi työtä, joka – olipa se hyvä tai huono – sisältäisi kuitenkin paljon uusia ja merkittäviä asioita. Siksi päätin vaieta lokakuun ensimmäiseen päivään, joka on opetuslaitosten avajaispäivä, ja juuri silloin sopivimmin perustaa oppituolini ja pitää vapaan luentokurssini turvautuen kirjeisiin, jotka olisivat erityisesti osoitettuja ystävilleni ja yleisesti jokaiselle, joka vain haluaisi kirjoitautua *El Defensor de Granada* -lehden tilaajaluetteloon. Tuo määräpäivä on tänään ja se, mitä olen suunnitellut, on nyt muuttumassa nähtäväksi ja kosketeltavaksi teoksi.

Menettelytapani on hiukan vallankumouksellinen, mutta kaikki tavathan eivät ole syntyneet samalla kertaa. Maailma on yliopisto, jossa on oppituojeja ja penkkejä liikaakin, vain opettajia ja oppilaita puuttuu. Minä en ole opettaja, tunnustan sen, mutta hätätilassa voin toimia viransijaisena, tilapäisenä tai ylimääräisenä, enkä

nadie. Y por lo que hace á mis discípulos, lo serán muy á gusto, aunque por culpa mía con escaso provecho, todos los granadinos de buena casta, los cuales son por naturaleza cosmopolitas y muy aficionados á conocer países extranjeros. He notado que, en los años juveniles, á todos nosotros se nos mete en el cuerpo, juntamente con los primeros sobresaltos eróticos, una pasión violenta por conocer nuevas gentes y nuevos climas, sin duda para sacudir el yugo del amor y de las prosáicas complicaciones que acarrea. Y si muchos, casi todos se mueren sin haber logrado más que dar una escapadita á Málaga para ver lo que es el mar, recaiga toda la culpa sobre el mal servicio de ferrocarriles y sobre la «crisis por que atraviesan las tres fuerzas vivas del país: la agricultura, la industria y el comercio.»

Hallábame yo un día paseándome por el Grao de Valencia, y se me ocurrió entrar en cierto burdel á mano derecha yendo hacia el puerto, para saborear la legítima paella valenciana, que á la puerta estaba anunciada en un cartelillo tan sucio como falto de ortografía; y una vez dentro de aquel tugurio ó cuadra, y en posesión de mi apetecido plato de paella, de exquisita paella, ví que en el centro del comedor entre las mesas, comenzaba á perorar un hombre joven y simpático, que de frente parecía un tribuno y de perfil un banderillero, á causa de lo largo de sus brazos y de lo desmedrado de su chaqueta; y lo que me llenó de admiración fué oírle hablar de Granada, de la grandeza mayestática de nuestra Sierra, de la hermosura de nuestra Vega y de la umbrosidad apacible de los bosques de la Alhambra. Todos los comensales, que eran muchos, estaban suspensos y como colgados de la palabra del orador, y entre los platos y las bocas, las cucharas hacían varias estaciones. Yo no quise interrumpir tan bella disertación, por no cortar los vuelos á mi paisano (más que paisano, puesto que luego declaró ser nativo del Campo del Príncipe y, por lo tanto, greñudo auténtico), quien, dicho sea entre paréntesis, se despachaba á su gusto, es decir, que entre cada dos verdades metía un embuste como una piedra de molino; pero pensaba que si las manos del disertante no denunciaran su oficio de sombrerero, cualquiera le tomaría por un bardo popular, famélico y errabundo, inspirado por la musa granadina, ingrata doncella que se hace amar á fuerza de desdenes.

Y en verdad, aunque el progreso de los tiempos haya transformado los laudes en planchas ú otros instrumentos de trabajo y las estrofas rítmicas en prosa hinchada é hiperbólica, yo creo que el espíritu popular no ha cambiado; que en él se conserva perenne el sentimiento de la belleza natural, renovador y purificador del arte. El pobre cantor del Grao de Valencia no es solo: en muchas ciudades y pueblos de España, donde yo menos podía imaginármelo, he encontrado granadinos, casi todos

niinkään huonosti kuin monet opiskelualjalta tuntemani; älköön tämä loukatko ketään. Oppilainani taas olkoot kernaasti, joskin vajavaisuuteni vuoksi siitä vain niukasti hyötyen, kaikki puhdasveriset granadalaiset, jotka ovat luonnostaan kosmopoliitteja ja hyvin mieltyneitä tuntemaan vieraita maita. Olen pannut merkille, että nuoruusvuosina rinnan rakkauden ensimmäisten äkkihyökkäysten kanssa meissä herää kiihkeä halu oppia tuntemaan uusia kansoja ja uusia ilmanaloja – epäilemättä, jotta välttäisimme rakkauden ikeen ja sen mukanaan tuomat proosalliset selkkaukset. Ja jos kuitenkin monet, jopa melkein kaikki, lopulta kuolevat onnistumatta tekemään muuta kuin pienen matkan Malagaan nähdäkseen, mitä meri oikein on, niin syynä on rautateiden huono palvelu ja ”se kriisi, joka rasittaa maan kolmea pääelinkeinoa: maanviljelystä, teollisuutta ja kauppaa”.

Satuin eräänä päivänä kuljeskelemaan Valencian rautatiellä ja sain päähäni pistäytyä tiettyyn roskapaikkaan, joka on oikealla kädellä satamaan mentäessä, nauttiakseni oikeasta valencialaisesta *paellasta*, kun siitä oli ovella ilmoitus kortissa, joka oli yhtä likainen kuin oikeinkirjoitukseltaankin virheellinen. Nauttiessani sitten tuossa murjussa tai luolassa himoitsemaani paellaa, aivan erinomaista paellaa, näin, että keskellä ruokasalia, pöytien välissä, alkoi pitää puhetta nuori ja miellyttävä mies, joka edestäpäin vaikutti puhujalta ja profilista *banderillerolta* käsivarsiansa pituuden ja pikkutakkinsa kehnouden vuoksi. Ja eniten minua ihmetytti, kun kuulin hänen puhuvan Granadasta, meidän Sierra Nevadamme majesteettisesta suurenmoisuudesta, Vegamme paratiisimaisesta kauneudesta ja Alhambbran metsiköiden rauhoittavasta varjoisuudesta. Kaikki ruokavieraat, joita olikin paljon, olivat hämillään ja ikään kuin riippuvaisia puhujan sanoista, ja lusikat pysähtyivät monta kertaa lautasen ja suun välillä. En halunnut keskeyttää niin kaunista esitystä, jotta en leikkaisi siipiä maanmieheltäni – ja enemmän kuin maanmieheltäni, sillä sittemmin ilmeni, että hän oli syntynyt Campo de Príncipessa ja oli sikäli oikea karvarinta –, joka sivumennen sanoen selvitteli asioita mielensä mukaan, siten nimittäin, että pani aina kahden totuuden väliin valheen, joka oli suuri kuin myllynkivi. Ajattelin vain, että jos esitelmöitsijän kädet eivät olisi paljastaneet häntä hatuntekijäksi, niin kuka tahansa olisi pitänyt häntä nälkiintyneenä ja kuljeskelevana kansanrunoilijana, jonka oli innoittanut Granadan muusa, kiittämätön neito, jota on pakko rakastaa sen osoittamasta halveksunnasta huolimatta.

Ja todellakin, vaikka ajanratas onkin muuttanut luutut laudoiksi ja muiksi työvälineiksi ja runomittaiset säkeet pöyhkeäksi ja liioittelevaksi proosaksi, niin uskoakseni kansansielu ei ole muuttunut, vaan siinä säilyy pysyvästi luonnollisen kauneuden aisti, taiteen uudistaja ja puhdistaja. Grao de Valencian laulajapoloinen

del gremio de sombrereros, que sea por las crisis por que suele pasar, sea por lo «socorrido» del oficio, es el que da más aliento á la emigración; algunos establecidos decentemente; los más en míseros portales con un mostrador, un escaparate y dos sillas, todo de lance, amén de los moldes, planchas y sombrereras. En estos humildes centros que á veces son terribles focos políticos, está depositada la representación del pueblo granadino en las «cortes extranjeras.» ¿Y quién sabe todavía si nuestros sombrereros no se decidirán á aprender idiomas y á derramarse por todo el mundo, con gran provecho para nuestra fama?

Parecería más lógico que Granada, ciudad morisca, estuviese representada por vendedores de babuchas, que no que lo esté principalmente por artífices de una prenda que los moros jamás usaron ni quieren, con excelente acuerdo, usar, no obstante el empeño con que los paladines de la civilización pretenden adornarlos, no ya con sombreros, sino hasta con camisas almidonadas, corbatas y guantes. Pero las cosas son así: no seamos exigentes y conformémonos con que haya en España quien sea vocero de nuestro renombre y quién demuestre prácticamente que somos un pueblo amante de la expansión, de ver mundo, de sacudirnos el polvo, sin olvidar la tierra nativa, por más malos tratos que en ella hayamos recibido.

Para que nadie tenga nada que agradecerme, diré que yo vivo en este país á costa de España, y que aunque no hay ningún artículo de reglamento que me obligue á escribir á mis paisanos, no hay tampoco ninguno que me lo prohíba; de suerte que soy libre para pensar como pienso que estoy obligado, y, con el sueldo que me pagan, pagado. —Otro uso nuevo, dirán mis discípulos. —No tan nuevo, contestaré yo, puesto que los célebres agentes políticos que las Repúblicas italianas enviaban al extranjero, los tan decantados venecianos y florentinos, no eran más que corresponsales de periódico, habilísimos gacetilleros, ingertados en políticos sutiles, que escribían sobre todas las cosas con la mayor libertad y desenfado, y nos dejaron cuadros admirables de los países en que habitaban, mientras que los diplomáticos que se consideraban «seres superiores» escribían despachos apelmazados y hueros, útiles sólo, en general, para que los roan los ratones en los archivos. Nada hay más hermoso en el mundo que la llaneza y la naturalidad, y en gran error viven los que se rodean de misterios, que el tiempo se encarga de aclarar y de presentar ante nuestros ojos como envoltura de ridículas vulgaridades. Las ideas que los hombres tenemos deben de ser como piedras, y los cargos que ejercemos como cántaros: ocurra lo que ocurra, debe de romperse el cántaro. Cargos hay muchos é ideas pocas; respetemos la pureza de nuestras ideas y no la alteremos en beneficio de los fugaces intereses de nuestro medro personal, exagerado ó mal comprendido.

ei ole ainoa: monissa Espanjan kaupungeissa ja kylissä olen odottamatta tavannut granadalaisia, melkein kaikki hatuntekijäin ammattikuntaa, jotka joko tavanmukaisen kriisitilan vuoksi tai ammattitaidon täydentämiseksi ovat rohjenneet lähteä kotiseudultaan. Jotkut ovat voineet järjestää olonsa säädyllisesti, useimmat ovat onnellisia, jos heillä kurjissa holvikäytävissä on myyntipöytä, näytekaappi ja kaksi tuolia muottien, silitysrautojen ja hattulaatikoiden lisäksi. Näihin köyhyyden keskuksiin, jotka toisinaan ovat pelottavia poliittisen kiihotuksen ahjoja, sijoittuu Granadan kansan ”ulkomaisiin hoveihin” lähettämä edustajisto. Ja kukapa vielä tietää, vaikka hatuntekijämme päättäisivät opetella vieraita kieliä ja levittäytyä kautta koko maailman suureksi eduksi kansamme maineelle?

Tuntuisi kyllä luonnollisemmalta, että Granadaa, maurilaista kaupunkia, edustaisivat tohvelien kauppiat eivätkä pääasiallisesti sellaisen vaatekappaleen valmistajat, jota maurit eivät koskaan käyttäneet eivätkä rakastaneet. Olisi erinomaisen sopusointuista, jos yhä käytettäisiin myös tohveleita – huolimatta siitä, miten sitkeästi sivistyksen esitaistelijat pyrkivät tarjoamaan granadalaisten koristukseksi eivät vain hattuja, vaan myös tärkättyjä paitoja, solmioita ja hansikkaita. Mutta näin ovat asiat, älkäämme olko vaatavaisia vaan mukautukaamme siihen, että kuka tahansa saa Espanjassa kuuluttaa mainettamme, kunhan osoittaa käytännössä, että olemme laajenemishaluinen, kansa, joka tahtoo nähdä maailmaa, tapella lujasti maanmiesten kesken eikä unohda synnyinseutua, miten kovaa lienemmekin siellä kokeneet.

Jotta kukaan ei tuntisi olevansa kiitollisuuden velassa minulle, sanon, että elän tässä maassa Espanjan kustannuksella ja että vaikka ohjesäännössä ei ole pykälää, joka velvoittaisi minua kirjoittelemaan maanmiehilleni, sinä ei ole myöskään pykälää, joka minua kieltäisi. Siten voin vapaasti ajatella niin kuin ajattelenkin, että olen velvollinen kirjoittamaan ja että palkkioni sisältyy siihen palkkaan, joka minulle maksetaan. – Toinen uusi menettelytapa, sanonevat oppilaani. – Ei niinkään uusi, vastaan, sillä kuuluisat poliittiset asiamiehet, joita Italian pienet tasavallat lähettivät ulkomaille, nuo niin ylistetyt venetsialaiset ja firenzelaiset, eivät olleet mitään muuta kuin sanomalehtien kirjeenvaihtajia, mitä taitavimpia uutisnikkareita, jotka oli vain oksastettu suurpolitiikan runkoon. He kirjoittivat kaikista asioista täysin vapaasti ja pakottomasti ja jättivät meille ihailtavia kuvauksia toimintamaistaan, kun taas varsinaiset diplomaatit, jotka pitivät itseään korkeampina olentoina, kirjoittivat tiukkaan ahdettuja ja tyhjiä raportteja, joista ei yleensä ole muuhun kuin arkistojen hiiren jyrättäväksi. Maailmassa ei ole mitään kauniimpaa kuin yksinkertaisuus ja luonnollisuus. Pahoin erehtyvät ne, jotka kietoutuvat salaperäisyyteen, jonka hälventämisen aika ottaa toimekseen ja osoittaa meille vain naurettavien

No me gusta imitar á nadie; más si lo pretendiera, vemos que no faltan modelos y de los mejores; y á mucho apurar la materia, yo podría ser tan florentino como el mismísimo Maquiavelo, porque no nací en ningún villorrio, sino en una gran ciudad, que por tener entre sus nombres históricos el de «Florentia,» da derecho á sus hijos á que usen el sobrenombre de florentinos, aunque sean más romos que un colchón.

A fuer de hombre honrado, he de declarar que el deseo de ser útil á mis conciudadanos no me ha forzado hasta el punto de obligarme á hacer cosas distintas de las que hubiera hecho en cualquiera ocasión; no se crea que escribo entre promontorios de libros y papeles: el único libro que tengo á mano es el *Adressbok* ó *Guía de la ciudad*. No trato de hacer un estudio científico: voy sencillamente á exponer las «ideas que se le ocurren á un español que por casualidad habita en Finlandia.» Hablo de lo que veo y de lo que oigo, ó de lo que «semiveo» y «semioigo;» porque en cuanto al oír, como me hablan en varias lenguas, es posible que entienda muchas cosas al revés; y en cuanto al ver, como tengo la desgracia de distraerme con frecuencia, no veo las cosas por todos sus aspectos; y á veces no las veo por ninguno, porque imito á los gatos del tío Marcos, famosos gatos granadinos, de quien cuenta la tradición que cerraban los ojos por no ver los ratones.

No es esto decir que no lea libros: leo muchos, así como revistas y periódicos y cuantos papeles caen en mis manos; pero no tomo nunca notas, y en cuanto leo un libro estoy deseando darlo. Algunas personas me han preguntado:—¿Cómo, si cree usted que este libro es tan bueno, me lo da y se queda sin él?—Porque lo he leído —contesto yo,—y ya no me hace falta. —Pero ¿y si desea después consultarlo para recordar algún detalle que se le olvidó?—Lo que se olvida se debe de olvidar,—afirmo yo con un fatalismo estético, que á las personas tímidas las descorazona. Y esto no es una «salida,» es un axioma, algo indiscutible, permanente e inmutable. Si de las ideas de un libro, las unas se me quedan y las otras se me van, es porque las unas son concordantes con mi espíritu y las otras no, ó porque, según mi modo de ver, las unas son más importantes que las otras. Si por un esfuerzo de la voluntad mantengo todas las ideas con el mismo relieve ante mis ojos, cometo un atentado contra mi inteligencia. Un hombre que pretendiera mover un objeto pesado por medio de la meditación, en vez de acudir al empleo de la fuerza, sería desde luego tenido por grandísimo loco; y en cambio, se admira á quien pretende crear obras de la inteligencia apoyándose sobre la voluntad, y se acepta como verdad inconcusa que un hombre de genio debe de llevar tras de sí tres ó cuatro mozos de cuerda.

Las obras humanas han de ser creadas humanamente por procedimientos humanos. Cambian las ideas porque cambian las cosas y los hombres; pero la

arkipäiväisyyksien muodostamaksi kapaloksi. Ajatusten, joita meillä ihmisillä on, pitää olla kuin kiviä ja toimien, joita suoritamme, kuin ruukkuja: tapahtukoon mitä tahansa, ruukun on pakko särkyä. Tehtäviä on paljon ja ideoita vähän; pitäkäämme arvossa aatteidemme puhtautta, jota meidän ei ole lupa tahrata hetkellisen henkilökohtaisen menestyksen hyväksi, sillä menestystä me liioittelemme tai ymmärrämme väärin.

Minua ei miellytä kenenkään matkiminen, mutta jos haluaisin matkia, esikuvista ei olisi puutetta, ei parhaimmistakaan, ja puristamalla aineistostani kaiken irti voisin olla yhtä firenzeläinen kuin itse Macchiavelli, sillä en ole syntynyt missään syrjäkylässä vaan suuressa kaupungissa, jonka historiallisiin nimityksiin kuuluu myös *Florentia* ja joka sen vuoksi antaa pojilleen oikeuden käyttää lisänimeä *florentino*, vaikka he olisivat tylsempiä kuin patja.

Kunnian miehenä minun on ilmoitettava, että halu olla hyödyksi kaupunkilaisilleni ei ole ollut niin pakottava, että se olisi velvoittanut minut suorittamaan mitään tavallisuudesta poikkeavia toimenpiteitä. Ei pidä luulla, että kirjoitan kirja- ja paperiröykkiöiden seassa: ainoa käsillä pitämäni kirja on *Adressbok* eli kaupungin osoiteluettelo. En pyri tekemään tieteellistä tutkimusta: tulen vain yksinkertaisesti esittämään ajatuksia, joita johtuu espanjalaisen mieleen, kun hän sattuu asumaan Suomessa. Kerron siitä, minkä näen ja kuulen, tai pikemminkin, minkä puoliksi näen ja puoliksi kuulen. Sillä kun minulle puhutaan useilla eri kielillä, on mahdollista, että kuunnellessani ymmärrän monet asiat väärin, ja kun onnettomuudekseni olen usein hajamielinen, en aina näe asioita joka puolelta enkä toisinaan miltään, sillä matkin setä Marcosin kissoja, kuuluisia granadalaisia kissoja, joista perimätieto kertoo, että ne sulkiivat silmänsä, jotta eivät näkisi hiiriä.

Tämä ei tarkoita, etten lukisi kirjoja: luen paljonkin samoin kuin aikakaus- ja sanomalehtiä ja mitä papereita vain käsiini osuu, mutta en tee koskaan muistiinpanoja, ja kun luen kirjaa, haluan heti antaa sen jollekulle. Jotkut ovatkin kysyneet minulta:

”Jos kerran pidätte tätä kirjaa niin hyvänä, miksi sitten annatte sen minulle ja jätte itse ilman?”

”Koska olen lukenut sen”, vastaan, ”enkä enää tarvitse sitä.”

”Mutta entä jos haluatte katsoa siitä asiaa, joka on unohtunut?”

”Mikä unohtuu, sen pitääkin unohtua”, vakuutan; esteettinen fatalismini lannistaa kokonaan ujut ihmiset.

Eikä väitteeni ole mikään johtopäätös, vaan aksiooma, kiistaton, pysyvä ja muuttumaton aksiooma. Jos kirjan ajatuksista toiset jäävät mieleeni ja toiset häipyvät, se johtuu siitä, että toiset ajatukset ovat sopusoinnussa henkeni kanssa, mutta, toiset eivät, tai siitä, että minun katsomustapani kannalta toiset seikat ovat tärkeämpiä kuin

naturaleza del enlace del hombre con las cosas no cambia. Un sabio puede componer un muñeco perfectísimo que parezca un niño de verdad, y que, por medio de una corriente eléctrica y de un aparatito fonográfico, gesticule y hable como un gracioso orador; pero si quiere ser padre efectivo, no tiene más remedio que resignarse y hacer lo que hace el más rústico ganapán. El que quiera hacer algo humano no tiene que andarse en quebraderos de cabeza: que diga lo que piensa, cómo lo piensa, y esté seguro de que por muy malo que sea lo que haga, no será peor que lo que haría violentándose. Yo no soy escultor; pero si cojo el cincel y esculpo en una piedra una figura á mi capricho, saldré más airoso que si comprase varios fragmentos de estatua y á fuerza de paciencia llegara á formar con ellos una estatua de artificio.

Puesto que voy á hablar de cosas de Finlandia, nada más natural que decir que este Gran Ducado tiene tal extensión y tantos habitantes, y que su capital, Helsingfors, es población de tantos miles de almas. No sería difícil hacerlo así, porque he tenido necesidad de buscar esas cifras y aún las conservo en la memoria; pero no haya temor: no las escribiré. No quiero inaugurar mis explicaciones llenando la cabeza de mis alumnos de cifras inútiles. Yo he preguntado aquí á personas de diferentes categorías sociales, y ninguna las conocía con exactitud: así, pues, no he de ser más papista que el Papa; si las gentes que aquí viven y que de aquí son, no quieren molestarse en retener en la memoria esos datos, no veo la necesidad que tengan de conocerlos mis compatriotas, que viven á tan larga distancia. Baste saber que este país es grande, mayor que Italia y menor que España; pero muy poco poblado. En el Sur, ó sea en la verdadera Finlandia, viven con holgura unos dos millones y medio de individuos, y en el Norte, en la Laponia, habitan los lapones, que no pasan de seis mil. En cuanto á Helsingfors, es capital moderna, que ha crecido como la espuma, y tiene, según unos, de sesenta á setenta mil habitantes, y según otros, de setenta á ochenta mil, indicando esta vaguedad que se confía en ir subiendo y en llegar á la cifra á que hoy no se llega. Para resolver la duda, he llamado á mi «staederska», una vieja muy lista y experimentada, y le he preguntado: «A su juicio de usted, ¿cuantos habitantes tiene Helsingfors?» y mi criada, después de sacar los labios hacia afuera en forma de trompa, sin duda para concentrar la atención, me ha dicho: «Jag tror omkring sjuttiotusen.» Lo cual, vertido al cristiano, quiere decir: «Me parece que setenta mil, poco más ó menos.» Sospecho que esta buena mujer me va á prestar grandes servicios, aparte de los que me presta limpiándome la casa. Desde ahora mismo la nombro pasante de mi escuela.

toiset. Jos taas tahtoani ponnistelemalla painan kaikki ajatukset yhtä painokkaasti mieleeni, suoritan attentaatin älyäni vastaan. Miestä, joka pyrki liikuttamaan raskasta esinettä ajattelun avulla sen sijaan että käyttäisi voimiaan, pidettäisiin pätkähulluna. Mutta sitä, joka pyrkii älylle kuuluviin saavutuksiin nojautumalla tahtoon, ihailaan ja hyväksytään eittämättömäksi totuudeksi, että nerokkaan miehen on palkattava saattueekseen kolme tai neljä kantajaa.

Inhimilliset saavutukset on luotava inhimillisesti ja inhimillisin menettelytavoin. Aatteet muuttuvat, koska asiat ja ihmiset muuttuvat, mutta ihmisen ja asioiden luonnonmukaisuus ei muutu. Tiedemies voi valmistaa mitä täydellisimmän nukun, joka näyttää oikealta lapselta ja joka sähkövirran ja pienen fonografilaitteen avulla elehtii ja äänтелеe kuin kaunopuhuja, mutta jos hän haluaa tulla todelliseksi isäksi, hänellä ei ole muuta keinoa kuin alistua ja tehdä samoin kuin typerin moukka. Se, joka haluaa saada aikaan jotakin tosi-inhimillistä, ei voi muuta kuin nähdä päänvaivaa: sanoa mitä ajattelee ja niin kuin ajattelee ja olla varma siitä, että niin kelvoton kuin hänen aikaansaannoksensa lieneekin, se ei ole huonompi kuin se, joka syntyisi, jos hän pakottautuisi asiaan. En ole kuvanveistäjä, mutta jos ottaisin taltan ja hakkaisin kiveen hahmon, joka on sattumoisin pälkähtänyt päähäni, selviytyisin kunniakkaammin kuin jos ostaisin veistoksen kappaleita ja kärsivällisyyttäni koetellen onnistuisin muodostamaan niistä keinotekoisien kuvapatsaan.

Kun nyt alan puhua Suomen asioista, olisi luonnollista sanoa, että tämä suuriruhtinaskunta on niin ja niin suuri kooltaan ja asukasluvultaan ja että sen pääkaupungissa Helsingissä asuu niin ja niin monta tuhatta henkeä. Ei olisi lainkaan vaikeaa tehdä niin, koska olen pitänyt tarpeellisena ottaa selville nuo luvut, vieläpä säilytän ne muistissani, mutta älkää pelätkö: en merkitse niitä paperille. En halua aloittaa kuvauksiani täyttämällä oppilaitteni päätä tarpeettomilla numeroilla, joita olen kysynyt täällä eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvilta henkilöiltä mutta joita kukaan ei tietänyt täsmälleen. En sen vuoksi halua olla paavillisempi kuin paavi itse. Kun kerran ihmiset, jotka asuvat täällä ja ovat täältä kotoisin, eivät halua vaivautua pitämään muistissaan noita seikkoja, en pidä tarpeellisena, että ne pitäisi tuntea maanmiestenikään, jotka asuvat niin kaukana. Se tieto riittääköön, että tämä maa on suuri, suurempi kuin Italia, joskin pienempi kuin Espanja, mutta hyvin harvaan asuttu. Eteläosassa eli varsinaisessa Suomessa asuu runsaasti kaksi ja puoli miljoonaa ihmistä ja pohjoisosassa, Lapissa, asuvat lappalaiset, joita ei ole yli kuuden tuhannen. Helsinki puolestaan on uudenaikainen pääkaupunki, joka on kasvanut nopeasti kuin vahto, ja siellä on toisten mukaan kuusi- tai seitsemänkymmentä tuhatta asukasta ja toisten mielestä seitsemän- tai kahdeksänkymmentä tuhatta; tämä epämääräisyys

ilmaisee luottamusta kaupungin kasvuun ja uskoa, että asukasmäärä nousee lukuihin, joita se ei vielä ole saavuttanut.

Ratkaistakseni pulman olen kutsunut paikalle *staerdeskan*, vanhan hyvin ovelan ja paljon kokeneen naisen, ja kysynyt häneltä: ”Entä teidän mielestänne: paljonko Helsingissä on asukkaita?” Ja siivoojattareni vastasi työnnettyään ensin huulensa torveksi, epäilemättä huomiokykynsä keskittämiseksi: *Jag tror omkring sjutiotusen*, mikä kristittyjen kielelle käännettynä tahtoo sanoa: ”Minusta tuntuu, että seitsemänkymmentätuhatta, vähän päälle tai alle.” Uumoilen, että tämä kelpo nainen tulee tekemään minulle suuria palveluksia niiden lisäksi, joita hän suorittaa pitäessään puhtaana asuntoani. Tästä hetkestä alkaen nimitän hänet oppiaineeni assistentiksi.

II

Vistazo general á los más importantes grupos étnicos de Europa, y en particular al grupo escandinávico, y más en particular todavía al pequeño núcleo finlandés.

Cuando yo vivía en Madrid, concurría asiduamente al Ateneo. La noticia de seguro no le interesa á nadie; pero á mí sí, porque conviene saber que yo nací refractario á la asociación, y que ni en Granada ni fuera de Granada he formado parte de ninguna sociedad. En Madrid llegué á inscribirme en algunas y á pagar las cuotas, pero á nada más; á la Academia de Jurisprudencia fuí dos ó tres veces, y me retiré por incompatibilidad de humores con la parva de ministros en agraz que por allí pululaba. El único hombre de talento á quien oí discurrir entre tantos abogados era y es—cosas de España—un médico, el Dr. Jaime Vera, que luego se pasó «sin armas ni bagajes» á las filas del socialismo. Así, pues, el ser yo concurrente asiduo del Ateneo, aunque no llegara á leer el Reglamento ni á intervenir en votaciones ni discusiones, revela que el Ateneo es la única sociedad de España que encaja en mis gustos; declaración previa que me autoriza para decir, sin que nadie piense que soy enemigo de tan famosa institución, que lo bueno que allí hay es el espíritu amplio, tolerante, familiar y protector que supieron crear con su presencia y adhesión desinteresada algunos hombres superiores, que ya se murieron ó tardarán poco en morir. En cuanto á la juventud que entra de refresco, «peor es meneallo.»

Un ateneísta joven, pues, profundo conocedor de la política europea, explicaba un día ante numerosos circunstantes boquiabiertos el mecanismo de la política continental, mediante un sistema curioso; por lo visto andaba escaso de nutrición, pues todo lo arreglaba con «pan.» Panamericanismo, panlatinismo, pangermanismo, panslavismo y panscandinavismo. Según él—y lo peor es que aquel día formó un plantel de hombres de Estado,—los hombres se habían decidido ya á formar núcleos superiores á las nacionalidades: «cada oveja con su pareja;» ya que no podamos ser todos hermanos, unámonos por lo menos en grupos similares y sepamos á qué atenernos. Yo estaba que un sudor se me iba y otro se me venía, porque pensaba en mis adentros: «Si á este hombre, ó lo que sea, se le ocurre catarme la sangre, de seguro que me incorpora á la kabila de Mazuza.»

II

Yleissilmäys Euroopan kansallisuuksiin nimenomaan skandinaaviin sekä vielä nimenomaisemmin pieneen suomalaiseen kansanryhmään

Kun asuin Madridissa, osallistuin uutterasti *Ateneon* toimintaan. Tieto ei varmaankaan kiinnosta ketään ulkopuolista, mutta minua kyllä, sillä on hyvä tietää, että olen syntynyt kapinoimaan kaikkia yhteisöjä vastaan enkä ole Granadassa enkä Granadan ulkopuolella kuulunut mihinkään yhdistykseen. Madridissa tulin kirjoittautuneeksi jäseneksi muutamiin ja maksaneeksi jäsenmaksutkin, mutta en sen enempää. Lakitieteellisessä akateemisessa yhdistyksessä kävin kaksi tai kolme kertaa ja vetäydyin pois, kun totesin, etten luonteeltani sopisi yhteen siellä häärievien raakileiden kanssa. Ainoa kyvykäs mies, jonka kuulin pitävän puhetta niin monien juristien joukossa, oli ja on – tyypillistä Espanjalle – lääkäri, tohtori Jaime Vera, joka sittemmin siirtyi ”aseitta ja kuorma juhditta” sosialismin riveihin. Kun kerran olin uuttera Ateneon kokouksissa kävijä, vaikkakaan en vielä päässyt sääntöjen lukemisen enkä äänestyksiin ja keskusteluihin osallistumisen asteelle, voi päätellä, että Ateneo on Espanjassa ainoa yhdistys, joka sopii minun makuuni. Tämä toteamus oikeuttaa minut sanomaan, kenenkään ajattelemta minun olevan niin kuuluisan laitoksen vihollinen, että parasta siellä on avara henki, suvaitseva, tuttavallinen ja suojaava. Sen osasivat luoda läsnäolollaan ja epäitsekäällä yhteistoiminnallaan eräät suurmiehet, jotka ovat jo kuolleet tai pian kuolevat, kun taas vahvistusjoukoiksi tulevista nuorisosta on viisainta vaieta.

Niinpä muuan nuori Ateneon jäsen, Euroopan politiikan syvälinen tuntija, selitti eräänä päivänä lukuisien suu auki töllistelevien hölmöjen edessä mannermaisen politiikan koneistoa merkillisen systeemin avulla. Ilmeisesti hän oli aliravittu, sillä kaiken hän pani kuntoon liittämällä eteen tavun ”pan”. Panamerikkalaisuus, panlatinalaisuus, pangermanismi, panslavismi ja panskandinavismi. Hänen mukaansa – ja pahinta on, että tuona päivänä muodostui uusi valtiomiesten taimitarha – ihmiset olivat jo päättäneet muodostaa kansallisuuksia ylempien yhteisöjen ytimä: ”Vakka kantensa valitsee.” Kun emme voi kaikki olla veljiä, liittykäämme ainakin yhdenmukaisiksi ryhmiksi ja tietäkäämme, missä riippua kiinni. Minun oli vuoroin

Todos sabemos, porque nos llega más de cerca, lo que es el panlatinismo: es una idea generosa que viene á los postres de los banquetes, al ruido de los taponazos que lanza el vino espumoso, cuando los hombres, bien comidos y bien bebidos, se sienten hermanos de todos sus semejantes, aunque sean de raza negra, y aun de los monos antropomorfos. Pues bien: como el panlatinismo es todo lo demás. No existen naciones de raza única, ni hay para qué atender á tan ridículos exclusivismos. Si se habla de pueblos latinos, ¿qué hacemos con Bélgica, donde hay flamencos que son del grupo germánico, y walones que son latinos, con iguales títulos que los «galos;» qué con Suiza, donde hay alemanes, franceses é italianos; qué con los flamencos franceses, tan apegados á su lengua tradicional como los belgas, y qué con los vascos, que ni siquiera pertenecen al tipo general, con el que Haeckel formó su «homo mediterraneus?»

Así también, para llegar al pangermanismo habría que deshacer media Europa. Alemania tendría que prescindir de sus provincias polacas y de los franceses de Lorena, y Austria se descoyuntaría en grupos alemán, húngaro, polaco, latino, eslavo, serbio y hasta turco, y alguno de estos grupos, el húngaro, tendría que comunicarse por un túnel subterráneo con los finlandeses, que son sus hermanos de raza. Pues oyendo hablar de panslavismo al disertante de mi cuento, se ponía la carne de gallina.

Veía uno venir á los rusos, no ya por las Ventas de Alcorcón, por la misma calle del Prado, y entrar al galope por las puertas del Ateneo, como aquellos temibles cosacos á quienes el calenturiento Espronceda decía: «La sangrienta ración de carne cruda, bajo la silla, sentiréis hervir.» Yo he visto soldados rusos, y creo que lo que desean, como todos los de Europa, es concluir sus años de servicio para marcharse á sus casas á vivir en paz con sus familias, ó á casarse con sus novias y contribuir en la medida de sus fuerzas á la propagación de nuestra especie.

Cuando se habla de los escandinavos, se cree comúnmente que desean formar también un núcleo político superior en que quedaran comprendidas Suecia y Noruega, Dinamarca y Finlandia; y al leer que Rusia ha adoptado medidas enérgicas para «rusificar» á los finlandeses, se piensa que todos los escandinavos entrarán en efervescencia y montarán en cólera contra las medidas de opresión. Nada más lejos de la realidad: los dinamarqueses, noruegos y suecos, que vistos desde lejos parecen hermanos, de cerca son menos que primos; hasta las lenguas que hablan, que parecen poco diferentes y que de hecho difieren poco al leerlas, son muy distintas al pronunciarlas.

Y la pronunciación no es grano de anís, pues con ella se llega á destruir la unidad lingüística, como por la influencia del territorio y de los cruces se llega á

kuuma ja kylmä, sillä ajattelin mielessäni: ”Jos tämä mies tai kuka muu tahansa saa päähänsä ottaa minusta verikokeen, niin varmasti hän liittää minut Mazuzan berberiheimoon.”

Tiedämme kaikki, mitä on panlatinalaisuus: jalo aate, joka syntyy ja sivuaa meitä lähimmin juhlapäivällisillä jälkiruokaan päästäessä kuohuviinipullojen korkkien paukkeessa, kun hyvin syöneet ja hyvin juoneet miehet tuntevat itsensä veljiksi kaikkien kaltaistensa kanssa, vaikka nämä olisivat neekerirotua tai suorastaan ihmisenmuotoisia apinoita. No hyvä, samanlaisia kuin panlatinalaisuus ovat kaikki muutkin pan-aatteet. Mutta kun ei ole olemassa vain yhtä ainoaa rotua olevia kansakuntia, ei ole syytä kuunnella noin naurettavaa itsekylläisyyttä. Jos puhutaan latinalaisista kansoista, niin mitä teemme Belgialle, jossa on germaanien ryhmään kuuluvia flaamilaisia ja romaanisia valloneja, joskin kumpiakin niitä nimitetään samalla tavoin gallialaisiksi? Mitä Sveitsille, jossa on saksalaisia, ranskalaisia ja italialaisia? Entä Ranskan flaamilaisille, jotka ovat yhtä kiintyneitä perinteelliseen kieleensä kuin Belgiassakin, ja baskeille, jotka eivät edes kuulu siihen yleistyypiin, jonka perusteella Haeckel muodosti käsitteensä homo mediterraneus?

Samoin pitäisi pangermanismiin pääsemiseksi hajottaa Keski-Eurooppa. Saksasta pitäisi jättää pois puolalaiset maakunnat ja Lothringenin ranskalaiset, ja Itävalta-Unkari hajoaisi saksalaiseen, unkarilaiseen, puolalaiseen, romaaniseen, slaavilaiseen, serbialaiseen, jopa turkkilaiseen ryhmään, ja yksi niistä, unkarilaiset, pitäisi panna maanalaisen tunnelin kautta pitämään yhteyttä suomalaisiin, jotka ovat heidän rotuveljiään. Kun siis kuulin mainitsemani esitelmöitsijän puhuvan panslavismista, meni iho kananlihalle. Ihan jo hengessä näkyivät venäläiset tulevan eivätkä enää Alcorcónin kapakoiden kautta, vaan itse Pradoa pitkin, nelistävän Ateneon ovista kuten ne pelottavat kasakat, joita kuumeinen Espronceda kuvasi: ”Verisen kappaleen raakaa lihaa haistatte kypsyvän satulan alla.” Minä taas olen nähnyt venäläisiä sotilaita ja luulen, että he toivovat, kuten kaikki muutkin Euroopan sotilaat, saavansa pian loppuun palvelusvuotensa ja pääsevänsä kotiin elämään rauhassa perheensä kanssa tai naimaan morsiamensa ja edistämään kaikin voimin lajimme lisääntymistä.

Kun on puhetta skandinaaveista, luullaan yleisesti, että myös he haluavat muodostaa ylemmän asteen poliittisen yhteisön, johon kuuluisivat Ruotsi ja Norja, Tanska ja Suomi; ja kun lehdistä luetaan, että Venäjä on ryhtynyt ponteviin toimenpiteisiin venäläistääkseen suomalaiset, ajatellaan, että kaikki skandinaavit joutuvat kuohuksiin ja nousevat vimmastuneina sortotoimenpiteitä vastaan. Mikään ei ole sen kauempana todellisuudesta: tanskalaiset, norjalaiset ja ruotsalaiset, jotka

destruir la unidad de las razas. Los dos Estados escandinavos unidos actualmente, Suecia y Noruega, no dan ningún espectáculo que permita pensar en la decantada fraternidad, pues hoy con un pretexto, mañana con otro, viven en perpetua discordia, poco más ó menos como viviríamos en nuestra Península españoles y portugueses si llegáramos á constituir la unidad ibérica. En España hay pocas personas que sepan que hay cónsules y para qué sirven; razón sobrada para creer que se puede gozar de perfecta salud sin averiguarlo: entre Suecia y Noruega la cuestión consular, esto es, la de conceder ó negar á Noruega la facultad de tener cónsules propios, ha estado á punto de ocasionar una ruptura. Cuando se sacan las cosas de quicio y se busca ocasión de disgustarse, no hay duda: los sentimientos de fraternidad andan por lo menos resfriados.

He llegado de un modo gradual á la determinación del grupo etnográfico en que «aparentemente» figura Finlandia, porque todo el mundo sabe que la raza finlandesa ó carelia es en absoluto distinta de la escandinava; pero todo el mundo cree que esa raza está como anulada ó metamorfoseada por la influencia civilizadora de Suecia. Las apariencias favorecen esta opinión, puesto que al primer contacto con este país se nota que la lengua, legislación, cultura y gran parte de la población son suecos.

Finlandia no es una casa de la que se pueda decir: aquí vive don Fulano de Tal; es una casa de pisos; viven muchos en ella: en el principal viven los rusos, que aunque son muy pocos, son los amos; en el segundo y tercero los suecos ó los finlandeses, sometidos á la cultura sueca y olvidados de su lengua y costumbres nativas; en los sótanos y buhardillas, es decir, en el interior del país, viven los verdaderos, los legítimos finlandeses. Nótanse, pues, en el país curiosas superposiciones: los finlandeses fueron privados del litoral, cuyos puertos se convirtieron en ciudades suecas, hoy poco cambiadas aún; y luego en estas ciudades los suecos fueron sometidos á la autoridad rusa.

Además, como la posesión de Finlandia dió origen á varias guerras entre Rusia y Suecia, antes de la conquista total formaba ya parte de Rusia una parte de Finlandia, el distrito de Wiborg, en el cual la influencia rusa es muy visible: hay muchos adeptos de la religión cismática griega; se habla más el ruso, y fuman bastantes mujeres. El detalle de fumar es característico, pues la finlandesa no fuma por regla general: cuando alguna señora ó señorita finlandesa me ha ofrecido un pitillo, y poniéndose otro entre los labios ha comenzado á echar humo, he pensado que por allí andaba la mano de Rusia, y así era la verdad: ó había por medio noviazgo ó parentesco con rusos, ó largas residencias en Rusia, ó algo por el estilo. Por el contrario, la parte

kaukaa katsottuina näyttävät veljeksiltä, eivät läheltä ole edes serkkuja. Heidän puhumansa kieletkin, jotka näyttävät varsin samanlaisilta ja itse asiassa eroavat vain vähän luettaessa, ovat ääntämykseltään hyvin kaukana toisistaan.

Eikä ääntäminen ole mikään pikkujuttu, sillä se tuhoaa kielellisen yhteyden kuten areaalin risteytysten vaikutus tuhoaa rodullisen yhtenäisyyden. Ne kaksi Skandinavian valtiota, Ruotsi ja Norja, jotka todella muodostavat valtioliiton, eivät anna aihetta ajatella tuota ylistettyä veljeyttä, sillä tänään yhdestä, huomenna toisesta tekosyystä ne elävät ainaisessa riidassa jokseenkin samaan tapaan kuin me espanjalaiset ja portugalilaiset niemimaallamme, jos joutuisimme luomaan uudelleen iberisen yhteyden. Espanjassa on vain vähän ihmisiä, jotka tietävät, että on olemassa konsuleja ja mitä tarkoitusta varten; on siis yllin kyllin syytä uskoa, että voi nauttia täydellisestä terveydestä sitä edes huomatta. Ruotsin ja Norjan välillä konsulikysymys, siis kysymys siitä, onko Norjalla oikeus pitää omia konsuleja, on ollut vähällä aiheuttaa välirikon. Kun kansa on vimmoissaan ja vain etsii riidan syytä, ei ole epäilystäkään siitä, että veljeyden tunteet ovat vähintäänkin viileitä.

Olen päätenyt asteittain määrittelemään sitä kansatieteellistä ryhmää, johon Suomi ilmeisesti kuuluu, sillä kaikkihan tietävät, että suomalainen eli karjalainen rotu eroaa ehdottomasti skandinaavisesta, mutta kaikki uskovat, että tämä rotu on miltei hävinnyt tai muuttunut Ruotsin sivistysvaikutuksen vuoksi. Näennäiset seikat tukevat tätä käsitystä, koska matkailija joutuessaan ensi kertaa kosketukseen tämän maan kanssa huomaa, että kieli, lainsäädäntö, kulttuuri ja suuri osa väestöstäkin ovat ruotsalaisia.

Suomi ei ole yhden perheen talo, josta voidaan sanoa: tässä asuu herra se ja se, vaan se on kerrostalo ja siinä asuu paljon väkeä. Ensimmäisessä kerroksessa asuvat venäläiset, jotka ovat isäntiä, vaikka heitä on hyvin vähän; toisessa ja kolmannessa ruotsalaiset tai suomalaiset, jotka ovat alistuneet ruotsalaiseen kulttuuriin ja unohtaneet kielensä ja kansalliset tapansa; kellareissa ja ullakkokomeroissa, siis maan sisäosissa elävät todelliset ja aidot suomalaiset. Huomatkaa siis maan merkilliset päällekkäiset kerrostumat: suomalaisilta riistettiin rannikko, jonka satamat ovat muuttuneet ruotsalaisiksi kaupungeiksi, tosin vielä vaillinaisesti, ja sitten näiden kaupunkien ruotsalaiset joutuivat Venäjän vallan alle.

Kun Suomen omistus aiheutti useita sotia Venäjän ja Ruotsin kesken, kuului sitä paitsi jo ennen maan täydellistä valloitusta Venäjään osa Suomesta, Viipurin lääni, jossa venäläinen vaikutus on hyvin selvä. Siellä on paljon kreikkalaiskatolilaisia, puhutaan enemmän venettä kuin muualla ja melko monet naiset tupakoivat. Tupakanpolitto on luonteenomainen yksityiskohta, sillä suomalainen nainen ei yleensä

occidental de Finlandia, que está más inmediata á Suecia, es casi sueca: hay puertos, como Abo ó Hangoe, donde casi todo se recibe por vía de Suecia, empezando por los periódicos, que vienen de Stockolmo, y que son leídos con más interés que los del país. Hay, pues, una serie de gradaciones imperceptibles producidas por el distinto modo de combinarse las tres razas dominadoras ó dominadas del país: la rusa, la sueca y la finlandesa.

Pero pasado el primer momento de confusión, comienza á distinguirse, y al cabo se distingue con claridad, que aquí lo esencial es lo finlandés de raza, la gente del interior, «fran landet.» Para hacer visible la idea, y salvando la diferencia de tiempo y cultura, diré que suecos y finlandeses están en la misma relación que estaban en España los colonizadores fenicios y griegos, dueños del litoral, y los iberos, celtas y celtíberos del interior. Entonces también la vida exterior de España parecía ser fenicia ó griega para los que desde fuera miraban, y, sin embargo, fenicios y griegos pasaron, y quedó la raza indígena como base para constituir el tipo hispano—romano. Siempre que la amalgama no sea completa, que se deje en estado puro un fuerte núcleo de raza indígena, ésta concluye por anular á todas las razas extrañas ó mixtas que pretendan dominarla, porque tiene de su parte el amor al territorio, la compenetración con el alma del país, la tenacidad y la fe, que sólo pueden tener los hombres que asientan los pies muy firmes sobre «su terruño;» así la raza pura finlandesa: su evolución es lenta y retrasada, pero es vigorosa é intensa, y en su día dará frutos abundantes.

A poco de llegar yo aquí, pregunté á un conocido si no había literatura propiamente finlandesa; algo típico, engendrado por el territorio más bien que por los habitantes; algo que no fuera sólo artículo de comercio, sino como una Biblia poética del país.

Entonces tuve la primera noticia de la existencia del «Kalevala» ó epopeya de los carelios, de los «hijos de Kaleva» ó legítimos finlandeses. Y ahora que acabo de leer el formidable poema popular, que tiene nada menos que 50 «runor» ó cantos y 22.300 versos, y comparo este monumento con las producciones literarias que figuran en los escaparates de las librerías, como en los de las tiendas de comercio las botellas de vino, cajas de frutas y prendas de vestir, esto es, como artículos de venta, me afirmo más en mi idea de que aquí lo que existe con existencia real, y pudiera decirse substancial, es lo finlandés. Los habitantes del país que no son extranjeros, se creen todos finlandeses: tanto los que hablan sólo sueco, como los que hablan sólo finlandés, como los que hablan los dos idiomas; realmente el idioma no es bastante para destruir las cualidades de la raza; pero no es sólo el idioma lo que diferencia: es

tupakoi. Milloin joku suomalainen rouva tai neiti on tarjonnut minulle savukkeen ja alkanut sitten itsekin puhallella savuja, olen ajatellut, että siinä kävi Venäjän käsi, ja niin olikin asian laita: joko hänellä oli venäläinen sulhanen tai venäläisiä sukulaisia tai hän oli kauan oleskellut Venäjällä jne. Päinvastoin taas Suomen läntinen osa, joka on lähimpänä Ruotsia, on melkein ruotsalaista. Siellä on satamakaupunkeja, esim. Turku tai Hanko, jonne melkein kaikki tulee Ruotsin kautta alkaen sanomalehdistä, jotka saapuvat Tukholmasta ja joita luetaan innokkaammin kuin kotimaisia. On siis olemassa kokonainen sarja melkein huomaamattomia tapojen ja tottumusten aste-eroja, jotka ilmentävät maan kolmen hallitsevan tai hallitun kansallisuuden, venäläisten, ruotsalaisten ja suomalaisten, ominaisuutta.

Mutta ensi hämmingin hälvettyä alkaa nähdä ja lopulta näkee selvästi, että oleellinen aines on täällä kansallisuudeltaan suomaista: maan sisäosien väestö, kansa från landet. Havainnollistaakseni ajatusta sanoisin – kokonaan sivuuttaen aikakauden ja kulttuurin eroavuudet –, että ruotsalaisten ja suomalaisten välillä vallitsee sama suhde kuin vallitsi Espanjassa foinikialaisten ja kreikkalaisten siirtolaisten, rannikkojen herrojen, ja maan sisäosien iberien, kelttien ja keltiberien kesken. Silloin myös Espanjan elämä näytti ulkonaisesti ja etäältä tarkasteltuna foinikialaiselta tai kreikkalaiselta, ja kuitenkin foinikialaiset ja kreikkalaiset katosivat ja jäljelle jäi vain maan alkuväestö hispanoroomalaisen ihmistyyppin perustaksi. Kun sulautuminen ei vielä ole täydellistä, kun yhä on jäljellä puhtaana alkuperäisen väestön vahva ydin, niin se lopulta aina mitätöi hallitsemaan pyrkivät vieraat ja sekakansat, koska se rakastaa maatansa, sulautuu maan sieluun, on sitkeätä ja täynnä uskoa, jonka ihmiset voivat omata vain laskiessaan jalkansa lujasti synnyinmaansa kamaraan. Tällainen on puhdas suomalainen rotu: sen kehitys on verkkaista ja myöhässä, mutta se on voimakasta ja kiihkeää ja tulee aikanaan tuottamaan runsaan sadon.

Kohta tänne saavuttuani kysyin eräältä tuttavaltani, eikö ollut olemassa aidosti suomalaista kirjallisuutta, jotakin tyyppillistä, pikemminkin maan itsensä kuin asukkaiden luomaa, jotakin mikä ei olisi vain kauppatavaraa, vaan ikään kuin maan runollinen raamattu. Silloin sain ensi kerran tiedon, että oli olemassa Kalevala eli karjalaisten epos, joka kertoi Kalevan pojista eli syntyperäisistä suomalaisista. Ja nyt kun olen lukenut loppuun tuon pelottavan laajan kansanrunoelman, joka sisältää kokonaista viisikymmentä *runor* eli laulua ja 22 300 säettä, ja vertaan tätä kansallista monumenttia niihin kirjallisiin tuotteisiin, jotka komeilevat kirjakauppojen näytekaapeissa kuin myymälöissä viinipullot, hedelmäasiat ja vaatekappaleet, siis kuin kauppatavarat, tulen yhä vakuuttuneemmaksi ajatuksestani, että kaikki, mikä täällä on todella olemassa ja voisi sanoa olevansa oleellista, on suomalaista. Ne maan

la compensación total de la vida, que con el idioma ha sido aceptada. No hay sólo dos lenguas; hay dos vidas diferentes: la una, la de los finlandeses «asuecados,» si me es licito inventar tan fea palabra; y la otra, la de los finlandeses tradicionales. Los primeros ocupan lugar preeminente en la sociedad; los segundos ya dije que vivían en los sótanos y buhardillas, puesto que ó están en el interior del país ó forman «las clases bajas» en las ciudades, bien que en estos últimos tiempos se note una tendencia social muy marcada á levantar el espíritu finlandés y á hablar en el idioma patrio. Comparando estas vidas, digo yo, pues, que los que están en lo firme son los que hasta aquí figuran debajo, los cuales están destinados á quedarse encima como amos y señores absolutos de la situación. La autoridad rusa es conveniente; la lengua sueca podrá quedar como medio supletorio de comunicación intelectual; pero el espíritu del país sólo puede llegar á su máxima altura recogíendose sobre sí mismo y «pensando en su natural idioma,» fijado ya y ennoblecido por creaciones de tan subido valor como el «Kalevala,» según podrá verse más adelante cuando explique el asunto y dé idea de las bellezas de este poema épico, y en cierto sentido, étnico.

asukkaista, jotka eivät ole ulkomaalaisia, luulevat kaikki olevansa suomalaisia: sekä ne, jotka puhuvat vain ruotsia, että ne, jotka puhuvat vain suomea, kuten nekin, jotka puhuvat molempia kieliä – itse asiassa kieli ei riitä tuhoamaan rotuominaisuuksia –, mutta pelkästään kieli ei aiheuta eroavuuksia, vaan koko elämäntähtäys, joka on omaksuttu kielen mukana. Suomessa ei ole vain kaksi kieltä: on kaksi erilaista elämäntapaa, toinen ruotsistuneiden suomalaisten, jos minun on lupa käyttää niin rumaa sanaa, toinen perinteellisten suomalaisten. Edelliset pitävät hallussaan ensimmäistä sijaa yhteiskunnasta, jälkimmäiset asuvat kuten jo sanoin kellareissa ja ullakkokomeroissa, mutta riippumatta siitä, asuvatko he maan sisäosissa vai muodostavatko he kaupungeissa ”alemmat luokat”, juuri viime aikoina on ollut havaittavissa hyvin selvä yhteiskunnallinen pyrkimys kohottaa suomalaista henkeä ja puhua kotoista kieltä. Verrattuani näitä kahta elämäntapaa sanon siis, että vahvalla pohjalla ovat ne, jotka tähän asti ovat kuuluneet alas, sillä heidän on määrä kohota ja jäädä yläpuolelle tilanteen ehdottomina herroina. Venäjän valta on tällöin hyödyksi; ruotsin kieli voinee jäädä henkisen yhteydenpidon välineeksi, mutta kansallinen henki voi päästä korkeimpaan kukoistukseensa vain pitäytymällä omaansa ja ajatteleamalla luontaisella kielellään, joka jo on vakiintunut ja jalostunut niin korkealuokkaisten luomusten kuin Kalevalan kautta, kuten tullaan näkemään myöhemmin, kun käsittelemme sitä ja annan aavistuksen tämän eepin ja tiettyssä mielessä kansallisen runoelman kauneusarvoista.

III

Donde se aplican al Gran Ducado de Finlandia las diversas teorías inventadas acerca de las nacionalidades, y se demuestra que todas esas teorías son completamente inútiles.

Los disturbios y guerras que perturban la paz interior de las naciones y ponen en armas á las unas contra las otras, nacen casi siempre de la cuestión tan debatida de las nacionalidades, porque no ha habido medio de organizar las naciones de tal suerte, que cada una comprenda sólo una nacionalidad, es decir, un núcleo perfectamente caracterizado por rasgos propios: raza, lengua, religión, tradiciones y costumbres. Cada nación tiene el problema planteado dentro de casa, y si sus fronteras no están muy bien marcadas, en las fronteras, y si tiene colonias, en las colonias, las cuales, en sus relaciones con la metrópoli, se inspiran en ideas y sentimientos poco diferentes de los que rigen la acción de las nacionalidades en la lucha contra el poder unificador que se empeña en anularlas. Júzguese, pues, si sería útil tener reglas fijas para arreglar pacíficamente estas cuestiones, y si hay que estar agradecidos á los hombres generosos que se calientan los cascos en idear teorías enderezadas hacia tan humanitarios fines.

Yo he estudiado muchas de esas teorías, por no decir todas, y no contento con analizar los argumentos con que sus autores las sostienen, he hecho una aplicación práctica de ellas—práctica sólo en hipótesis—para resolver la gravísima cuestión de la nacionalidad finlandesa; he supuesto que las naciones habían cerrado y hasta tapiado sus cuarteles; que había llegado la hora de pensar y de hablar sin temor, y que cada nacionalidad podía adoptar la postura que le pareciese más cómoda. Veamos lo que en esa situación paradisiaca podría hacerse en bien del país en que habito, aplicando una á una las diversas teorías inventadas, defendidas y recomendadas por los doctores del derecho internacional.

Se trata de ventilar si hemos de ser suecos ó rusos; y me incluyo, como se ve, entre los finlandeses, no porque piense abandonar la nacionalidad española, sino porque en un sentido general, yo me considero indígena de todos los territorios que piso; y si llegara el caso de que estas gentes abandonasen á Rusia para hacerse suecos, yo me haría también el sueco. Y el primer punto de apoyo que encontramos,

III

Jossa sovelletaan Suomen suuriruhtinaskuntaan erilaisia kansallisuuksien rakenteen selvittämiseksi kehitettyjä teorioita ja osoitetaan niiden täydellinen hyödyttömyys

Ne selkkaukset ja sodat, jotka rikkovat kansojen välisen rauhan ja nostattavat ne aseihin toisiaan vastaan, syntyvät melkein aina niin kovin kiistelystä kansallisuuksia koskevasta kysymyksestä, koska ei ole ollut mahdollista järjestellä kansoja sillä tavalla, että kukin käsittäisi vain yhden kansallisuuden, siis. täysin omalaatuisten piirteiden – rodun, kielen, uskonnon, perinteiden ja tapojen – luonnehtiman yhteisön. Jokaisella kansalla on tämä probleemi ratkaistavana omalla asuma-alueellaan, ja jolleivät sen rajat ole erittäin selviä, rajoillaan, ja, jos sillä on siirtomaita, niin siirtomaissaan. Siirtomaiden suhde emämaahan näet kuvastelee samoja aatteita ja tunteita, jotka johtavat kansallisuuksia näiden taistellessa yhdenmukaistavaa valtaa vastaan, joka itsepintaisesti pyrkii ne hävittämään. Voi vain kuvitella, miten hyödyllistä olisi, jos olisi olemassa kiinteät säännöt näiden kysymysten rauhanomaista ratkaisemista varten, ja miten kiitollisia meidän on oltava niille jalomielisille miehille, jotka vaivaavat päätään suunnitellessaan noin ihmisystävällisiin tarkoituksiin otollisia teorioita.

Olen tutkinut monia tällaisia teorioita, etten sanoisi kaikkia, ja kun en ole tyytynyt vain analysoimaan niiden tueksi esitettyjä perusteita, olen soveltanut niitä käytäntöön – tosin vain hypoteettisesti – ratkaistakseni Suomen mitä vaikeimman kansallisuuskysymyksen. Olen edellyttänyt, että kansat ovat rajanneet, vieläpä ympäröineet muureilla asuma-alueensa, että on tullut hetki ajatella ja puhua pelotta ja että kukin kansallisuus saisi omaksua sen asenteen, joka siitä tuntuisi mukavimmalta. Katsokaamme, mitä tässä paratiisimaisessa tilanteessa voisi tapahtua nyt asumani maan eduksi, soveltamalla vuoron perään niitä teorioita, joita ovat keksineet, puolustaneet ja suositelleet käytäntöön kansainvälisen oikeuden tohtorit.

On yritettävä pohtia, onko meidän oltava ruotsalaisia vai venäläisiä; minä näet luen itseni kuten huomataan suomalaisiin, en siksi, että ajattelisin hylätä espanjalaisen kansallisuuteni, vaan koska pidän itseäni syntyperäisenä asukkaana kaikissa niissä maissa, joihin joudun. Jos siis kävisi niin, että suomalaiset hylkäisivät Venäjän tullakseen ruotsalaisiksi, minustakin tulisi ruotsalainen Ja ensimmäinen

la primera teoría, es la que se funda en la situación geográfica. Echamos una ojeada sobre un mapa de Europa, y vemos á la derecha el «Coloso del Norte,» como llaman á Rusia los estadistas aficionados á poner motes; y á la izquierda, allá en lo alto, la Península escandinávica, á la que ciertos geógrafos, que deben de ser parientes de los citados estadistas, comparan con un león abalanzándose sobre las naciones que están debajo, y entre el coloso y el león está metida Finlandia sin saber á qué carta quedarse. Porque como quiera que la Escandinavia no es una Península bien definida; como no tiene un istmo que la separe del continente, ni siquiera una muralla natural como los Pirineos, sus límites son arbitrarios: pueden ser los que son, quedando excluida Finlandia; pueden ser tres líneas que corten los tres istmos formados entre el golfo de Finlandia y el Ladoga, entre el Ladoga y el Onega y entre éste y el mar Blanco, y pueden ser otros intermedios que partan á Finlandia por la mitad, como quien dice por el eje. La Geografía, pues, triste es confesarlo, no sirve en este caso para nada.

La segunda teoría se va á fijar en la raza; y sin necesidad de averiguaciones, se sabe que la raza finlandesa no tiene conexión especial ni con la eslava ni con la escandinávica. Como derivada de esta teoría, la que se funda en el idioma no será tampoco aplicable, puesto que si el sueco está muy extendido y es la lengua corriente en el litoral, al fin lengua importada como el ruso, que hoy se estudia forzosamente en las escuelas, y llegar á ser otra lengua «de relación.» Enfrente de una y otra está la lengua nacional, la indígena, absolutamente distinta de todas las de Europa, excepto la magyar, que, aunque adulterada bajo la dominación turca, conserva aún, según me asegura quien las ha comparado, todo el aire de familia. Y en cuanto á la teoría histórica, su suerte no será mucho mejor, porque si la dominación sueca pudo crear intereses históricos, la rusa lleva ya cerca de un siglo y también los ha creado. El renacimiento de la literatura finlandesa, la constitución política de Finlandia, la formación del partido nacionalista ó finlandés, son obra de la dominación rusa, la cual, no pudiendo aspirar á una asimilación rápida de este país á la metrópoli, se mantiene neutral entre las dos fuerzas constitutivas, la nacional y la sueca, y permite así que la primera se haga dueña de la situación.

No es cosa de apurar todas las teorías, porque sería el cuento de nunca acabar. Dese por averiguado que si las fundamentales no dan juego, con las secundarias no avanzaríamos una línea en el peliagudo problema que estudiamos. No obstante, queda una solución que no sólo es fundamental, sino que es en nuestro tiempo la que está más en boga: el sufragio, el *referendum*. Póngase á votación el asunto; que decida la mayoría absoluta ó relativa, y no habrá más que hablar. ¿Quién mejor que

tukipiste, ensimmäinen teoria, jonka tapaamme, perustuu maantieteelliseen sijaintiin. Vilkaiskaamme Euroopan karttaa, niin näemme oikealla ”Pohjolan jättiläisen”, kuten Venäjää nimittävät poliitikot, jotka ovat mieltyneet sepittämään iskusanoja, ja vasemmalla, tuolla korkealla, Skandinavian niemimaan, jota tietyt maantieteilijät, jotka varamaankin ovat mainittujen poliitikkojen sukulaisia, vertaavat alapuolella olevien kansojen kimppuun ryntäävään leijonaan. Ja jättiläisen ja leijonan väliin on asettunut Suomi tietämättä, kummalla jalalla seisoa. Mutta nyt Skandinavia ei ole selvästi rajoittuva niemimaa; kun sitä ei mantereesta erota kannas eikä edes luonnollinen Pyreneiden tapainen rajamuuri, sen rajat ovat mielivaltaisia. Ne voivat olla mitkä ovat, jolloin Suomi jää niiden ulkopuolelle; ne voivat kolmena viivana leikata Suomenlahden ja Laatokan, Laatokan ja Äänisjärven sekä Äänisjärven ja Vienanmeren väliset kolme kannasta; rajoina voivat toimia myös välillä olevat viivat, jotka jakavat Suomen keskeltä eli, kuten sanotaan, akselin tavoin. Maantiede siis, on surullista myöntää, ei kelpaa tässä tapauksessa mihinkään.

Toinen teoria perustuu rotuun, ja ilman tutkimuksiakin tiedetään, että suomalaisilla ei ole erityisiä yhtymäkohtia slaavilaiseen eikä skandinaaviseen rotuun. Tapaukseen ei sovellu myöskään rotuteorian johdannainen, joka perustuu kieleen, sillä vaikka ruotsi on hyvin laajalle levinnyt ja rannikon valtakieli, se on loppujen lopuksi muualta tuotu kieli kuten venäjä, jota nyt pakosta opitaan kouluissa ja joka muodostunee toiseksi ”suhteidenhoidon kieleksi”. Kumpaakin vastassa on maan kansalliskieli, joka ehdottomasti eroaa kaikista muista Euroopan kielistä paitsi unkarista, joka – vaikka onkin Turkin vallan alla vääristynyt – on säilyttänyt yhä selvän sukukielen tunnun, niin kuin minulle ovat vakuuttaneet unkaria ja suomea vertailleet henkilöt. Ja historiallisen teorian mukaan suomenkielen kohtalo ei liene paljon parempi, sillä jos kerran Ruotsin valta saattoi luoda historiallisia vaikutussuhteita, niin Venäjä on jo ollut asemassaan vuosisadan verran ja on myös niitä luonut. Suomalaisen kirjallisuuden renessanssi, Suomen poliittinen asema ja kansallismielisen eli suomalaisen puolueen syntyminen ovat Venäjän vallan vaikutusta, sillä kun Venäjä ei voi toivoa tämän maan nopeasti sulautuvan emämaahan, se pysyttelee puolueettomana kahden päävoiman, kansallisen ja ruotsalaisen, välillä ja sallii siten edellisen päästä tilanteen herraksi.

Ei ole tarpeen tarkastella tyhjentävästi kaikkia teorioita, koska se olisi loputon juttu. On pidettävä todistettuna, että jos kerran perusteoriat eivät tuo selvyyttä, emme liioin pääse niistä johdettujen avulla tuumaakaan eteenpäin siinä visaisessa pulmassa, jota tutkimme. Kuitenkin on jäljellä ratkaisu, joka ei ole ainoastaan perustavaa laatua vaan myös nykyisin eniten muodissa: kansanäänestys. Alistettakoon asia

los interesados para saber si han de ir hacia la derecha á hacia la izquierda, hacia el coloso ó hacia el león?

No quiero ahora discutir la bondad del sistema, y lo acepto como si fuera lógico y sensato; y concedo además que la votación se haga con limpieza, para lo cual no estaría de más que hicieran venir con alguna anticipación varios profesores españoles que instruyeran á los funcionarios encargados de dirigirla. Se pensará seguramente que las fuerzas opuestas lucharían con encarnizamiento para adherirse á ésta ó aquélla de las dos naciones que tienen intereses creados en el país: si así fuera, no habría motivo sino para alegrarse. Lo peor es que esas fuerzas se unirían por el momento y que es probable que saliera de las urnas la independencia nacional. No hay pueblo, por muy incapaz que sea de gobernarse, que no aspire á ser amo de su casa, y con más razón querrían ser amos de la suya los finlandeses, que son gobernantes habilísimos, como quizás no haya otros en Europa.

Pero estos gobernantes no pueden cambiar la naturaleza de su país. Finlandia tiene muy poca población: es un país pobre. Faltan medios naturales de vida, y no es fácil crearlos artificialmente por la industria, como en Bélgica ó Suiza, por la gran distancia á que se encuentran los centros de consumo. Las naciones situadas en el centro de Europa tienen á su favor algo que es decisivo en la lucha económica: la rapidez y baratura de los transportes. Así, pues, Finlandia se encuentra en el mismo caso que si España tuviese sólo tres ó cuatro millones de habitantes. ¿Cómo va á hacer frente con sus solas fuerzas al sostenimiento de ejército, marina de guerra para proteger su extenso litoral y defender su marina mercante, representación en el extranjero y demás organismos que exige la vida independiente de una nación? Y luego, la misma extensión del territorio es causa de que los dos grupos antagónicos que constituyen la nacionalidad no puedan fundirse por el contacto, como ocurre en Suiza ó Bélgica (para hablar sólo de naciones pequeñas y neutrales), y sería ocasionada á mantener en el país una división irreductible y peligrosa, una vez que faltara el poder moderador que ahora conserva el equilibrio. En suma, la vida de Finlandia independiente no sería tan ordenada ni tan próspera como lo es hoy, regida autónómicamente é incorporada á Rusia para cuanto atañe á su vida exterior. La solución lógica es la actual, á la que se llegó por medio de la guerra y de la que no se puede salir con auxilio de ninguna teoría. Por esta vez, y no será la última, las armas han valido más que las letras.

Si algún federal ilustrado lee esto que acabo de escribir, pensara: «Este es de los míos: sin querer ó queriendo, este buen señor ha llegado á donde llegó en su libro de *Las Nacionalidades* mi «ilustre jefe» D. Francisco, quien, después de echar

äänestykseen ja ratkaiskoon enemmistö, ehdoton tai suhteellinen, eikä siitä ole sen enempää puhumista. Kuka tietäisi paremmin kuin ne, joita asia koskee, mennäkö oikealle vai vasemmalle, kohti jättiläistä vai leijonaa?

En halua nyt pohtia, onko tämä menettely hyvä, ja hyväksyn sen ikään kuin se olisi looginen ja järkevä. Myönnyn lisäksi siihen, että äänestys toimitetaan rehellisesti, mitä varten ei tarvitsisi muuta kuin kutsua maahan vähän aikaisemmin eräitä espanjalaisia professoreja, jotka opastaisivat äänestystä johtamaan valittuja virkamiehiä. Arvellaan varmaankin, että vastakkaiset puolueet taistelisivat henkeen ja vereen jompaankumpaan naapurikansaan liittymisen puolesta. Jos niin kävisi, olisi vain syytä olla iloinen. Pahempi on, että nämä puolueet saattaisivat liittyä hetkeksi yhteen, ja on luultavaa, että vaaliurnista nousisi kansallinen riippumattomuus. Ei ole olemassa kansaa, olkoon se miten kykenemätön hyvänsä itseään hallitsemaan, joka ei pyrkisi olemaan isäntä talossaan, ja sitä suuremmalla syyllä haluaisivat olla omia herrojaan suomalaiset; jotka ovat mitä taitavimpia hallintomiehiä, niin että toisia yhtä taitavia ei ehkä ole koko Euroopassa.

Mutta nämä virkamiehet eivät voi muuttaa maansa luontoa. Suomessa on hyvin vähän asukkaita, se on köyhä maa. Siltä puuttuvat luontaiset elinkeinot eikä ole helppoa luoda niitä keinotekoisesti teollisuuden avulla Belgian tai Sveitsin tavoin, koska kulutuskeskukset ovat kaukana. Keskellä Eurooppaa sijaitsevilla mailla on puolellaan taloudellisessa kilpailussa ratkaiseva seikka: kuljetusten nopeus ja huokeus. No niin, Suomi on samassa tilanteessa kuin Espanja olisi, jos siliä olisi vain kolme tai neljä miljoonaa asukasta. Kuinka selvitä omin voimia armeijan ja sotalaivaston ylläpidosta pitkän rannikon puolustamiseksi ja kauppalaivaston suojaamiseksi, ulkomaisesta edustuksesta ja muista sellaisista laitoksista, joita kansan riippumattomuus vaatii? Ja sitten samainen maan laajuus on vielä syynä siihen, ettei läheinen kosketuskaan voi sulauttaa kansan kahta vastakkaista ryhmää, kuten tapahtuu Sveitsissä tai Belgiassa – puhuaksemme vain pienistä ja puolueettomista maista –, niin että auttamaton ja vaarallinen kahtiajako pysyisi voimassa; itsenäistyneestä maasta puuttuisi sitä paitsi hillitsevä mahti, joka nyt pitää yllä tasapainoa. Kaiken kaikkiaan: itsenäisen Suomen elämä ei olisi niin hyvin järjestettyä eikä niin suotuisaa kuin nykyisen, jota hallitaan autonomisesti ja joka on liitetty Venäjään vain ulkopolitiikkaa koskevissa asioissa. Looginen ratkaisu on juuri nykyisin vallitseva tilanne, johon maa joutui sodan vuoksi ja josta se ei voi päästä minkään teorian avulla. Tällä kertaa – eikä tämä tule olemaan viimeinen kerta – aset ovat merkinneet enemmän kuin järkeilyt.

Jos joku oppinut federalisti lukee tämän juuri kirjoittamani, hän varmaankin ajattelee: ”Tämä mies on meikäläisiä: vastoin tahtoaan tämä hyvä herra on päätenyt

abajo todas las teorías, estableció como regla general para la organización de las nacionalidades el sistema federativo. Finlandia no es miembro de una federación; pero en el fondo, si disfruta de su autonomía y está supeditada á Rusia sólo en aquellos asuntos que son superiores al interés regional ó que afectan á todo el Imperio, el resultado práctico viene á ser el mismo que en el régimen federal.»

Sin embargo, nada hay más opuesto á mis deducciones que la teoría federalista del Sr. Pí y Margall. Este reputado escritor está en lo firme cuando destruye los sistemas caprichosos, arbitrarios, de gabinete, los cuales hemos visto que carecen de valor en el caso de Finlandia—y quizás en los otros también;—pero cae en el error de fundar él otro sistema. Porque en política «todo sistema es falso:» la realidad es demasiado grande y bella para que se deje aprisionar en un molde salido de la estrechez de un cerebro. Lo profundo en política es conocer el espíritu de cada nación y desembarazarle el camino para que avance con mayor seguridad; es trabajar como servidores y no empeñarse en ejercer de «amos de la situación.» Yo veo que en todo el mundo las nacionalidades fuertes luchan por asimilarse las débiles: Inglaterra en Irlanda; Rusia en Polonia ó Finlandia; los austríacos contra los húngaros, y los húngaros contra los rumanos, etc., etc. Y en vez de protestar sin reflexión, pienso: es posible que esa tendencia al predominio sea algo tan natural como el amor del hombre á la mujer; quizás este amor no sea más que una condición de existencia de las especies—quizás sea verdadera la idea de Schopenhauer de que en los más puros arrebatos de amor hay siempre en lontananza un bebé que se ríe de los amantes;—quizás, por último, las luchas entre el espíritu de unas y otras nacionalidades sean una condición de la existencia de ese espíritu, y en el término de las luchas que nos espantan haya un nuevo y más brillante florecimiento espiritual.

Para mí, la federación no debe de ser una organización estática, sino dinámica; no propia de un cementerio, sino hecha para que podamos vivir y movernos; no inmutable, sino «transitoria y encaminada hacia la unidad.» Ciertamente que yo no voy á justificar los medios violentos empleados para imponerse: para que no haya violencia es para lo que yo acepto la federación. ¿Qué culpa tiene la sociedad de que haya individuos vanos y pretenciosos que pretendan forzar la máquina para conseguir la unificación en breve plazo y llevarse la gloria y los honores? Las ideas tienen la vida larga y necesitan del concurso de muchas generaciones; pero lo largo de la obra no importa: lo esencial es que exista la acción del fuerte sobre el débil (y á veces el fuerte es el que parece débil, y el dominador queda dominado). Si las varias nacionalidades que coexisten en una nación viven en perfecto equilibrio, sin mirarse las unas á las otras, ó la máquina social está parada y es inútil, ó está parándose y

samaan kuin kirjassaan *Las Nacionalidades* loistava johtajani don Francisco, joka kukistettuaan muut teoriat maan tasalle pystytti federatiivisen systeemin yleiseksi ohjeeksi eri kansallisuuksien valtiomuodostumia varten. Suomi ei ole liittovaltion jäsen, mutta itse asiassa, jos se kerran nauttii autonomiaa ja on riippuvainen Venäjästä vain niissä asioissa, jotka ovat paikallisten etujen yläpuolella ja koskevat koko imperiumia, käytännöllinen lopputulos on sama kuin liittovaltiossa.”

Silti mikään ajatus ei ole sen jyrkemmin johtopäätöksieni vastainen kuin herra Pi y Margallin federatiivisen valtion teoria. Tämä mainehikas kirjailija on oikeassa murskatessaan oikulliset, mielivaltaiset kamariteoriat, joiden olemme todenneet olevan arvottomia Suomen tapauksessa – ja ehkä muissakin –, mutta hän tekee erehdyksen rakentaessaan toisen systeemin. Sillä politiikassa jokainen systeemi on väärä; todellisuus on liian suuri ja kaunis, jotta se antaisi vangita itseänsä johonkin yksien aivojen ahtaudesta lähteneeseen muottiin. Poliitiikan syvällisin tarkoitus on tuntea kunkin kansan henki ja raivata esteet sen tieltä, jotta se voisi kehittyä entistä turvallisemmin; on työskenneltävä palvelijan asemassa eikä itsepintaisesti ja vaivalloisesti yritettävä pysytellä tilanteen herrana. Näen, että koko maailmassa voimakkaat kansallisuudet pyrkivät sulattamaan itseensä heikkoja: Englanti Irlannissa, Venäjä Puolassa tai Suomessa; itävaltalaiset painostavat unkarilaisia ja unkarilaiset romanialaisia jne., jne. Ja sen sijaan että esittäisin vastalauseeni asiaa harkitsematta ajattelen näin: on mahdollista, että tämä pyrkimys hallitsevaan asemaan on yhtä luonnollinen kuin miehen rakkaus naiseen; ehkä tämä rakkaus ei ole sen enempää kuin yksi lajien olemassaolon elinehto. Ehkä on oikea se Schopenhauerin ajatus, että puhtaimmassakin rakkauden huumassa on aina loitompana lapsi, joka pitää rakastavaisia pilkkanaan. Ehkä loppujen lopuksi keskinäiset taistelut, joihin kansallishenki eri kansallisuudet nostattaa, ovatkin tämän hengen olemassaolon ehto, ja meitä kauhistuttavien taistelujen lopputulos on uusi ja entistä loistavampi henkinen kukoistus.

Minun mielestäni liittovaltion ei pidä olla staattinen vaan dynaaminen organisaatio, ei hautausmaan kaltainen vaan luotu sitä varten, että voisimme elää ja liikkua, ei muuttumaton vaan väliaikainen ja vain tie kohti lopullista ykseyttä. Tietenkään en tarkoita, että hyväksyisin vaikutusvallan saamiseksi käytetyt väkivaltaiset keinot: vain väkivallan välttämiseksi minä hyväksyn federaation. Mitä hyötyä on yhteiskunnalla siitä, että on olemassa turhamaisia ja röyhkeitä yksilöjä, jotka pyrkivät pakottamaan koneistoa ja kiirehtivät yhtäläistymistä saadakseen itselleen mainetta ja kunnianosoituksia? Aatteilla on pitkä ikä ja ne tarvitsevat monen sukupolven ajan, mutta kehityskulun pituus ei ole tärkeä. Oleellista on vain se, että

la disolución se aproxima. La acción debe encaminarse, pues, á la unidad, y una vez allí, unificadas todas las energías, habrá llegado el momento de realizar otras funciones más elevadas, reflexivas pudiera decirse, á las que no puede atenderse mientras la nación no esté unificada, mientras hay que consagrar á la unificación los esfuerzos que más tarde podrán ser dirigidos á establecer un régimen social más justo y benéfico. Mi federación va á la unidad, mientras que la federación sistemática y permanente no va á ninguna parte, puesto que si las nacionalidades llegaran á fundirse contra la voluntad de los partidarios de la federación, habría que separarlas á cañonazos para que la confederación no desapareciera. Y no se piense que esto es exagerado, pues unida está ya Francia y casi lo está España, y hay quien pretende volver á la Edad Media para andar el camino dos veces.

En Madrid tenía yo un amigo, cuyo solo defecto era la manía de adornarse con etiquetas y rótulos de los más llamativos y chillones; librepensador, federal sinalagmático, propagandista revolucionario, ex-emigrado por delitos políticos y qué sé yo qué más; y aparte de esto excelente persona, y por añadidura cargado de familia. Alguna vez, en broma, le dije yo: «¿Sabe usted lo que pienso cuando le veo venir de lejos? Pues pienso que no es usted un hombre, sino un kiosko de anuncios que ha echado á andar.» Este amigo trataba siempre de convencerme de la bondad del federalismo; y le ocurrió que vino por lana y salió trasquilado, como se va á ver.

—Yo no comprendo—me decía—por qué usted acepta la libertad individual y la de las ciudades, hasta acercarse á la autonomía administrativa, y se niega á reconocer la autonomía de las regiones. —A lo cual le contestaba yo:—La razón es muy sencilla: un hombre y una ciudad son algo que existe siempre y por separado; tienen vida propia, y si saben usar medianamente de su libertad, marcharán mejor que sometidos á tutela; pero las regiones son organismos accidentales que cambian con el tiempo. Si usted quiere reconstruir, por ejemplo, á Cataluña, Aragón, Valencia, Murcia y Andalucía alta y baja, yo pediré que se vaya más lejos y que tengamos Tarraconense, Cartaginense y Bética; y así en las demás. Y si se me dice que esto es absurdo, yo demostraré que mi plan es absurdo como cuatro y el de usted como dos; pero tan absurdo el uno como el otro, porque en ambos se da un salto atrás, siendo así que lo que interesa es dejar que las cosas sigan su camino, y tener fe en que no nos llevarán á nada peor que lo que tenemos. Lo que usted y los suyos se proponen es lo mismo que si en un banquete, cuando todo el mundo está sentado á la mesa y se dispone á comer con mejor ó peor apetito, la cocinera, con pretexto de que los garbanzos han salido un poco duros, vuelca la olla por la ventana y deja á los invitados sin comer.

voimakas vaikuttaa heikkoon – ja toisinaan juuri heikolta näyttävä onkin voimakas ja hallitsevasta tulee hallittu. Jos samaan kansaan kuuluvat eri kansallisuudet elävät täydessä tasapainossa moittimatta toisiaan, niin yhteiskuntakoneisto on joko pysähtynyt ja hyödytön tai pysähtymässä jolloin hajaannus lähestyy. Toiminnan siis pitää tähdätä ykseyteen, ja kun se on saavutettu ja kaikki voimat yhdistetty, on tullut hetki toteuttaa muita korkeampia tavoitteita, niin sanoakseni harkittuja päämääriä, joita ei voi tavoitella ennen kuin kansa on yhtynyt, koska silloin on uhrattava yhtenäistämiseen ne voimat, jotka myöhemmin voidaan suunnata pystyttämään sosiaalisesti oikeudenmukaisempaa ja kansasta paremmin huolehtivaa hallintoa. Minun federaationi etenee kohti yhteyttä, kun taas systemaattinen ja pysyvä federaatio ei etene lainkaan, sillä jos kansallisuudet joutuvat yhtymään federaatioksi vasten tahtoaan, ne pitäisi erottaa kanuunanlaukauksilla, jotta liittovaltio ei kokonaan tuhoutuisi. Ei pidä ajatella, että tämä on liioittelua, sillä Ranska on jo sulautunut yhdeksi ja melkein Espanjakin, vaikka on olemassa niitäkin, jotka haluavat palata keskiaikaan kulkeakseen saman tien kahteen kertaan.

Madridissa minulla oli ystävä, jonka ainoa vika oli, että hän koristautui mitä räikeimmillä ja kirkuvimmilla iskusanoilla ja nimityksillä: federaalinen, keskinäistä vastuuta kannattava vapaa-ajattelija, vallankumouksellinen propagandisti, ex-emigrantti poliittisten rikosten vuoksi jne., mutta siitä huolimatta hän oli erinomainen ihminen ja lisäksi perheen huoltaja. Joskus sanoin hänelle leikilläni: ”Tiedättekö, mitä ajattelen, kun näen kaukaa teidän tulevan? Ajattelen, että ette olekaan ihminen, vaan kävelemään pantu ilmoituskioski.” Tämä ystävä yritti aina saada minut vakuuttuneeksi federalismin erinomaisuudesta ja hänelle kävi niin, että hän meni villoja hakemaan ja palasi kerittyinä, kuten kohta nähdään.

”En ymmärrä”, hän sanoi minulle, ”miksi hyväksytte yksilöiden ja kaupunkien vapaudet, jopa itsehallintoa lähentelevätkin, mutta kieltäydytte hyväksymästä alueiden autonomiaa.” Minä vastasin siihen:

”Syy on hyvin yksinkertainen: ihminen ja kaupunki ovat aina olemassa ja erillisenä. Niillä on oma elämänsä, ja jos ne osaavat kohtalaisesti käyttää vapauttaan, niin ne toimivat paremmin kuin holhouksen alaisina. Mutta alueet ovat tilapäisiä organismeja, jotka muuttuvat ajan mukana. Jos haluatte perustaa jälleen esimerkiksi Katalonian, Aragonian, Valencian, Murcian ja Ylä- sekä Ala-Andalusian, minä vaadin, että mennään pitemmälle, niin että meillä olisi Rooman provinssit *Tarraconense*, *Cartaginense* ja *Betica*; vastaavasti olisi meneteltävä muissakin tapauksissa. Jos minulle sanotaan, että tämä on mieletöntä, niin tulen osoittamaan, että minun suunnitelmani ja teidän suunnitelmanne mielettömyys suhtautuvat kuin neljä kahteen, mutta

Mentira parecerá; pero á mi amigo le impresionó tanto el ejemplo de los garbanzos, que algún tiempo después vino á decirme que cambiaba de política.—¿Y qué piensa usted hacer ahora?—le pregunté yo.—Lo mejor sería que se declarase usted de mi bando, que es el de los neutrales ó neutros, que se contentan con ser españoles á secas, y no dicen nunca esta boca es mía.—No sé, no sé—me dijo mi amigo:—estamos reunidos varios correligionarios disidentes y quizás formemos un partido nuevo, cuyo principio fundamental será la unidad ibérica, realizada por medio de un sistema federal orgánico, cuyas bases están en período de gestación. Ya le pondré á usted al corriente, para ver si al fin se decide á entrar en política.—Y yo no le contesté nada; pero pensé:—Estos no se contentan ya con tirar los garbanzos; quieren tirar hasta la olla.

mielettömiä ne ovat molemmat, sillä kummassakin tapauksessa otettaisiin askel taaksepäin. Ja tämä olisi mieletöntä, sillä on eduksi antaa asioiden kulkea omaa tietään ja uskoa, että ne eivät vie meitä mihinkään vallitsevaa tilannetta pahempaan. Se, mitä te ja teikäläiset ehdotatte, on samaa kuin jos juhlapäivällisillä, kun kaikki jo ovat pöydässä ja valmistautuvat aterioimaan hyvällä tai huonolla ruokahalulla, keittäjätär sanoisi, että herneet ovat jääneet hiukan koviksi, kaataisi keiton ikkunasta ulos ja jättäisi kutsuvieraat ruoatta.”

Vaikuttanee valheelta, mutta ystäväni tehosi tämä herne-esimerkki niin, että jonkin aikaa sen jälkeen hän tuli sanomaan minulle muuttaneensa poliittisia mielipiteitään.

”Entä mitä aiotte nyt tehdä?” kysyin häneltä. ”Parasta olisi, jos liittyisitte minun puolueeseeni, johon kuuluvat ne neutraalit eli neutrit, jotka tyytyvät olemaan pelkkiä espanjalaisia ja pitävät suunsa kiinni.”

”En tiedä, en tiedä”, ystäväni vastasi, meitä on jo yhdessä useita samoin ajattelevia erimielisiä ja ehkä muodostamme uuden puolueen, jonka pääperiaatteena olisi iberisten kansojen yhteys, joka toteutettaisiin elimellisen federaalisen järjestelmän puitteissa ja jonka perusteet ovat jo sikiöasteella. Pidän teitä kyllä tilanteen tasalla nähdäkseni, ettekö lopultakin päättä ryhtyä politiikkaan.”

En vastannut hänelle mitään, mutta ajattelin: ”Nämä eivät enää tyydy haaskaamaan herneitä, vaan haluavat haaskata keittoakin.”

IV

En la que el corresponsal, sin saber gran cosa de política, da una lección de política finlandesa, y si se quiere, de política general y española.

Estamos en pleno período electoral.—¿Cómo es eso—exclamará el lector;— pues no escribe usted desde Rusia, donde todas las clases sociales «gimen bajo el ominoso poder de un autócrata?» —En efecto, escribo desde Rusia; pero Rusia, como ya sabemos, es un coloso: comprende muchas provincias y estados vasallos y autónomos; y uno de éstos es Finlandia, donde puedo decir que, no obstante tener mis orejas en estado completamente normal, no he oído hasta ahora ningunos gemidos; antes me parece que todo el mundo vive muy contento, en cuanto cabe vivir contento en este riguroso y despiadado clima. Hay, pues, elecciones, y hay un poder ejecutivo que gobierna muy bien, y hay un poder legislativo, representado por un Landtdag ó Dieta, que se reúne cada tres años y que comenzara á funcionar en el próximo mes de Enero.—¿Y cómo se ha llegado á tan despejada situación? ¿Han degollado ahí á algún rey, ó al menos, ya que reyes no los hay, á algún gran duque; ha habido revoluciones, motines ó pronunciamientos?—Aquí no ha pasado nada, mis queridos discípulos. Hubo largas guerras entre Suecia y Rusia, motivadas por la posesión de Finlandia. El emperador Alejandro I, después de vencer en toda la línea á Gustavo Adolfo, no el Grande, otro que lleva el número IV, se alzó con el dominio de este país; y comprendiendo que no era posible tratarlo como á las demás provincias de su Imperio, porque aquí había una nacionalidad muy bien definida y muy capaz de gobernarse, le concedió una carta constitucional que después ha sufrido modificaciones, pero sin tocar á lo esencial el régimen autonómico y distinto de el del Imperio ruso. Se ha llegado á conceder que el Arancel de Aduanas de Finlandia sea distinto; que se acuñe moneda finlandesa; hasta que sean distintos los sellos de Correos. Porque los Emperadores del género autocrático son hombres tan discretos como los Reyes constitucionales y saben someterse á la autoridad del sentido común, que, tengo para mí, es una constitución que rige con más eficacia que todas las demás constituciones.

IV

Jossa kirjeenvaihtaja ymmärtämättä paljonkaan politiikkaa luennoi Suomen politiikasta ja, mikäli halutaan, myös yleisestä ja Espanjan politiikasta

Olemme keskellä vaalikautta.

”Kuinka niin?” huudahtanee lukija, ”ettekö kirjoita Venäjältä, jossa kaikki yhteiskuntaluokat ’huokaavat itsevaltiaan sorron alaisina?’” Kirjoitan todellakin Venäjältä, mutta Venäjä on kuten jo tiedämme jättiläinen; siihen kuuluu monia maakuntia, vasallivaltioita ja autonomioita ja yksi niistä on Suomi, jossa en voi sanoa tähän mennessä kuulleen minkäänlaista huokailua, vaikka pidän korviani täysin normaaleina. Pikemminkin minusta näyttää, että kaikki ihmiset elävät hyvin tyytyväisinä tässä ankarassa ja armottomassa ilmastossa. Täällä on siis vaaleja ja on toimeenpanovalta, joka hallitsee erittäin hyvin, ja on lainsäädäntövalta, jota edustaa *lantdag* eli säädyt, jotka kokoontuvat joka kolmas vuosi ja jotka alkavat jälleen toimintansa ensi tammikuussa.

”Entä miten on päästy niin valoisaan tilanteeseen? Onko siellä mestattu joku kuningas tai ainakin, kun siellä ei ole kuninkaita, joku suuriruhtinas? Onko ollut vallankumouksia, kapinoita, salaliittoja?” – Täällä ei ole tapahtunut mitään, rakkaat oppilaani. On vain ollut pitkiä sotia Ruotsin ja Venäjän välillä Suomen omistuksesta. Keisari Aleksanteri I, joka voitti perusteellisesti Kustaa Aadolfin, ei Suurta vaan toisen, jonka järjestysnumero oli IV, sai haltuunsa tämän maan. Kun hän ymmärsi, ettei maata ollut mahdollista kohdella samoin kuin imperiumin muita provinssseja, koska täällä asui erittäin hyvin asiansa järjestänyt ja itseään hallitsemaan kykenevä kansallisuus, hän myönsi maalle perustuslailliset oikeudet, joita sittemmin on muutettu, mutta oleelliseen kajoamatta, Venäjstä erilliseen itsehallintoon. On jouduttu myöntämään Suomelle erillinen tullitariffi; se saa lyödä omaa rahaa, vieläpä postimerkitkin ovat erilaisia. Koska itsevaltaiset keisarit ovat olleet yhtä tahdikkaita kuin perustuslailliset kuninkaat ja osaavat alistua yleisen mielipiteen määräysvaltaan, niin tämä valtiomuoto nähdäkseni toimii tehokkaammin kuin kaikki muut.

Pietarissa on valtiosihteerin virasto ja Suomen asiain komitea, ja Helsingissä asuu kenraalikuvernööri, joka on sotavoimien ylipäällikkö ja Suomen hallituksen eli senaatin puheenjohtaja. Tämän senaatin muodostavat keisarin nimittämät virkamiehet

En San Petersburgo existe una Secretaría de Estado, Ministerio ó Delegación para los asuntos de Finlandia; y en Helsingfors reside un Gobernador general, que tiene el mando supremo de las tropas y preside el Gobierno finlandés ó Senado, constituido por funcionarios nombrados por el Emperador. Este Senado consta de dos Ministerios ó departamentos, de Justicia y de Hacienda, los cuales deliberan y deciden en pleno en los asuntos de gran interés, y por separado bajo la dirección de su vicepresidente ó «viceordfoerande,» en los de su exclusiva competencia; y los departamentos tienen varias expediciones ó Direcciones generales para asuntos judiciales, civiles, militares, económicos, eclesiásticos, agrícolas, etc. El Senado es un Gabinete sin ministros, esto es, un Ministerio ideal: así es que todo marcha como una seda. No faltará quien extrañe que haya sólo dos departamentos no ocho ó diez como en los demás países. Se comprende que no haya departamentos de Estado ni de Marina, porque estos asuntos corren á cargo del Imperio; y más fácilmente aún que no lo haya de Ultramar, por no haber colonias; pero ¿y los otros? Si no hay Gobernación, ¿quién gobierna? Y si no hay Fomento, ¿quién fomenta? Yo creo que estas dificultades se resuelven con buena voluntad. Así como nosotros tenemos agrupados en un centro la instrucción pública, los ferrocarriles y carreteras, aquí han ido un poco más lejos y todas las funciones gubernamentales las han fundido en dos grandes grupos, por vía de simplificación, y no seré yo quien ponga reparos á tan excelente acuerdo.

El Landtdag, he dicho, se reúne de tres en tres años. El Emperador lo convoca con la debida anticipación, y los distritos ó agrupaciones que tienen derecho á elegir representantes, los eligen cuando á bien lo tienen. No hay día ni hora fijos, y, por lo tanto, la elección carece del saborcillo teatral que le presta entre nosotros el acudir la nación en masa á las urnas electorales, ó en caso de que los electores no concurran, el abrirse todos los colegios á una hora convenida, salvo en aquellos casos en que el meridiano local se trastorna un poco por alguna de las causas que las leyes no pueden prever ni evitar. Pero en uno y otro sistema, lo esencial es que los diputados, ya sea con actas limpias como aquí, ya con actas limpias y sucias como en España, quedan elegidos é investidos de la augusta representación nacional.

Y ahora empiezan las diferencias capitales. En Finlandia no funciona el Landtdag como un parlamento á la moderna; el Landtdag tiene cuatro brazos ó estados llamados «Stander:» el clero, la nobleza, la burguesía y el estado llano ó campesino. De estos cuatro brazos, el de la nobleza tiene su palacio propio, y los otros tres se reúnen en un mismo edificio: el palacio de la Dieta. Los acuerdos son sometidos luego á la aprobación del Emperador y promulgados con el refrendo

ja se käsittää kaksi ministeriötä eli departementtia, oikeus- ja talousosaston, jotka täysistunnoissa pohtivat ja päättävät suurista asioista ja erikseen varapuheenjohtajiansa eli *viceordföranden* johdolla oman erikoisalansa asioista. Näillä osastoilla on alaisinaan eri keskusvirastoja oikeus-, sisä-, sotilas-, talous-, kirkollis-, maanviljelys- yms. asioita varten. Senaatti on kabinetti ilman ministerejä, siis ihanteellinen ministeristö, ja niinpä kaikki sujuukin kuin silkki. Joku saattaa nyt ihmetellä, että on vain kaksi osastoa eikä kahdeksan tai kymmenen kuten muissa maissa. Ymmärtää helposti, että Suomen senaatissa ei ole ulko- eikä meriministeriötä, koska keisarikunta hoitaa ne asiat, ja vielä helpommin, ettei ole siirtomaaministeriötä, kun ei ole merentakaisia siirtomaitakaan. Entä muut ministeriöt? Jos ei ole sisäministeriötä, kuka pitää yllä järjestystä? Ja jos ei ole yleisten töiden ministeriötä, kuka pitää kaiken kunnossa? Luulen, että nämä ongelmat selviävät hyvällä tahdolla. Mehän olemme ryhmittäneet yhteiseen keskusvirastoon julkisen opetuksen, rautatiet ja maantiet, ja täällä on menty vielä vähän pitemmälle ja kaikki hallintotoimet on jaettu kahteen suureen ryhmään yksinkertaisuuden vuoksi, enkä minä suinkaan haluaisi muuttaa niin erinomaista asiaintilaa.

Valtiopäivät kokoontuvat kuten olen sanonut aina kolmen vuoden päästä. Keisari kutsuu ne koolle hyvissä ajoin ja alueet ja ryhmittymät, joilla on oikeus valita edustajia, valitsevat ne milloin katsovat hyväksi. Sitä varten ei määrätä päivää eikä hetkeä ja sen vuoksi vaaleista puuttuu se teatraalinen vivahde, joka meillä syntyy, kun kansa kiiruhtaa massana vaaliurnille tai kun (siinä tapauksessa että äänestäjiä ei ilmaannukaan) kaikkien äänestyspaikkojen ovet avataan sovitulla hetkellä – ellei paikallinen aika satu poikkeamaan normaaliajasta, jostakin niistä monista syistä, joihin lait eivät voi varautua eivätkä puuttua. Mutta molemmissa järjestelmissä on tärkeintä, että edustajat, joko puhtaalla pelillä valittuina kuten täällä tai puhtaalla ja likaisella kuten Espanjassa, tulevat valituksi ja valtuutetaan korkeaan tehtäväänsä kansaa edustamaan.

Mutta nyt alkavat suuret eroavuudet. Suomen valtiopäivät eivät toimi samoin kuin jokin nykyaikainen parlamentti. Valtiopäivillä on neljä ryhmää eli säätyä, joita kutsutaan nimellä *ståndar*: papisto, aateli, porvaristo ja yksinkertainen eli talonpoikaissääty. Näistä neljästä säädystä aatelilla on oma palatsinsa ja muut kokoontuvat yhteisessä Valtiopäivien palatsissa. Päätökset alistetaan sitten keisarin hyväksyttäväksi ja julkaistaan senaatin varmentamina. *Lantdag* siis eroaa kolmessa suhteessa parlamenteista: se kokoontuu joka kolmas vuosi, sitä ei ole valittu yleisillä vaaleilla eikä se keskustele ja päättä yhdessä, vaan säädyyttään, joten se siis on keskiaikaisen *cortesin* mallin mukaan suunniteltu edustajakokous. Ja silti Suomi

senatorial. Tiene, por lo tanto, el Landtdag tres caracteres que lo diferencian de los parlamentos: se reúne trienalmente; no elegido por sufragio universal, y no delibera en masa, sino por estados; es, por lo tanto, una asamblea representativa, calcada sobre el modelo de las Cortes medioevales. Y el país disfruta de tanta libertad práctica, como si existiera parlamentarismo puro, y está perfectamente gobernado.

No quiere esto decir que yo aconseje á los países de sistema parlamentario, que vuelvan á la organización de la Edad Media. Así como de las uvas sale el vino, pero del vino no pueden salir uvas, así también de las antiguas Cortes se ha venido á dar en las modernas, pero de las modernas no se puede volver á las antiguas. Lo que yo pienso es que hay muchos modos de servir á Dios, y que debemos desechar el concepto ridículo de que el buen Gobierno esté vinculado en ésta ó aquella forma, en éste ó en aquel régimen. Lo que yo pienso es que nosotros, y como nosotros muchos otros, no hemos querido caminar por lo llano, sino por las trochas, ni pasar el río por la puente, sino tirándonos á él de cabeza, y que cuando llegamos al fin de la jornada con la ropa hecha una lástima y calados hasta los huesos, nos encontramos que otros han llegado al mismo punto caminando muy á gusto por el camino real.

La transformación de los sistemas políticos no depende de los cambios exteriores, sino del estado social: un pueblo culto es un pueblo libre; un pueblo salvaje es un pueblo esclavo, y un pueblo instruido á la ligera, á paso de carga, es un pueblo ingobernable. Las libertades las tenemos dentro de nosotros mismos: no son graciosas concesiones de las leyes. ¿Qué importa que la ley nos declare libres si estamos poseídos por vulgares ambiciones, y sacrificamos nuestra libertad y aun nuestra dignidad por satisfacerlas? Hemos adquirido el derecho de insultar las más respetables instituciones, y hemos perdido el derecho de usar una faja que, aparte de servirnos para meter en ella todos los objetos que llevamos diseminados por innumerables bolsillos, nos serviría también para conservar bien abrigado el estómago. A cambio de la libertad de las ideas, nos dejamos despojar de una libertad más bella y más noble, la de la forma; y nuestra aspiración parece hoy por hoy cifrarse en que todos los hombres, unidos en coro inmenso y fraternal, entonen un himno á la libertad, puestos previamente de frac y corbata blanca.

Hay muchos que creen que si en la actualidad todos los pueblos de Europa, ó casi todos, disfrutan de un régimen político liberal, hay que buscar la explicación en las revoluciones. Si no hubiera habido pueblos que sacudieran el yugo y comenzaran la obra de liberación, no habríamos adelantado un paso. Esos otros pueblos que disfrutaban hoy del nuevo régimen sin necesidad de haber acudido á la violencia, deben agradecerlo á los que lucharon por implantarlo. Yo recuerdo haber leído un

nauttii käytännössä sellaista vapautta kuin puhdas parlamentarismi olisi vallalla ja maata hallitaan moitteettomasti.

Tämä ei tarkoita sitä, että neuvoisin parlamentaarisen järjestelmän omaksuneita maita palaamaan keskiaikaiseen organisaatioon. Samoin kuin rypäleistä saadaan viiniä mutta viinistä ei enää rypäleitä, myös muinaiset cortesit ovat kehittyneet nykyisiksi, mutta nykyiset eivät voi taantua entisiksi. Ajattelen vain, että on monia tapoja palvella Jumalaa ja että meidän on hylättävä naurettava käsitys, että hyvä hallinto olisi vain ikään kuin sen tai tämän valtiomuodon, sen tai tämän hallitustavan sääntöperillinen. Ajattelen, että emme me eivätkä kaikki muutkaan ole halunneet kulkea tasaista tietä vaan pitkin polkuja, emme liioin ole halunneet ylittää jokea siltaa myöten vaan siihen päistikkää heittäytymällä. Kun sitten olemme saapuneet päivamatkan päähän puku riekaleina ja ytimiä myöten märkinä, huomaamme, että toiset ovat saapuneet samaan kohtaan hyvin mukavasti maantietä myöten.

Poliittisten järjestelmien muuttuminen ei riipu ulkonaisista vaihteluista, vaan yhteiskunnallisesta tilasta: sivistynyt kansa on vapaa, villikansa on orjakansa, ja kevytmieliseksi ja taakkoja välttämään oppinut kansa on mahdoton hallita. Vapaus on meissä itsessämme: se ei ole lakien armollinen myönnytys. Mitä hyödyttää, että laki julistaa meidät vapaiksi, jos meitä riivaa alhainen kunnianhimo ja uhraamme vapautemme, vieläpä arvokkuutemmekin sen tyydyttämiseksi? Olemme saavuttaneet oikeuden loukata mitä kunnianarvoisimpia laitoksia, mutta olemme menettäneet oikeuden käyttää *fajaa*, uumavyötä, joka sen lisäksi että siinä voitiin säilyttää kaikki ne esineet, joita nyt sullomme hajalleen lukemattomiin taskuihimme, piti myös vatsamme hyvin suojattuna. Ajatusten vapaudesta maksamme antamalla riistää itseltämme kauniimman ja jalomman vapauden, nimittäin *muodon* vapauden. Meidän pyrkimyksemme näyttää nykyisin supistuvan siihen, että kaikki ihmiset suunnattomaksi veljeskuoroksi yhtyneinä virittäisivät hymnin vapaudelle puettuaan sitä ennen ylleen frakin ja valkoisen solmukkeen.

Monet uskovat, että jos nykyisin kaikki tai melkein kaikki Euroopan kansat saavat nauttia vapaamielisestä hallituksesta, tämä on vallankumouksien ansiota. Jollei olisi ollut kansoja, jotka heittivät ikeen harteiltaan ja alkoivat vapauttamistyön, emme olisi päässeet askeltakaan eteenpäin. Muut kansat, jotka tänään nauttivat uuden hallituksen eduista mutta joiden ei tarvinnut hankkia niitä vakivaltaisesti, saavat kiittää niitä, jotka taistelivat vapauden saavuttamiseksi. Muistan lukeneeni kenraali Serranon lausunnon, jossa hän – tuntiessaan itsensä sillä hetkellä oppineeksi – sanoi syyskuun vallankumousta puolustellessaan: ”Jollei maailmassa olisi ollut vallankumouksellisia, jumaloisimme yhä Caligulan hevosta.” Ajattelin silloin, että väite oli hiukan rohkea,

discurso del general Serrano, en el que, sintiéndose por un instante erudito, decía para justificar la revolución de Septiembre: «Si en el mundo no hubieran existido revolucionarios, estaríamos aún adorando el caballo de Calígula.» Y yo pensé entonces que la afirmación era un poco aventurada, porque los Calígulas tienen la vida corta y los caballos la tienen más corta aún, y el gobierno de una nación pasa prontamente de las manos de un Calígula ó de un Nerón á las de un Trajano, un Tito ó un Marco Aurelio. Para los que no se aturden ante el éxito; para los que no someten su juicio á la brutalidad del hecho consumado, sino que miden las cosas por la fuerza ideal que en sí contienen, la revolución de Septiembre es un pronunciamiento afortunado; y la mayor parte de las revoluciones son engendros de la ambición ó de la vanidad de los hombres, que no contentos con seguir la evolución natural de las cosas, se precipitan á dirigir las, para cargar con la gloria de haber salvado á la humanidad. El verdadero revolucionario no es el hombre de acción: es el que tiene ideas más nobles y más justas que los otros, y las arroja en medio de la sociedad para que germinen y echen fruto, y las defiende, si el caso llega, no con la violencia, sino con el sacrificio.

Pero volvamos al Landtdag finlandés, un poco olvidado con estas divagaciones. Aunque ya he dicho que satisface admirablemente las necesidades de este país, no basta la afirmación sin pruebas. El hecho es evidente, y el que dude no tiene más que venirse por acá para convencerse de que no le engaño. Pero no estará de más apoyarlo con algunos razonamientos, ya que en España se suele dar más importancia á los razonamientos que á la realidad. La primera ventaja de la Dieta finlandesa es la de reunirse sólo cada tres años. Si un comerciante de medio pelo hace su inventario una vez al año, una nación no pierde nada con fijar un período de tres ó de cinco años para deliberar acerca de la marcha de sus negocios, formar su balance general, y ver si conviene introducir algún cambio en el rumbo que hasta entonces se ha seguido. Una nación no debe de vivir al día, y las instituciones no deben funcionar sin descanso, porque el desgaste puede ser excesivo. Cuando nos habituamos á ver las cosas, les perdemos el respeto y concluimos por menospreciarlas; viéndolas de tarde en tarde, nos interesan más, nos aparecen con más prestigio y nos inspiran más confianza. Un parlamento que funciona constantemente, ha de dar por fuerza algunos tropezones y hasta puede caer en descrédito; y si se presenta una ocasión en que tenga que resolver un asunto grave, se acude á él con incertidumbre y hasta con temor. En fuerza de trabajar en asuntos pequeños, se incapacita para resolver cuestiones grandes. Si el poder legislativo, que por su función es más alto, esta á un andar con los otros, pierde su principal carácter, que es el de ser un refugio supremo en las grandes crisis por que pueda pasar un país. Podría, pues, formularse un axioma

sillä Caliguloilla on lyhyt ikä ja hevosilla vielä lyhyempi ja hallitusvalta siirtyy nopeasti joltakin Caligulalta tai joltakin Nerolta jonkun Trajanuksen, Tituksen tai Marcus Aureliuksen käsiin. Niistä, jotka eivät huumaudu ennen lopputulosta, niistä, jotka eivät alista arvostelukykyään hyväksymään tapahtumien raakuutta, vaan jotka mittaavat asioita niiden sisältämän aatteellisen voiman perusteella, syyskuun vallankumous on onneton kapina. Suurin osa vallankumouksista syntyy sellaisten miesten kunnianhimesta ja turhamaisuudesta, jotka eivät tyydy seuraamaan asioiden luonnollista kulkua, vaan syöksyvät suin päin ohjaamaan sitä saadakseen itselleen maineen, että he ovat pelastaneet inhimillisyyden. Todellinen vallankumouksellinen ei ole toiminnan mies, vaan hänellä on jalompia ja oikeamielisempiä aatteita kuin toisilla ja hän kylvää niitä yhteiskuntaan itämään ja tuottamaan satoa, ja tarpeen vaatiessa puolustaa niitä, ei väkivallalla vaan uhrilla.

Mutta palatkaamme Suomen valtiopäiviin, jotka ovat unohtuneet näiden poikkeamisten vuoksi. Vaikka olenkin sanonut, että ne tyydyttävät ihailtavasti tämän maan vaatimukset, väite ei riitä ilman todisteita. Asia on kuitenkin ilmeinen, epäilijän ei tarvitse muuta kuin tulla tänne vakuuttuakseen siitä, että en petä häntä. Mutta asiaa ei tarvitse enempää tukea järkiperusteilla, vaikka Espanjassa tavallisesti annetaan järkeilylle enemmän merkitystä kuin todellisuudelle. Suomen valtiopäivien ensimmäinen etu on siinä, että ne kokoontuvat vain joka kolmas vuosi. Joskin puolivillainen kauppias tekee inventaarinsa kerran vuodessa, kansa ei menetä mitään tyytyessään odottamaan kolme tai viisi vuotta, ennen kuin ryhtyy neuvottelemaan asioittensa kulusta; tämän ajanjakson se tarvitsee muodostaakseen yleiskäsityksen ja nähdäkseen, onko syytä ehkä jonkin verran muuttaa kurssia, jota siihen asti on seurattu. Kansakunnan ei tarvitse elää päivän muodin mukaan eikä instituutioiden tarvitse toimia herkeämättä, sillä kuluminen voi olla liiallista. Kun me totumme asioihin, me menetämme kunnioituksemme niitä kohtaan ja päädymme lopulta niitä halveksimaan. Mutta kun näemme niitä silloin tällöin, ne kiinnostavat meitä enemmän, ne näyttävät meistä arvokkaammilta ja herättävät enemmän luottamusta. Jatkuvasti toimiva parlamentti tekee pakostakin kimmelluksia ja saattaa suorastaan joutua huonoon huutoon, ja jos pitää ratkaista tärkeä kysymys, asian käsittelyä seurataan epävarmuuden ja suorastaan pelon vallassa. Pakko askarrella pikku asioiden kimpussa tekee parlamentin kykenemättömäksi ratkaisemaan suuria kysymyksiä. Jos lainsäädäntövallan, joka tehtävänsä vuoksi on korkein valta, on toimittava muiden elimien kanssa, niin se menettää päämerkityksensä ja lakkaa olemasta ylin turvapaikka niissä suurissa kriiseissä, joihin maa voi joutua. Voitaisiin siis muodostaa poliittinen aksiooma, joka kuuluu: maan asioista neuvottelevan kokouksen moraalinen arvo

político, diciendo que «la bondad de una Asamblea deliberativa está en razón directa del tiempo que media entre sus reuniones.» Cuanto más de tarde en tarde, tanto mejor; y si no tuviera que reunirse nunca, se habría llegado á la perfección, porque el hecho indicaría que ya no hacía ninguna falta.

El segundo carácter del Landtdag finlandés es el de ser elegido por clases y no por sufragio universal; y sólo la consideración de los buenos resultados prácticos que da aquí el sistema, me retiene y me impide manifestar mi disconformidad. En nuestro tiempo comienza á estar de moda hablar mal del sufragio, y los espíritus más distinguidos hablan de él con grandísimo desdén. Ibsen, en su *Enemigo del pueblo*, ha lanzado el gracioso apotegma de que «siendo la mayoría de los hombres una caterva de imbéciles, la minoría es la que lleva la razón.» Idea que ya había yo leído en el Teatro crítico del P. Feijóo, quien pensaba que todas las piedras del mundo reunidas no pueden formar una estatua, y que un águila ve mucho más que una bandada de gorriones. Por su parte Taine, que era un profundo político, se negó á ser elegido por sufragio universal, sin duda porque creía que la acumulación de varios millares de votos sobre su nombre no había de añadir nada á la gloria que él por su solo esfuerzo había conquistado.

Yo no estoy conforme con estas ideas: yo veo en el sufragio un pequeño reflejo de la Divinidad, un medio que la Providencia ha puesto en manos del hombre para que cree en el sentido estricto de la palabra crear, es decir, sacando las cosas de la nada. Hay una porción de gentes sin una idea en la cabeza ni en otra parte del cuerpo, que se morirían sin haber sido nada real y concreto en el mundo, si no existiese el sufragio. Con el sufragio, á un «quídám» de esos se le echa encima una pila de papeles, y se le transforma en todo lo que sea menester. Reconozcamos que esto, como diría el ilustre D. Juan Valera en su estilo acicalado, no deja de ser muy bonito. Yo soy ardiente partidario del sufragio universal, con una limitación: la de que no vote nadie. Y no se crea que mi afirmación es una broma de mal gusto: es otro axioma de política transcendental, como demostraré ahora mismo, ya que en nuestros días hay que demostrar hasta los axiomas. Todos los argumentos expuestos en contra del sufragio se reducen á éste: la verdad no surge del concurso de muchos hombres, sino del esfuerzo de las inteligencias; si entregamos los intereses de la sociedad en manos de la mayoría de sus miembros, no contamos con un criterio verdadero, ni justo, ni prudente, ni constante. Todo marchara al azar. Sin embargo, este razonamiento no ataca á la esencia del sufragio: va sólo contra su aplicación, y si á eso fuéramos, no existiría nada en el mundo. Para ser padre de familia se necesita, creo yo, más inteligencia que para depositar un voto en las urnas, si el padre de familia

on suoraan riippuvainen siitä ajasta, joka kuluu sen kokoontumisten välillä. Mitä harvemmin parlamentti kokoontuu, sitä parempi, ja jollei se kokoonnu koskaan, se on saavuttanut täydellisyysden, sillä tämä seikkahan osoittaisi, ettei se ole tehnyt vielä mitään virhettä.

Suomen valtiopäivien toinen luonteenomainen piirre on, että ne valitaan yhteiskuntaluokkien toimesta eikä yleisillä vaaleilla, ja vain tämän järjestelmän hyvien tulosten tarkastelu estää minua ilmaisemasta eriävää mielipidettäni. Meidän aikanamme alkaa olla muodissa puhua pahaa yleisestä äänioikeudesta ja mitä loistavimmat henget puhuvat siitä mitä halveksuvimmin. Ibsen on *Kansanvihollisessaan* veistänyt näppärän mietelauseen, että ihmisten enemmistö on tylsämielistä joukkoa, vain vähemmistöllä on järkeä. Saman ajatuksen olin jo lukenut pater Feijóon teoksesta *Teatro crítico*; hän ajatteli, että kaikki maailman kivet eivät voi yhdessäkään muodostaa kuvapatsasta ja että kotka näkee enemmän kuin parvi varpusia. Taine, joka oli syvälinen poliitikko, ei puolestaan tahtonut tulla valituksi yleisellä äänioikeudella, epäilemättä koska hän uskoi, etteivät hänelle annetut erinäiset tuhannet äänet lisäisi vähääkään sitä mainetta, jonka hän vain omalla kyvyllään oli saavuttanut.

Minä en ole yhtä mieltä näiden ajattelijoitten kanssa: minä näen äänestyksessä pienen heijastuksen jumaluutta, keinon, jonka Kaitselmus on antanut ihmisen käsiin, jotta tämä loisi luomis-sanan kirjaimellisessa merkityksessä: loihtisi asioita tyhjästä. On olemassa suuri joukko ihmisiä, joilla ei ole yhtään ajatusta päässään enempää kuin muuallakaan ruumiissaan ja jotka kuolisivat saamatta maailmassa mitään todellista ja konkreettista aikaan, jollei olisi äänioikeutta. Äänestyksessä kuka tahansa heistä heittäytyy paperipinkalle ja muuttuu tarpeen mukaan miksi tahansa. Tunnustakaamme, että tämä, kuten Juan Valera sanoisi koristeellisella tyylillään, ei jäisi olematta sangen somaa. Olen yleisen äänioikeuden kiihkeä kannattaja, yhdellä ehdolla – sillä nimittäin, että kukaan ei äänestä. Älköönkä mielipidettäni arveltako mauttomaksi pilaksi: se on yliaistillisen politiikan toinen aksioma, kuten heti todistan; meidän aikanammehan kaikki on todistettava aksiomia myöten. Kaikki äänioikeutta vastaan esitetyt väitteet voi pelkistää täksi yhdeksi: totuus ei synny suurten ihmisjoukkojen kokoontumisesta, vaan älykkäiden ihmisten ponnistuksista. Luovuttaessamme asiat yhteiskunnan jäsenten enemmistön käsiin emme voi luottaa siihen, että sillä olisi oikeudenmukainen, järkevä tai johdonmukainen arvostelukyky. Kaikki kävisi umpimähkään. Kuitenkaan tämä ajatuskulku ei sano mitään äänioikeuden oleellisesta puolesta, vaan ainoastaan sovellutuksesta. Perheenisänä olemisen vaatii luullakseni enemmän älyä kuin äänestäminen, jos vain perheenisä yrittää tunnollisesti täyttää velvollisuutensa. Mutta moniko perheenisä yrittää? Vain

ha de cumplir á conciencia sus deberes. ¿Cuántos hay que los cumplen? Uno de cada mil. ¿Y vamos por eso á suprimir la familia? Aunque quisiéramos, no podríamos. No nos queda más recurso que resignarnos, y á lo sumo, cuando vemos que un hombre decididamente incapaz para constituirse en familia, aconsejarle que no lo haga y esforzarnos por persuadirle. Este es mi criterio en la cuestión del sufragio: á mi juicio, todos los hombres que viven en sociedad tienen derecho estricto á intervenir en el arreglo de los asuntos de interés común. Antes que reconocerles á unos el derecho y á otros no, sería preferible volver al derecho divino, y resumir todos los derechos parciales en el derecho de un autócrata. Si después notamos que la mayoría no sabe hacer uso de su derecho, cabe aconsejarla y persuadirla á que no use de él. Y en España no habrá que molestarse mucho, porque el pueblo, reconociéndose sin inteligencia bastante para intervenir, no vota sino cuando le espolean. Pero no se piense que es lo mismo no votar porque no se puede, que no votar porque no se quiere. Yo salgo á la calle con cinco duros en el bolsillo y vuelvo á casa sin haber gastado un céntimo, y vuelvo alegre porque he ido por todas partes con la seguridad que da el llevar cinco duros para lo que pueda ocurrir; en cambio, salgo sin un cuarto y vuelvo de mal humor, porque se me ha antojado comprar todo lo que he ido viendo, y he temido verme en un compromiso que me obligara á declarar mi precaria situación. Así, pues, el Landtdag finlandés, que sin duda alguna supera á las Asambleas elegidas por sufragio universal, sería teóricamente más perfecto si existiese el voto universal y no votasen más que los que hasta aquí vienen votando. En este punto reconozco de buen grado que nosotros, teóricamente también, estamos á mayor altura que los finlandeses.

Queda aún un tercer extremo: la deliberación por brazos, como natural consecuencia de la elección por clases. Los acuerdos del Landtdag exigen el concurso de tres «stander» por lo menos, y de los cuatro para ciertos asuntos de gran interés, como las modificaciones de carácter constitucional, el servicio y cualesquiera reformas que afecten á los derechos de clase, las que no podrán ser admitidas sin el concurso de la clase interesada. También este sistema de deliberar por separado está hoy muy en baja, y se considera más perfecto el puramente parlamentario. Y es seguro que si una Asamblea fuese representación íntegra de una nación, se habría dado un gran paso hacia el ideal político: la fusión de los diversos grupos sociales; pero bien á las claras vemos que en nuestros días vuelven á levantar la cabeza nuevos partidos de clase, que con razón ó sin razón no se consideran representados suficientemente en los Parlamentos del sufragio universal; y más claro se ve todavía que esos Parlamentos no pueden andar solos, que hay que ponerlos detrás, á modo

yksi tuhannesta. Entä hävitämmekö sen vuoksi perheen? Vaikka haluaisimmekin, emme voisi. Meille ei jää muuta keinoa kuin alistua ja korkeintaan – kun näemme, että joku on täysin kykenemätön perustamaan perhettä – neuvoa häntä luopumaan aikeestaan ja ponnistella parhaamme mukaan saadaksemme hänet taivutetuksi. Tämä on minun kantani äänioikeus kysymyksessä: mielestäni kaikilla yhteisöön kuuluvilla miehillä on tinkimätön oikeus osallistua yleisten asioiden hoitamiseen. Ennen kuin voisi tämän oikeuden myöntää toisille ja toisilta kieltää, olisi parasta palata jumalalliseen oikeuteen ja kerrata lyhyesti kaikki yksinvaltiaan oikeuteen kuuluvat osaoikeudet. Jos sen jälkeen huomaamme, ettei enemmistö osaa käyttää oikeuttaan, sitä sopii neuvoa ja taivutella olemaan käyttämättä oikeuksiaan. Espanjassa ei tarvitsisi vaivautua paljonkaan, koska kansa, tuntien tietonsa riittämättömiksi asioihin osallistumiseen, ei äänestä, ellei sitä erityisesti kannusteta. Mutta ei pidä ajatella, että olisi samaa jättää äänestämättä äänioikeuden puuttumisen ja äänestysinnon puutteen takia. Lähden kaupungille viisi duroa taskussani ja palaan kotiin tuhlaamatta céntimoakaan, mutta palaan iloisena, koska nuo viisi duroa ovat kaikkialla antaneet minulle varmuutta siltä varalta, että kulkiessani näkisin jotakin mieleistäni. Jos taas päinvastoin lähdän ilman ainoaakaan kolikkoa, palaan huonotuulisenä, koska minun on tehnyt mieli ostaa yhtä ja toista matkalla näkemääni ja olen pelännyt joutuvani tilanteeseen, jossa minun olisi pakko selittää hankala asemani. Niinpä Suomen valtiopäivät, jotka epäilemättä voittavat yleisellä äänioikeudella valitut edustajakokoukset, olisivat teoreettisesti täydellisemmät, jos maassa olisi täydellinen äänioikeus, mutta äänestäisivät vain ne, jotka tähänkin asti ovat äänestäneet. Myönnän mielelläni, että tässä me ainakin teoreettisesti olemme korkeammalla tasolla kuin suomalaiset.

On vielä jäljellä kolmas erikoisuus: asiat käsitellään neljässä eri kamarissa, mikä on luonnollinen seuraus säätyjen erillisistä vaaleista. Valtiopäivien päätökset vaativat vähintään kolmen säädyn hyväksymisen ja neljän tietyissä tärkeissä asioissa, kuten perustuslain muutoksissa, verotusasioissa ja kaikissa jonkin säädyn oikeuksia koskevissa muutoksissa, joita ei voi tehdä ilman asianomaisen säädyn suostumusta. Tapa käsitellä asioita säädyyttäin on nykyisin kokonaan katoamassa ja puhtaasti parlamentaarista tapaa pidetään täydellisempänä. On varmaa, että jos parlamentti edustaisi kansan kokonaisuutta, olisi päästy pitkä askel kohti poliittista ihannetta: eri yhteiskuntaluokkien yhteen sulautumaa. Mutta näemmehän selvästi, että meidän päivinämme nostavat jälleen päätään uudet luokkapuolueet, jotka syystä tai syyttä katsovat, ettei niillä ole riittävää edustusta yleisellä äänioikeudella valituissa parlamenteissa. Ja vielä selvemmin on havaittavissa, että nämä parlamentit eivät tule toimeen yksin, vaan niiden perään on pantava lapsenhoitajan tapaan senaatti,

de niñera, un Senado que los vigile y que les dé unos cuantos azotes cuando sus travesuras pasan más allá de lo que permite la prudencia. La Dieta finlandesa es á la vez Congreso y Senado, y sus varias representaciones se corrigen mutuamente, cuando el caso así lo exige: es un organismo basado sobre la realidad de los intereses colectivos, no en una concepción arbitraria; su composición no es homogénea, pero tiene el gran mérito de ser franca y de no cubrir la diversidad real de los intereses bajo la etiqueta de una unidad artificiosa.

En resumen: yo acepto todos los progresos políticos de «mi siglo,» y me enorgullezco de haber nacido en un país donde la democracia ha llegado á encarnar con tanta pureza y perfección; pero reconozco que el país mejor gobernado que he visto hasta el día es éste de Finlandia, donde todos esos progresos han sido hasta aquí letra muerta. Y ya que nosotros no podamos sacar otra enseñanza de esta observación, convenzámonos al fin de que nuestras luchas por cuestiones fantásticas deben de cesar; que con un sistema ú otro se va donde se quiere ir, si no falta inteligencia ni buenos propósitos. Los que desean aún derramar su sangre generosa por introducir un cambio en las exterioridades del Gobierno, que tengan la bondad de reservarla para empresas más nobles, en las que se ventile el interés de «toda la nación,» y si la sangre les bulle tanto que no pueden aguantar más, que llamen á un sangrador y que se sangren y dejen en paz á sus conciudadanos.

joka valvoo niitä ja antaa niille vähän vitsaa, kun niiden vallattomuudet ylittävät järjen sallimat rajat. Suomen valtiopäivät ovat samanaikaisesti kongressi ja senaatti, ja valtiopäivien eri elimet oikaisevat keskinäisesti toisiaan asian vaatiessa. Suomen valtiopäivät ovat reaaliin kollektiivisiin etuihin perustuva organismi eivätkä mielivaltainen luomus; ne eivät edusta tasapuolisesti koko kansaa, mutta on suuri etu, että yksipuolisuus on avointa eikä etupyrimysten todellista erilaisuutta kätketä keinotekoisen yhtenäisyyden etiketin alle.

Minä siis hyväksyn vuosisatani kaikki poliittiset edistysaskeleet ja olen ylpeä, että olen syntynyt maassa, jossa demokratia on päässyt toteutumaan niin puhtaana ja täydellisenä. Mutta myönnän, että tähän asti näkemistäni maista parhaiten hallittu on Suomi, jossa kaikki nuo edistysaskeleet ovat tähän saakka olleet vain kuollut kirjain. Ja koska me emme voi ottaa tästä huomiosta muuta oppia, vakuuttukaamme vihdoinkin siitä, että meidän on lopetettava taistelumme kuvitelluista kiistakysymyksistä, sillä mikä järjestelmä tahansa vie sinne minne halutaan mennä, kun ei vain puutu älyä ja hyviä tarkoitusperiä. Ne, jotka haluavat vielä vuodattaa jalomielisesti tarjottua vertaan saadakseen aikaan jonkin muutoksen hallituksen ulkonaisiin piirteisiin, olkoot ystävällisiä ja säästäkööt verensä jalompiin yrityksiin, joissa ”koko kansakunnan” etu on kyseessä. Ja jos veri heissä kiehuu niin kovasti, etteivät he enää voi pidäytyä, kutsukoot suoneniskijän ja antakoot laskea vertaan, mutta jättäkööt kansalaisensa rauhaan.

V

Reflexiones psicológicas que le sugiere al corresponsal la lectura de la Guía de la ciudad de Helsingfors.

El que quiera hacer descubrimientos notables, que no se gaste el dinero en comprar telescopios, ni pierda el tiempo en revolver archivos y bibliotecas: que se vaya á lo ancho de la calle, y allí donde note un movimiento espontáneo de muchas gentes en una misma dirección, esté seguro de hallar el principio de una investigación transcendental para la ciencia. El verdadero y profundo saber brota de las muchedumbres inconscientes: un pueblo que acude á votar á los comicios, no da ninguna luz sobre sus propias aspiraciones, porque ha pensado de antemano lo que va á hacer y acaso ha formado artificialmente su criterio oyendo ó leyendo disparates ilustrados; ese mismo pueblo se congrega en la plaza pública para oír á un ciego cantar romances, y es seguro que hará ó dirá algo por donde vengamos á descubrir sus ideas íntimas, tradicionales.

Oigamos al ciego entonar el romance de los nombres de las mujeres, donde se declaran los méritos y defectos, vicios y virtudes de las Juanas y las Petras, las Marías, las Tomasas y las Manuelas. Para los perezosos, para los que se contentan con juzgar sumariamente por impresión rápida y superficial, el ciego es un mendigo que dice unas cuantas tonterías á cambio de unos cuantos ochavos; yo creo que es un artista utilísimo, un cultivador del arte más fecundo, el que se desarrolla al aire libre y sirve de pasto ideal á las clases pobres, que no tienen medios ni capacidad para conocer otras formas artísticas más cultas; y creo también que lo que el ciego dice son tonterías con un gran fondo de verdad.—Ya ve usted—se dirá:—asegura que las Marías son muy frías, y yo conozco precisamente cuatro, de las cuales una, es cierto, es fría como agua de aljibe; pero de las otras tres una es más que templada, otra es como un brasero y otra arde en un candil. Ese ciego no debía tocar la guitarra, sino el violón; Sin embargo, si la gente lo oye y le compra los romances, no dejemos en este punto nuestras observaciones: ahí hay, como suele decirse, gato encerrado.

Es innegable que los nombres tienen una fisonomía propia adquirida por el uso, aparte de la que algunos poseen ya por su significación. Don Juan es un

V

Psykologisia pohdintoja, joihin kirjeenvaihtajan on johtanut Helsingin kaupungin osoiteluettelon lukeminen

Joka haluaa tehdä merkittäviä havaintoja tuhlaamatta rahaansa kaukoputkien ostamiseen tai kuluttamatta aikaa arkistoissa ja kirjastoissa käymiseen, menköön kaupungin kaduille; sieltä, missä hän huomaa suuren ihmisjoukon pyrkivän samaan suuntaan, hän varmasti tapaa tieteelle tärkeän tutkimusaiheen. Todellinen ja syvälinen tieto puhkeaa esiin itsetiedottomista massoista: joukot, jotka tungeksivat äänestämään vaalikokouksiin, eivät anna vähintäkään viitettä todellisista mielipiteistään, koska ne ovat miettineet edellisenä päivänä mitä tehdä ja ehkä muodostaneet keinotekoisesti kantansa kuuntelemalla tai lukemalla oppineita väittelyjä. Mutta nämä samat joukot kokoontuvat julkiselle paikalle kuuntelemaan sokean laulamia romansseja ja on varmaa, että ne tekevät tai sanovat jotakin, jonka perusteella pääsemme paljastamaan niitten perinteelliset aidot ajatukset.

Kuunnelkaamme, kuinka sokea laulaa naisten nimistä seipitettyä romanssia, jossa selitetään viat ja ansiot, paheet ja hyveet, joita Juanat ja Petrat, Mariat, Tomasat ja Manuelat omaavat. Näistä laiskoista, jotka tyytyvät tuomitsemaan summittaisesti pikaisen ja pinnallisen vaikutelman perusteella, sokea laulaja on kerjäläinen, joka kertoo typeryyksiä ansaitakseen muutamia kolikoita. Minä taas uskon, että hän on mitä hyödyllisin taiteilija, mitä hedelmällisimmän taiteenalan viljelijä, joka esittää taitoaan ulkoilmassa ja tarjoaa ihanteellista henkistä ravintoa köyhille kansanluokille, joilla ei ole varaa eikä edellytyksiä tutustua kehittyneempiin taidemuotoihin. Ja uskon myös, että sokean laulajan esittämässä typeryksissä on merkittävä totuus pohjalla.

”Mutta kuulkaahan”, sanottaneen, ”mies vakuuttaa, että ’Maria ja Maikki kovin kylmiä kaikki’, ja minä tunnen heitä tarkalleen neljä, joista yksi tosiaankin on kylmä kuin vesisäiliö, mutta muista kolmesta yksi on enemmän kuin lämmin, toinen kuin hiiliastia ja kolmas polttaa kuin liekki.” – Tuon sokean ei pitäisi soittaa kitaraa vaan viulua. Jos kansa häntä kuuntelee ja ostaa häneltä romansseja, älkäämme kuitenkaan jättäkö tutkimuksiamme tähän: asiaan on kuten sanotaan koira haudattuna.

conquistador de corazones, don José un señor muy patriarcal y don Pedro un hombre adusto. La religión, la historia ó el arte dan á los nombres ese carácter sugestivo, que no puede ser desvirtuado por los hechos: si un hombre se conduce de un modo incongruente con el nombre que lleva, no por eso variamos nuestro concepto sobre el nombre, sino que decimos que éste está mal empleado. Jamás convendremos en que á un tunante le encaje bien el nombre de Homobono, ó á un hombre discreto el de don Hermógenes. Mas para que un nombre tenga fuerza expresiva, es necesario que se le agregue algún rasgo que determine el estado social de la persona: si don Juan es el Tenorio, el tío Juan no es más que un buen hombre, rudo y tosco, y Juan á secas es un infeliz; y por otra parte, los nombres de los dos sexos no son iguales en este punto, porque los de mujer están menos usados que los de hombre. El papel de las mujeres ha sido y es principalmente doméstico, y, por lo tanto, sus nombres sólo tienen expresión en la vida íntima y familiar, salvo contadas excepciones; son advocaciones de la Virgen; nombres poéticos, y en algunos casos formas femeninas de nombres de santos, las cuales no pueden conservar su significación originaria: doña Juana no puede echar sobre sí las glorias de don Juan. El error del ciego procede, pues, de que, obligado á componer para su clientela, formada principalmente por mujeres pobres, tiene que concretarse á los nombres femeninos que son los menos característicos, y á emplearlos sin añadidura, tales como los usan las mujeres del pueblo; pero esto no debe impedir que reconozcamos la verdad de la idea generadora del romance, de la cual se deducen después consecuencias de mucha mayor importancia, puesto que así como existen nombres característicos de las personas, con estos nombres se forman después nombres característicos de las naciones. Este preámbulo viene aquí á cuento, porque, como creo haber dicho ya, el único libro de que dispongo para escribir estas cartas es el Adessbok och Yrkeskalendér, ó Guía de la ciudad, y á fuerza de mirarlo me ha venido la idea de sacarle el jugo que contiene, que no es poco; voy, pues, á hablar de los nombres de los finlandeses y á deducir de ellos algunos rasgos psicológicos muy interesantes del pueblo finlandés.

Recorriendo las listas de apellidos, nótese la variedad de procedencias de la heterogénea población de Finlandia, particularmente de las ciudades del litoral. Hay algunos apellidos rusos, cuya desinencia más común y conocida es en off: Matrosoff, Baranoff, Pletschikoff, y bastantes polacos en sky: Doubitsky, Galetsky, Baltschefsky. Vienen después los suecos, cuya estructura es análoga á la de los alemanes ó á la de los ingleses, como Lindberg, Bergstroem, Eklund, Ekholm, Lindfors, Nyholm, Suellman, Wasenius, Oesterman, Johansson, Carlsson, Thomasson, Danielsson,

On eittämätöntä, että nimillä on oma käytössä hahmottunut ilmeensä; lisäksi joidenkin nimien ilme perustuu jo merkitykseen. Don Juan on naisten valloittaja, don José hyvin patriarkaallinen herra ja don Pedro äreä mies. Uskonto, historia tai taide antavat nimille tämän suggeroivan luonteen, jota tosiasiat eivät voi kumota. Jos mies käyttäytyy nimeensä soveltumattomalla tavalla, emme sen vuoksi muuta nimestä muodostamaamme käsitystä, vaan sanomme, että nimeä on käytetty väärin. Koskaan emme suostuisi siihen, että veijarille sopisi hyvin nimi ”Hyväläinen” tai älykkäälle miehelle nimi *Hermogenes*. Mutta jotta nimellä olisi ilmaisukykyä, on välttämätöntä, että siihen liittyy piirre, joka ilmaisee henkilön sosiaalisen aseman. Jos don Juan on viettelijä, setä Juan ei ole muuta kuin karkea ja kömpelö miespoloinen, ja pelkkä Juan on piruparka. Toisaalta eri sukupuolten nimet eivät ole tässä suhteessa samassa asemassa, sillä naisten nimet ovat vähemmän kuluneita kuin miesten. Naisten osana on ollut ja on edelleenkin kodinhoito ja sen vuoksi heidän nimillään on vain kotoinen ja läheinen ilme – paitsi harvoissa poikkeustapauksissa. Niitä ovat Neitsyt Marian puhuttelunimet, runolliset nimet ja joissakin tapauksissa pyhimysten nimien feminiiniset muodot, jotka eivät voi säilyttää alkuperäistä merkitystään: doña Juana ei saa ympärilleen don Juanin sädekehää.

Sokean laulajan erehdys johtuu siis siitä, että kun hänen on pakko sepittää pääasiallisesti köyhistä naisista muodostunutta kuulijakuntaansa varten, hänen on rajoituttava naisten nimiin, jotka ovat luonnostaan vähemmän luonteenomaisia kuin miesten, ja käytettävä niitä ilman epiteettejä, sellaisina kuin ne esiintyvät kansan naisilla. Mutta se ei saa estää meitä hyväksymästä romanssin luovaa ideaa, josta sitten johtuvat asian paljon tärkeämmät seuraukset, nimittäin että samoin kuin on olemassa kuvaavia henkilöiden nimiä, samoin nämä nimet edelleen ilmaisevat ihmisten kansallisuuden.

Tämä johdattelu sopii tähän, sillä muistelen jo sanoneeni, että ainoa kirja, jota käytän apuna näitä kirjeitä kirjoittaessani, on *Adressbok och Yrkeskalender* eli kaupungin osoite- ja ammattikalenteri. Sitä selaillessani minulle on syntynyt ajatus esitellä sen pääsisältö, joka ei olekaan vähäinen. Aion sen vuoksi puhua suomalaisten nimistä ja johtaa niistä joitakin psykologisesti hyvin mielenkiintoisia Suomen kansan luonteenpiirteitä.

Sukunimiluetteloja silmäillessä panee merkille Suomen kansan eri ainesten alkuperän, joka näkyy erittäinkin rannikkokaupungeissa. Niissä esiintyy joitakin venäläisiä sukunimiä, joiden yleisin ja tunnetuin pääte on *-off*: Matrosoff, Baranoff, Pletschikoff. Melkoisesti esiintyy myös puolalaisia *-sky*-loppuisia nimiä: Doubitsky, Galetsky, Baltscheffsky. Sen jälkeen tulevat ruotsalaiset nimet, joiden rakenne on

etc. Y los más típicos y extraños para nuestra vista son los finlandeses: Tuominen, Saastamoinen, Haemaelainen, Raatikainen, Pikkarainen, Niinimaeki, Nikkilae, Aeyraepaeae, Jaeaskelaeinen, Kokkonen, Kaekikoski, Kaeraejaemies, etc.—Estos nombres tan extraños, como ya lo indica la abundancia de vocales, se pronuncian con gran dulzura.

Los apellidos finlandeses son, por regla general, largos; hay también algunos breves, pero menos corrientes, como Erköo, Aho, que pertenecen á dos distinguidos periodistas de la localidad; el finlandés es tan armonioso como el italiano; mucho más que el sueco, bien que éste posea la soltura y elegancia de la lengua francesa, y en muchas palabras la plenitud y sonoridad de la española.

En relación con los apellidos, los nombres pertenecen á diversos santorales ó se escriben de distinto modo: hay John, Johan, Juhani, Karl, Kaarlo; un nombre que me gustó la primera vez que lo leí en la *Princesse Meleine*, de Maeterlinck. Hjalmar, es aquí corriente, así como Axel, Arvid, Eoro, Jaako, Uno, Ano, Edvin, Gunnar, Sigrid, Frithiof, Haral, Erik. En nombres de mujeres los hay preciosos, y no dejaré tampoco de dar varios de los que más me agradan, por si alguna de mis lectoras se halla en estado interesante y preocupada por el nombre que le ha de poner «á lo que nazca:» Olga, Dagmar, Hilda, Ida, Lida, Gerda, Lidya, Aina, Selma, Sainaa, Sanny, Mia, Alma, Thyra, Ada, Dina, Aini, Hulda, Edla, Ebba, Elsa. Algunos nombres de mujer tienen estructura masculina: por ejemplo, Aino, nombre de una heroína del Kalevala, que andando el tiempo será dado á conocer en Europa y en España por una distinguida cantante de aquí, que ahora empieza su carrera: Aino Achté. Sin embargo, los nombres más usados son los de la antigua Iglesia católica, los cuales se escriben exactamente igual que en España: aquí, pues, abundan las Amelias, Natalias, Rosas, Olivias, Amandas, Paulinas, Carolinas, Cristinas, Gustavas, Elviras, Junias, Julias, Emilias, Augustas, Sofías, Auroras, Paulas, Ineses, Josefinas, Jacobinas y cien por el estilo.

Ya que estamos en posesión de los nombres, vamos á lo más importante: al modo de usarlos. Aquí el nombre propio tiene muy poco uso: los hombres y las mujeres firman con su inicial y el apellido, y á veces con sólo el apellido. Si en España recibimos una carta firmada J. Petersson, ó su equivalente J. Pérez, pensamos que quien escribe es un hombre, y nos extraña que no haya firmado con su nombre entero; aquí ese nombre puede ser de una señorita joven y guapa, y hasta si se quiere íntimamente conocida. Como la mujer trabaja como el hombre, ha perdido el calor sentimental y se ha convertido en una entidad útil: así, pues, el nombre propio, que es el afectivo, va camino de desaparecer. En España sería ridículo decir

samanlainen kuin saksalaisten ja englantilaisten, esim. Lindberg, Bergström, Eklund, Ekholm, Lindfors, Nyholm, Snellman, Wasenius, Österman, Johansson, Carlsson, Thomasson, Danielsson jne. Tyypillisimpiä ja meidän silmissämme merkittävimpiä ovat suomalaiset nimet: Tuominen, Saastamoinen, Hämäläinen, Raatikainen, Pikkarainen, Niinimäki, Nikkilä, Äyräpää, Jääskeläinen, Kokkonen, Käkikoski, Käräjämies jne. Nämä kummalliset nimet äännetään hyvin pehmeästi, kuten jo vokaalien runsaus ilmaisee.

Suomalaiset sukunimet ovat yleensä pitkiä, mutta on myös joitakin lyhyitä, joskin harvinaisempia, esim. Erkko ja Aho, jotka kuuluvat kahdelle merkittävälle tšekäläiselle sanomalehtimiehelle. Suomi on yhtä sointuvaa kuin italia ja paljon sointuvampaa kuin ruotsi, vaikka tällä taas on etunaan ranskan vilkkaus ja eleganssi sekä monissa sanoissa espanjan täyteläisyys ja sointuvuus.

Sukunimiin verraten ristimänimet ovat tutumpia; ne kuuluvat vain useampaan pyhimyskalenteriin tai kirjoitetaan muista syistä eri tavoilla: on John, Johan, Juhani, Karl, Kaarlo. Nimi, jonka luin ensi kerran Maeterlinckin *Princesse Maleinesta*, Hjalmar, on täällä tavallinen samoin kuin Axel, Arvid, Eero, Jaakko, Uno, Aino, Edvin, Gunnar, Sigrid, Frithiof, Harald, Erik. Naisten nimissä on hyvin somia enkä voi olla luettelematta niistä muutamia, jotka miellyttävät minua, siltä varalta että joku lukijattaristani odottaa lasta ja pohtii parhaillaan, minkä panisi tulokkaalle nimeksi: Olga, Dagmar, Hilda, Ida, Lida, Gerda, Lydia, Aina, Selma, Saima, Sanny, Mia, Alma, Thyra, Ada, Dina, Aini, Hulda, Edla, Ebba, Elsa. Jotkin naisten nimet ovat muodoltaan maskuliinisia, esimerkiksi Aino, mikä on erään Kalevalan sankarittaren nimi, joka aikaa myöten tulee tunnetuksi Euroopassa ja Espanjassakin tšekäläisen juuri uraansa alkavan erinomaisen laulajattaren, Aino Achtén, ansiosta. Kuitenkin ovat eniten käytettyjä nimiä muinaisen katolisen kirkon vakiinnuttamat, jotka täällä kirjoitetaan täsmälleen samoin kuin Espanjassa. Täällä on siten runsaasti sellaisia nimiä kuin Amelia, Natalia, Rosa, Olivia, Amanda, Paulina, Carolina, Cristina, Gustava, Elvira, Junia, Julia, Emilia, Augusta, Sofia, Aurora, Paula, Ines, Josefina, Jacobina ja sata muuta samantapaista.

Kun nyt tunnemme nimet, käykäämme käsiksi vielä tärkeämpään: niiden käyttötapaan. Täällä käytetään etunimeä hyvin vähän. Miehet ja naiset kirjoittavat ristimänimensä alkukirjaimen ja sukunimensä ja joskus vain sukunimensä allekirjoituksiin. Jos Espanjassa saisimme kirjeen, jonka alla olisi J. Petersson tai sen vastine J. Pérez, ajattelisimme että kirjoittaja on mies, ja meitä ihmetyttäisi, ettei hän ole merkinnyt näkyviin koko nimeään. Täällä tuo nimi voi kuulua nuorelle ja kauniille naiselle, joskus läheisesti tutullekin. Kun nainen tekee työtä samoin kuin

á una señorita: «Buenos días, Rodríguez;» aunque no se tenga confianza, se emplea el nombre propio, porque á la idea de mujer acompaña siempre la de amor ó delicadeza. Aquí me ofrece su tarjeta una señorita que se llama H. Lindroos: después de tratada mucho tiempo como Froeken Lindroos, preguntaré por curiosidad qué significa la H., y se me dirá que Hanna; y este nombre ¿qué es? ¿Es lo mismo que Anna, Ana? No. Es una forma abreviada de Johanna, Juana; pero después seguiré diciendo Lindroos á secas, pues el empleo del nombre propio sería una gran inconveniencia, por estar reservado para las expansiones íntimas. En toda Europa se observa que conforme avanza la idea de emancipación de la mujer, decae la importancia del nombre propio; pero al menos las muchachas gustan de lucir sus nombres, en particular si son bonitas; aquí es donde he notado mayor desprecio por el nombre personal y sentimental.

En Finlandia los dos sexos usan el nombre de igual manera, porque su función social es también análoga, y el empleo predominante del apellido marca asimismo el carácter de esta sociedad. El nombre de una nación esta representado por la forma usual del nombre de sus individuos: N. Koskinen es un finlandés (varón ó hembra); Louis Dupont es un francés; José Pérez y Gómez es un español; y no se crea que la diferencia está en la significación de las palabras, puesto que lo mismo diríamos que es francés Félix Martin y que es español Félix Martin Martin (sin acento). Donde los franceses dan un golpe, nosotros damos dos. Aquí hay un apellido español, Riego, cuyos usufructuarios no sé si descenderán del general que dió su nombre al himno de la libertad: si así fuera, habría que convenir en que el oficio de proclamador de Constituciones es un tanto azaroso. Pues bien: T. Riego será finlandés y Rafael del Riego español, y aún recuerdo haber leído algunas veces el nombre de Riego con su segundo apellido, no obstante ser tan celebrado y popular.

El nombre propio es el que marca la individualidad; el apellido las relaciones sociales. Así, pues, el nombre típico, usual de una nación, revela su carácter predominante. Hay nombre individualista y socialista, aristocrático y democrático. Los nombres griegos son individualistas y democráticos, porque se componen de un solo elemento: Solón, Sócrates, Platón, Aristóteles, Pericles; en España hay también nombres de expresión análoga, los únicos que acaso existen en el mundo, los de nuestros toreros: la exterioridad ofrece algo chocante; pero vistas las cosas de cerca, Costillares, Cuchares, el Tato, Pepe Hillo, Frascuelo y Lagartijo, son nombres esencialmente helénicos y expresan el fondo de individualismo que aún conserva nuestra raza, bien que no se muestre en obras maestras de ciencia y arte, sino en formas artísticas rudimentarias, como tienen que ser siempre los juegos públicos.

mies, hän on menettänyt tunnepitoisen lämmön ja muuttunut hyöty-yksiköksi; niin sitten etunimikin, jonka pitäisi herättää hellyyttä, on vähitellen jäämässä käytännöstä. Espanjassa olisi naurettavaa sanoa naimattomalle naiselle: ”Hyvää huomenta, Rodriguez.” Vaikka ei olla läheisiä tuttavuuksia, käytetään etunimeä, koska naisen käsitteeseen liittyy aina rakkauden ja hellän huomaavaisuuden mielikuva. Täällä minulle tarjoo nimikorttinsa neiti, jonka nimi on H. Lindroos. Puhuteltuani häntä pitkän aikaa *fröken* Lindroosiksi saatan kysyä uteliaisuudesta, mitä tuo H. merkitsee, ja minulle sanotaan, että se merkitsee Hannaa. Entä Hanna sitten, mitä se on? Onko se sama nimi kuin Anna, Ana? Ei. Se on lyhennys nimestä Johanna, Juana. Mutta sittenkin jatkan sanomalla pelkästään ”Lindroos”, koska ristimänimen käyttö olisi törkeä tahdittomuus, sillä se rajoittuu vain läheisimpien piiriin. Koko Euroopassa on havaittavissa, että sitä mukaa kuin naisen emansipaatioajatus edistyy, etunimen merkitys vähenee. Mutta ainakin tytöt nauttivat nimillään keimailusta, erikoisesti kauniit tytöt. Vasta täällä olen todennut huomattavampaa henkilökohtaisen ja tunnepitoisen etunimen halveksuntaa.

Suomessa molemmat sukupuolet käyttävät nimiään samalla tavalla, koska heidän sosiaalinen asemansa on samantapainen, ja vallitseva pelkän sukunimen käyttö ilmaisee myös tämän yhteiskunnan luonteen. Kansallisuuskin ilmenee yksilöiden nimen tavallisesta asusta. N. Koskinen on suomalainen – mies tai nainen –, Louis Dupont on ranskalainen, José Pérez y Gómez on espanjalainen, eikä pidä luulla, että ratkaisevana erona on sanojen merkitys, koska silloin voisimme väittää, että Félix Martín on ranskalainen ja että Félix Martin – Martin ilman korkomerkkiä – on espanjalainen. Missä ranskalaisilla on yksi korkomerkki, meillä espanjalaisilla on kaksi. Täällä esiintyy espanjalainen sukunimi Riego, jonka käyttäjistä en tiedä, polveutuvatko he mahdollisesti siitä kenraalista, joka antoi nimensä vapaushymnille. Jos niin on asian laita, pitäisi myöntää, että Perustuslakien aikaansaajan tehtävä on melko vaarallinen. No niin, T. Riego olkoon suomalainen ja Rafael del Riego espanjalainen; vieläpä muistan nähneeni joitakin kertoja, että jälkimmäisen Riegon nimeen on liitetty toinenkin sukunimi, joka kuitenkin ei ole niin juhlittu ja kansanomainen.

Ristimäni luonnehtii yksilöllisyyttä, sukunimi yhteiskunnallisia suhteita. Siten tyyppillinen, jossakin maassa tavallinen nimi paljastaa kansan vallitsevan luonteenpiirteet. On olemassa käsitteet individualisti ja sosialisti, aristokraatti ja demokraatti. Kreikkalaiset nimet ovat individualistisia ja demokraattisia, koska ne sisältävät vain yhden aineksen: Solon, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles. Espanjassa on ilmaisuvoimaltaan samanlaisia nimiä, ehkä ainutlaatuisia koko maailmassa:

Roma es un pueblo de organizadores, constituido aristocráticamente sobre un patriciado; y el nombre romano es complejo, porque tiene que expresar, no sólo la personalidad, sino también el abolengo. Comparando estos dos nombres, Demóstenes y Marco Tulio Cicerón, se tiene la clave de dos historias y de dos civilizaciones. Los pueblos modernos conservan en gran parte el espíritu romano; pero el equilibrio, representado hoy por el uso simultáneo del nombre y del apellido, es inestable. Inglaterra es quizás la nación que se aproxima más á la organización romana; en Francia el nombre propio pierde mucho terreno, lo cual indica muy á las claras que las tendencias colectivistas lo van ganando.

En Finlandia encontramos el nombre típico de una nación democrática y socialista, cuyo individuo ideal no tendría nombre propio, sino el apellido, es decir, el rótulo social. Un pueblo donde se diga D. José, D. Manuel, D. Antonio, no puede ser socialista jamás; el hombre del colectivismo tiene que ser Fernández, Martínez, Rodríguez, García; y así se llaman aquí, cambiados sus nombres por otros. No faltan aristócratas sueltos, pero son la excepción: para convencerse de que este país es democrático, basta fijarse en que un apellido vulgar, por ejemplo, Johansson, Juárez, es usado por todos como si fuera el más distinguido, sin buscar medios de diferenciación. Se desean diplomas, cruces y todo cuanto sea distinción personal y proporcione ventajas materiales, pero sin sacar nunca á relucir los pergaminos. En España un hombre no querría llamarse J. Fernández, y acudiría á mil artificios para tener su nombre bien marcado, ya poniéndose un nombre propio muy raro, ya colocando tras el Fernández uno ó dos apellidos más. Los finlandeses, antes que hombres, son miembros del organismo social, y tienen, como veremos en mil detalles, aptitudes sobresalientes para vivir libres dentro de organizaciones y reglamentaciones en las que nosotros no podríamos movernos siquiera.

Entonces, se dirá, ¿España no es una nación democrática? De ningún modo; somos el pueblo más aristocrático de Europa: así como en otros pueblos se ha debilitado el nombre propio, nosotros lo conservamos porque conservamos nuestro amor al individualismo; pero hemos agregado un apellido más para señalar nuestro entronque, nuestra ascendencia. Yo soy el único que tiene aquí dos apellidos; y varias personas me han preguntado ya qué significa el segundo, y muchas más son las que han pegado los dos y los han transformado en uno solo; yo contesto siempre que en España la mujer, socialmente, es menos que aquí, pero que en casa lo es todo; que hasta conserva su nombre de familia y los transmite á sus hijos con el del padre. Lo cierto es que en España Juan Fernández y García firma con más humos que Don Juan Fernández de Córdoba y García de Zúñiga. Hemos llegado á

härkätaistelijoidemme lempinimet. Niiden ulkoasu on vähän hätkähdyttävä, mutta lähemmin tarkasteltuina Costillares, Cúchares, el Tato, Pepe-Hillo, Frascuelo ja Lagartijo ovat oleellisesti kreikkalaisia nimiä ja ilmaisevat pohjimmaltaan sen individualismin, jonka rotumme yhä säilyttää, mutta joka ei ilmene tieteen ja taiteen mestarillisissa saavutuksissa, vaan alkeellisissa taidemuodoissa, jollaisia julkisten kisojen on aina oltava.

Rooma on organisaattorien maa ja perustuu aristokraattisesti patriarkaattiin, ja roomalainen nimi on moniosainen, koska sen ei ainoastaan ole ilmaistava henkilöä, vaan myös hänen sukujohtonsa. Kun vertaa toisiinsa nimiä Demosthenes ja Marcus Tullius Cicero, on käsissä avain kahteen historiaan ja kahteen kulttuuriin. Nykyajan kansoilla on suureksi osaksi tallella roomalainen henki, mutta tasapaino, joka nyt ilmenee ristimänimen ja sukunimen samanaikaisessa käytössä, on epävakainen. Englanti lähestyy ehkä eniten roomalaista järjestelmää, Ranskassa etunimi on nopeasti menettämässä maaperää, mikä seikka ilmaisee selvästi, että kollektiiviset pyrkimykset ovat siellä voittamassa.

Suomessa kohtaamme nimityypin, joka on ominainen demokraattiselle ja sosialistiselle kansalle, jonka ihanneyksilöllä ei enää olisikaan etunimeä, vain sukunimi, siis toisin sanoen sosiaalinen otsikko. Kansa, jonka keskuudessa sanotaan *don José, don Manuel, don Antonio* ei voi olla koskaan sosialistinen. Kollektiiviin kuuluvan miehen pitää olla Fernández, Martínez, Rodríguez, García, ja siihen tapaan häntä Suomessa nimitetäänkin, kun nimet vain vaihdetaan toisiin. Yksityisiä aristokraatteja on tietysti, mutta he ovat poikkeuksena. Jotta vakuuttuisi tämän maan demokraattisuudesta, ei tarvitse muuta kuin kiinnittää huomiota siihen, että jotakin tavallista sukunimeä – esimerkiksi nimeä Johansson, Juárez – käyttävät kaikki ikään kuin sitä pidettäisiin mitä suurimmassa arvossa; kukaan Johansson ei millään tavoin yritä erottautua toisista samannimisistä. Suomalaiset haluavat kunniakirjoja, ritarimerkkejä ja kaikkea muutakin, mikä vain osoittaisi henkilökohtaista kunnostautumista ja edistäisi aineellisia etuja, mutta he eivät esitä koskaan asiakirjoja todistaakseen asemansa loistoa. Espanjassa kukaan ei haluaisi olla nimeltään J. Fernández, vaan turvautuisi tuhansiin keinoihin saadakseen nimensä eroamaan selvästi muista nimistä, milloin ottaen itselleen hyvin harvinaisen ristimänimen, milloin sijoittaen Fernándezin jälkeen yhden tai kaksi sukunimeä lisää. Suomalaiset sen sijaan ovat – pikemmin kuin ihmisiä – yhteiskunnallisen organisaation jäseniä ja heillä on, kuten tulemme tuhansista yksityiskohdista näkemään, verrattomia taipumuksia elää vapaina huolimatta järjestelmistä ja säännöstelystä, jonka kahleissa me emme voisi liikahtakaan.

la igualdad, haciéndonos todos hidalgos, esto es, siendo todos aristócratas. Por eso, hablar de democracia en España es música celestial; no podemos ser demócratas, porque queremos demasiado á nuestra familia. En la actualidad vivimos en plena democracia, y estamos asistiendo al espectáculo interesante de la formación de un nuevo patriciado, de una aristocracia política, constituida por la aglomeración en los cargos públicos de gentes enlazadas por vínculos familiares. No gritemos contra los yernos, los sobrinos, los cuñados y los primos, porque ahí está nuestra salvación, en ese plantel de aristócratas de nuevo cuño, que en el porvenir han de dar muchos días de gloria á la patria por ó lo menos á sus respectivas familias.

Niinpä kysyttäneen, eikö Espanja olekaan demokraattinen maa. Ei missään nimessä: olemme Euroopan aristokraattisin kansa. Niinpä kun muut kansat ovat vähentäneet etunimen käyttöä, me olemme sen säilyttäneet, koska olemme säilyttäneet rakkautemme individualismiin. Mutta olemme myös ottaneet yhden sukunimen lisää ilmaistaksemme sukulaisuutemme, polveutumistemme. Olen täällä ainoa, jolla on kaksi sukunimeä, ja monet ovat kysyneet minulta, mitä tuo toinen merkitsee, ja vielä useammat ovat liittäneet yhteen ne molemmat ja muodostaneet niistä vain yhden. Minä selitän aina, että Espanjassa nainen on sosiaalisesti alemmassa asemassa kuin täällä, mutta kodissa hän on herratar, niin että hän jopa säilyttää oman sukunimensä ja siirtää sen pojilleen näiden isän nimeen liitettäväksi. Varmaa on, että Espanjassa Juan Fernández y García kirjoittaa nimensä nöyremmin kuin D. Juan Fernández de Cordoba y García de Zúñiga. Olemme päätyneet tasa-arvoisuuteen tekeytymällä kaikki hidalgoiksi, siis olemalla kaikki aristokraatteja. Sen vuoksi demokratiasta puhuminen on Espanjassa pelkkää pötyä. Emme voi olla demokraatteja, sillä rakastamme liiaksi perhettämme. Tällä hetkellä elämme täydellisessä demokratiassa ja olemme todistamassa mielenkiintoista näytelmää, uuden patriisissäädyn muodostumista, poliittisen aristokratian, joka syntyy kun julkisiin tehtäviin kasaantuvat perhesiteillä toisiinsa liittyneet henkilöt. Älkäämme pauhatko vävyjä, veljenpoikia, lankoja ja serkkuja vastaan, koska tässä on pelastuksemme, tässä uudentyypisessä aristokratian taimistossa, joka tulevaisuudessa on tuottava monia kunnian päiviä isänmaalleen – tai ainakin omille perheilleen.

VI

Donde se descubre el amor de los finlandeses al progreso, y se explica la causa de este amor.

La pereza intelectual que á todos nos domina, nos induce á inventar fórmulas convencionales que nos ahorren el trabajo de estudiar á fondo las cosas. Así, para dar idea del carácter general de una nación, hay etiquetas ó muletillas muy usadas que dejan completamente satisfecha nuestra curiosidad: «ese país es refractario á la cultura;» «éste es amante del progreso;» y «aquél avanza de un modo visible por la senda de la civilización.» Con arreglo á esta fraseología, es lícito decir que Finlandia es un país que ama el progreso y avanza á galope tendido por todas las sendas que á él conducen. Ahora lo que falta saber es lo principal, es decir, lo que aquí entienden por progreso; porque si interpretaran la palabra al revés que nosotros, caminando hacia el progreso, irían á dar en donde nosotros menos pudiéramos figurarnos.

La idea corriente hoy por hoy sobre el progreso es, por desgracia, demasiado material: no se da apenas importancia á lo que es en cada pueblo la vida de familia, las relaciones amorosas, el trato entre amigos, la unión de las diversas clases sociales, y en particular de amos y criados; se atiende principal y casi exclusivamente á la extensión de la red de ferrocarriles, estado de las carreteras, servicios de correos, telégrafos, estadística comercial y cotización de los fondos públicos. Un pueblo cuyos valores se cotizan á la par, puede sin reparo degradarse y vivir en la corrupción más escandalosa; siempre será más culto que aquel otro cuyas cotizaciones anden entre el 70 y el 80 por 100. Como la familia existe desde el origen del mundo, y los adelantos mecánicos son cosa fresca, estamos aún en el período de la novedad, y no queremos convencernos de que los tan celebrados adelantos sólo traen servicios útiles para la vida, y que lo esencial continúa siendo la vida en sí: una vez que la familia se desorganiza, que las relaciones sociales se resquebrajan, que la vida colectiva se corrompe, el progreso material no sirve más que para cubrir las apariencias y para engañar á las gentes superficiales; es un progreso hipócrita y menguado, que sirve

VI

Jossa ilmenee suomalaisten edistyksen rakkaus ja tämä rakkaus saa selityksensä

Henkinen laiskuus, joka hallitsee meitä kaikkia, panee meidät keksimään sovinnaisia kaavoja, jotka säästävät meiltä vaivan tutkia asioita perin pohjin. Niinpä kansan yleisen luonteen ylimalkaiseksi kuvaamiseksi on olemassa etikettejä ja paljon käytettyjä iskulauseita, jotka tyydyttävät täysin tiedonhalumme: ”Tämä maa niskoittelee sivistämistä vastaan”, ”Tämä rakastaa edistystä”, ”Tuo etenee silminnähtävästi sivistyksen polulla”. Tämän fraasivaraston mukaisesti on luvallista sanoa, että Suomi on maa, joka rakastaa kehitystä ja etenee täyttä laukkaa pitkin kaikkia teitä, jotka johtavat siihen. Enää meiltä puuttuu vain tärkein, nimittäin tieto siitä, mitä täällä ymmärretään kehityksellä. Sillä jos suomalaiset tulkitsevat sanan päinvastoin kuin me, he kehitystä kohti matkatessaan saattaisivat joutua paikkaan, jota tuskin osaisimme kuvitella.

Vallitseva käsitys kehityksestä on nykyisin kovaksi onneksi melko materialistinen. Tuskin minkään kansan keskuudessa pannaan painoa perhe-elämälle, rakkaussuhteille, ystävien keskiselle seurustelulle, eri yhteiskuntaluokkien ja erikoisesti isäntien ja palvelijoiden väliselle yhteistoiminnalle, vaan pyritään pääasiallisesti ja melkein yksinomaan laajentamaan rautatieverkostoa, kohentamaan maanteiden kuntoa sekä postin, lennättimen ja kauppaan palvelevan tilastotieteen ja pörssinoteerausten levityksen tehokkuutta. Kansa, jonka arvot noteerataan pörssissä *al pari*, voi auttamatta rappeutua ja elää mitä häpeällisimmässä korruptiossa, mutta silti se on sivistyneempi kuin jokin toinen, jonka kurssi on vain 70 ja 80 prosentin välillä. Kun perhe on ollut olemassa maailman alusta, mutta mekaaniset edistysaskeleet ovat aivan äskeisiä, olemme vielä niiden uutuuden lumoissa emmekä halua uskoa, että nuo ylistetyt keksinnöt suorittavat vain hyödyllisiä palveluksia elämällemme ja että oleellista on jatkuvasti itse elämä. Kun kerran perhe hajoaa, kun sosiaaliset siteet katkeavat, kun yhteisön elämä turmeltuu, niin aineellinen edistys ei kelpaa muuhun kuin peittämään pintaa ja peittämään pinnallisia ihmisiä. Tällainen kehitys on teennäistä ja onnetonta, ja sen ainoa ansio on siinä, että se vain pitkittää

sólo para prolongar indefinidamente la existencia infructuosa, y á veces nociva, de los pueblos que á él se acogen.

En punto á progreso material, aquí en Finlandia existe cuanto puede apetecer el más descontentadizo; más que progreso, hay ensañamiento por el progreso y por muchas cosas que no lo son. Tienen, por ejemplo, la manía de rapar los jardines, y no dejan que la hierba levante una pulgada del suelo: concepción democrática mala. En cuanto un tallo verde asoma, tímido, entre dos piedras, viene una mujer con un gancho y lo arranca, como si se temiera que con el tiempo interceptara las atarjeas ó la vía pública. Y lo mismo pudiera decirse del adoquinado, del arrecifado y de los demás servicios de urbanización, A mí no me gustan estos excesos; y si por mí fuera, la hierba crecería á sus anchas hasta que le llegara la hora de agostarse, y las vías públicas tendrían muchos altibajos. En Atenas no fué conocido el entarugado, y andaban por las calles personas de más viso que las que hoy se echa uno á la cara: quizás si allí se hubieran dedicado á afeitar jardines y á adoquinar calles, hubieran desaparecido sin dejar rastro.

La psicología tiene sus misterios, y no es fácil ver así, de golpe, la influencia que en nuestro espíritu ejercen las formas exteriores que habitualmente nos rodean y nos moldean, sin que nos demos cuenta de su sorda labor. Nuestro orgullo nos hace creer que estamos sólo sometidos al influjo de los objetos en que voluntariamente fijamos nuestra atención; pero acaso sea más enérgico el influjo de lo imperceptible y de lo despreciable. Un hombre que habita en una ciudad desigual, con calles quebradas, con jardines semisalvajes, circundado por la belleza natural que la tierra da de balde, es un hombre apto (si se decide á trabajar, justo es decirlo) para la creación de obras originales: por lo menos es un hombre llano, natural, sin artificio; ese mismo hombre habita en otra ciudad muy bien entarugada, alineada, arrecifada, barrida y fregada, é insensiblemente comienza á perder los rasgos más salientes de su personalidad: comienza él también á alinearse, á recortarse, á pelarse, á afeitarse y á engomarse, en una palabra, á estropearse por fuera y por dentro, y quizás al encontrar un amigo en la calle no sepa ya saludarle familiarmente, sino haciendo varios movimientos mecánicos, y ofreciendo en vez de toda la mano, como antes se hacía, el dedo índice, que parece apuntar como cañón de revólver. Estas y otras bellezas nos trae el progreso mal entendido, y nos las trae por nuestra ignorancia, porque no vemos el enlace que las cosas entre sí, á la callada, mantienen.

Una señora finlandesa me preguntaba cierto día:—¿Es verdad que en España, cuando pasa una mujer bonita, los hombres la echan á los pies la capa y el sombrero?—Sí, señora: es verdad—contesté yo;—pero desgraciadamente

rajattomiin niiden kansojen hedelmätöntä ja toisinaan vahingollista olemassaoloa, jotka siihen turvautuvat.

Aineellisen edistyksen kannalta täällä Suomessa on paljon sellaista, mitä vaativinkin voisi pitää arvossa; enemmän kuin kehitystä on vimmaista halua kehitykseen ja moniin asioihin, jotka eivät ole kehitystä. Täällä vallitsee esimerkiksi kiihko kitkeä puutarhoja, eikä ruohon anneta nousta tuumaakaan maasta: huono demokraattinen aate. Kun vain vihreä verso nousee pelokkaana kahden kiven välistä, tulee nainen koukku kädessä ja tempaa sen pois ikään kuin pelkäisi, että se aikaa myöten valtaisi viemäriajat tai kadun. Ja samaa voitaisiin sanoa katujen nupu- tai mukulakiveyksestä ja muista kaupunkiasutuksen piirteistä. Minua eivät miellytä nämä liioittelut, ja jos asia minusta riippuisi saisi ruoho kasvaa vapaasti, kunnes tulisi heinäaika, ja kaduissa olisi paljon kuoppia. Ateenassa ei tunnettu kiveystä ja siellä kulki pitkin katuja paljon vaikuttavampia persoonallisuuksia kuin nykyisin voi kohdata. Ehkäpä he olisivat hävinneet jättämättä jälkeäkään, jos he olisivat omistautuneet parturoimaan puutarhoja ja kiveämään katuja.

Psykologialla on omat salaisuutensa eikä ole helppoa nähdä näin hetkessä sitä vaikutusta, joka meidän henkeemme on ulkonaisilla muodoilla, jotka tavallisesti ympäröivät meitä ja muovaavat meitä ilman että huomaamme niiden äänetöntä työskentelyä. Ylpeytemme saa meidät kuvittelemaan, että meihin vaikuttavat vain ne seikat, joihin kiinnitämme tahallisesti huomiota; mutta ehkä vielä tehokkaampi on huomiotta jättämämme ja halveksimamme vaikutus. Ihminen, joka asuu säännöttömästi rakennetussa kaupungissa, jossa kadut ovat mutkaisia, puutarhat puoliksi villiintyneitä ja ympäröivä luonto täynnä maan ilmaiseksi tarjoamaa luonnollista kauneutta, pystyy luomaan alkuperäisiä teoksia – mikäli päättää työskennellä, se on tietysti lisättävä. Ainakin hän on rehellinen ja luonnollinen ihminen eikä teennäinen luomuksissaan. Jos nyt tuo sama ihminen asuu toisessa kaupungissa, joka on erittäin hyvin kivetty, viivoitettu, tasoitettu, lakaistu ja pesty, hän huomaamattaan alkaa menettää persoonallisuutensa erikoisimpia piirteitä: hänkin alkaa järjestyä paikalleen riviin, karsia itsestään liikoja, kyniä itseään, ajaa partaansa, voidella ja kiillottaa itseään, sanalla sanoen tarvella itseään ulkoa ja sisältä. Ehkä hän ei enää kohdatessaan ystävän kadulla osaa tervehtiä tätä tuttavallisesti, vaan tekee erilaisia mekaanisia liikkeitä ja tarjoaa aikaisemman koko käden asemesta etusormen, joka näyttää tähtäävän kuin revolverin piippu. Tällaisia ja muita ihanoituksia tuo mukanaan väärin ymmärretty kehitys; syynä on meidän tietämättömyytemme, koska emme näe yhteyttä, joka kaikessa hiljaisuudessa vallitsee asioiden välillä.

la costumbre se va perdiendo.—¿Y cómo explica usted ese cambio? ¿Es que se vuelven ustedes más calmosos, menos enamorados y galantes?—No es eso, señora mía; es que ha decaído mucho la capa: hoy se usa con preferencia el gabán, y la nueva prenda no sirve para el caso. La capa va suelta sobre los hombros, y en menos que se piensa, en un abrir y cerrar de ojos, está extendida en el suelo: el movimiento es elegante y artístico. En cambio, el gabán es una prenda sin gracia: no hay modo de quitárselo en medio de la calle, pues parecería que se iba uno á desnudar; si se le extiende sobre el suelo, tomará mil figuras y todas ellas serán antiestéticas, y hasta sería posible que la beldad á quien se pretendía rendir homenaje tropezara y cayera por nuestra culpa. Y en cuanto al sombrero, como ahora se gasta de casco duro, al tirarlo al suelo irá botando como una pelota y se llenará de bollos y piquetes. Los españoles somos, pues, como éramos; pero el traje ha cambiado y no nos deja hacer lo que antes hacíamos.

Hechas estas salvedades, para que conste al menos que á mí los adelantos no me turban hasta el punto de cegarme y entontecerme por completo, no tengo inconveniente en reconocer las ventajas del progreso material y en guiarme por éste, como signo exterior, para descubrir el progreso efectivo de las naciones; pero tengo que separarme de nuevo de la corriente general y decir que no me bastan los hechos; que yo doy más importancia que á los hechos, á la forma en que se presentan.

Lo característico de Finlandia es el entusiasmo con que se aceptan todas las innovaciones de utilidad práctica, la rapidez y perfección con que todo el mundo se las asimila. En España tenemos ferrocarriles; pero no sólo los tenemos de mala manera, sino que en algunos casos hemos llevado nuestra mala voluntad hasta el extremo de que el tren sea derrotado por la diligencia. En nuestra provincia existe ese raro fenómeno. Aquí los ferrocarriles son del Estado finlandés, y á pesar de lo escaso de la población dan ingresos muy lucidos; en cuanto al servicio, casi compite con el alemán, que es el más perfecto de Europa.—El teléfono es aquí tan usual como los trastos de cocina; es una persona más en cualquier conversación. Muchas veces ocurre una duda que puede ser resuelta por alguien que está ausente: al minuto se tiene la respuesta, casi como si el consultado se hallara en la reunión. — No conozco ciudad donde existan, proporcionalmente al número de almas, más carruajes que en ésta: están distribuidos por toda la población y en constante movimiento; son muy ligeros y muy baratos, y los usan hasta las clases pobres.—Por el velocípedo hay verdadero delirio, y las mujeres le han aceptado como instrumento de emancipación; no se da un paso sin topar con una señorita montada en su bicicleta: si os fijáis por detrás, veréis que de esa parte del organismo que sirve,

Muuan suomalainen rouva kysyi minulta eräänä päivänä: ”Onko totta, että Espanjassa miehet heittävät maahan viittansa ja hattunsa, kun kaunis nainen kulkee ohitse?” ”Kyllä, hyvä rouva, se on totta”, vastasin, ”mutta valitettavasti tämä tapa on häviämässä.” ”Entä miten selitätte tämän muutoksen? Merkitseekö se sitä, että te muututte tynemmiksi, vähemmän rakastuneiksi ja liehritteleviksi?” ”Ei se merkitse sitä, hyvä rouva, mutta viitan käyttö on vähentynyt kovasti. Nykyisin pidetään mieluummin päällystakkia eikä tämä uusi vaatekappale sovellu tarkoitukseen. Viitta on löyhästi hartioilla ja ajatusta nopeammin, silmänräpäyksessä se on levällään maassa: hieno ja taiteellinen ele. Päällystakki sitä vastoin on epäelegantti vaatekappale, sitä ei voi mitenkään leväyttää keskelle katua, näyttäisi ihan siltä kuin aikoiisi riisuutua. Ja jos sen levittää maahan, siihen jää tuhat muhkuraa ja ne kaikki ovat epäesteettisiä; voisipa hyvin sattua, että kaunotar, jolle tahdotaan osoittaa kunnioitusta, kompastuisi ja kaatuisi meidän takiamme. Nykyisin käytetyt sombreroet taas ovat kovia kuin kypärät, jos sellaisen heittäisi maahan, näyttäisi siltä kuin pelaisi palloa ja hattu tulisi täyteen kuhmuja ja reikiä. Me espanjalaiset siis olemme entisellämme, mutta vaateparsa on muuttunut eikä salli meidän enää tehdä samoin kuin ennen.”

Tehtyäni nämä varaukset, jotta olisi varmaa, etteivät tällaiset edistysaskeleet ole ainakaan minua panneet niin pyörälle päästäni, että olisin täysin sokaistunut ja tyhmistynyt, katson tarpeelliseksi myös tunnustaa aineellisen kehityksen edut ja käyttää sitä ulkonaisena merkinä ja oppaanani todetakseni kansojen todellisen kehityksen. Mutta haluan uudelleen erottautua yleisestä virasta ja sanoa, että minulle eivät riitä pelkät saavutukset, vaan että enemmän arvoa kuin niille annan sille muodolle, jossa ne ilmenevät.

Suomelle on luonteenomaista, että kaikki käytännölliset keksinnöt hyväksytään innokkaasti, nopeasti ja perinpohjaisesti. Espanjassa meillä on rautateitä, mutta emme ainoastaan hoida niitä huonosti, vaan muutamissa tapauksissa olemme antaneet kaunallemme niin suuren vallan, että hevosdiligenssi on syrjäyttänyt junan. Omassa maakunnassamme on tapahtunut tämä harvinainen ilmiö. Täällä rautatiet kuuluvat Suomen valtiolle ja harvasta asutuksesta huolimatta ne tuottavat loistavaa voittoa; palvelussaan ne ovat miltei tasaveroiset Saksan rautateiden, Euroopan täydellisimpien, kanssa. – Puhelin on täällä melkein yhtä yleinen kuin keittovälineet, se on lisähenkilö missä tahansa keskustelussa. Monesti syntyy epätietoisuutta, jonka voi selvittää vain joku poissa oleva: hetkessä saadaan vastaus ikään kuin tiedon antanut olisi ollut samassa seurassa. – En tiedä kaupunkia, jossa olisi asukaslukuun verraten enemmän ajoneuvoja kuin täällä. Ne ovat jakautuneet koko väestön kesken ja ovat aina liikkeessä; ne ovat hyvin kevyitä ja huokeita ja

entre otras cosas, para sentarse, pende en forma humorística un cartelito, donde se lee un número, que quizás pase del cuatro mil: ese número, que es el del registro velocipédico, indica á las claras el abuso que se hace del pedal. Porque aquí no se fijan más que en el ahorro de fuerzas, y en cuanto una novedad es útil, todo el mundo la acepta en masa, sin que á nadie se le ocurra criticar ni dárselas de refractario.

Yo hice un día ciertos reparos al hecho de que una señora vieja y horriblemente voluminosa, fuese también dando tumbos en una angustiada bicicleta (por cierto que ese día sentí por primera vez algo nuevo: la compasión por un aparato mecánico), y la persona á quien me dirigía sólo me contestó: «Yo lo encuentro bien; es útil.»—Finlandia es el país de los lagos: casi todas las ciudades y pueblos del interior están unidos por vías navegables, surcadas continuamente por vapores; y no es extraño el caso de que un campesino se encargue durante una travesía de dirigir una embarcación con la seguridad de un marino practico. Y como éstos hay mil hechos curiosos que revelan la satisfacción rústica con que son aquí acogidos todos los adelantos, y la prontitud y perfección con que se los introduce en la vida vulgar y corriente.

Mas no se crea que tan ardiente amor al progreso es signo de energía espiritual; es todo lo contrario. La opinión irreflexiva ve en la actividad febril de un hombre que se pasa la vida rodando por los trenes, dando órdenes por telégrafo y por teléfono ó yendo como una centella en velocípedo, una prueba de robustez cerebral extraordinaria; cuando en realidad lo que debe de verse en todo eso es un desequilibrio orgánico: la exaltación de la fuerza muscular y la atrofia del sistema nervioso. He aquí la causa de que los pueblos meridionales sean por temperamento refractarios á las innovaciones mecánicas é incapaces de resistir el ajetreo excesivo de los novísimos medios de locomoción.

El tipo perfecto del hombre activo es el norte-americano; hoy es ya popular en Europa la idea del yankee á lo Bourget: un hombre vulgar de alma y cuerpo, poseído por la manía de reunir muchos millones; posee alguna línea de ferrocarriles, y si llega el caso alguna ciudad entera que fundó por su cuenta y riesgo ó que ganó en una jugada de Bolsa; trabaja día y noche en su bufete, con un aparato telefónico en cada oreja, el telégrafo enfrente y un exprés de propiedad particular silbando á la puerta, por si los negocios exigen de repente un viaje de cuatro ó seis mil kilómetros; y por último, el pobre hombre cae un día muerto sobre su escritorio á consecuencia de un ataque cerebral, mientras su mujer da un baile en París ó en Cannes, ó juega fuerte en Monte Carlo. Hay sin duda en estos rasgos exageraciones de tipo novelesco; mas lo novelesco difiere poco de lo real: en el estudio de Bourget,

niitä käyttävät köyhätkin väestönkerrokset. Polkupyörä on aiheuttanut suoranaisen hulluuden, ja naiset ovat omaksuneet sen ikään kuin emansipaation välineeksi. Ei voi kertaakaan lähteä kävelyllä törmäämättä pyöräilevään nuoreen naiseen. Jos katsotte takaapäin, näette, että vartalon siitä osasta, jota muun lisäksi käytetään istumiseen, riippuu humoristisesti pieni taulu, jonka numero ehkä ylittää neljä tuhatta. Tämä polkupyörien rekisterinumero ilmaisee selvästi, miten paljon liikaa täällä käytetään polkimia. Sillä täällä ei välitetä muusta kuin voimien säästämisestä, ja kunhan uutuus vain on hyödyllinen, kaikki hyväksyvät sen massana eikä kenenkään päähän pälkähdä arvostella tai hangoitella vastaan.

Tein eräänä päivänä kärkeviä huomautuksia, kun näin myös vanhan ja hirveän lihavan rouvan keikkuvan hajoamaisillaan olevan polkupyörän selässä – varmaankin tuona päivänä näin ensi kerran tämän uutuuden: tämän intohimon mekaanisiin laitteisiin. Mutta henkilö, jolle osoitin sanani, vastasi vain: ”Minusta se on aivan oikein, pyörä on hyödyllinen.” – Suomi on runsas järvinen maa. Melkein kaikkia kaupunkeja yhdistävät sisämaan väestöön vesiväylät, joita höyrylaivat kyntävät yhteen; eikä ole harvinaista, että matkan aikana joku maalainen ryhtyy ohjaamaan alusta yhtä varmasti kuin kokenut merimies. Ja näiden lisäksi on tuhansia muitakin tosiasioita, jotka paljastavat sen moukkamaisen tyydytyksen, jota täällä koetaan uusia keksintöjä omaksuttaessa, ja sen nopeuden ja perinpohjaisuuden, jota osoitetaan, kun ne otetaan jokapäiväisessä elämässä käyttöön.

Mutta ei pidä luulla, että näin kiihkeä edistyksen rakkaus on henkisen energian merkki. Asia on aivan päinvastoin. Pinnallinen mielipide näkee helposti kuumeisessa elämäntavassa, kun mies on yhtenä junamatkoilla ja antaa määräyksiään lennättimitse ja puhelimitse tai kiertää kuin vartiomies polkupyörällään, todistuksen erikoisesta aivovoimasta. Mutta itse asiassa kaikessa tässä pitäisi nähdä elimistön tasapainohäiriö: liialliseen lihasvoimaan liittyvä hermojärjestelmän kuihtuminen. Kas tässä syy siihen, että etelämaiden kansat suhtautuvat luontaisen torjuvasti mekaanisiin uutuuksiin eivätkä kykene sietämään uusimpien kulkuvälineiden vaatimaa liiallista raadantaa.

Aktiivisen ihmisen täydellinen tyyppi on pohjoisamerikkalainen, ja nykyisin on eurooppalaisilla jo selvä mielikuva Bourgeois kuvauksen tapaisesta jenkistä: sielultaan ja ruumiiltaan karkeasta miehestä, jota riivaa kiihko haalia kasaan miljoonia. Hän omistaa rautatietolinjan ja jossakin tapauksessa kokonaisen kaupungin, jonka hän on perustanut omaan laskuunsa ja omalla riskillään tai jonka hän on voittanut pörssikeinottelussa. Hän työskentelee yötä päivää toimistossaan puhelimen kuuloke kummallakin korvallaan, lennätin edessään ja oma erikoisjuna viheltämässä ovella

Outremer, aparecen figuras semejantes á la que yo he indicado en cuatro líneas, y Outremer no es un libro humorístico, aunque á ratos lo parezca.

Tan extraordinario derroche de actividad no podría prolongarse mucho tiempo si estuviera alimentado por la inteligencia: yo he visto funcionar grandes empresas comerciales, y he comprendido sin gran molestia la marcha de los negocios; y una vez dominada esta primera dificultad, he visto que todo se reduce á una rutina para la que sólo se requieren facultades de resistencia. La gente profana, que no ve más que la complicación aparente de las operaciones, piensa que el que las dirige es un hombre de genio: una vez en el secreto, se convencería de que aquel trabajo está al alcance de cualquier burro de carga. Yo encuentro un gasto mucho más grande de energía en el que crea una obra de arte; y si se quiere un ejemplo de actividad material, diré que más fortaleza física se requiere para ser matador de toros que para ser millonario al estilo yankee. No hay que ir á América para hallar hombres fuertes; para lo que hay que ir es para encontrar temperamentos que resistan la tensión pasiva á que nos condena el progreso mecánico.

A un amigo mío, lagartijista entusiasta, le oí referir una anécdota muy significativa sobre el insigne maestro cordobés. Se hablaba de lo malo y de lo bueno que tienen las profesiones y oficios, y se llegó á tocar al toreo; y alguien le preguntó á Lagartijo qué era lo que más le disgustaba de su profesión, á lo cual el interpelado, con una concisión digna de Tácito, contestó: «Er tren.»—En estas dos palabras, mejor ó peor dichas, hay más substancia psicológica que en todos los tratados de Psicología que sirven de texto en los Institutos. Un torero de raza se halla en su elemento mientras lucha, mientras su actividad libre é inteligente está enfrente del toro, y se fatiga de ir incrustado en un vagón, prueba evidente de que para resistir el traqueteo de los innumerables vehículos de nuestra época, la energía natural del temperamento es más bien un obstáculo; lo que el vulgo toma por actividad es inercia: ese hombre que va cincuenta horas en tren, no va, sino que lo llevan; él no hace más que aguantarse.

He presentado estos dos tipos de actividad para hacer ver, por medio de ejemplos conocidos, lo que son los finlandeses. El finlandés se aproxima al tipo yankee: no tiene campo de acción para ejercitarse en empresas de alto vuelo; pero en su esfera funciona como un organismo libre, adaptado á una función mecánica; es calmoso hasta un extremo desesperante, pero tiene una constancia á prueba de bomba; su entusiasmo progresista nace, propiamente hablando, de su pereza, del deseo de economizar tiempo y de molestarse lo menos posible. La primera advertencia que me hicieron á mí al llegar, cuando dí mi ropa blanca á la lavandera,

siltä varalta, että liikeasiat vaatisivat äkkiä neljän tai kuuden tuhannen kilometrin matkaa. Ja lopulta miesparka lyhyistyy jonakin päivänä kuolleena työpöytänsä ääreen aivohalvauksen saatuaan, sillä välin kun hänen vaimonsa pitää tanssiaisia Pariisissa tai Cannesissa tai pelaa uhkapeliä Monte Carllossa. Näissä piirteissä on epäilemättä romaaniin kuuluvaa liioittelua, mutta romaanimainen poikkeaa vain vähän todellisuudesta. Bourget'n kuvauksessa *Outre-mer* on samantapaisia hahmoja kuin olen tässä luonnostellut muutamalla rivillä eikä *Outre-mer* ole humoristinen kirja vaikka joskus siltä tuntuu.

Niin tavaton tehon tuhlaus ei voisi kauankaan jatkua, jos äly ruokkisi sitä. Olen nähnyt suurten kaupallisten yritysten toimintaa ja olen ilman suurtakaan vaivaa käsittänyt asioiden kulun. Ja kun vain alkuvaikeudet on voitettu, olen nähnyt kaiken rajoittuvan siihen rutiiniin, jota varallisuus- ja luottosuhteet vaativat. Tavallinen kansa, joka ei erota muuta kuin toimintojen näennäisen monimutkaisuuden, uskoo, että niitä johtava mies on nero. Mutta kun on kerran päässyt salaisuuden perille, on miltei vakuuttunut siitä, että tuollainen työ on mahdollista kenelle tahansa sitkeälle työmyyrälle. Mielestäni taideteosta luovassa mieheessä on paljon enemmän kykyä ja tarmoa, ja jos halutaan esimerkkiä ruumiillisesta työstä, niin sanoisin, että enemmän fyysisistä voimaa vaatii härkätaistelijan kuin jenkkityyppisen miljonäärin toiminta. Ei tarvitse mennä Amerikkaan tavataksaan voimakkaita miehiä; on vain löydettävä luonteita, jotka kestävät sitä passiivista jännitystä, johon teknillinen kehitys meidät pakottaa.

Erään ystäväni, innokkaan Lagartijon kannattajan, kuulin kertovan hyvin kuvaavaa juttua kuuluisasta cordobalaisesta maestrosta. Puhuttiin eri ammattien ja toimien hyvistä ja huonoista puolista ja päädyttiin härkätaisteluun. Joku kysyi silloin Lagartijolta, mikä oli tämän ammatissa epämiellyttävintä. Lagartijo vastasi nasevasti kuin Tacitus: ”Juna.” Tässä kenties vilpittömästi lausutussa sanassa on enemmän psykologista ydintä kuin kaikissa niissä psykologisissa tutkielmissa, joita luetaan oppilaitoksissa. Puhdasverinen härkätaistelija on omassa elementissään, kun hän taistelee, kun hän toimii vapaasti ja älykkäästi härän edessä, mutta hän väsyi matkustaessaan vaunuun sullottuna; ilmeinen todistus siitä, että aikakautemme lukemattomien kulkuneuvojen jyrin kestämiseen luontainen sielullinen energia on pikemminkin esteenä. Se, mitä rahvas pitää toimintana, on elottomuutta: mies, joka matkustaa viisikymmentä tuntia junassa, ei mene vaan häntä viedään; hän ei tee muuta kuin sietää.

Olen esittänyt nämä kaksi aktiivisuuden muotoa vain havainnollistaakseni tuttujen esimerkkien avulla, millaisia suomalaiset ovat. Suomalainen on lähellä

fué que tardarían en lavarla, según es costumbre, de dos á tres semanas; y como con el lavado ocurre con muchas cosas más. Aquí no quieren trabajo extraordinario ni apresuramientos; gustan de la regularidad, y dan á cada, obra su plazo marcado é inflexible. Yo hace ya muchos años que no tengo reloj, y lo suprimí después de tenerlo otra porción de años parado. En España esto sería una dificultad, y fuera de España también he caído en faltas graves por no saber nunca la hora; aquí he resuelto el problema, porque cada ciudadano es un aparato de relojería: la muchacha que enciende las estufas, las ocho; la mujer de la leche, las ocho y media; mi staederska, las nueve; el correo de la mañana, las diez; el almuerzo, las once; la joven que viene del kontor, las doce; segundo correo, la una; la chica que vuelve de sus clases, las dos; mi vecina, una joven pintora, va á comer, las tres; la doktorinna pasa en bicicleta, las cuatro. De aquí en adelante ya no se distinguen los bultos; hay un intervalo hasta las nueve, en que mi criada viene á hacerme la cama. Porque aquí, dicho sea de paso, las camas son duras como piedras y las hacen cuando se va á dormir.

jenkkityyppiä. Hänellä ei ole toimintakenttää, jossa hän voisi harjaantua suuryrityksiin, mutta omassa toimintapiirissään hän toimii kuin vapaa organismi, joka on mukautettu mekaaniseen toimintaan. Hän on tyyni aina epätoivoiseksi tekevään äärimmäisyyteen asti, mutta hänellä on pomminkestävä sitkeys. Hänen edistysintonsa johtuu suoraan sanoen laiskuudesta, halusta käyttää aikaa taloudellisesti ja nähdä niin vähän vaivaa kuin mahdollista. Ensimmäiseksi minulle sanottiin tänne tultuani, kun annoin liinavaatteeni pesijättärelle, että ne pestäisiin tavalliseen tapaan kahden tai kolmen viikon päästä. Ja samoin kuin pesussa menetellään monissa muissa asioissa. Täällä ei pidetä ylimääräisestä työstä eikä hoputuksesta vaan säännöllisyydestä; kullakin tehtävällä on määrätty ja muuttumaton sijansa. Minulla ei ole enää moneen vuoteen ollut kelloa: hylkäsin sen, kun se oli ollut pysähtyneenä toisen mokoman vuosia. Espanjassakin olisi oloni hankalaa ja Espanjan ulkopuolella olen syylistynyt raskaisiin rikkomuksiin, kun en ole koskaan tiennytkin, mitä kello on. Täällä olen ratkaissut pulman, sillä jokainen kaupunkilainen on kellolaite. Uunit sytyttävä tyttö: kello on kahdeksan, maitonainen: puoli yhdeksän; *städerska*: yhdeksän; aamuposti: kymmenen; aamiainen: yksitoista; nuori nainen, joka tulee konttorista: kaksitoista; toinen postinkanto: yksi; tyttö, joka tulee koulusta: kaksi; naapurini, nuori taiteilijatar, menee syömään: kolme; *doktorinna* ajaa ohi polkupyörällä: neljä. Tästä eteenpäin aikamäärät eivät enää erotu, vaan on tauko yhdeksään asti, jolloin palvelijattareni tulee valmistamaan vuoteeni. Sillä täällä vuoteet ovat sivumennen sanoen kovia kuin kivet ja ne pannaan yökuntoon vasta nukkumaanmenoaikaan.

VII

El corresponsal traza un inesperado y curioso paralelo entre la manteca finlandesa y los jamones de Trevélez.

En una de las innumerables revueltas estudiantiles que agitaron la vida escolar de mi tiempo, no recuerdo en cuál, en una que sería provocada, como de costumbre, por las reacciones gubernativas en vísperas de Nochebuena, se reveló, salió á luz un nuevo orador, que desde lo alto de una reja nos arengó, nos entusiasmó y nos inflamó á los incipientes revolucionarios: era el joven tribuno un prodigio en el arte de escalar rejas y de enardecer á sus semejantes. En la reunión se hallaban dos señores viejos atraídos por la curiosidad, y tengo muy presente que el uno dijo:—Ese muchacho llegará á Ministro; me lo da el corazón.—¿En qué te tundas?—repuso el otro,—porque yo creo que lo que está diciendo es una sarta de disparates.—No importa: dice disparates; pero los dice bien, y además tiene una agilidad sorprendente para encaramarse en sitios altos; repito que Ministro tenemos.

Muchas veces he recordado la profecía (que se realizará, no cabe la menor duda), y he pensado que aquel flamante tribuno tenía una cualidad muy recomendable: la de ser siquiera hombre franco. Aspiraba ó salvar el país, y lo decía para que nos enterásemos. ¡Cuán diferente es Fernández! Fernández ha publicado un tomo de poesías con el título de *Rugidos de un loco*: las ha dedicado á un personaje influyente de la situación, y ha recibido una credencial de ocho mil reales en el Ministerio de Hacienda; ya es poeta distinguido, y cuando ascienda á doce mil será poeta inspirado; si llegase á jefe de sección, sería eminente; y genial, si consiguiera el nombramiento de Consejero de Estado: aún le queda que rugir para que sea verdad tanta belleza.—Gómez es un autor dramático. Ha compuesto un drama en que figura un genio falto de recursos, y lo que es peor, enamorado de una señorita de buena casa; pero el genio lucha y logra un acta de diputado y se casa á seguida, sin dificultad; y al caer el telón, el público piensa que el genio es el mismo Gómez, y que el drama es una indirecta; y el público está en lo firme. —Pérez ha llegado á concejal. Pérez es un joven de provecho que desea ser útil á sus conciudadanos: ha estudiado á fondo todas las «cuestiones vitales» de la vida municipal, y tiene en cartera un plan completo de reformas: ocho grandes vías cruzadas, y en los cruces plazas muy

VII

Kirjeenvaihtaja havaitsee odottamattoman ja merkillisen yhtäläisyyden suomalaisen voim ja Trevélezin kinkkujen välillä

Yhdessä niistä lukemattomista opiskelijoiden mieltä minun aikamani kuohuttaneista ylioppilasmellakoista – en muista missä, ehkä jossakin hallituksen tavanmukaisesti joulun kynnyksellä toimenpiteillään provosoimassa – paljastui ja saavutti menestyksen uusi puhuja, joka korkealta ikkunaristikon varasta piti meille puhetta, innosti ja kiihotti meitä alkamaan vallankumousta. Tuolla nuorella puhujalla oli ilmiömäinen taito kiipeillä pitkin ikkunaristikoita ja saada vertaisensa kiihtymään. Väkijoukossa oli kaksi vanhaa herraa, jotka olivat tulleet mukaan uteliaisuudesta, ja muistan sangen elävästi, että toinen sanoi:

”Tästä pojasta tulee vielä ministeri, vaistoni sanoo sen.” ”Millä sinä tuota perustelet?” toinen kysyi, ”sillä minun mielestäni hänen puheensa on pelkkää typeryyttä.” ”Ei sillä ole väliä: hän sanoo tyhmyyksiä, mutta hän sanoo ne hyvin, ja sitä paitsi hänellä on hämmästyttävä taito kiivetä korkealle. Toistan, että siinä meillä on ministeri.”

Olen muistanut monta kertaa tuon ennustuksen – joka vielä toteutuu, siitä ei ole vähintäkään epäilystä – ja olen ajatellut, että tuolla loistavalla puhujalla oli yksi hyvin suositeltava ominaisuus: hän oli ainakin vilpitön. Hän pyrki vapauttamaan isänmaan ja hän sanoi sen, että mekin tietäisimme. Miten erilainen onkaan Fernández! Tämä Fernández on julkaissut runokokoelman nimeltä ”Mielipuolen karjahteluja”, hän on omistanut sen asemaltansa vaikutusvaltaiselle henkilölle ja on saanut valtakirjan kahdeksan tuhannen realin virkaan valtiovarainministeriöön. Hän on jo hieno runoilija, ja kun hänen palkkansa nousee kahteentoista tuhanteen, hänestä tulee innoittunut; jos hän pääsisi osastopäälliköksi, hän olisi etevä, ja nerokas jos hän saisi nimityksen valtioneuvokseksi: hänen pitää vain karjua, jotta kaikki tämä ihanuus toteutuisi.

Gómez taas on näytelmäkirjailija. Hän on sepittänyt draaman, jossa hän kuvaa neroa joka on köyhä ja – mikä vielä pahempaa – rakastunut ylhäiseen neitoon. Mutta nero taistelee ja saavuttaa kansanedustajan valtakirjan ja menee heti naimisiin ilman vähintäkään vaikeutta; väliverhon laskeutuessa yleisö ajattelee,

grandes con monumentos muy pequeños para que no haya estorbos, y una red de tranvías que circularán con gran rapidez. Y algunas personas respetables que conocen el pie de que cojea la humanidad en general, y Pérez en particular, piensan que á Pérez, como á Gómez, habrá que darle un acta para que vaya á desahogarse al Parlamento, porque si no es capaz de echar la ciudad abajo. Si fuéramos á multiplicar los ejemplos, tendríamos un volumen de *caracteres* como los de Labruyère: hasta tal punto nuestra sociedad abunda en tipos de nuevo cuño, forjados todos en el yunque de las necias y vulgares ambiciones. Pero no puedo olvidar un tipo que rebosa interés por los cuatro costados; un amigo y antiguo condiscípulo: González. González es un alpujarreño, de familia bien acomodada, y aspira á ser el representante de su distrito natural; ha creído descubrir la causa de los males que afligen á sus electores, y ha comenzado una campaña de propaganda enérgica; lleva pronunciados más de doscientos discursos, cuya síntesis se halla en el siguiente silogismo: «Todos nuestros males provienen de no tener medios fáciles de comunicación; para tenerlos hace falta un hombre que se mueva donde hay que moverse; pues bien: yo me ofrezco á ser ese hombre.» El argumento, como se ve, no admite réplica. Yo, sin embargo, creí que no estarían de más algunas aclaraciones, y apoyado en la antigua amistad que me une con González, le escribí la siguiente carta:

«Estimado amigo: Leo con sumo interés las noticias que da la prensa sobre tu brillante campaña política, y encuentro en ellas un buen agarradero para reanudar nuestras viejas y un tanto olvidadas relaciones. El mundo es demasiado grande, y cuando dos amigos se separan no saben cuándo ni cómo se volverán á encontrar: lo más que puede hacerse es tener confianza en la firmeza de la amistad y en el servicio de correos. Así, pues, me daré por contentísimo si esta carta que te escribo desde las cercanías del Polo Norte llega á tu poder, y te suena á consejo de amigo verdadero y desinteresado. Y ahora empieza mi cuento.

«No hallo nada que censurar en tus aficiones políticas; sé que dispones de recursos sobrados para vivir, y que sólo te espolea el pícaro deseo de colocarte en un sitio visible y en el que te sea fácil trabajar por el bien común. Tú no vas á ensuciarte, estoy seguro de ello, y eres una «fuerza sana» de nuestra política. Pero á mi ver equivocas el camino, y porque creo que te equivocas es por lo que molesto tu atención.

«Desde que llegué á este país, habré leído hasta cuatrocientos artículos referentes á la manteca; yo, que soy poco amigo de grasas, estoy, sólo de leer, empachado. Todos los días traen los periódicos algo sobre la manteca; «smoerfragan» es el epígrafe general de los trabajos que se publican sobre «la cuestión de la manteca»

että tuo nero on Gómez itse ja näytelmä on vihjaus, ja yleisö on aivan oikeassa. – Pérez on päässyt kaupunginvaltuutetuksi. Pérez on työteliäs nuori mies, joka haluaa olla hyödyksi kaupunkilaisilleen. Hän on tutkinut perusteellisesti kaikkia kunnalliselämän ”elintärkeitä kysymyksiä” ja hänellä on salkussaan täydellinen suunnitelma uudistuksista: kahdeksan toisiaan leikkaavaa valtakatua ja risteyskiin hyvin suuret aukiot ja niiden keskelle hyvin pienet muistomerkit, jotta ne eivät olisi liikenteelle esteinä, ja rataverkosto, jota raitiovaunut kiertäisivät hyvin nopeasti. Ja eräät kunnianarvoiset henkilöt, jotka tietävät, mitä jalkaa Inhimillisuus ontuu yleensä ja Pérez erityisesti, ajattelevat, että Pérezille (kuten Gómezillekin) olisi parasta antaa edustajan valtakirja, jotta hän menisi rentoutumaan parlamenttiin, sillä silloin hän ei voisi tuhota kaupunkia. Jos jatkaisimme näiden esimerkkien luettelemista, saisimme aikaan samanlaisen kokoelman *Muotokuvia* kuin La Bruyère, siinä määrin on yhteiskuntamme tulvillaan nousukastyyppisiä, jotka kaikki ovat saaneet leimansa alhaisen ja häpeällisen kunnianhimon alasimella. Mutta en voi unohtaa tyyppiä, joka uhkuu sukunsa hyvinvointia, vanhaa ystävääni ja opiskelutoveriani Gonzálezia. Hän on kotoisin Alpujarrasta ja hyvin rikkaasta perheestä ja pyrkii parlamenttiin synnyinseutunsa edustajaksi. Hän uskoo keksineensä syyn valitsijoidensa kokemuksiin vaikeuksiin ja on aloittanut pontevan propagandakampanjan. Hän on jo järjestänyt yli kaksisataa puhetilaisuutta, joiden yhteenveto sisältyy seuraavaan päätelmään: ”Kaikki vaikeutemme johtuvat siitä, ettei meillä ole hyviä kulkuyhteyksiä. Niiden hankkimiseksi puuttuu vain mies, joka pääsisi sinne minne pitää päästä. No hyvä, minä tarjoudun olemaan tuo mies.” Tämä johtopäätös ei – kuten nähdään – salli vastaväitteitä. Minä kuitenkin arvelin, että muutamat selvitykset eivät olisi pahitteeksi, ja nojautuen vanhaan ystävyteen kirjoitin Gonzálezille seuraavan kirjeen:

”Kunnioitettu ystävä. Olen erittäin kiinnostuneena lukenut lehdistä uutisia Sinun loistavasta poliittisesta kampanjastasi ja saanut niistä hyvän syyn solmia uudelleen meidän vanhat ja jo hiukan unohtuneet suhteemme. Maailma on liian suuri, ja kun kaksi ystävästä eroaa, he eivät tiedä, milloin ja miten tapaavat jälleen; ei voi muuta kuin luottaa ystävyuden lujuuteen ja postinkulkuun. Niinpä siis olisin erittäin tyytyväinen, jos saisit tämän kirjeen, jonka kirjoitan pohjoisnavan lähettyviltä ja tulkitsisit sen todellisen ja epäitsekään ystävän neuvoksi. Ja nyt aloitan tarinani.

En havaitse mitään moitittavaa Sinun poliittisissa pyrkimyksissäsi; tiedän, että Sinulla on ylen määrin varoja toimeentuloasi varten ja että Sinua kannustaa vain vallaton halu sijoittua näkyvälle paikalle, jossa Sinun olisi helppoa työskennellä kaikkien eduksi. Olen varma siitä, että et tule tahraamaan nimeäsi ja että olet terve

debe de haber redactores especiales que conozcan á fondo tan substanciosa materia, y luego hay otros epígrafes como «smoerexport,» exportación de mantecas; «smoerrnoteringar,» notas de precios del artículo; «smosrprofningarna,» ó sean ensayos y análisis, etc., etc.

»Es decir, que aquí hay una porción de personas distinguidas que se consagran principal y acaso exclusivamente al estudio de las mil cuestiones que afectan á la preparación y exportación de manteca. Después de la madera en bruto ó labrada, artículo que ocupa el primer lugar en la exportación, viene la manteca, que compite en calidad y precio con la más celebrada de Holanda ó Dinamarca; y como es necesario aumentar constantemente la exportación para adquirir otros muchos artículos indispensables para la vida, los trabajos de quienes en estos asuntos se ocupan son patrióticos y celebrados con igual título que los de la política, las ciencias ó las artes.

»Viendo lo que aquí ocurre y leyendo lo que tú dices sobre la necesidad urgente de construir carreteras en tu distrito, se me ha ocurrido pensar que tienes un medio más seguro de extender tu influencia y de conseguir el triunfo de tu candidatura. Si mal no recuerdo, tu abuelo amasó la fortuna de que tú ahora disfrutas negociando en jamones alpujarreños, en los jamones famosos y celebrados *urbi et orbi* bajo la advocación de Trevelez. ¿Por qué no reanudas tú los negocios con los medios é inteligencia que posees, y «creas una fuente de riqueza» que con el tiempo abriría ella sola sus propios caminos? Tú me dirás que antes de trabajar hacen falta medios de comunicación, y caeremos, como siempre ocurre, en el insoluble problema de qué fué lo primero: el huevo ó la gallina. Yo tengo vehementes sospechas de que lo primero fué la gallina, y de que lo primero que debe haber en tu distrito es una gran exuberancia de jamones. Si pusieras manos en el asunto, tendrías materia para no acabar nunca: 1.º, mejoramiento de la raza porcina por medio del cruce y de la alimentación apropiada: libros hay escritos sobre el particular, y tú podrías hacer observaciones y ensayos por cuenta propia y escribir un nuevo tratado; y si te sientes poeta, componer un poema épico con el título de la «Cerdada;» 2.º, preparación y conservación de jamones hasta conseguir que los de Trevelez, no sólo sean muy buenos, sino que sean los mejores del globo, y dejen tamañitos á los de Westfalia; 3.º, lanzamiento del artículo con arreglo al arte comercial moderno, para aumentar el consumo hasta donde lo permitieran los medios de producción. Hay, pues, tela cortada para rato. No creo que tengas impedimento alguno para trabajar en tan bella obra; hoy no deshonra ningún oficio, y si quedan aún algunas preocupaciones ridículas, hay que echarlas abajo con hechos contundentes. Ya sé que tú descienes

voima» politiikassamme. Mutta mielestäni erehdyt tiestä ja juuri siksi, että luulen Sinun erehtyvän, vaivaan Sinua kiinnittämään asiaan huomiotasi.

Siitä lähtien kun olen saapunut tähän maahan lienen lukenut suunnilleen neljäsataa voita käsittelevää artikkelia, ja kun olen hyvin viileä rasvojen ystävä, olen pelkästä lukemisesta ylensyönyt. Joka päivä sisältävät lehdet jotakin voita koskevaa; *smörfrågan* on tavallinen otsikko kirjoituksissa, joita julkaistaan voikysymyksestä. Ilmeisesti on erityisiä toimittajia, jotka tuntevat perusteellisesti niin tärkeän aineen. Sitten on muita otsikoita kuten *smörexport* voin viennistä, *smörnoteringar* hinnoista, *smörprovingarna* kokeista ja analyyseista jne. jne.

Tämä tarkoittaa, että Suomessa on suuri joukko arvossa pidettyjä henkilöitä, jotka omistautuvat pääasiallisesti ja ehkä yksinomaan tutkimaan niitä tuhansia kysymyksiä, jotka liittyvät voin valmistukseen ja vientiin. Pyöreän ja sahatun puutavaran jälkeen, joka on tärkein vientiartikkeli, tulee voi, joka laadultaan ja hinnaltaan kilpailee erittäin kuuluisan hollantilaisen ja tanskalaisen voin kanssa. Kun on välttämätöntä lisätä jatkuvasti sen vientiä, jotta saataisiin maahan monia muita elintärkeitä tavaroita, näissä asioissa askartelevien ponnistukset ovat isänmaallisia ja niitä juhliitaan yhtä kunnioittavasti kuin poliittisia, tieteellisiä tai taiteellisia saavutuksia.

Nähdessäni, mitä täällä tapahtuu, ja lukiessani, että Sinä sanot välttämättömäksi rakentaa maanteitä piirikuntaasi, olen johtunut ajattelemaan, että Sinulla on vielä varmempi keino laajentaa vaikutusvaltaasi ja saavuttaa voitto vaalitaistelussasi. Ellen muista väärin, isoisäsi kasasi sen rikkauden, josta Sinä nyt nautit, käymällä kauppaa alpujarralaisilla kinkkuilla, kuuluisilla ja ylistetyillä kinkkuilla, jotka kaikkialla, *urbi et orbi*, tunnettiin Trevézin nimellä. Miksi Sinä et nyt uudistaisi tuota kauppaa niillä keinoilla ja henkisillä lahjoilla, jotka Sinulla on ja loisi rikkauden lähdeksi, joka aikaa myöten itse avaisi omat tiensä? Sanot nyt ehkä, että ennen työhön ryhtymistä tarvitaan liikenneyhteyksiä, ja niin päädyimme kuten aina ratkaisemattomaan kysymykseen, kumpi oli ennen: muna vai kana. Minulla on väkeviä epäilyksiä, että ensin oli kana ja että Sinun piirikunnallasi pitää ensin olla ylenpalttisesti kinkkuja. Jos ryhtyisit asiaan, olisi Sinulla ehtymätön työala:

Sikarodun parantaminen ristisiitoksen ja sopivan ruokinnan avulla: tästä on kirjoitettu erikoisteoksia ja Sinä voisit tehdä havaintoja ja kokeita omasta puolestasi ja kirjoittaa uuden tutkielman tai – jos tuntisit itsesi runoilijaksi – sepittää eepin runoelman nimeltä Emakkola.

Kinkkujen valmistuksen ja säilönnän tehostaminen siinä määrin, että Trevézin kinkut eivät ainoastaan olisi sängen hyviä, vaan myös maailman parhaita ja jättäisivät häpeään Westfalenin kinkut.

en línea recta, según los genealogistas más autorizados, nada menos que del Conde Fernán González. Pero hoy trabajan también los aristócratas, pues en algo han de entretener el tiempo. No há mucho hice yo un viaje á Hangoe, y fuí todo el camino hablando con un noble finlandés, el barón Hisinger, dueño de una gran fábrica de instrumentos agrícolas, establecido en Bilnaes; y todas sus preguntas iban encaminadas á averiguar los derechos de importación de herramientas en España, precios, estado de nuestra industria metalúrgica, etc. La idea de mi interpelante es fabricar más barato aún que los alemanes y crear un nuevo ramo de exportación, y todo podría ser que lo consiguiera. No dejes de contestarme, diciéndome con franqueza qué te parece mi consejo, y cuenta siempre con la buena amistad de tu antiguo condiscípulo y amigo invariable, etc., etc.»

A esta carta mía contestó á vuelta de correo mi amigo con otra, que copio á la letra, no sin sentir cierto escozorcillo por el abuso de confianza que á sabiendas cometo:

«Mi muy estimado amigo: Ante todo un millón de gracias por tu carta, que me ha llenado de satisfacción. Al cabo de cinco años de silencio, lo que yo menos podía esperarme era una carta tuya, y una carta escrita desde donde la escribes. ¿Cómo podía yo figurarme que te acordaras aún de mí, y que estuvieras tan al tanto de las idas y venidas de este pequeño átomo social? Te repito que tu carta ha sido para mí una verdadera sorpresa.

»En efecto, amigo mío: me picó la moscarda política, y más que por vanidad, como supones, por compromiso, ando en estos belenes, de los que acaso salga con las manos en la cabeza. La verdad es que me aburría sin hacer nada, y que ahora por lo menos me distraigo; la política, cuando se le toma el gusto, tiene grandes atractivos, que compensan ampliamente los disgustos y quebrantos que proporciona.

»Pero aun así y todo, dichoso tú que huyes como un filósofo de estas miserias humanas, y que no te tomas ni el trabajo de comprenderlas. Y digo esto, porque tu carta revela un desconocimiento tal de lo que es nuestra nación, que parece que escribes, no ya desde Finlandia, sino desde la luna. Si yo siguiera tus consejos, no sería flojo el regocijo que daría á mis adversarios; hoy me ponen reparos, porque mi fortuna viene del negocio que á tí te entusiasma: si yo reanudara la tradición familiar, me llamarían el Marqués de los Jamones y habría concluido mi vida política. Hay dos ó tres negocios que están de moda y en los que se puede trabajar sin peligro: por ejemplo, la fabricación de azúcar. Cuando se habla de un ingenio, el público se figura algo muy grande, en que el amo es como un reyezuelo ó un señor á la antigua; se recuerda que en los ingenios había antes esclavos á quienes apalea, y la imaginación,

Tavaran markkinointi nykyaikaisen kaupallisen taiteen avulla kulutuksen lisäämiseksi niin pitkälle kuin tuotantovälineet vain sallivat.

Siinä on suunnitelma heti valmiina. En usko, että Sinulla olisi mitään vaikeuksia niin sievässä yrityksessä; nykyisin ei tuota häpeää minkäänlainen toimi, ja jos ehkä olisikin jäljellä naurettavia ennakkoluuloja, ne voi murskata musertavilla tosiasioilla. Tiedänhän, että Sinä polveudut pätevimpien sukututkijoiden mukaan suoraan alenevassa linjassa itsestään Kastilian kreivistä Fernán Gonzálezista. Mutta nykyisinhän työskentelevät myös aristokraatit, koska jollakin tavalla on kulutettava aikaa. Jonkin aikaa sitten kävin Hangossa ja keskustelin koko matkan ajan suomalaisen ylimyksen, vapaaherra Hisingerin, kanssa. Hän on Bilnäsin suuren maanviljelyskonetehtaan omistaja ja kaikkien hänen kysymystensä tarkoituksena oli saada tietoja Espanjan rautatavaroiden tuontia koskevista laeista, hinnoista, meidän metalliteollisuutemme tilasta ja muusta sellaisesta. Haastattelijana suunnitelmiana oli valmistaa tuotteensa vielä huokeammalla kuin saksalaiset ja luoda uusi viennin haara ja kaikesta päättäen hän onnistuukin. – Älä vain jätä vastaamatta, ja sano minulle suoraan, miltä Sinusta näyttää tämä minun neuvoni. Luota aina entisen opiskelutoverisi ja muuttumattoman ystäväsi vilpittömään tunteeseen”, jne. jne.

Tähän minun kirjeeseeni vastasi ystäväni paluupostissa toisella, jonka kopioin tähän tarkalleen, joskin tuntien tiettyä kihelmöintiä käyttäessäni tietien tahtoen väärin hänen luottamustaan:

”Sangen kunnioitettu ystäväni. Ennen kaikkea tuhansia kiitoksia kirjeestäsi, jonka olen ottanut vastaan suureksi tyydytyksekseni. Viiden vuoden hiljaisuuden jälkeen oli Sinun kirjeesi yllätys, jota kaikkein vähiten saatoin odottaa, saati vielä sieltä mistä kirjoitat. Kuinka olisin voinut kuvitellakaan, että Sinä muistaisit vielä minua ja että olisit niin hyvin tämän pienen yhteiskunta-atomin tilanteen tasalla? Vakuutan toistamiseen, että kirjeesi on tullut minulle täydellisenä yllätyksenä.

Todellakin, hyvä ystävä, minua on pistänyt politiikan raatokärpänen, ja enemmän kuin turhamaisuudesta, kuten sinä oletat, olen velvollisuuden pakosta joutunut näihin sotkuihin, joista ehkä saan vielä lähteä häntä koipien välissä. Totuus on se, että ikävystyin jouten ollessani ja nyt minulla on ainakin ajanvietettä. Poliitikalla, kun pääsee sen makuun, on oma erikoinen viehätyksensä, joka korvaa runsaasti sen aiheuttamat vaivat ja ikävyydet.

Mutta siitä huolimatta: onnellinen olet Sinä, joka filosofina pakenet tätä inhimillistä viheliäisyyttä etkä näe edes vaivaa ymmärtää sitä. Sanon näin, koska kirjeesi paljastaa sellaista tietämättömyyttä kansamme luonteesta, ettet näytä kirjoittaneen sitä vain Suomesta, vaan suorastaan kuusta saakka. Jos seuraisin Sinun

recogiendo éstos y otros detalles, forma su caramillo y encubre la parte vulgar que puede haber en ese género de industria. Pero en la de jamones no hemos dado aún un paso y todo el que la toque se ensucia.

»Yo no quiero aumentar mi caudal: quiero vivir sin preocupaciones; y para no estar completamente ocioso, me he metido en la política.

Y como hay necesidad de hablar, hablo sobre el tema que más interesa ahora, sobre los medios de comunicación. El tema es inagotable, y una vez que se le domina se pueden improvisar bellos discursos, en que se habla de las carreteras como lazos de unión entre los hombres, como red de arterias y venas por donde circular la riqueza, es decir, la sangre de los pueblos. Esto gusta y á esto hay que atenerse.

»Quizás en el fondo tú llevas la razón; pero en mi distrito soy yo quien está en lo firme. Esto no es Finlandia, y yo creo que es mejor que Finlandia; porque aquí queda aún fantasía, y no estamos aún subyugados por el materialismo ni por el utilitarismo. Por lo demás, yo te aseguro, con la congruente reserva, que si salgo adelante con mis planes, no he de hacer nada para que construyan vías de comunicación: hay que ir dando largas y dejando el trabajo á los que vengan detrás, porque las gentes nunca están satisfechas, y si se les da lo que ahora piden, no tardaran en pedir algo nuevo.

«Dispénsame la excesiva franqueza con que te hablo; examina con imparcialidad mis razonamientos, y creo que comprenderás el error en que te hallas; y que esto no sea ocasión para que se interrumpan de nuevo nuestras relaciones, que desearía estrechar con una correspondencia continuada y frecuente, tu amigo, etc.»

Después de leer esta carta he pensado: «González es un pícaro; pero Gonzalez lleva toda la razón.»

neuvojasi, ei totisestikaan olisi vähäinen se riemu, jonka tuottaisin vastustajilleni. Jo nyt minua moititaan siitä, että omaisuuteni on peräisin kaupasta; jos uudistaisin tämän perheperinteen, sanottaisiin minua Kinkkumarkiisiksi ja poliittinen urani olisi lopussa. On vain kaksi tai kolme liikealan haaraa, joilla voi vaaratta toimia, esimerkiksi sokerin tuotanto. Kun puhutaan sokeritehtaasta, kuvittelee yleisö jotakin hyvin suurellista, missä omistaja on kuin pikkukuningas tai entisajan valtaherra. Muistetaan, että tehtaissa oli ennen orjia, joita sai ruoskia, ja niin mielikuvitus kooten nämä ja muut samantapaiset yksityiskohdat muodostaa oman sekamelskansa ja peittää siihen sen epähienon puolen, joka saattaa ilmetä tämänkin alan teollisuudessa. Mutta kinkkujen tuotannossa emme ole vielä edistyneet askeltakaan, ja jokainen siihen kajoava likaa itsensä.

Minä en halua lisätä omaisuuttani, vaan haluan elää ilman liikehuolia, ja vain etten olisi aivan joutilas olen ryhtynyt politiikkaan. Ja kun siinä on pakko puhua, puhun nyt eniten kiinnostavasta aiheesta: liikenneyhteyksistä. Aihe on ehtymätön, ja kun sen kerran hallitsee, niin siitä voi improvisoida kauniita puheita, joissa tiet kuvataan ihmisten väliseksi yhdyssiteiksi, valtimoiden ja laskimoiden verkostoksi, jossa rikkaus virtaa, nimittäin kansojen veri. Se miellyttää ja siinä on pysyttävä.

Ehkä Sinä pohjimmalta olet oikeassa, mutta omassa vaalipiirissäni minulla on jalat maassa. Tämä ei ole Suomea ja uskoakseni maamme on parempi kuin Suomi, sillä täällä on vielä jäljellä mielikuvitusta emmekä vielä elä materialismin ja utilitarismin ikeessä. Muuten vakuutan Sinulle asiaankuuluvan luottamuksellisesti, että jos pääsen suunnitelmieni eteenpäin, en tee mitään liikenneyhteyksien rakentamiseksi; on vitkasteltava ja jätettävä työnteko jäljessä tuleville, sillä ihmiset eivät ole koskaan tyytyväisiä, ja jos heille antaa, mitä he nyt pyytävät, he eivät viivyttele pyytäänsä jotakin uutta.

Suo anteeksi, että puhun Sinulle kovin suoraan, mutta jos tutkit puolueettomasti perusteitani, uskon Sinun käsittävän erehtyneesi. Mutta älköön tämä aiheuttako uutta yhteyden katkeamista suhteissamme, joiden haluaisin muodostuvan yhä läheisemmiksi, samoin kuin kirjeenvaihdonkin jatkuvaksi ja vilkkaaksi. Ystäväsi joka”, jne.

Luettuani tämän kirjeen ajattelin: ”González on lurjus – mutta hän on aivan oikeassa.”

VIII

Diversos estados sociales de la mujer: solteras, casadas, viudas y divorciadas.

Cuando se escribe sobre cualquier país, basta de ordinario hablar del hombre. El hombre es el sér humano en general, varón y hembra, y lo que de él se dice se aplica á los dos sexos. Aquí en Finlandia la regla no es estrictamente aplicable, porque la hembra ha sacado los pies del plato. La «*kvinna*,» la mujer, es pájaro de cuenta: tiene su personalidad propia y bien marcada, y merece un estudio psicológico aparte. Voy, pues, á escribir varias cartas sobre la mujer, estudiándola de fuera adentro, y principio mi tarea por lo que es más exterior: por el estado social. Hablaré de las solteras, de las casadas, de las viudas y de las divorciadas; de las monjas no puedo hablar, porque no las hay.

El tipo más curioso de la mujer es la soltera que vive sola. La que vive con su familia es poco más ó menos como en todas partes, sólo que aquí tiene una libertad de movimientos extraordinaria. Desde pequeños, los muchachos y las muchachas estudian juntos en la escuela y van y vienen en pandilla; y esta unión, esta intimidad se prolonga durante los estudios secundarios, que forman la educación corriente de la mujer, y los facultativos ó universitarios, seguidos también por gran número de señoritas. La mujer ve en el hombre un compañero de estudios, un camarada, un amigo, con el que se puede tratar como una amiga, salvo en los casos en que la amistad se transforma en sentimiento más íntimo, en «*kaerlek*» ó amor. Más este amor no es chispazo divino ni un arrebató frenético: es una amistad más tierna y cariñosa. La palabra *kaerlek* se compone de *kaer*, que se pronuncia *cher*, y significa en francés «querido,» y de *lek*, que quiere decir «juego;» así, pues, *kaerlek* no es más que un «juego de afectos,» una broma sin consecuencias. Hay mujeres que se caen; pero se caen porque quieren, después de pensarlo muy despacio: la cabeza esta siempre despejada, y el corazón funciona como un cronómetro. Sólo un Hércules podría acometer el trabajo de trastornar la brújula de una mujer finlandesa.

Aunque aquí la mujer no es tan libre como en Rusia, no faltan señoritas que comprendan, al menos teóricamente, las ventajas de la unión libre; pero si se decidieran á cometer una tontería, la cometerían intelectualmente. La frescura del temperamento, apoyada por la instrucción, salva á estas mujeres de la caída pasional;

VIII

Nainen yhteiskunnassa – naimattomana, naineena, leskenä ja eronneena

Kun jotakin maata kuvataan, riittää yleensä miehestä puhuminen. Meidän kielessämme mies on samalla ihminen yleensä ja hänestä sanottu soveltuu molempiin sukupuoliin. Täällä Suomessa tuo sääntö ei ehdottomasti pidä paikkaansa, sillä nainen on alkanut ottaa erinäisiä vapauksia. Nainen, *kinna*, on viekas olento, jota on kohdeltava varoen: hänellä on oma ja selvästi eroava persoonallisuutensa, joka ansaitsee erityisen psykologisen tutkimuksen. Tulen sen vuoksi kirjoittamaan useita kirjeitä naisesta tutkien häntä ulkoa ja sisältä, ja aloitan ulkonaisimmasta, yhteiskunnallisesta asemasta. Tulen kertomaan naimattomista naisista, aviovaimoista, leskistä ja eronneista. Nunnista en voi puhua, koska heitä ei täällä ole.

Merkillisin naistyyppi on naimaton nainen, joka asuu yksin. Perheessä asuvat ovat enemmän tai vähemmän samanlaisia kuin muuallakin, paitsi että heillä on täällä poikkeuksellinen liikkumisvapaus. Pienestä pitäen pojat ja tytöt käyvät yhdessä koulua ja liikkuvat samoissa joukoissa ja tämä yhdessäolo, tämä tuttavallisuus jatkuu oppikoulussa, joka kuuluu tavanmukaiseen naissivistykseen, ja korkeakouluissa tai yliopistoissa, joissa niissäkin opiskelee paljon nuoria naisia. Nainen näkee miehessä opiskelukumppanin, toverin, ystävän, jonka kanssa voi seurustella kuin ystävättären kanssa, paitsi niissä tapauksissa, jolloin ystävyys muuttuu läheisemmäksi tunteeksi, jonka nimitys on *kärlek*, rakkaus. Mutta tämä rakkaus ei ole jumalaista hehkua eikä mieletöntä huumausta, vaan mitä hellintä ja lempeintä ystävyyttä. Sana *kärlek* koostuu osista *kär*, joka merkitsee ”rakas”, ja *lek*, joka merkitsee ”leikki”, joten *kärlek* siis ei ole muuta kuin ”tunteiden leikkiä” ilman vakavaa tarkoitusta ja jälkiseurauksia. On naisia, jotka lankeavat, mutta he lankeavat, koska haluavat langeta, ja he ovat harkinneet asiaa verkkaisesti: heidän päänsä on aina kirkas ja sydän toimii kuin kronometri. Vain Herkules voisi yrittää panna sekaisin suomalaisen naisen kompassin.

Vaikkakaan nainen ei täällä ole niin vapaa kuin Venäjällä, ei ole puutetta naisista, jotka ymmärtävät – ainakin teoreettisesti – vapaan suhteen tarjoamat edut. Mutta jos he päättävät tehdä tyhmyyden, he tekevät sen älyllisesti. Temperamentin viileys, jota opetus on vielä tukenut, pelastaa nämä naiset lankeamasta intohimon valtaan, niin että heidän viettelemisekseen ei ole käytettävänä muuta keinoa kuin tieteellinen

de suerte que para engañarlas no queda más camino abierto que el de la propaganda científica. Don Juan tiene que convertirse aquí en maestro de escuela, porque Doña Inés está cargada de diplomas; en vez de declamar tiradas de versos apasionados, tiene que discutir como un sofista. Para comprender la concepción amorosa de este país, basta ver en los escaparates de las librerías las colecciones de estampas que están de muestra: muchas son de las que en España se venden de ocultos; lo que para nosotros es obsceno y peligroso, porque forma parte de las costumbres—de las malas costumbres,—aquí es inofensivo, porque dista mucho de la realidad. Una joven que ve una mujer desnuda en actitud escabrosa, cree que aquello es mitológico y se queda tan tranquila como si viera la Venus de Milo. A una señorita, conocida mía, muy aficionada á la literatura francesa, le dí yo una vez varios periódicos y revistas, advirtiéndole que faltaba un número de cierta revista parisiense en el que venía una escena, no ya indecente, sino hasta sucia.—Eso no importa—me contestó la froeken, un tanto picada por el acto de tutela que yo pretendía ejercer:—no tenga usted reparo en dármelo. Yo miro esas cosas desde un punto de vista artístico.

La mujer finlandesa sabe usar de su libertad. Como en España los padres dejan ir á sus hijos á estudiar á las capitales donde pueden seguir la carrera que se ha elegido, aquí se deja también ir á las hijas. Hay muchas señoritas que viven solas como los hombres: unas vienen á estudiar ó á pretender empleos; otras trabajan en oficinas públicas ó privadas; dan lecciones de idiomas, de música, de pintura. Tienen sus amigos y dan pequeñas reuniones en las horas libres de trabajo ó en los días de fiesta. No hay inconveniente en que una joven vaya á casa de un hombre soltero á dar lecciones ó á tomarlas, ni en que á su vez invite á un amigo á tomar una taza de te y á charlar un rato. El público no murmura mientras no hay actos «exteriores» que dan á entender que se han perdido los estribos. Dentro de su casa cada cual hace lo que quiere: una mujer que da lecciones de idiomas no es más que una «spraklaerarinna,» y si sus discípulos aprenden ó no aprenden, á nadie le interesa saberlo. La ley no puede hacer más que prohibir la aglomeración de señoritas solas en una casa cuando no se va por buen camino; no está permitido que vivan juntas más de dos.

De estas mujeres sueltas, algunas se encariñan con la vida libre y sacuden el yugo masculino: comienzan por hablar mal de los hombres; luego compran una bicicleta, y, por último, se cortan el pelo. Hay emancipadas palomas, de esas que pudiéramos llamar «feas definitivas» que cuando se cortan el pelo quisieran cortarse hasta el cráneo; pero las demás, las que tienen algún agarradero, no pierden nunca la esperanza, y se dejarían crecer la cabellera si alguien con interés y cariño

propaganda. Don Juanin pitää täällä muuttua koulun opettajaksi, sillä doña Ineksellä on tukku päästötodistuksia, ja sen sijaan että lausuisi intohimoisia säkeitä don Juanin pitää väitellä sofistin tavoin. Tämän maan rakkauskäsityksen ymmärtämiseksi riittää, että katselee kirjakauppojen näytekaapeissa olevia painotuotteita. Monia noista lehdistä myydään Espanjassa salaa, mutta mikä meillä on rivoa ja vaarallista, koska se kuuluu tapoihin – huonoihin tapoihin –, on täällä harmitonta, koska se poikkeaa paljon todellisuudesta. Nuori nainen, joka näkee rivoon asentoon kuvatun alastoman naisen, luulee sen olevan mytologiaa ja pysyy yhtä rauhallisena kuin jos näkisi Milon Venuksen. Annoin kerran tuntemalleni naimattomalle naiselle, joka harrasti innokkaasti Ranskan kirjallisuutta, muutamia sanoma- ja aikakauslehtiä huomauttaen, että yksi tietyn pariisilaisen lehden numero puuttui, koska siinä oli kuvattu kohtaus, joka ei ollut enää sopimaton vaan suorastaan siivoton.

”Ei se merkitse mitään”, *fröken* vastasi vähän närkästyneenä holhouksesta, jota pyrin harjoittamaan. ”Älkää pelätkö antaa sitä minulle. Minä katson sellaisia asioita taiteen kannalta.”

Suomalainen nainen osaa käyttää vapauttaan. Samalla tapaa kuin Espanjassa vanhemmat antavat poikiensa mennä opiskelemaan suuriin kaupunkeihin, joissa nämä voivat valmistua ja jatkaa valitsemaansa uraa, annetaan täällä lähteä tytärtenkin. On paljon nuoria naisia, jotka asuvat yksin kuten miehet. Toiset tulevat opiskelemaan tai pyrkimään työhön, toiset ovat toimissa virastoissa tai konttoreissa, antavat tunteja kielissä, musiikissa tai maalauksessa. Heillä on omat miesystävänsä ja he pitävät pieniä kutsuja vapaa-aikoinaan tai juhlapäivinä. Ei ole sopimatonta, että nuori nainen menee poikamiehen asuntoon antamaan tai saamaan tunteja tai että hän kutsuu luokseen jonkun ystävänsä juomaan kupin teetä ja juttelemaan vähäksi aikaa. Ihmiset eivät panettele, koska ei ole ulkonaisia todisteita, jotka osoittaisivat, että nuori nainen olisi menettänyt malttinsa. Asunnossaan jokainen saa tehdä mitä haluaa. Kielitunteja antava nainen ei ole muuta kuin *språklävarinna*, ja oppivatko hänen oppilaansa vai eivät, sen tietäminen ei kiinnosta ketään. Laki ei voi tehdä muuta kuin estää nuoria naisia kokoontumasta taloon, jossa vietetään huonoa elämää; yhdessä ei saa asua useampia kuin kaksi.

Näistä yksinäisistä naisista jotkut nauttivat vapaasta elämästä ja välttävät miehen iestä. He aloittavat puhumalla pahaa miehistä, sitten he ostavat polkupyörän ja lopulta leikkauttavat tukkansa lyhyeksi. On emansipoituja kanoja, sitä lajia, jota voisimme sanoa ”toivottoman rumaksi” ja joka tukkaansa leikatessaan haluaa leikata sen pääkuorta myöten. Mutta ne, joilla on jonkinlainen kiinnekohta, eivät menetä koskaan toivoaan ja antaisivat hiustensa kasvaa, jos vain joku kehottaisi heitä

se lo aconsejara. Hasta he creído notar que las mujeres que se dedican á trabajos más vulgares tienen mayor propensión á la vida sentimental: el prosaísmo de sus ocupaciones les quita la gracia y delicadeza de la expresión; pero debajo de apariencias adustas, masculinas, se conserva la idea madre, la idea constitutiva de la naturaleza de la mujer: la de rendirse y someterse, de mejor ó peor gana, á la autoridad natural del hombre.

Lo más extraño, dada la libertad de las costumbres, es la importancia que aquí tiene el noviazgo ó prometimiento. Un hombre y una mujer pueden conocerse á fondo, tratándose como amigos íntimos, mucho mejor que en España los novios cuyas relaciones están sujetas á mil cortapisas; y sin embargo, no se dan por satisfechos: necesitan verse aún más de cerca, y de amigos pasan á «foerlofvade.» Con este título en los periódicos suecos, y con el de «kihloissa» en los finlandeses, hay en primera plana una sección donde los novios publican juntos sus nombres.

El «foerlofning» se reduce al cambio de anillos, y no crea ninguna obligación: hay señorita que ha tenido tres ó cuatro; pero influye en las relaciones sociales, pues los novios pueden ir solos por todas partes, viajar juntos y permitirse alguna que otra expansión inocente. La joven que antes saludaba con un duro apretón de manos, puede suavizar un poco el movimiento y manifestar su ternura arreglándole la corbata á su amante, ó limpiándole las pelusas del gabán. La moralidad no padece, porque el noviazgo es un período de prueba para la mujer, y ésta sabe que en el juego le va el casorio.

Cuando los novios se han hartado de jugar (no se olvide que aquí el amor es un juego), se pasa á mayores y viene el casamiento, que se anuncia también en la sección de «Vigde» en sueco, y «Vihity» en finlandés, poniendo, como en la de «Foerlofvade,» el nombre de la mujer y el del marido, y además la iglesia en que ha tenido lugar la ceremonia. Entonces empieza la mujer á funcionar en su papel propio, pero sin cambiar tan bruscamente de vida como la mujer española. En general la mujer casada es aquí muy callejera, porque tiene el hábito adquirido en el período de soltería; mas aparte de este punto flaco y de que algunas señoras no se avienen al régimen autoritario, la mujer casada es excelente, continúa trabajando en labores que pueden hacerse en casa (esto aun en las familias de buena posición) y es un auxiliar del marido; es experimentada é instruida como el hombre, y está unida con él, no sólo por el afecto ó por los intereses domésticos, sino por la comunidad intelectual.

Yo comprendo las ventajas de la familia intelectual á estilo finlandés, y prefiero la familia sentimental á la española. En España, un hombre de ciencia ó de arte encuentra con dificultad una mujer que se interese por sus trabajos: tiene que

innokkaasti ja lempeästi. Vieläpä olen ollut huomaavinani, että niillä naisilla, jotka tekevät arkisinta työtä, on eniten taipumusta tunne-elämään. Heidän askareidensa proosallisuus riistää heiltä ilmaisen hienouden ja herkkyyden, mutta äreän, maskuliinisen ulkokuoren alla säilyy äitiys, naisen luonnon perustaipumus: antautua ja alistua miehen luontaiseen käskyvaltaan joko kernaasti tai vastahakoisesti.

Kaikkein kummallisinta täällä on – tapojen vapauden vuoksi – kihlaukselle annettu suuri merkitys. Mies ja nainen voivat tuntea toisensa perin pohjin seurusteltuaan kuten läheisimmät ystävät, paljon paremmin kuin Espanjassa kihlapari, jonka suhteet ovat tuhansien rajoitusten alaisia, mutta kuitenkin he eivät ole tyytyväisiä: heidän on nähtävä toisensa vielä lähempää ja ystävästä tulee nyt *förlovade*. Tämä on otsikkona osastolle, joka ruotsalaisissa ja suomalaisissa (vastaava otsake kuuluu nyt ”kihloissa”) sanomalehdissä on etusivulla ja jossa kihlautuneet julkaisevat yhdessä nimensä.

Tämä *förlovning* rajoittuu sormusten vaihtoon eikä velvoita mihinkään – täällä on nuori nainen, jolla on sormuksia ollut kolme tai neljä. Mutta kihlaus vaikuttaa sosiaaliseen asemaan, sillä kihlautuneet voivat mennä yksin kaikkialle, matkustaa yhdessä ja sallia itselleen yksiiä ja toisia viattomia vapauksia. Nuori nainen, joka ennen tervehti kovalla kädenpuristuksella, voi pehmentää vähän otettaan ja ilmaista hellyyttään järjestelemällä sulhasensa solmiota tai nyppimällä nukkaa hänen päällystakistaan. Siveys ei kärsi vahinkoa, sillä kihlaus on naiselle koeaikaa ja hän tietää, että leikistä voi seurata avioliitto.

Kun kihlautuneet ovat kyllästyneet leikkimään – ei pidä unohtaa, että rakkaus on täällä leikkiä –, he rupeavat täysi-ikäisiksi ja seuraa avioliitto, josta myös ilmoitetaan: osastossa *Vigde* ruotsiksi ja osastossa ”Vihitty” suomeksi, ja ilmoitukseen merkitään niin kuin kihlauksen tapahduttua vaimon ja miehen nimi ja lisäksi kirkko, jossa seremonia on suoritettu. Sitten alkaa vaimo toimia varsinaisessa osassaan, mutta hän ei muuta elämäntapaansa niin äkkiä kuin espanjalainen nainen. Yleensä nainut nainen on täällä oikea kylänluuta, sillä hän säilyttää naimattomana omaksumansa tavan. Mutta huolimatta tästä heikkoudesta ja siitä, että jotkut rouvat eivät sopeudu miehen määräsvaltaan, nainut nainen on erinomainen ja työskentelee jatkuvasti tehtävissä, jotka voi suorittaa kotona – näin myös varakkaisissa perheissä –, ja on miehensä apuna. Vaimohan on saanut koulutusta ja kokemusta samoin kuin mies ja heitä yhdistävät kiintymyksen ja kotiasioiden lisäksi myös yhteiset henkiset harrastukset.

Minä ymmärrän suomalaistyyllisen intellektuellin perheen edut, mutta pidän parempana tunnepohjaista perheyhteisöä espanjalaistapaan. Espanjassa tiedemies

pensar solo; pero el pensar no es toda la vida. Hay muchos hombres que no piensan casi nunca; y de los que piensan, hay también muchos que lo hacen de tarde en tarde: así, pues, lo intelectual en la mujer es secundario, si se atiende al papel que ésta representa en la vida del hombre. Muy bello sería que la mujer, sin abandonar sus naturales funciones, se instruyera con discreción; pero si ha de instruirse con miras emancipadoras ó revolucionarias, preferible es que no salga de la cocina. La mujer finlandesa no está conforme aún con su situación: envidia á la rusa y á la norteamericana, y cree que á fuerza de estudios ha de lograr nivelarse con el hombre; mas al casarse, y á veces antes, nota que la tiranía no viene del hombre, sino de la naturaleza femenina, y particularmente de la maternidad, y procura descargarse de este fatigoso deber. Hay quien cree que á las señoras inteligentes se les seca la matriz: yo opino que lo que se les seca es la voluntad. En cuanto una mujer adquiere conciencia exacta de sus obligaciones, y obra, no por instinto, sino por reflexión y cálculo, se insubordina contra su propia naturaleza, donde está la causa de sus penalidades, y se convierte en un hombre estrecho de hombros y corto de piernas, en una calamidad estética y social.

Aunque aquí se nota á las claras que los duros trabajos de la generación corren principalmente á cargo de las clases pobres y de los campesinos, no se ha llegado todavía al ideal moderno. Y las señoras sabias y multilingües se resignan, bien que con marcado disgusto, á ser madres de familia. El nacimiento de un nuevo sér es aquí algo más importante que en España, y se anuncia también en la prensa como todos los actos de la vida familiar. No es necesario conocer á un periodista para que el público se entere del fausto acontecimiento, pues en la primera plana de los periódicos hay una sección de «Foedde» ó «Syntyntit,» donde los padres dan cuenta del aumento de familia en los términos entusiastas con que aquí se hace todo. La forma más seria es poner en letras muy grandes: «En dotter» ó «En gosse,» y debajo los nombres de la madre y del padre y la fecha y localidad, pues se anuncia el hecho donde quiera que los padres tienen amigos y quieren hacer público su regocijo. Ordinariamente el lugar de «dotter» ó hija se pone algo más expresivo, por ejemplo: «En frisk flicka,» «En rask flicka,»—una robusta niña;—«En naett toes,»—una linda muchacha,—y si es en finlandés, «Reipas Tyttö;» y en vez de «gosse» ó niño, «En rask gosse,» «En duktig gosse» ó «Reipas Poika» y otros semejantes. Este y otros mil rasgos existen aquí, que revelan cierto candor y naturalidad propios de pueblos primitivos, en pugna con los refinamientos de una cultura algo artificiosa.

Un hecho que me llamó la atención á poco de estar aquí, fué la abundancia de mujeres viudas. Como el estado de viudez es en cierto modo el estado ideal para una

tai taiteilija tuskin löytää vaimoa, joka olisi kiinnostunut hänen työstään. Miehen on ajateltava yksin, mutta ajatteleminen ei ole koko elämä. On paljon ihmisiä, jotka eivät ajattele juuri milloinkaan, ja ajattelevistakin moni ajattelee vain silloin tällöin. Niinpä naisen älyllinen puoli on toisarvoinen seikka, jos hän kilpailee siinä piirissä, jota mies elämässä edustaa. Olisi hyvin kaunista, jos nainen luontaisia tehtäviään jättämättä sivistäisi tahdikkaasti itseään, mutta jos hänen on opiskeltava emansipaatio- tai vallankumoustarkoituksessa, on parempi, ettei hän astu keittiönsä ulkopuolelle. Suomalainen nainen ei ole vielä tyytyväinen asemaansa, vaan kadehtii venäläistä ja pohjoisamerikkalaista naista ja uskoo, että opiskelun avulla hän onnistuu pääsemään miehen tasolle. Mutta naimisiin mennessään ja joskus aikaisemminkin hän huomaa, että tyrannia ei johdu miehestä vaan naisen luonnosta ja erikoisesti äitiedestä, ja pyrkii vapautumaan tästä vaivalloisesta velvollisuudesta. On niitä, jotka uskovat, että älyllisten rouvien kohtu kuihtuu; minä arvelen, että heiltä kuihtuu vain tahto. Kun nainen saavuttaa täyden tietoisuuden velvollisuuksistaan eikä enää työskentele vaistonvaraisesti vaan harkiten ja laskelmoiden, hän niskoittelee omaa luontoaan vastaan, joka on hänen vaivojensa alkusyy, ja muuttuu kapeaharteiseksi ja lyhytjalkaiseksi mieheksi, esteettiseksi ja yhteiskunnalliseksi vitsaukseksi.

Vaikka täällä on havaittavissa selvästi, että ankarat synnytystuskat jäävät pääasiallisesti köyhien luokkien ja maalaisväestön taakaksi, ei vielä ole päädytty nykyaikaiseen ihanteeseen. Niinpä oppineet ja monikieliset rouvat alistuvat, vaikka selvästikin vastenmielisesti, olemaan perheenäitejä. Uuden olennon syntyminen on täällä jonkin verran merkittävämpää kuin Espanjassa, ja myös siitä ilmoitetaan lehdissä kuten kaikista perhe-elämän tapahtumista. Ei ole tarpeen olla jonkun sanomalehtimiehen tuttava, jotta suuri yleisö saisi tietää onnellisesta tapahtumasta, sillä sanomalehtien ensimmäisellä sivulla on osasto *Födde* tai ”Syntynyt”, jossa vanhemmat kuuluttavat perheen lisääntymisestä käyttäen yhtä innostuneita sanakäänteitä kuin aina muulloinkin. Vakavin tapa on merkitä hyvin suurin kirjaimin *En dotter* tai *En gosse* ja sen alle päivämäärä ja paikka, sillä tapahtumasta ilmoitetaan kaikkialla, missä vanhemmilla on ystäviä ja mihin he haluavat kuuluttaa riemuaan. Tavallisesti *dotter*-sanan eli ”tyttären” sijaan pannaan jotakin ilmeikkäämpää, ruotsiksi esim. *En frisk flicka*, *En rask flicka* (”pirteä tyttö”), *En nått tös* (”sievä tyttönen”) ja suomeksi ”Reipas tyttö”, ja jos on kyseessä *gosse* eli poika: *En rask gosse*, *En duktig gosse* tai ”Reipas poika” ja muuta sentapaista. Tämä ja tuhannet muut tšekäläiset piirteet paljastavat tietynlaisen viattomuuden ja luonnollisuuden, jotka ovat ominaisia primitiivisille kansoille, mutta ovat ristiriidassa jonkin verran keinotekoisien kulttuurin hienostuneiden ilmausten kanssa.

señora culta, llegué á pensar si habría de por medio algún misterio grave. La pausa, sin embargo, es sencilla é inocente. Con el sistema moderno de los escalafones, un hombre no puede sostener decorosamente una familia hasta que se acerca á la vejez; y aquí con mayor motivo, por ser la vida más costosa y mayores las exigencias de las mujeres. Por otro lado, la mujer finlandesa es muy práctica, y no se conforma con amar á secas; aquí no tiene aplicación el «contigo pan y cebolla,» entre otras razones, porque no se crían cebollas; y luego el clima conserva mucho á las personas, y para los efectos del matrimonio un hombre á los cincuenta años representa lo que en España uno de treinta y cinco á cuarenta. Las mujeres finlandesas no le hacen ascos á los viejos, y bueno es que la noticia circule. Un señor de cincuenta á sesenta años y en posición desahogada, puede aspirar á la mano de una muchacha, y lo que es más bello, á inspirar un verdadero amor, si es amor lo que aquí recibe ese nombre. Estas uniones desiguales tienen además la ventaja de que el viejo galán suele perecer pronto en la aventura y dejar á su joven esposa con medios para vivir independiente y en condiciones admirables para divertirse y ser ornamento de la sociedad. Hay un sacrificio, un tanto doloroso: el del que se muere; pero la comunidad sale altamente gananciosa.

Tanto la mujer casada como la viuda disfrutan del título del esposo y lo ponen antes del nombre; la mujer de un «doctor» es «doktorinna;» la de un «pastor,» «pastorka;» la de un «ingeniero,» «ingenioerska;» la de un «presidente,» «presidentska;» la de un «capitan,» «kaptenska,» y por el estilo centenares de nombres, incongruentes algunos con la condición de la mujer; las viudas se ponen delante de esos títulos la palabra «enke:» «enkefrú» es la viuda en general, y luego hay «enkedoktarinna,» «enkesenatorska,» «enkeofverstinna,» etc. El uso del título esta tan entronizado, que hasta en familia se usa entre padres é hijos. Una señora cuya hija esté casada con un coronel, preguntará por ejemplo:—¿Ha venido hoy la «keofverstinna,» la coronela?— Las etiquetas sociales tienen un valor extraordinario: un nombre no significa nada mientras no se le antepone el título del cargo que su poseedor desempeña.

Para completar el cuadro de los estados sociales, diré dos palabras sobre las mujeres divorciadas. En el interior del país, donde las costumbres son más primitivas, donde se peca mucho contra la moral, pero más bien por ignorancia que por malicia, la especie es desconocida; en las ciudades existe como consecuencia necesaria de la civilización. En España no tenemos idea de la divorciada más que por lo que nos cuentan de la nación vecina, donde el tipo es algo escandaloso; aquí el divorcio es natural y debe existir, porque encaja muy bien en la concepción de la familia. En España no sería posible establecer escuelas mixtas, y en Francia hubo hace poco

Seikka, joka kiinnitti huomiotani vähän aikaa täällä oltuani, oli leskivaimojen paljous. Kun leskeys on tietyllä tavalla ihanteellinen olotila sivistyneelle rouvalle, päädyin epäilemään, olisiko siihen syynä jokin vaarallinen salaisuus. Syy on kuitenkin yksinkertainen ja viaton. Nykyisen virkaikäluetteloihin perustuvan järjestelmän vallitessa mies ei voi pitää säädylisesti yllä perhettä ennen kuin vanhuuden kynnyksellä ja täällä vielä suuremmalla syyllä, kun elämä on paljon kalliimpaa ja naisten vaatimukset suurempia. Toiselta puolen suomalainen nainen on hyvin käytännöllinen eikä tyydy pelkästään rakastamaan. Täällä ei sovellu sanonta ”Jaan kanssasi leivän ja sipulin” – ei siitäkään syystä, että sipuleja ei kasvateta; sitä paitsi ilmasto pitää huomattavasti yllä ihmisten elinvoimaa, niin että avioliiton kannalta viisikymmenvuotias suomalainen mies vastaa kolmenkymmenen viiden tai neljäkymmenen ikäistä espanjalaista. Suomalaiset naiset eivät nyrpistä nenäänsä ukoille, ja on hyvä, että tämä tieto leviää. Viisi- tai kuusikymmenvuotias varakas herra voi pyytää nuoren tytön kättä ja – mikä on vielä kauniimpaa – herättää todellista rakkautta, mikäli se on rakkautta, mitä täällä siksi nimitetään. Näillä epäsuhtaisilla liitoilla on lisäksi se etu, että vanha rakastaja menehtyy tavallisesti pian seikkailuunsa ja jättää jälkeensä nuoren puolison ja varoja, joiden turvin tämä voi elää riippumattomana ja ihanteellisissa olosuhteissa huvitellakseen ja ollakseen seurapiirien kaunistuksena. Uhraus on hiukan tuskallinen, nimittäin kuolleen kannalta, mutta yhteiskunta hyötyy siitä suuresti.

Sekä naimisissa oleva nainen että leski käyttävät puolisonsa tittelä ja panevat sen nimensä eteen. Jos mies on *doctor*, on vaimo *doktorinna*, samoin on olemassa pari *pastor* ja *pastorska*, insinöörin vaimo on *ingeniörska*, presidentin *presidentska*, kapteenin *kaptenska* ja siihen tapaan. Näistä sadoista nimityksistä jotkut soveltuvat huonosti naiselle. Lesket panevat tittelien eteen sanan *änke*: änkefru on leskirouva yleensä ja sitten on olemassa änkedoktorinna, änkesenatorska, änkeöverstinna jne. Tittelin käyttö on niin yleinen tapa, että sitä käytetään perheessäkin vanhempien ja lasten kesken. Rouva, jonka tytär on ollut naimisissa everstin kanssa, saattaa esimerkiksi kysyä: ”Onko änkeöverstinna käynyt tänään?” Yhteiskunnallisilla virkanimityksillä on tavaton arvo: nimi ei merkitse mitään, jollei sen edessä ole viran nimitystä.

Täydentääkseni kuvaa naisten yhteiskunnallisista ryhmistä sanon vielä pari sanaa eronneista. Maan sisäosissa, missä tavat ovat alkeellisempia ja missä rikotaan paljon siveyttä vastaan, mutta enemmän tietämättömyydestä kuin pahuudesta, on avioero tuntematon; kaupungeissa se on välttämätön seuraus sivistyksestä. Espanjassa meillä ei ole tietoa eronneesta vaimosta muuten kuin sen perusteella, mitä kerrotaan naapurimaasta, jossa tämä tyyppi herättää melkoista pahennusta. Suomessa avioero on luonnollinen ja oikeutettu seikka, koska se soveltuu erittäin hyvin perheestä

un gran alboroto por los abusos cometidos en el colegio de Cempuis, donde se intentó ensayar el sistema; aquí estudian juntos muchachas y muchachos sin la menor dificultad. Entre novios existe ya algo que indica la conveniencia de permitir el divorcio: de la amistad se pasa, como vimos, al «kaerlek;» cuando éste acaba, se vuelve á la amistad, y los que fueron novios continúan siendo grandes amigos. Una señorita conserva cuidadosamente todos los recuerdos de sus amoríos y se los enseña á todo el mundo, hasta á las mujeres de sus antiguos novios, de las que suele hacerse amiga por mediación de éstos. Se ven cosas que denotan una fres cura envidiable.

Respecto del divorcio, me contaron un hecho típico. Una señora, aburrida de su marido y enamorada de un obsequioso pretendiente, plantea en familia la cuestión de confianza, sin duda por no verse en la triste necesidad de faltar á sus deberes. El esposo comprende con claridad la nueva situación psicológica, y agradeciendo la franqueza, se aviene á la separación; después la señora se casa, y el antiguo marido no sé fijamente si asistió á la boda, pero sí que continúa entrando en la casa del nuevo matrimonio como amigo íntimo, de confianza. Yo declaro sinceramente que me gusta esta manera de jugar con todas las cartas boca arriba: el juego no tiene gracia, y los autores de tragedias se verían apuradísimos si toda la humanidad imitara á los enamorados que por aquí se gastan; pero el que ve las cosas desde fuera se divierte, y hasta se encariña con quienes tan consoladores ejemplos ofrecen de cristiana fraternidad.

muodostettuun käsitykseen. Espanjassa ei olisi mahdollista perustaa yhteiskouluja, ja Ranskassa syntyi vähän aikaa sitten suuri häly niistä väärinkäytöksistä, joita oli esiintynyt Cempuisn lukiossa, jossa yritettiin kokeilla tätä systeemiä, mutta Suomessa opiskelevat tytöt ja pojat yhdessä ilman pienimpiäkään vaikeuksia. Jo kihlautuneiden välillä on jotakin, mikä ilmaisee avioeron sallimisen hyödyn. Ystävydestä siirrytään kuten näimme ”rakkauteen”; kun se loppuu, palataan takaisin ystävyyteen, ja kihloissa olleet ovat jatkuvasti ylimpiä ystävyksiä. Nuori nainen säilyttää huolellisesti kaikki muistot hakkailuistaan ja näyttelee niitä kaikille, vieläpä entisten sulhastensa vaimoille, joiden ystävätär hänestä tavallisesti tulee niiden avulla. Täällä näkee piirteitä, jotka ilmaisevat kadehdittavaa välinpitämättömyyttä.

Avioerosta puheen ollen minulle kerrottiin tyypillinen tapaus. Mieheensä ikävystynyt ja mielistelevään kosijaan rakastunut rouva teki perheessään uskollisuudesta luottamuskysymyksen, epäilemättä jotta ei joutuisi ikävään pakkotilanteeseen ja rikkomaan velvollisuuksiaan. Mies ymmärtää selvästi uuden psykologisen tilanteen ja kiittäen vilpittömydestä sopii avioerosta. Sen jälkeen rouva menee uudestaan naimisiin. Entisestä miehestä en varmaan tiedä, oliko hän läsnä häissä, mutta kyllä sen, että hän käy jatkuvasti pariskunnan kotona kuten läheinen luotettu ystävä. Minä selitän vilpittömästi, että minua miellyttää tämä tapa pelata kortit avoimina. Pelissä ei tosin ole viehätystä ja tragedioiden kirjoittajat olisivat mitä pahimmassa pulassa, jos koko ihmiskunta jäljittelisi täkäläisiä tarveltyneitä rakastavaisia, mutta kauempaa katselevaa asiat huvittavat ja hän tuntee ihan miellyvänsä niihin, jotka tarjoavat näin lohdullisia esimerkkejä kristillisestä veljeydestä.

IX

Esbozo crítico, un tanto benévolo, de las cualidades estéticas de las mujeres de Finlandia.

En casa del herrero... En España abundan las mujeres hermosas, y á pocos, quizás á ninguno, se les ha ocurrido disertar sobre un tema tan sabroso como el de la estética femenina: por esta razón, al hablar de la belleza de las mujeres finlandesas, voy á decir algo sobre el estado actual de esta cuestión, tan importante, á mi juicio, como la de Oriente. Si me dieran á elegir el procedimiento para reformar una nación, elegiría sin vacilar uno que jamás ha sido puesto en práctica de una manera reflexiva: la transformación de las ideas estéticas del hombre respecto de la mujer, y viceversa. Un cambio de criterio en este punto trae consigo en breve plazo la transformación de la familia y la de la sociedad.

Por instinto y por costumbre los hombres encuentran bellas á las mujeres; pero ni el instinto ni la costumbre bastan para fundar un criterio estético. Yo tengo una casa donde he vivido siempre: para mí no hay otra mejor ni más bella, porque la conozco á ojos cerrados, y todo cuanto en ella hay me recuerda momentos alegres ó tristes de mi vida; como obra arquitectónica, es acaso una monstruosidad: carece de unidad, de proporción, de simetría, y, si se quiere, es una pura gotera; todo el mundo está deseando que la derriben en bien del ornato público, y, sin embargo, yo me hallo en mi casa como un doctor Pangloss en la mejor de las casas posibles. Lo cual no quita para que si me obligan á echarla abajo, construya otra muy diferente. La casa vieja me gustaba por tradición; la nueva quiero que me guste por estar de acuerdo con mis necesidades ó mis ideas.

¿No ocurrirá esto mismo con las mujeres? Nos gustan por tradición, porque nuestra vista está ya hecha á verlas; pero si pudiéramos reconstruirlas á nuestro gusto, ¿las reconstruiríamos como hoy son, ó inventaríamos un nuevo modelo? He aquí planteado en forma vulgar el problema metafísico de la estética femenina. Si á fuerza de imaginar ó de cavilar llegamos á concebir una mujer más bella que la que hoy existe, tendremos un tipo de comparación para juzgar las mujeres reales. Y acaso lleguemos á la triste conclusión de que, prescindiendo de detalles de belleza circunstancial y pasajera, las mujeres que hoy existen en el mundo, las blancas y las

IX

Arvosteleva luonnos, joskin suopeanpuoleinen, Suomen naisten esteettisistä ominaisuuksista

Sepän kotona on hiihlihanko puusta... Espanjassa on yltä kyllin kauniita naisia, mutta vain harvojen – jos kenenkään – päähän on pälkähtänyt käsitellä niin herkullista aihetta kuin naisen kauneus. Siitä syystä sanon, puhuessani suomalaisten naisten kauneudesta, jotakin tämän kysymyksen nykyisestä vaiheesta, joka mielestäni on yhtä tärkeä kuin Idän pulma. Jos minun annettaisiin valita menettelytapa jonkin kansan uudistamiseksi, valitsisin epäilemättä metodin, jota ei ole koskaan sovellettu harkiten käytäntöön: yrittäisin muuttaa miehen naiseen soveltamat esteettiset käsitykset ja päinvastoin naisen mieheen soveltamat. Arvosteluperusteen muuttumista seuraa tässä asiassa pian perheen ja yhteiskunnan muutos.

Vietin ja tottumuksen vuoksi miehet pitävät naisia kauniina, mutta vietti enempiä kuin tottumuksaan ei riitä esteettisen arvioinnin pohjaksi. Minulla on talo, jossa olen aina asunut, minusta mikään muu talo ei ole kauniimpi, koska tunnen paikat silmät suljettuinkin ja kaikki muistuttaa minua elämäni hauskoista tai surullisista hetkistä. Arkkitehdin kannalta taloni ehkä on hirveä: siitä puuttuu yhtenäisyys, suhteet, symmetria ja se saattaa olla pelkkä hökkeli, niin että kaikki vain toivovat, että se revittäisiin kaupunkia rumentamasta. Ja kuitenkin minä viihdyn kodissani kuin tohtori Pangloss parhaassa kaikista mahdollisista taloista. Mutta se taas ei estä minua rakentamasta toista aivan erilaista taloa, jos minut pakotetaan purkamaan entinen. Vanha talo miellytti minua perinteen vuoksi; haluan, että uusi miellyttäisi minua olemalla sopusoinnussa käytännöllisten vaatimusteni tai ajatusteni kanssa.

Eikö tämä koske myös suhdettamme naisiin? He miellyttävät meitä vanhasta tottumukselta, koska näköaistimme on jo mukautunut näkemään heidät; mutta jos voisimme uusia heidät makumme mukaan, tekisimmekö heistä samanlaisia kuin he nyt ovat vai keksisimmekö uuden mallin? Olen tässä herättänyt epähienolla tavalla metafysisen kysymyksen naisen estetiikasta. Jos mielikuvituksen tai mietiskelyn avulla saisimme luoduksi käsityksen nykyistä kauniimmasta naisesta, meillä olisi vertailukohde arvostellessamme todellisia naisia. Ja ehkä päätyisimme murheelliseen

amarillas y las negras, todas en absoluto son feas, según los principios fundamentales y perennes de la ciencia de lo bello.

En lo antiguo, los hombres eran más galantes, mejor educados, creían en la belleza del sexo femenino como en un dogma. Había mujeres bonitas y feas, como hoy las hay con arreglo á los gustos de cada cual; pero todos los hombres convenían en las palabras sacramentales: «bello sexo;» hoy se hila mucho más delgado, y hay doctores que analizan las mujeres como substancias químicas, ó las miden como piezas de tela. Schopenhauer fué el primero que rompió abiertamente contra la tradición, y se esforzó por convencernos de la fealdad constitutiva de la mujer; y lo que el maestro declaró en forma humorística, numerosos discípulos se esfuerzan por comprobarlo con ayuda de todos los instrumentos y aparatos de la civilización. No há mucho, un «sabio alemán,» Rudolphs V. Larisch, publicó un estudio serio y concienzudo sobre *las Imperfecciones estéticas de la mujer*—«Schoenheitsfehler,»—cuya conclusión es angustiosa: para Larisch, la mujer es un monstruo ó poco menos; sus defectos son numerosos, pero todos se subordinan á una anomalía capital: la desproporción entre la mitad superior y la inferior del cuerpo. «Si á un aprendiz de encuadernador—dice Larisch—le dais á empastar un libro y le encargáis que coloque en la pasta un medallón con el título de la obra ú otra especie de adorno, estad seguros de que lo colocará en el centro, porque así lo pide la estética más elemental. Pues bien: la mujer quebranta esa regla: su centro orgánico es el abdomen, por exigencias fisiológicas inevitables, y este centro cae demasiado bajo y rompe la simetría del organismo femenino.»

Si la teoría de Larisch fuera fundada, habría que declarar que las finlandesas eran hermosas, al menos teóricamente, puesto que con la libertad de que disfrutaban, con sus constantes ejercicios callejeros, se aligeran mucho de carnes y se quedan bastante escurridas. Mientras los hombres propenden á la gordura y llegan á adquirir gran caudal de tejido adiposo, las mujeres son flacas por lo general: hay mujeres voluminosas; pero las ideas son desfavorables á ese tipo, que es como el símbolo de la fecundidad, á la que estas mujeres tienen horror. Una mujer que tiene muchos hijos es una mujer á la antigua, una «vaca,» como dicen aquí; la mayoría de las mujeres se dedica á hacer gimnasia y á todos los géneros de *sport* para conservar la soltura y la agilidad. Hay muchas que parecen flautas, y que satisfarían al «mullerimensor» Larisch, no por tener el centro de gravedad bien situado, sino por carecer en absoluto de centro de gravedad. En lo que se puede adivinar mirando por fuera, se nota que no hay redondeces, que la estructura es esencialmente rectilínea; y de las interioridades casi me atrevo á pensar lo mismo. No há mucho estuvo aquí una

johtopäätökseen, että jättämällä syrjään tilapäisen ja ohimenevän kauneuden yksityiskohdat, maailmassa nykyisin elävät naiset, valkoiset, keltaiset ja mustat, ovat kaikki ehdottomasti rumia kauneutta käsittelevän tieteen perustavaa laatua olevien ja ikuisten lakien mukaan.

Muoin miehet olivat kohteliaampia ja paremmin kasvatettuja; he uskoivat naissukupuolen kauneuteen kuten uskonkappaleeseen. Myös silloin oli kauniita ja rumia naisia, kuten nytkin itse kunkin maun mukaisesti, mutta miehet päättivät yhteisestä sopimuksesta käyttää heistä totunnaista ilmausta ”kauniimpi sukupuoli”. Nyt halotaan hiuksia ja on olemassa tohtoreita, jotka analysoivat naisia kuin kemiallisia aineita tai mittaavat heitä kuin kangasta. Schopenhauer rikkoi ensimmäisenä avoimesti vanhaa traditiota vastaan ja ponnisteli saadakseen meidät vakuuttuneiksi naisen rakenteen rumuudesta, ja minkä mestari julisti humoristisessa muodossa, sen pyrkivät lukuisat oppilaat vahvistamaan todeksi sivistyksen kaikkien instrumenttien ja aparaattien avulla. Vähän aikaa sitten ”saksalainen oppinut” Rudolph V. Larisch julkaisi vakavan ja tunnontarkan tutkielman ”Naisen esteettisistä epätäydellisyyksistä” – *Schönheitsfehler* –, jonka loppupäätelmä on ahdistava. Larischin mielestä nainen on täysi hirviö tai ainakin melkein; hänen puutteellisuutensa ovat lukuisat, mutta kaikki ne johtuvat tietystä peruspoikkeavuudesta: ruumiin ylä- ja alapuoliskon välillä vallitsevasta epäsuhteesta. ”Jos kirjansitojan oppilaille”, sanoo Larisch, ”annatte kirjan sidottavaksi ja käskyn sijoittaa sidokseen puristuskoristeena teoksen nimen ja koristeaiheita, voitte olla varmoja, että hän sijoittaa ne keskelle, sillä niin vaatii alkeellisinkin esteettinen aisti. No hyvä, mutta nainen rikkoo tätä sääntöä: hänen orgaaninen keskuksensa on vatsanpohja, mikä johtuu välttämättömistä fysiologisista vaatimuksista, mutta tämä keskus on liian alhaalla ja rikkoo naisen organismin symmetrian.”

Jos Larischin teoria olisi oikea, pitäisi myöntää, että suomalaiset naiset olisivat kauniita ainakin teoriassa, sillä nauttimansa vapauden ja alituisten kaduilla suorittamiensa liikunnallisten harjoitusten ansiosta he laihuvat ja pysyvät melko kapealanteisina. Kun miehet ovat taipuvaisia lihomään ja saavat lopulta paksun kerroksen rasvakudosta, naiset ovat yleensä laihoja. On kyllä lihaviakin naisia, mutta yleinen mielipide vastustaa tätä tyyppiä, joka on ikään kuin hedelmällisyyden vertauskuva, ja hedelmällisyyttähän nämä naiset kammoavat. Nainen, jolla on paljon lapsia, on vanhanaikainen, ”lehmä”, kuten täällä sanotaan. Suurin osa naisista harrastaa voimistelua ja kaikenlaista urheilua säilyttääkseen joustavuutensa ja vireytensä. Monet näyttävät kapeilta kuin huilut ja olisivat varmaankin ”naistenmittari” Larischille mieleen, eivät sen vuoksi, että heidän painopisteensä olisi oikein sijoittunut, vaan

«bailaora,» llamada la «Estrella de Sevilla;» una Carmen Juanita, criada en la Macarena, que llamó la atención, más que por sus bailes, por la fortaleza de sus cimientos: no se necesita ser muy agudo para inducir de este hecho que estas mujeres son enjutas de extremidades; y si yo fuera amante de la observación, las señoras velocipedistas me darían mil ocasiones para conformar esta inducción con el testimonio de mis sentidos.

Paréceme que es disparatada la tendencia que hoy se nota en la mujer á buscar la perfección estética en la regularidad de las proporciones. Una mujer no es una estatua, y no puede ser juzgada con la vara de medir: es un sér vivo, cuya belleza nace de la vida misma. Una mujer deformada por el exceso de maternidad es más bella que un marimacho, del mismo modo que un hombre inteligente, envejecido prematuramente por el exceso de trabajo mental, es más bello que un barbilindo. La belleza de la mujer está en su aptitud para vivir como mujer, y en la obra que realiza como mujer. La imperfección que señala Larisch es lamentable; pero ocurre pensar: si tal como hoy existe la mujer, nos trae á los hombres de cabeza, ¿qué ocurriría si el Supremo Hacedor reformase su obra, ya acortando á la mujer de cintura para arriba, ya alargándole las piernas, de suerte que el cuerpo resultara más proporcionado y simétrico? Acaso el mundo no podría subsistir veinticuatro horas.

Hay que aceptar de mejor ó peor gana la idea de que la mujer que hoy existe es inmejorable; que no es perfecta, porque la perfección sería un gravísimo peligro para el hombre; y luego hemos de juzgar la belleza relativa de las mujeres de las diversas razas ó naciones, no con arreglo á un tipo convencional, sino por la función que desempeñan. Las más hermosas serán las más femeninas. La belleza intelectual no está en saber mucho: está en saber lo que conviene; la belleza sentimental, no en la violencia de las pasiones, sino en su naturalidad; la belleza plástica, no en la perfección exterior, según tipos escultóricos, sino en la concordancia de la forma con los hechos que constituyen la vida propia de la mujer. Según los psicólogos misóginos, la mujer es inferior al hombre aun en belleza; pero aunque esto fuera verdad (y todas las mujeres creen que lo es), nada se adelanta con que el sexo débil se fortalezca y se adorne con todos los atributos masculinos: una hembra con pantalones no es un varón, es un adefesio. La mujer tiene un solo camino para superaren mérito al hombre: ser cada día más mujer. En todo el Norte de Europa se trabaja hoy con ardor contra la emancipación: pregúntese á cualquier señorita de por acá cuáles son sus ideas, y dirá que quiere ser libre, pero no emancipada; aunque desee serlo, no lo dará á entender, porque comprende, por los ensayos hechos, lo ridículo de la parodia.

painopisteen täydellisen puuttumisen vuoksi. Siitä, minkä voi nähdä päältäpäin, aavistaa, ettei vartalossa ole mitään pyöreitä paikkoja, että rakenne on oleellisesti suoraviivainen, ja sisemmistä seikoista minä uskallan ajatella aivan samaa. Vähän aikaa sitten täällä kävi ”tanssijat” nimeltään ”Sevillan tähti”, muuan Carmen Juanita, palvelijat Macarenan satamakaupunginosasta, ja hän herätti enemmän kuin tanssillaan huomiota tukipylyväittänsä paksuudella. Ei tarvitse olla kovinkaan nokkela vetääkseen tästä sen johtopäätöksen, että suomalaiset naiset ovat raajoiltaan laihoja, ja jos olisin kiinnostunut havaintojen teosta, tarjoaisivat pyöriälevät rouvat minulle tuhansia tilaisuuksia tämän johtopäätöksen aistimelliseen vahvistamiseen.

Minusta tuntuu mielettömältä naisessa nykyisin havaittava pyrkimys etsiä esteettistä täydellisyyttä mittasuhteitten säännöllisyydestä. Nainen ei ole kuvapatsas eikä häntä voi arvioida kynäräkepillä: hän on elävä olento, jonka kauneus syntyy elämästä itsestään. Liiallisen äitiyden runtoma nainen on kauniimpi kuin miesmäinen nainen, samalla tavoin kuin älykäs, ennen aikojaan liiallisesta henkisestä työstä vanhentunut mies on kauniimpi kuin naismainen keikari. Naisen kauneus perustuu hänen kykyynsä elää naisellisesti ja hänen naisena toteuttamaansa kutsumukseen. Larischin toteama epätäydellisyys on valitettavaa, mutta voi ajatella: jos nainen nykyiselläänkin jo saa meiltä miehiltä pään pyörälle, mitä tapahtuisikaan, jos Kaiken Luoja uudistaisi työnsä milloin lyhentäen naista vyötäröstä ylöspäin, milloin pidentäen jalkoja, niin että vartalo tulisi suhteellisemmaksi ja symmetrisemmäksi? Ehkä maailma ei pysyisi pystyssä enää päivääkään.

Nyt on joka tapauksessa hyväksyttävä ajatus, että nykyisin olemassa oleva nainen ei ole parannettavissa, että hän ei ole täydellinen, sillä täydellisyys olisi mitä suurin vaara miehille; ja sitten meidän pitää arvostella eri rotujen ja kansallisuuksien naisten suhteellista kauneutta heidän suorittamansa tehtävän eikä minkään sovinnaisen perustyyppin mukaisesti. Kauneimpia ovat silloin naiselliset naiset. Henkinen kauneus ei perustu suureen tietomäärään, vaan tarpeelliseen tietoon; tunteiden kauneus ei ole intohimojen kiihkeyttä vaan luonnollisuutta, muotojen kauneus ei ole ulkonaista veistoksellista täydellisyyttä vaan sellaista muodon sopusointua, joka toiminnallisesti vastaa naisen ominta elämää. Misogynisten psykologioiden mukaan nainen on miestä alemmalla tasolla myös kauneudeltaan, mutta vaikka tämä olisi totta – ja kaikki naiset uskovat että se on – asiaa ei lainkaan parantaisi, jos heikompi sukupuoli vahvistaisi voimiaan ja koristautuisi kaikilla miehissillään tuntomerkeillä: housuissa kävelevä nainen ei ole mies vaan typerys. Naisella on vain yksi keino todella voittaa mies: olemalla joka päivä enemmän nainen. Koko Pohjois-Euroopassa työskennellään nykyisin kiivaasti emansipaatiota vastaan. Kysyipä keneltä tahansa nuorelta naiselta täälläpäin, mitä

A mí no me satisface estéticamente la mujer finlandesa, porque es poco femenina. Hay señoritas, no muchas, de las que llaman «dockor,» muñecas. El drama de Ibsen, *Ett Dockhem, ó Casa de muñeca*, ha popularizado el tipo de la mujer sin carácter, que concluye por emanciparse, abandonando á sus hijos para mayor diversión. Pero lo corriente es el tipo varonil, la mujer que imita al hombre. En materia estética, este punto es para mí el más importante, porque las particularidades del tipo podrán tener algún valor para un extranjero hasta que llega á habituarse pero después no significan gran cosa. Lo primero que me llamó la atención en estas mujeres al llegar, fué su blancura un tanto aguanosa; aunque predominan las rubias, las hay también morenas como andaluzas, pero más claras; luego me chocó la variedad de tipos: á primera vista se distingue el tipo finlandés del eslavo ó sueco y de los mezclados; la configuración del finlandés es algo semejante á la de la raza mongólica: los ojos un poco sesgados, la cara angulosa y los pómulos salientes; el tipo superior en belleza y en aptitudes intelectuales es el mixto, el sueco-finés. Otro detalle que me pareció extraño los primeros días, fué la regularidad mecánica de los movimientos: mi primera criada, que era indígena pura, me hizo recordar á unos amnanitas que anduvieron años atrás dando representaciones teatrales en varias ciudades de Europa: para saludar por ejemplo, ó para dar las gracias, doblan las piernas, como si fueran á ponerse en cuclillas, y dan un saltito al levantarse; los niños, saludando así, hacen mucha gracia.

Pero pasados los primeros días y adquirido el hábito de ver caras nuevas, aquí y en todas partas las diferencias de tipo se desvanecen; lo que persiste y lo que, por tanto, tiene más fuerza, es lo espiritual, lo que se desprende del interior de cada individuo y se refleja en la vida común: ahí está la raíz del verdadero juicio estético. La mujer finlandesa es muy inteligente: no he encontrado ninguna excepcional; pero todas pasan de medianas; el promedio de cultura es superior al de Alemania, Inglaterra ó Francia, y, sin embargo, son contadas las mujeres que producen la impresión de la belleza intelectual, porque la instrucción no es completamente apropiada á la naturaleza de la mujer, y las funciones que ésta desempeña en la sociedad son en muchos casos absurdas. En una reunión es uno presentado á varias señoritas; todas tienen su profesión, porque aquí la mujer trabaja como el hombre: una es gimnasta, otra profesora de lenguas, otra escribiente de notario, otra profesora de masaje, otra cajera de un banco, y así por el estilo. La profesión importa poco; lo esencial es ganar dinero: decir «esa joven gana mucho dinero,» es el elogio mayor que aquí puede hacerse. La escribiente es hija de un magistrado; la lingüista, hija de un conde; la hija de un doctor ó de un diputado está al frente de un despacho de

hän ajattelee, hän vastaa, että hän haluaa olla vapaa, mutta ei emansipoitu; vaikka hän haluaisi ollakin emansipoitu, hän ei myönnä sitä, sillä hän ymmärtää tehtyjen yritysten perusteella irvikuvan naurettavuuden.

Minua ei suomalainen nainen esteettisesti tyydytä, koska hän on liian vähän naisellinen. Täällä on nuoria naisia, ei tosin paljon, joiden sanotaan olevan *dockor*, nukkeja. Ibsenin näytelmä *Ett Dockbem* eli *Nukkekot*i on tehnyt yleisesti tunnetuksi luonteettoman naistyyppin, joka päättää emansipoitua hylkäämällä lapsensa voidakseen enemmän huvitella. Mutta tavallisempi on miesmäinen tyyppi, nainen, joka matkii miestä. Esteettisenä kysymyksenä tämä seikka on minusta tärkein, sillä tyyppin erikoisuudet saattavat kiinnostaa vierasta, kunnes hän niihin tottuu, mutta sen jälkeen ne eivät merkitse paljonkaan. Ensimmäiseksi herätti huomiotani tänne tullessani hänen hiukan vetinen vaaleutensa. Vaikka vaaleaveriköt ovat vallitsevina, on naisissa myös yhtä tummia kuin andalusiattaret, mutta heleämpivärisiä. Sitten minua häkellytti tyyppien runsaus: ensi silmäyksellä erottuu suomalainen naistyyppi slaavilaisesta tai ruotsalaisesta tai sekaverisestä. Suomalaisen piirteet muistuttavat jonkin verran mongolirotua: silmät ovat hiukan vinot, kasvot kulmikkaat ja poskipääät ulkonevat. Kauneudeltaan ja henkisiltä lahjoiltaan ylempänä on sekoittunut, ruotsalais-suomalainen tyyppi. Toinen yksityiskohta, joka minusta näytti kummalliselta ensimmäisinä päivinä, oli liikkeiden mekaaninen säännöllisyys. Ensimmäinen palvelijattareni, joka oli puhdas alkuasukas, sai minut muistamaan annamilaisia, jotka vuosia sitten kiersivät Euroopassa esittäen teatteriaan eri kaupungeissa. Esimerkiksi tervehtiessään tai kiittäessään nämä taivuttelevat jalkojaan ikään kuin aikoisivat laskeutua kyykkysilleen ja hypähtävät sitten pystyyn; lapset suorittavat tämän tervehdyksen hyvin siroasti.

Mutta ensimmäisten päivien mentyä ja totuttuani näkemään uusia kasvoja täällä kuten muuallakin katoavat tyyppien ulkonaiset erilaisuudet: jäljelle jää sen vuoksi merkittävimpana henkinen puoli, se, mikä lähtee itse kunkin yksilön sisimmästä ja heijastuu yhteisön elämästä. Tässä on todellisen esteettisen arvostelun peruste. Suomalainen nainen on hyvin intelligentti. En ole kohdannut ketään poikkeuksellista, mutta kaikki käyvät keskinkertaisesta; sivistyksen keskitaso on ylempi kuin Saksassa, Englannissa tai Ranskassa. Ja kuitenkin ovat harvassa ne naiset, jotka herättäisivät henkisen kauneuden vaikutelman, sillä opetusta ei ole täysin sovellettu naisen luontaisiin edellytyksiin, ja ne tehtävät, joita hän suorittaa yhteiskunnassa, ovat monissa tapauksissa järjettömiä. Seurassa mies esitetään monille nuorille naisille, joilla kaikilla on ammattinsa, koska täällä nainen työskentelee kuin mies. Yksi on voimistelunopettajatar, toinen kielten opettajatar, joku notaarin kirjuri,

vinos. Todas esas señoritas, que trabajan para tener bolsillo independiente y poder divertirse, van al teatro á butaca, y después van á cenar en pandilla, hasta la una ó las dos de la mañana, á los *restaurants* á la moda. Según las ideas del país, ir al teatro á un sitio de segundo orden es deprimente; pero no hay reparo en ganar dinero en oficios que para nosotros deslustran. Ocurre, pues, que las mujeres estudian para ganar dinero, y después que entran en la vida exterior y mecánica, sufren la presión de la rutina y pierden las actitudes estéticas, naturales en la mujer que hace cosas femeninas, como leer, coser, bordar, cuidar los pájaros, regar las macetas ó pelar la pava. Aquí no comprenden cómo se puede pelar la pava varios años seguidos: los novios salen juntos á paseo, y á los pocos pasos se meten en algún restaurant á comer ó á beber. La pasión gastronómica es tan desordenada, que todos los espectáculos concluyen siempre por ir á comer: si se va de visita por la noche, le dan á uno de cenar; si la reunión dura hasta muy tarde, se hacen hasta cuatro ó cinco comidas. En cambio, habiendo tantas señoras inteligentes, no hay apenas una que sepa dar el tono á una reunión ó sostener una conversación espiritual; y la causa de todo está en que la instrucción no es femenina; en que la mujer estudia como el hombre para desbancarlo, y después vive en permanente contradicción, porque su cultura no está de acuerdo con su naturaleza. Cuantas veces he hablado con una señora ó señorita muy ilustrada, he sacado una impresión penosa; con algo menos de saber y algo más de calor afectivo, ó siquiera con algunas ideas humanas, se recibiría un goce muy puro: el que despierta la belleza intelectual; pero como las ideas son secas como espartos, aprendidas en los bancos de los colegios, hay que decir lo que el artista francés Forain al salir de una reunión de norte-americanas sabiondas: «Con qué gusto hablaría yo ahora con una portera.» Y lo más sensible es que esas ideas áridas, que poca ó ninguna belleza añaden al espíritu de la mujer, apagan la escasa luz sentimental que en ella hay, y la dejan casi á obscuras. La mujer más natural parece la más artificiosa, porque piensa todo lo que hace; sus acciones son reflexivas y tienen el aire de «estudiadas;» sus coqueterías son eminentemente doctrinales.

Mi opinión estética sobre estas mujeres puede condensarse en los siguientes términos, no tan favorables como yo deseara que lo fuesen: en cuanto á la belleza plástica, prescindiendo de bellezas excepcionales ó de la impresión que pueda producir alguna mujer más íntimamente tratada, así como de los casos de fealdad abusiva y ofensiva, cabe asegurar sin temor, con la conciencia tranquila, que la finlandesa en estado de reposo es bastante deficiente, ó mejor dicho, poco apetitosa, y que en movimiento gana mucho, porque si bien carece de gracia, tiene fuerza y agilidad. La belleza interior supera á la exterior, y suele encontrarse alguna mujer

joku hieronnan opettaja, joku pankin kassanhoitaja ja siihen tapaan. Ammatti ei merkitse paljonkaan, tärkeintä on ansaita rahaa; suurin kohteliaisuus mikä täällä voidaan sanoa on: ”Tämä neiti ansaitsee hyvin.” Korkeimman oikeuden tuomarin tytär on kirjuriina, kielten opettajatar on kreivin tytär, tohtorin tai valtiopäivämiehen tytär on viinikonttorin hoitajana. Kaikki nämä nuoret naiset, jotka työskentelevät pitääkseen rahakukkaronsa perheestä riippumattomana ja voidakseen huvitella, menevät teatterissa permantopaikoille ja sen jälkeen joukolla syömään illallista johonkin suosittuun ravintolaan jossa istutaan aina yhteen ja kahteen asti. Maassa vallitsevien käsitysten mukaan teatterin toisarvoisille paikoille meneminen on nöyryyttävää, mutta ei ole moitittavaa ansaita rahaa tehtävistä, jotka ovat meistä häpeällisiä. Niinpä täällä sattuu, että naiset opiskelevat ansaitakseen rahaa, ja sitten kun he ovat joutuneet kodin ulkopuolelle ja koneelliseen työhön, he kärsivät sen vaatiman rutiinin puristuksessa ja menettävät esteettiset harrastuksensa, jotka ovat niin luonteenomaisia naiselle, joka suorittaa naisellisia askareita, esim. lukee, ompelee, nimikoi, hoitaa häkkilintuja, kastelee huonekasveja ja rupattelee toisten kanssa. Täällä ei käsitetä, miten voisi jutella jonkun kanssa useita vuosia peräkkäin; kihlapari lähtee kävelyille ja muutaman askeleen päästä he poikkeavat ravintolaan syömään tai juomaan. Herkutteluhimo on niin hillitön, että kaikki esitykset päättyvät aina aterialle menoon. Jos menee vierailulle illalla, tarjotaan illallista, ja jos yhdessäoloa jatkuu hyvin myöhään, syödään neljä tai viisi ateriaa. Vaikka Helsingissä on niin paljon sivistyneitä rouvia, on toisaalta tuskin ainoaakaan, joka osaisi antaa tilaisuudelle oman sävyn tai pitää yllä henkevää keskustelua. Kaikkeen tähän on syynä se, että opetus ei ole naisellista ja että nainen opiskelee kuin mies voidakseen syrjäyttää tämän ja elää sitten jatkuvan ristiriidan vallassa, koska hänen saamansa sivistys ei ole sopusuunnassa hänen luontonsa kanssa. Miten monta kertaa jo olenkaan keskusteltuani jonkun hyvin sivistyneen rouvan tai neidin kanssa saanut tuskallisen vaikutelman: vähän vähemmän tietoa ja vähän enemmän tunteen lämpöä tai edes muutamia humaanisia aatteita ja mies kokisi mitä puhtainta nautintoa, sitä jonka herättää henkinen kauneus. Mutta kun ajatukset ovat kuivia kuin espartoheinä, oppikoulun penkillä opittuja, on sanottava kuin ranskalainen taitelija Forain lähtiessään pohjoisamerikkalaisten rikkiviisaiden sinisukkien kokouksesta: ”Miten mielelläni nyt puhuisinkaan jonkun portinvartijaeukon kanssa!” Ja kaikkein valitettavinta on se, että nämä hedelmättömät ajatukset, jotka eivät paljonkaan lisää naisen hengen kauneutta, sammuttavat senkin vähäisen tunteen valon, joka on jäljellä, ja jättävät naisen melkein pimeään. Luonnollisinkin nainen näyttää mitä

espiritualmente bella: pero á pesar de la cultura, quizás á causa de ella, el carácter predominante es el práctico, y las propensiones generalmente materialistas. El amor tiene menos importancia que las bebidas alcohólicas, de las que ambos sexos son fervientes partidarios. La vida social es bella por la intervención extraordinaria del sexo femenino, é individualmente las mujeres producen una impresión agradable: la de que son personas capaces de vivir independientes, sin necesidad de consejos ni de tutelas; las holgazanas caen con facilidad; las que saben y quieren trabajar tienen el camino expedito, y aun dado caso de que den un tropezón, no por eso desmerecen socialmente, puesto que continúan viviendo decorosamente de su trabajo. La mujer finlandesa aspira á la belleza intelectual; pero lo que más la realza es la acción, la voluntad, la constancia; intelectualmente es un libro de texto; y en cuanto á la fe que tanto embellece el alma femenina, no le aconsejo á nadie que venga á buscarla aquí. La fe de estas mujeres esta condensada en una frase que pronuncia Nora, la muñeca rebelde, cuando Torvald desea reconquistar su afecto:

Helmer.—Nora, ¿seré yo para tí, en adelante, siempre un extraño?

Nora.—¡Oh, Torvald! para tener esperanza, habría de ocurrir el milagro de los milagros.

Helmer.—¿Cuál es ese milagro de los milagros?

Nora.—¡Oh, Torvald! yo no creo ya en los milagros.

keinotekoisimmalta, koska hän ajattelee kaikkea minkä tekee. Hänen tekonsa ovat harkittuja ja näyttävät ”tutkituilta” ja hänen keimailunsa on ylhäisen oppinutta.

Näistä naisista suorittamani esteettinen arviointi voidaan tiivistää seuraaviin kohtiin, jotka eivät ole niin suotuisia kuin haluaisin. Muodon kauneudesta – kun jätetään ottamatta huomioon poikkeukselliset kaunottaret ja se vaikutus, jonka saattaa luoda kuka tahansa lähemmin tuttu nainen, ja toisaalta luonnottoman ja loukkaavan rumat naiset – voin pelotta ja puhtaalla omallatunnolla vakuuttaa, että paikoillaan ollessaan suomalainen nainen on melko puutteellinen tai paremmin sanoen vaikuttaa hyvin vähän haluttavalta, mutta liikkuaan hän voittaa paljon, sillä joskin häneltä puuttuu suloutta, hänellä on voimaa ja vireyttä. Sisäinen kauneus voittaa ulkonaisen ja usein tapaa henkevän kauniin naisen, mutta sivistyksestä huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi vallitseva luonteenpiirre on käytännöllisyys ja tavoitteet yleensä materialistisia. Rakkaudella on vähemmän merkitystä kuin alkoholijuomilla, joiden innokkaita kannattajia molemmat sukupuolet ovat. Seuraelämä on viehättävää, koska naissukupuoli osallistuu siihen poikkeuksellisen runsaasti, ja yksilöinä naiset tekevät miellyttävän vaikutuksen: he ovat itsenäisesti elämään pystyviä henkilöitä, jotka eivät ole neuvojen eivätkä holhouksen tarpeessa. Laiskat lankeavat helposti, mutta niillä, jotka osaavat ja tahtovat tehdä työtä, on tie avoimma edessään, ja siinäkin tapauksessa, että he hairahtuvat, he eivät yhteiskunnallisesti menetä arvoaan edellyttäen, että he jatkuvasti ja säädylisesti elättävät itsensä työllään. Suomalainen nainen tavoittelee henkistä kauneutta, mutta huomattavinta hänessä on toiminta, tahto, mielenmaltti; älyllisesti hän on vain oppikirja, kun taas uskollisuutta, joka niin suuresti kaunistaa naisen sielua, en kehota ketään tulemaan täältä etsimään. Näiden naisten uskollisuus on tyhjentävästi ilmaistu lauseessa, jonka sanoo Nora, kapinoiva nukke, kun Torvald haluaa voittaa jälleen hänen rakkautensa:

Helmer: Nora – enkö koskaan voi olla muuta kuin vieras sinulle?

Nora: Voi, Torvald, silloin täytyisi kaikkein ihmeellisimmän tapautua -

Helmer: Sano, mikä se on, tuo kaikkein ihmeellisin!

Nora: Voi, Torvald, en usko enää mihinkään ihmeelliseen.¹

¹*Eino Palolan suomennos.*

X

Ideas que los finlandeses, ó por mejor decir, las finlandesas, tienen acerca de España.

No deja de ser curioso saber lo que de nosotros se piensa en las demás naciones, y como corresponsal concienzudo no podía yo pasar por alto este tema interesante; pero conste que mi propósito, si es que á un corresponsal le está permitido tener propósitos, no es dar gusto al curioso lector, sino completar el cuadro de la psicología finlandesa, porque diciendo lo que estas gentes de por acá piensan sobre nosotros, se descubre más aún lo que ellos piensan y son. Preguntemos á la generalidad de los españoles qué idea tienen sobre Finlandia y los finlandeses, y notaremos que no tienen ninguna idea, y al notarlo descubriremos un rasgo de nuestra idiosincrasia; el desdén con que miramos todo lo que ocurre fuera de España, y casi todo lo que ocurre dentro también. Vivimos en estado de «distracción permanente.» En cambio, aquí se nos conoce, aunque por desgracia sea por el lado peor, y he encontrado ya varias señoritas que me han dicho de memoria las cuarenta y nueve provincias de España.

En el asunto sobre que versa esta carta, mi información no es ni con mucho completa. Son contadas las ideas de procedencia masculina, porque yo confío mis amistades al azar, no las busco nunca, y el azar ha querido que en Finlandia mis amigos no sean amigos, sino amigas, en lo cual creo haber salido ganancioso, puesta que la mujer es aquí superior al hombre, y aquí ya en todas partes es utilísima como medio de información. Y lo más notable del caso es que en este país se puede tener amistad sin mezcla de otro sentimiento más peligroso, y que yo me he adaptado tan hábilmente, perdónese me la inmodestia, que podría dar lecciones de calma y flema á los mismos finlandeses. Una señorita estudiante se ofrece á enseñarme el sueco; otra que es pintora, y que encontró en mí una mezcla rara de moro y de sacerdote egipcio, quiso hacer mi retrato; otra, profesora, me propuso «horas» de sueco á cambio de francés; otra, empleada de Banco, alemán por francés, y así por el estilo. Yo, que soy tan amante de la ciencia como el que más, acepté todas las proposiciones, aunque comprendía que estas señoritas me tomaban también como sujeto de observación psicológica; y no sólo he enseñado á varias á hablar en francés, sino que he dado á

X

Suomalaisten tai pikemminkin suomalaisten naisten kuvitelmia Espanjasta

On aina mielenkiintoista tietää, mitä meistä ajatellaan muissa maissa, enkä minä tunnollisena kirjeenvaihtajana voi sivuuttaa tätä uteliaisuutta kiihottavaa aihetta. Mutta on todettava että tarkoitukseni – sikäli kuin kirjeenvaihtajalla on lupa olla tarkoituksia – ei ole tyydyttää lukijan uteliaisuutta, vaan täydentää suomalaisen naisen psykologiasta antamaani kuvaa, sillä se, mitä ihmiset täällä ajattelevat meistä, paljastaa myös, mitä he ovat. Jos kysymme espanjalaisten valtaosalta, mikä mielikuva heillä on Suomesta ja suomalaisista, ja huomaamme, että heillä ei ole minkäänlaista mielikuvaa, niin sen todetessamme paljastamme piirteen omahyväisyydestämme; halveksunnan, jota osoitamme kaikkea Espanjan ulkopuolella tapahtuvaa kohtaan ja myös melkein kaikkea sitä kohtaan, mitä tapahtuu maamme rajojen sisäpuolella. Elämme pysyvästi syrjään kääntyneinä. Suomessa sitä vastoin meidät tunnetaan, joskin kovaksi onneksi huonommalta puoleltamme, ja olen tavannut useita nuoria naisia, jotka ovat minulle luetelleet ulkomuistista Espanjan neljäkymmentä yhdeksän maakuntaa.

Siitä asiasta, jota tämä kirje käsittelee, saamani tiedot eivät ole läheskään täydellisiä. Miehiltä peräisin olevat tiedot ovat vähäisiä, koska luotan sattumaan ystävyysuhteissani enkä tavoittele niitä koskaan; ja sattuma on tahtonut, että ystäväni eivät Suomessa olekaan ystäviä vaan ystävättäriä, mistä luulen vain hyötyneeni, sillä nainen on täällä henkisesti miestä korkeammalla tasolla ja, kuten kaikkialla muuallakin, mitä hyödyllisin tietolähteenä. Ja merkittävintä asiassa on se, että tässä maassa voi pysyttää ystävyysuhteen ystävyysuhteenä, niin että siihen ei sekoitu muita ja vaarallisempia tunteita, ja että minä olen sopeutunut tilanteeseen niin taitavasti – suotakoon oma kehu anteeksi –, että voisin opettaa tyyneyttä ja kylmyyttä suomalaisillekin. Eräs ylioppilasneito tarjoutui opettamaan minulle ruotsia, toinen – hän on taiteilija ja näki minussa harvinaisen sekoituksen mauria ja egyptiläistä pappia –, halusi maalata muotokuvani, kolmas – opettajatar – ehdotti ruotsin tunteja ranskan opetusta vastaan, neljäs – pankkineiti – saksaa ranskan korvaukseksi jne. Minä rakastan tietoa niin kuin vain ihminen voi ja hyväksyin

conocer algo de nuestra literatura, en particular de nuestros novelistas, empezando por Alarcón, cuyo *Sombrero de tres picos*—Des Dreispitz—está traducido al alemán, y Valera, cuya *Pepita Jiménez* lo está al sueco. Yo, en cambio, tengo un retrato al óleo, muy parecido en opinión de cuantos lo ven; hablo en sueco con relativa facilidad, y he adquirido algunas noticias no del todo inútiles.

En España esto no sería posible, y menos en la forma en que aquí ocurre. Por ejemplo, esta tarde me encontré á una de las que aprenden francés: una joven guapa, pintora de afición y empleada de Banco, y me preguntó si saldría por la noche.—No salgo: puede usted venir, si gusta, á las seis.—Y, en efecto, á las seis vino con sus labores, pues aquí las mujeres trabajan cuando van de visita que no es de cumplido, y estuvo dos ó tres horas bordando y haciéndome una porción de preguntas en francés sobre las principales óperas italianas. No estará de más decir, para que no se sonrían los maliciosos, que esta joven tiene su novio formal para casarse en breve, y que al novio no le importa que venga á tomar lecciones, porque tiene confianza en que su prometida no va á decir una cosa por otra. El finlandés cree en la veracidad de la finlandesa, y la finlandesa considera injurioso que se dude de su proceder.

En este comercio inocente y casi científico, he recogido algunas impresiones sobre la opinión en que se nos tiene. La idea más general sobre el español es la de que es un hombre orgulloso; acaso la palabra española más conocida y usada sea «grandeza,» para indicar la elevación un tanto ampulosa. Después de los franceses, que son más y mejor conocidos, venimos los italianos y españoles como tipos análogos, bien que los italianos sean más dados al arte y nosotros á la guerra. Cuando se habla de viajes, se da siempre la preferencia á Italia, y he oído decir á algunas señoras que á España es peligroso ir, sobre todo señoras solas, porque es «un país sin ley.» Aunque no lo digan por lo claro, nos tienen por muy valientes; pero al mismo tiempo por muy duros de corazón y semi-bárbaros ó semi-primitivos. A las primeras palabras, en una conversación, sale á relucir nuestro catolicismo como signo de atraso intelectual, y las corridas de toros como signo de barbarie. Creo que en materia tauromáquica se podría llegar á una avenencia, pues mis argumentos en pro de las corridas han hecho alguna mella en mis discípulas y amigas, las cuales creían, como tantos otros detractores de la fiesta española, que ésta no era artística, sino una especie de espectáculo de matadero; pero en la cuestión religiosa todo cuanto se hable es inútil, porque las ideas contrarias al catolicismo son inculcadas desde la primera enseñanza. Yo he repasado por curiosidad los libros de texto de una de mis discípulas, y en el de Historia he visto que la parte dedicada á España era

kaikki nämä ehdotukset, vaikka ymmärsin, että nämä neidit ottivat minut myös psykologiseksi tutkimuskohteekseen. Ja niin olen opettanut useita en vain puhumaan ranskaa, vaan myös jonkin verran tuntemaan meidän kirjallisuuttamme, erikoisesti romaanikirjailijojitamme alkaen Alarcónista, jonka *Kolmikolkekabattu* on käännetty saksaksi, ja Valerasta, jonka *Pepita Jiménez* on ilmestynyt ruotsiksi. Minulla puolestani on muotokuvani, öljymaalaus, joka on hyvin näköinen kaikkien katsojien mielipiteen mukaan, puhun ruotsia suhteellisen sujuvasti ja olen tehnyt muutamia huomioita, jotka eivät ole aivan hyödyttömiä.

Espanjassa tämä kaikki ei olisi mahdollista, ei ainakaan siinä muodossa kuin täällä. Esimerkiksi tänään iltapäivällä kohtasin yhden ranskaa opettelevista: kauniin nuoren naisen, harrastelijamaalarin ja pankkineidin, joka kysyi minulta, menisinkö illalla johonkin.

”En mene mihinkään, voitte tulla jos haluatte kello kuusi.” Ja todellakin: kello kuusi hän tuli käsitöineen, sillä naiset tekevät käsitöitä vierailulla käydessään, mikäli kysymyksessä ei ole kohteliaisuuskäynti, ja istui kaksi tai kolme tuntia suorittaen koruompelua ja tehden minulle ranskaksi koko joukon kysymyksiä tärkeimmistä italialaisista oopperoista. Ei liene liikaa sanoa, jotta pahanilkiset eivät hymyilisi, että tällä nuorella naisella on virallinen sulhanen ja hän menee pian naimisiin. Sulhanen ei pahastu, vaikka morsian tulee ottamaan tunteja, sillä hän luottaa siihen, ettei hänen kihlattunsa tule sanomaan muuta kuin mikä kuuluu asiaan. Suomalainen mies luottaa suomalaisen naisen vilpittömyyteen ja suomalainen nainen katsoisi loukkaukseksi, jos hänen käytöstään epäiltäisiin.

Tässä viattomassa ja miltei tieteellisessä seurustelussa olen saanut joitakin vaikutelmia meitä koskevasta mielipiteestä. Tavallisin käsitys on se, että espanjalainen on ylpeä; ehkä parhaiten tunnettu ja eniten käytetty espanjan sana on *grandeza*, jolla ilmaistaan hiukan mahtipontista ylevyyttä. Ranskalaisten jälkeen, jotka tunnetaan paremmin, tulevat italialaiset ja espanjalaiset, joita pidetään tyypiltään samantapaisina, joskin italialaiset ovat taipuvaisempia taiteeseen ja me taas sotaan. Kun puhutaan matkustamisesta, annetaan aina etusija Italialle ja joidenkin rouvien olen kuullut sanovan, että Espanjaan on vaarallista mennä, etenkin naisten yksinään, koska siellä vallitsee laittomuus. Vaikka sitä ei sanota selvästi, pidetään meitä hyvin urhoollisina, mutta samalla hyvin julmina ja puolibarbaareina. Ensimmäiset sanat missä tahansa keskustelussa osoittavat, että katolisuuttamme arvellaan henkisen takapajuisuuden ja härkätäisteluita barbaarisuuden merkiksi. Luullakseni härkätäisteluiden osalta voisni päästä yksimielisyyteen, sillä niiden puolesta esittämäni todisteet ovat tehneet melkoisen vaikutuksen oppilaisiini ja ystävättäriini, jotka uskoivat kuten kaikki

exactísima hasta llegar á la Reforma; desde este punto se nos mira ya con ojos más que turbios: Felipe II es considerado seriamente como un «asesino.»

Existe una rara mezcla de ideas exactas y erróneas sobre nosotros, según que unas ú otras provienen de los libros formales ó de las fábulas que en Europa, y particularmente en Francia, forjan á nuestras expensas los escritores del género pintoresco. Una señorita me preguntó de qué región de España era. Soy de Andalucía—le contesté.—¿De la alta ó de la baja?—me volvió á preguntar. Y al saber que era de Granada, me dió cuantas noticias tenía sobre nuestra ciudad para comprobar si eran exactas. Todo esto sacando un promontorio de libros y mapas que mi interlocutora manejaba con extraordinaria desenvoltura. Porque uno de los libros decía que los catalanes son industriosos, los castellanos arrogantes y los andaluces vivos, familiares y muy dados á la broma, me he visto y me he deseado para inspirar confianza; y hoy mismo, á pesar de repetidos ejemplos de cordura y seriedad, «mi procedencia andaluza» me perjudica notablemente. Sin necesidad de ser andaluz, sólo con ser español, le miran á uno con prevención en las relaciones familiares, á causa del malísimo concepto en que, como sujetos sentimentales, se nos tiene. Nos consideran capaces de pasión, pero no de verdadero amor, es decir, de un sentimiento apacible y durable que se traduzca en «soluciones prácticas:» de aquí, piensan, la facilidad con que, creyendo decir verdad, mentimos al hablar de nuestros sentimientos, y la poca conciencia con que nos burlamos de las mujeres que no saben resistir.

Les parecerá á algunos que estas opiniones no tienen gran transcendencia, que son conceptos superficiales de esos que sirven de tema socorrido en cualquier conversación; sin embargo, esos rasgos que se atribuyen á nuestro carácter: la dureza, la tiranía con la mujer, el desprecio de las leyes y otros de este tenor, son el estribillo siempre que se habla de España sobre asuntos más serios. Con motivo de las guerras que ahora tenemos pendientes, la prensa de aquí escribe enormidades contra España: no hay absurdo de los que se fabrican á destajo por los enemigos de nuestra nación que no tenga segura acogida; se nos cree capaces de todo género de horrores. Sin duda nuestro papel histórico nos enajena las simpatías de un país como éste, adepto de la religión luterana; pero no se llegaría hasta la animadversión si no fuera porque la idea absurda que corre como válida acerca de nuestro carácter, sirve de plataforma para fundar fábulas odiosas que exciten la compasión en muchas almas sensibles é incautas.

Con ser tan poco favorable la opinión respecto del español, merece aplauso si se la compara con la que se tiene sobre la española. Algunas señoras creen de

tämän espanjalaisen juhlan sättijät, ettei se ole taiteellinen näytös, vaan jonkinlainen teurastamon esittely. Mutta uskonnollisessa kysymyksessä on kaikki puhe turhaa, sillä katolisuuden vastaiset ajatukset on juurrutettu mieleen alkeisopetuksesta asti. Olen silmäillyt uteliaisuudesta erään oppilaani koulukirjoja ja historiasta olen nähnyt, että Espanjalle omistettu osuus oli mitä täsmällisimmin totuudenmukainen aina uskonpuhdistukseen saakka. Tästä kohdasta alkaen meidät nähdään enemmän kuin samein silmin: Filip II:ta pidetään vakavasti ”murhaajana”.

Meistä on vallalla merkillinen sekoitus oikeaan osuvia ja erheellisiä käsityksiä sen mukaan, ovatko ne peräisin virallisista teoksista vai tarinoista, joita Euroopassa ja etenkin Ranskassa sepittävät meidän vahingoksemme maalauksellista tyyliä viljelevät kynäniekat. Muuan nuori nainen kysyi minulta, mistä päin Espanjaa olin.

”Olen Andalusiasta”, vastasin hänelle.

”Ylä- vai Ala-Andalusiasta?” hän jatkoi kyselemistään ja saatuaan kuulla, että olin Granadasta, hän luetteli minulle kaikki tietonsa kaupungistamme todetakseen, olivatko ne oikeita. Kaiken hän oli ottanut selville kirjoista ja kartoista, joita haastattelijani käsitteli harvinaisen luontevasti. Kun yksi kirjoista tiesi kertoa, että katalonialaiset ovat työteliäitä, kastilialaiset ylpeitä ja andalusialaiset vilkkaita, tuttavallisia ja hyvin taipuvaisia leikinlaskuun, olen tuntenut kuvauksen osuvaksi ja yrittänyt herättää luottamusta. Ja vielä nytkin huolimatta jatkuvista järkevyyttäni ja vakavuuttani todistavista esimerkeistä andalusialainen syntyperäni vahingoittaa minua huomattavasti. Eikä välttämättä tarvitse olla andalusialainen, jo espanjalaisuuskin riittää aiheuttamaan pidättyvää suhtautumista tuttavapiirissä, koska meistä on vallalla mitä huonoin käsitys: meitä pidetään täysin tunteittemme vallassa olevina olentoina. Katsotaan, että me pystymme intohimoon, mutta emme todelliseen rakkauteen, nimittäin rauhalliseen ja kestävään tunteeseen, joka johtaisi ”käytännöllisiin ratkaisuihin”. Siitä johtuu suomalaisten mielestä, että puhuessamme tunteistamme valehtelemme helposti, vaikka luulemme puhuvamme totta; siitä johtuu myös, että pidämme tunnottomasti pilkkanamme naisia, jotka eivät osaa pitää varaansa.

Jotkut teistä arvelevat, että nämä mielipiteet eivät ole levinneet laajalle ja että ne ovat vain sellaisten ihmisten pinnallisia käsityksiä, jotka turvautuvat tyhjänpäiväisiin aiheisiin missä hyvänsä keskustelussa. Kuitenkin nuo iskusanat – julmuus, naisen sortaminen, lakien halveksunta ja muut sentapaiset –, joilla luonnettamme kuvataan, ovat kertosaheenä aina silloinkin, kun puhutaan Espanjasta mitä vakavimpien asioiden yhteydessä. Niiden sotien vuoksi, jotka meillä nyt on käytävänä, tšekäläinen lehdistö hyökkää hillittömästi Espanjaa vastaan. Ei ole olemassa niin mieletöntä väitettä, etteivät kansamme viholliset, jotka urakalla sepittävät meistä

buena fe que el mayor mal que puede ocurrir á una mujer es nacer en nuestro país; la consideran como una esclava, casi como una mujer de harén. Reconocen que es bella, y acaso de este reconocimiento arranque la severidad con que la juzgan; pero piensan que esa belleza habla sólo á los sentidos, que no es la belleza de un sér inteligente. Con decir que aquí se habla con desprecio de la mujer alemana, por creerla excesivamente casera, se comprenderá lo mal parada que ha de salir la española, sobre la que se cuentan los más desafortunados desatinos.—¿Es cierto que las andaluzas son tan bellas como se dice?—A esta pregunta he contestado yo siempre entonando un himno ó poco menos en loor de mis paisanas.—Pero ¿es verdad también—agregan,—que son tan ignorantes que no saben siquiera escribir con ortografía?—Eso ocurría antes—respondo yo;—pero ahora se ha progresado mucho en esa materia. Las españolas tienen gran talento natural y aprenden todo lo que quieren. El detalle ese que aquí choca de las faltas de ortografía no tiene importancia en nuestro país, porque nosotros sabemos que procede del exceso de pasión que turba á las mujeres hasta el punto de hacerles cambiar unas letras por otras. La española posee la ortografía del lenguaje espiritual, mucho más necesaria que la de la escritura. Yo, por mi parte, opino que la ortografía, como otras muchas cosas, debieran constituir un oficio, el de ortografista ó corrector, y que la generalidad de las gentes debía prescindir de ese y otros estudios que ocupan en el cerebro un espacio que hace gran falta para albergar ideas de más transcendencia. Aquí he encontrado ya varias personas que hablan y escriben correctamente media docena de lenguas y que no saben decir nada en ninguna: de ellas se puede decir lo de aquel que poseía una gran colección de instrumentos musicales, pero que no sabía tocarlos.

Pero el punto en que se insiste con verdadera saña es el de la libertad. Estas mujeres tienen la manía de la libertad: pueden hacer lo que quieren, y, sin embargo, acusan al hombre de déspota; y como creen que las españolas viven encarceladas y contentas, las juzgan como seres infelices, sin conciencia de su dignidad personal. Una de mis contertulias pretendía convencerme de que los hombres meridionales tenemos odio instintivo contra las mujeres del Norte, porque tememos que «nuestras esclavas» se nos subleven, siguiendo el ejemplo de las que ya consiguieron sacudir el yugo.—Están ustedes en un grande error si tal piensan—he dicho yo con gran seriedad:—lo que ustedes inspiran es lástima, y los españoles que las incitan lo hacen á disgusto, sólo porque el matrimonio es cada día más difícil y se ven forzadas á vivir solas; pero no porque tomen en serio las ideas de emancipación, pues su buen juicio les permite ver que salen perdiendo mucho en el cambio. Usted es aficionada á la

valheita, voisi jo etukäteen olla varmoja sen tehosta: meitä pidetään kykenevinä mihin tahansa hirmutekoihin. Epäilemättä meidän historiallinen tehtävämme on riistänyt meiltä tämäntapaisen luterilaisuuteen kääntyneen maan sympatiat, mutta se ei olisi johtanut vihamielisyyteen saakka, jollei luonteestamme vallitseva mieletön käsitys olisi otollisena maaperänä, johon voidaan istuttaa inhottavia taruja kiihottamaan monien yksinkertaisten ja viattomien sielujen intohimoista vihaa.

Vaikka espanjalaista miestä koskeva käsitys on näin epäsuotuisa, se ansaitsee silti suosionosoituksia, jos sitä verrataan espanjattaresta vallitsevaan. Muutamat rouvat uskovat tosissaan, että suurin onnettomuus, joka voi naista kohdata, on syntyä meidän maahamme: espanjatarta pidetään orjattarena, melkeinpä haareminaisena. Rouvat myöntävät, että espanjatar on kaunis – ja ehkä tuomion ankaruus johtuukin tästä tunnuksesta –, mutta he ajattelevat, että tuo kauneus vetoaa vain aisteihin, ettei se ole henkisen olennon kauneutta. Kun sanon, että täällä puhutaan halveksuen saksattaresta, jota luullaan liiksi kodinhenkiseksi, ymmärrettäneen paremmin, että Suomessa halveksitaan myös espanjatarta, josta kerrotaan mitä loukkaavimpia mielettömyyksiä.

”Onko totta että andalusiataret ovat niin kauniita kuin kerrotaan?” (Tähän kysymykseen olen aina vastannut virittämällä melkeinpä suoranaisen hymnin maakuntani naisten ylistykseksi.)

”Mutta onko myös totta”, kysytään edelleen, ”että he ovat niin tietämättömiä, etteivät osaa edes oikeinkirjoitusta?”

”Sellaista sattui aikaisemmin”, minä vastaan, ”mutta nyt on edistytty kovasti. Espanjattarilla on suuret luontaiset lahjat ja he oppivat kaikkea mitä vain haluavat. Nuo oikeinkirjoituksen virheet, jotka täällä tyrmistyttävät, ovat pikkuasia eivätkä merkitse mitään meidän maassamme. Mehän tiedämme niitten johtuvan liiallisesta intohimosta, joka hämmentää naisia siinä määrin, että panee heidät sekoittamaan kirjaimetkin toisiinsa. Espanjatar osaa henkevän kielen oikeinkirjoituksen ja se on paljon tärkeämpi kuin kynän.” Minä puolestani arvelen, että oikeinkirjoitusta kuten monia muitakin asioita varten pitäisi olla virkamies, ortografisti tai korrektori, ja että tavallisten ihmisten pitäisi luopua opettelemasta ortografiaa ja monia muitakin asioita, jotka anastavat aivoista tilan, jota kipeästi tarvittaisiin tärkeempien seikkojen majoittamiseen. Olen tavannut täällä jo useita henkilöitä, jotka puhuvat ja kirjoittavat virheettömästi puolta tusinaa kieltä, mutta eivät osaa sanoa niistä millään mitään. Sellaisista naisista voi sanoa samaa kuin siitä, jolla oli suuri kokoelma soittimia, mutta joka ei osannut niitä soittaa.

filosofía; quizás haya leído alguna de las geniales paradojas de un filósofo alemán, hoy en boga, Federico Nietzsche: creo que es en su *Menschliches, allzumenschliches* (humano, demasiado humano), donde expone su opinión sobre la superioridad intelectual de la mujer respecto del hombre, y la razón principal en que la funda es de sentido común. Prescindiendo de palabras vanas, de hecho resulta que la mujer ha dejado en manos del hombre todos los atributos de la autoridad, y con ellos todas las responsabilidades y malos ratos que proporcionan. A más, la obligación moral de sostener á la familia á cambio de algunas satisfacciones irrisorias, el hombre se ha resignado á ser el verdadero esclavo; la mujer ha conseguido vivir á costa del hombre, manejarlo á su antojo en todos aquellos asuntos en que le va algún interés, y por añadidura representar el papel simpático, el de «víctima.» No existe en la creación un sér que supere á la mujer en inteligencia verdadera, es decir, en inteligencia práctica: sólo se le aproxima el gato, que en opinión de un escritor español, Selgas, es el más listo de todos los animales, no sólo por haber resuelto el problema de vivir sin trabajar, sino por haberlo resuelto con achaque de cazar los ratones, diversión ó *sport* que para él tiene grandes atractivos.

Vistas, pues, las cosas con calma, se pone en evidencia que la mujer española, retractaría á la emancipación á causa de su «atraso intelectual,» es mucho más sabia que las que neciamente se declaran autónomas y cargan con el pesado fardo de obligaciones que los hombres hemos llevado solos hasta ahora. A eso le llaman los franceses *laisser la proie pour l'ombre*, que podríamos traducir «perder la tajada por roer el hueso.» Una mujer excepcional puede encontrar en la ciencia ó en el arte satisfacciones acaso superiores á las de la vida de familia; pero las mujeres vulgares, que han de contentarse con desempeñar una función rutinaria y poco agradable, no deben de aceptar este medio de vida, sólo porque les deja más libertad, como superior al matrimonio. Los que tal hacen, cuando llegan á la vejez y forman el inventario de los goces que les ha proporcionado la libertad, sentirán envidia de la mujer del pueblo, que, guiada sólo por el instinto, ha sabido enamorarse de cualquier ganapán, crear una numerosa prole, y mal que bien salir adelante con ella, experimentar las alegrías y penas que la vida va dando de sí; en suma, vivir una vida natural é íntegramente humana.

Mutta seikka, johon takerrutaan suorastaan raivokkaasti, on kysymys vapaudesta. Suomalaisilla naisilla on vapauden mania: he voivat tehdä mitä ikinä haluavat ja kuitenkin he syyttävät miestä hirmuhallitsijaksi, ja kun he uskovat, että espanjattaret elävät vankeina ja silti tyytyväisinä, he pitävät näitä onnettomina olentoina, joilla ei ole käsitystä persoonallisesta arvostaan. Muuan iltavieraistani yritti saada minut vakuuttumaan siitä, että meillä Etelän miehillä on vaistomainen vihamielisyys Pohjolan naisia kohtaan, koska pelkäämme, että ”orjattaremmet” nousevat kapinaan ottaen esimerkkiä niistä, jotka jo ovat onnistuneet heittämään ikeen niskoiltaan.

”Te erehdytte suuresti, jos ajattelette noin”, olen sanonut erittäin vakavasti. ”Se mihin te pyritte on surkeutta, ja espanjattaret jäljittelevät teitä vain vastenmielisesti, vain siksi, että avioliittoon pääsy on päivä päivältä vaikeampaa ja heidän on pakko elää yksin, eivätkä suinkaan siksi, että he ottaisivat vakavalta kannalta emansipaation opit, sillä heidän terve järkensä antaa heidän huomata, että he menettäisivät paljon siinä vaihtokaupassa. Te harrastatte filosofiaa ja olette ehkä lukenut jonkin nyt niin kovin muodissa olevan saksalaisen filosofin Friedrich Nietzschen nerokkaista paradokseista. Luullakseni hän juuri teoksessaan *Menschliches, Allzumenschliches* esittää käsityksen, että nainen on älyllisesti korkeammalla tasolla kuin mies, ja hänen tärkeimpänä perusteenaan on naisen terve järki. Kun jätämme syrjään joutuvat sanat, on tosiasiallinen lopputulos, että nainen on luovuttanut miehen käsiin kaikki vallan merkit ja niiden mukana vastuuvollisuudet ja ikävyydet, jotka niihin liittyvät, ainakin moraalisen velvoituksen pitää yllä perhettä. Joidenkin naurettavien tyydytyksenaiheiden vastineeksi mies on alistunut olemaan todellinen orja: nainen on onnistunut elämään miehen kustannuksella, ohjaamaan tätä oikkujensa mukaan kaikissa niissä asioissa, jotka häntä vähänkin kiinnostavat, ja kaiken lisäksi esittämään sääliä herättävää ”uhrin” osaa. Luomakunnassa ei ole olentoa, joka voittaisi naisen todellisessa intelligenssissä, nimittäin käytännöllisessä ajattelussa. Vain kissa pääsee tässä häntä lähelle, sillä espanjalaisen kirjailijan Selgasin mukaan se on viekkain kaikista eläimistä. Se ei ole ainoastaan onnistunut ratkaisemaan kysymystä, miten elää tekemättä työtä, vaan käyttää lisäksi toimettomuutensa tekosyynä hiirten metsästystä, huvia tai urheilua, johon se on erikoisesti mieltynyt.”

Kun asioita tarkastellaan tynesti, ilmenee, että espanjatar, joka niskoittelee emansipaatiota vastaan ”henkisen takapajuisuutensa” vuoksi, on paljon viisaampi kuin ne, jotka typerästi julistavat itsensä riippumattomiksi ja sälyttävät niskoilleen raskaan taakan velvollisuuksia, jotka me miehet olemme tähän asti kantaneet yksin. Tästä seikasta käyttävät ranskalaiset sanontaa *laisser la proie pour l'ombre*,

jonka voisimme kääntää ilmaisulla ”menettää lihakimpale ja jyrsiä luuta”. Joku poikkeuksellinen nainen voi tieteessä tai taiteessa saavuttaa ehkä suurempaa tyydytystä kuin perhe-elämä tarjoaa, mutta tavallisten naisten, joiden on tyydyttävä suorittamaan rutiinimaista työtä tai epämiellyttäviä tehtäviä, ei pidä tavoitella muka avioliittoa parempaa elämäntapaa vain sen vuoksi, että se tarjoaa enemmän vapautta. Kun tämän tien valinneet tulevat vanhoiksi ja tekevät inventaaria vapauden heille tuottamista iloista, he kadehtivat kansannaista, joka vain vaistonsa johtamana on ymmärtänyt rakastua mihin tahansa mieheen, synnyttänyt lukuisan lapsilauman ja elää kituuttanut sen kanssa päivästä toiseen kokien iloja ja suruja, joita elämällä on tarjona itsessään; sanalla sanoen elänyt luonnollista ja tosi-inhimillistä elämää.

XI

**«En malares anteckningar»
af Egren Lundgren.—Italien och Spanien.
Tredje upplagan.—P. A. Norstedt Soener.
Stockholm.—1882.**

Muchas personas he encontrado en Finlandia que tienen ideas más ó menos disparatadas sobre la vida interior española, sobre nuestros tipos, costumbres y tradiciones, y la ciudad más conocida es precisamente la nuestra. Como son contados los finlandeses que han viajado por España, se me ha ocurrido preguntar por qué conducto se tienen todas esas noticias, y siempre se me ha contestado: eso lo he leído en el libro de Lundgren. Nada más natural, pues, que mi idea de comprar el libro del conocido pintor sueco, las *Impresiones de un pintor*, que figuran en el epígrafe. Y ni estará de más añadir á los detalles que doy, por si algún lector desea comprobarlos, que la obra cuesta seis kronor, ó sea nueve pesetas próximamente, y que va por la tercera edición; porque aquí, en todo el Norte, se compran libros, aunque sean caros. Si á un español se le ocurriera escribir unas *Impresiones escandinavas*, y venderlas á nueve pesetas el volumen, tengo la seguridad de que se quedaría con sus impresiones dentro del cuerpo.

El libro de Lundgren comprende Italia y España; pero de las 364 páginas de que consta, hay consagradas á Italia sólo 116; el resto está dedicado á España, y de él cerca de la mitad á Granada, á la que el autor vino dos veces. No sé si la obra es conocida de algunos españoles y aseguro que merece serlo; porque si bien el autor es hombre que observa muy superficialmente, tiene, en cambio, el mérito de ver muy bien, como artista, y de darnos lo que nos ofrece: impresiones pictóricas, las cuales interesan por su exuberancia de color y por referirse á una época relativamente lejana. Lundgren nos visitó en 1849, y su obra, que para los escandinavos es un descubrimiento, para nosotros es una curiosa y á ratos graciosa exhumación. No será tiempo completamente perdido el que dedique á reseñar las idas y venidas del celebrado Lundgren por España.

Procedente de Roma, llegó en Marzo del 49 á Barcelona, de paso: todas sus noticias se reducen á hablar muy por encima de la Rambla y de la Seo; de un paseo llamado el «Jardín del Explanado;» del Liceo, al que coloca entre los grandes teatros

XI

**”Taiteilijan muistiinpanoja”,
kirjoittanut Egron Lundgren. Italia ja Espanja.
Kolmas painos. Tukholma 1882.
P. A. Norstedt & Söner.**

Olen tavannut Suomessa monia henkilöitä, joilla on enemmän tai vähemmän mielettämiä käsityksiä espanjalaisesta kotielämästä, meikäläisistä ihmistyypeistä, tavoista ja perinteistä; ja tunnetuin kaupunki on juuri meidän oma Granadamme. Kun Espanjassa käyneet suomalaiset ovat helposti laskettavissa, on pähäni pälkähtänyt kysyä, mistä nämä kaikki tiedot ovat peräisin, ja aina on minulle vastattu: olen lukenut ne Lundgrenin kirjasta. Mikään ei siis ollut sen luonnollisempaa kuin että halusin ostaa tuon tunnetun ruotsalaisen maalarin kirjan *En målares anteckningar*. Kohta esitettäviin tietoihin lisään – siltä varalta että lukija haluaa niihin vahvistuksen –, että teos maksaa kuusi kruunua eli likimain yhdeksän pesetaa ja että siitä on kaupassa kolmas painos, joten täällä Pohjolassa ostetaan kirjoja, vaikka ne olisivat kallitakin. Jos jonkun espanjalaisen pähän pälkähtäisi merkitä paperille Skandinaviasta saamiaan vaikutelmia ja myydä niitä yhdeksän pesetan hinnasta, niin olen varma, että hän saisi pitää itse sekä kirjansa että vaikutelmansa.

Lundgrenin kirjassa on kuvattu sekä Italiaa että Espanjaa, mutta sen 364 sivusta on Italialle omistettu vain 116; loppu käsittelee Espanjaa ja siitä lähes puolet Granadaa, jossa tekijä kävi kahteen kertaan. En tiedä, tuntevatko ketkään espanjalaiset tätä teosta, ja vakuutan, että se kyllä ansaitsee tulla luetuksi, sillä vaikka kirjoittaja tekee hyvin pinnallisia huomioita, hänellä on vastapainoksi kyky nähdä sängen osuvasti, taiteilijan tavoin, ja hän antaa meille todella sen mitä lupaa: vaikutelmia, jotka kiinnostavat väriensä uhkeuden ansiosta ja koska ne ovat peräisin suhteellisen kaukaiselta aikakaudelta. Lundgren kävi meitä katsomassa vuonna 1849 ja hänen teoksensa, joka skandinaaveille on löytöretki, on meille merkillinen ja paikoin huvittava yritys herättää menneisyyttä henkiin. Aikamme ei mene aivan kokonaan hukkaan, jos koetamme lyhyesti kuvata kuuluisan Lundgrenin pitkin Espanjaa suorittamia matkoja.

Tullessaan Roomasta maaliskuussa 1849 hän poikkesi ohimennen Barcelonaan. Hänen muistiinpanonsa supistuvat hyvin pinnalliseen mainintaan

de ópera de Europa, al nivel de la Scala Je Milán; del teatro Principal, en el que asistió á la representación de *El desdén con el desdén*, cuyos entreactos eran amenizados por bailes con castañuelas; y por último, de algunas particularidades que le llamaron la atención en las ceremonias religiosas de las iglesias. Al mismo tiempo, como hombre aprovechado, se ponía en relaciones con un Profesor francés, M. Rambert, para aprender la lengua española, en la que no llegó nunca á ser muy docto, á juzgar por los disparates de que está sembrado todo el libro.

En Valencia la estancia fué más larga, y las impresiones recogidas más abundantes: habla del Grao y de la tartana «en que vino» á Valencia, y de la fonda del Cid, donde se hospedó, diciendo incidentalmente que las calles no estaban empedradas; de la Catedral, y en particular de la torre llamada «El Micaleta;» de la belleza de las valencianas y de algunas prendas de vestir, como la «media valenciana» y la «alpargata;» de la Academia de Pintura, donde copió un retrato de Velázquez, y de la Galería de Pinturas, en la que le llamó la atención la «Comunión de María Magdalena,» de Espinosa, y el San Francisco, de Ribalta; de la iglesia de los Mártires y de la Biblioteca de la Universidad, sin olvidar la excursión reglamentaria á Murviedro, la antigua Sagunto. Sus relaciones personales le debieron de dar escasa luz sobre nuestro país, pues á excepción del bibliotecario de la Universidad, todos sus tratos fueron con extranjeros, en primer lugar con artistas de una compañía de ópera italiana, que daban, como él dice, la *Gazza Ladra y Lucia*, mezcladas con zarzuelas, fandango y jaleo. Sin embargo, tuvo ocasión de aprender á perder el tiempo en el cafe Suizo; de conocer á una Carmen, á una Dolores y á una Mariquita, y de tomar nota de una coplilla que le llamó mucho la atención:

De la raíz de la palma

Hicieron las Isabeles

Delgaditas de cintura y de

Corazón crueles.

No creo necesario advertir que la manera de partir los versos de la copla es invención de Hr. Lundgren.

De Valencia pasó á Málaga, tocando brevemente en Alicante, Cartagena y Almería, de las que no dice nada interesante. Sólo al hablar del escaso movimiento que notó en Alicante, aprovecha la ocasión para dar á conocer, estropeado, un modismo español, pues dice que no había «más que cuatro gatas,» en vez de cuatro gatos.

Ramblasta ja Seosta, Esplanadipuutarhaksi nimitetystä kävelypuistosta, Liceosta, jonka hän sijoittaa Euroopan suurten oopperoiden joukkoon, Milanon Scala-oopperan tasolle, Principal-teatterista, jossa hän näki näytelmän *El desdén con el desdén*, jonka väliaikoja sulostuttivat kastanjettien säestämät tanssiesitykset, ja lopuksi joihinkin erikoisuuksiin, jotka herättivät hänen huomiotaan kirkkojen uskonnollisissa menoissa. Samanaikaisesti hän ahkerana miehenä tutustui ranskalaiseen opettajaan, monsieur Rambertiin oppiakseen espanjaa. Hän ei silti päässyt kovinkaan pitkälle opinnoissaan, päätellen niistä erehdyksistä, joita koko kirja on täynnä.

Valenciassa hän oleskeli pitempään ja sai runsaampia vaikutelmia. Hän kertoo Valencian satamasta Graosta ja *tartana*-vaunuista, joissa hän tuli Valenciaan, Cidin majatalosta, jossa hän asui (hän mainitsee ohimennen, että kadut eivät olleet kivettyjä), katedraalista ja erikoisesti *El Micaleta* -nimisestä tornista, valenciattarien kauneudesta ja muutamista vaatekappaleista, kuten ”valencialaisista sukista” ja ”espartokengistä”. Taideakatemiassa hän kopioi Velásquezin maalaaman muotokuvan ja Taidegalleriassa hänen huomiotaan herätti Espinosan taulu ”Maria Magdalenan rippi” ja Ribaltan ”Pyhä Franciscus”. Hän mainitsee myös Marttyyrien kirkon ja Yliopiston kirjaston eikä unohda suorittaa tavanmukaista retkeä Murviedroon, muinaiseen Saguntumiin. Hänen solmimansa tuttavuussuhteet loivat vain niukkaa valoa maamme oloihin, sillä

yliopiston kirjaston hoitajaa lukuun ottamatta kaikki hänen tapaamansa olivat ulkomaalaisia, erittäinkin italialaisen oopperaseurueen taiteilijoita, jotka esittivät hänen sanojensa mukaan ”Varastelevaa harakkaa” ja ”Luciaa”, joihin oli sekoitettu espanjalaista operettia, fandangoa ja *jaleo*-tanssia. Kuitenkin hänellä oli tilaisuus oppia kuluttamaan aikaansa Sveitsiläisessä kahvilassa ja tulla tuntemaan muuan Carmen, eräs Dolores ja tietty Mariquita ja merkitä muistiin kansanlaulu, joka kiinnosti häntä kovin:

De la raíz de la palma

Hicieron las Isabeles

Delgaditas de cintura y de

Corazón crueles.

Palmun on juuresta luotu

ylen kaunis tuo Isabella,

kovin boikeka ryötärönsä,

sydän julma vaan on hällä.

En Málaga un amigo siciliano le llevó á una casa de pupilos con «patio y corredores,» donde por primera vez se encontró nuestro viajero «verdaderamente en España.» Describe el trato que Catalinita, la pupilera, le daba por diez y seis reales, y exclama al fin: «Hvilket Eldorado!» No obstante, los días que permaneció en Málaga fueron muy pocos, y sólo tuvo tiempo para conocer á un pintor, Cortés, que le descubrió los «misterios artísticos» de la ciudad, sin olvidar las figuritas de barro, y á un ex-militar, Quesada, que le entusiasmó cantando las «seguidillas de los enamorados.» Con esto, y con describir cómo se pela la pava y citar la frase «se mi busca la ley, á Málaga mi voy,» da remate á sus estudios malagueños, y emprende en diligencia (pues entonces no había tren) el viaje á Granada. A media noche salió de Málaga, á las once llegó á Loja, y á las seis de la tarde estaba hospedado en la «Fonda de la Minerva,» en una habitación semejante á la «celda de una cárcel,» y puesto de acuerdo con el excelente guía Arabal para subir á la Alhambra al día siguiente, á las cuatro de la mañana, antes de la salida del sol. Esto ocurría en Mayo de 1849.

Hago gracia al lector de la descripción detallada de la Alhambra que trae el libro de Lundgren. La impresión primera del pintor fué que todo era más pequeño que él se lo había imaginado; pero sin que esto rebajara el valor artístico del monumento. En el Generalife lo más notable que encontró, según parece, fué una chica de diez y siete años, parienta del jardinero, de la que habla como de una beldad maravillosa. Y su primera impresión sobre nuestra ciudad es entusiasta: aunque el autor ha recorrido casi todo el mundo no ha encontrado nada que tenga conexión con Granada, «tipo original é incomparable, de extraordinario valor para un artista.» «Durante el día todo está inundado de colores de extraordinaria riqueza y magnificencia, y por la noche, bajo el cielo de azul intenso, la ciudad está como revestida de espíritu romántico...» «El aire es puro, claro y cargada de aromas y de fuego; una mansión que ni soñada para el amor.»

La visita á la Catedral ocupa dos largas páginas, y contiene varios detalles que hay que omitir por ofensivos al espíritu religioso de mis lectores. Al autor le choca el excesivo lujo con que están vestidas las imágenes y adornadas las capillas, y se permite algunos rasgos humorísticos de gusto más que dudoso. Para concluir su primer capítulo, habla de la Cartuja en sentido bastante desfavorable, y refiere cómo, llevado de su deseo de estar más cerca de las bellas salas de «Linda Raja,» dejó la «Minerva» y se hospedó en la Alhambra, en casa de la «corpulenta personalidad» de Carmen.

Sigue inmediatamente un cuadro curioso y hasta histórico: la descripción de la corrida de toros dada en honor de los Duques de Montpensier. El entusiasmo era

En usko tarpeelliseksi huomauttaa, että tämän säkeistön säejako on herra Lundgrenin keksimä. Valenciasta hän matkusti Málagaan vierailien pikaisesti Alicantessa, Cartagenassa ja Almeriassa, joista hän ei kerro mitään kiinnostavaa. Vain puhuessaan Alicantessa toteamastaan vähäisestä liikenteestä hän käyttää tilaisuutta hyväkseen mainitakseen espanjalaisen kielellisen erikoisuuden, joka tosin turmeltu, sillä hän sanoo, ettei siellä ollut kuin ”neljä kissatarta”, tarkoittaen neljää kissaa.

Málagaassa joku sisilialainen ystävä vei hänet täysihoitolaan, jossa oli ”sisäpiha ja käytävät” ja jossa matkalaisemme ensi kerran totesi olevansa ”todella Espanjassa”. Hän kuvaa kestitystä, jonka Catalinita, täysihoitolan pitäjä, tarjosi hänelle kuudellatoista realilla ja huudahtaa lopuksi: ”Mikä Eldorado!” Kuitenkin hän viipy Málagaassa vain muutamia harvoja päiviä ja ehti tulla tuntemaan ainoastaan jonkun maalari Cortésin, joka paljasti hänelle kaupungin ”taiteelliset mysteerit” unohtamatta pieniä saviveistoksia, ja entisen sotilaan Quesadan, joka sai hänet haltioihinsa laulamalla ”kansanlauluja rakastavaisista”. Kuvaamalla paikallisten asukkaiden rupattelua ja lainaamalla sanontaa ”Poliisi jos etsii vaan, sen kun painun Málagaan” hän päättää Málagaa koskevat tutkimuksensa ja aloittaa diligenssissä – silloin ei vielä ollut rautatietä – matkan Granadaan. Hän lähti keskiyöllä Málagaasta, saapui kello yksitoista Lojaan ja kello kuusi illalla hän oli jo majoittunut ”Minervan majatalossa” huoneeseen, joka muistutti ”vankilan selliä”, ja sopinut erinomaisen oppaan Arabalin kanssa, että seuraavana aamuna kello neljä, ennen päivän valkenemista, noustaisiin Alhambraan. Tämä tapahtui toukokuussa 1849.

Säästän lukijan Alhambran yksityiskohtaiselta kuvaukselta, joka sisältyy Lundgrenin kirjaan. Taiteilijan ensivaikutelma oli, että kaikki oli pienempää kuin hän oli kuvitellut, mutta tämä ei kuitenkaan alentanut muistomerkin taiteellista arvoa. Generalifessa näyttää merkittäväntä hänen näkemästään olleen seitsentoistavuotias tyttö, puutarhurin sukulainen, jota hän kuvaa ihmeelliseksi kaunottareksi.

Jo hänen kaupungistamme saamansa ensivaikutelma on innoittunut. Vaikka tekijä on kiertänyt melkein koko maailman, hän ei ole tavannut mitään Granadan veroista, sillä kaupunki on ”tyypiltään alkuperäinen ja verraton, ainutlaatuinen kauneuselämys taiteilijalle”. ”Koko päivän se on tulvillaan värien tavatonta rikkautta ja suurenmoisuutta, ja yöllä tummansinisen taivaan alla kaupunki ikään kuin pukeutuu romantiikan henkeen... Ilma on puhdasta, kirkasta ja täynnä aromeja ja tulta; kaupunki rakkauden tyyssija, josta ei ole osannut uneksiakaan.”

Tuomiokirkossa käyntiä käsittelee kahden suuren sivun pituinen kuvaus, joka sisältää useita yksityiskohtia, jotka pitää sivuuttaa, koska ne loukkaavat lukijoihini uskonnollisia tunteita. Tekijää hämmästyttää suunnaton ylellisyys, joka ilmenee

tal, que nuestro artista tuvo que tomar el billete con anticipación, cuidando de que fuera de sombra, porque al sol el calor es insoportable. Fué á la plaza á las cuatro, y le llamó la atención la algazara del público, así como la procesión de los toreros («tjurfæktareprocessionen») al toque de la marcha real; describe á los banderilleros y chulos, que eran seis; al espada ó «doedaren;» á los picadores ó «caballeros que van armados de largas picas,» y á las muías con sus sonoras campanillas y banderas. Los toreros se arrodillan y rezan ante la imagen de la Virgen; después cada cual se va á su puesto; el «matador» saluda gravemente á la Princesa, é hinca una rodilla en tierra hasta tanto que se le permita comenzar el «juego,» porque—dice el cronista—a esto le llaman juego («lek»). La Infanta arroja la llave á la arena como signo de su graciosa concesión, y empieza la lucha. Suenan las trompetas y sale el primer toro, que es negro, brillante, la sangre y los ojos llenos de furor; va adornado con una moña azul y blanca, sujeta con un gancho de hierro. Sigue en los términos más complicados la descripción de las correrías del toro, encuentro con el picador y caída de éste, así como su salvamento por los banderilleros; segundo y más terrible choque, en que el caballo cae muerto, redondo, «no obstante la grave herida que el toro recibe en el lomo.» Siguen los banderilleros, con sus pinchos delgados y cortos adornados de papel, que hacen al toro bramar de coraje, y por fin el matador, con su «muleta» ó «bandera roja» y espada de Toledo («toledovaerj»), se dirige ante el palco de la Infanta con la misma seguridad que si no hubiera toro en el redondel; cae de rodillas con la «montera» en la mano, dice algunas palabras y va luego contra el toro; con la bandera roja le lleva de izquierda á derecha, hasta marearlo, y luego, firme y seguro, le clava el estoque en medio del corazón. El toro muere: bravos de las masas populares; lluvia de cigarros y «petillos,» y hasta de bolsas con dinero sonante; sombreros y chaquetas, que los chulos devuelven á sus propietarios, mientras el matador, con gestos graciosos no exentos de majestad, y con la sonrisa en los labios, va saludando á los que le aplauden. A todo esto, un mozo había clavado al toro un cuchillo ó puñal y las muías galopaban arrastrando los despojos mortales.

Vuelven á sonar las trompetas y sale otro toro, que «era castaño y más salvaje si cabe que el anterior.» Varios caballos fueron destrozados, y un picador fué arrojado tan alto, que cayó sin sentido y hubo que sacarlo fuera del redondel. El tercer toro no quería pelear y hubo que echarle perros de presa. El cogió á dos con los cuernos, y los tiró por alto mientras pisoteaba á un tercero; le echaron nuevos perros, y por último, un mozo, con una cuchilla, le cortó una nalga; y cuando estaba en tierra el infeliz animal con los perros colgados, le clavaron la puntilla. Esto era tan despiadado y miserable, que se puede dudar de si intervenían seres humanos.

pyhäinkuvien puvuissa ja kappeliin koristelussa, ja hän tekee muutamia humoristisia huomautuksia, osoittaen niissä enemmänkin kuin epäilyttävää makua. Päättyessään ensimmäisen lukunsa hän puhuu kartusiaaniluostarista melko epäsuopeasti ja kertoo, miten hän halutessaan olla lähempänä *Linda Rajan* kauniita saaleja jätti ”Minervan” ja majoittui Alhambraan Carmenin, ”pyylevän persoonallisuuden”, taloon.

Nyt seuraa välittömästi kiinnostava ja suorastaan historiallinen laatu kuva: kuvaus härkätaistelusta, joka suoritettiin Montpensierin herttuaparin kunniaksi. Kiinnostus sitä kohtaan oli niin suuri, että taiteilijamme oli varattava lippu etukäteen. Tällöin hänen oli pidettävä huolta siitä, että hän pääsisi varjoon, koska auringossa kuumuus oli sietämätön. Hän oli katsomossa kello neljältä ja hänen huomiotaan herätti yleisön metelöinti samoin kuin härkätaistelijoiden juhlakulkue, *tjurfäktareprocessionen*, kuninkaallisen marssin tahtiin. Hän kuvaa banderilleroja ja apumiehiä, joita oli kuusi, *espadaa* eli *dödarea*, pikadoreja eli ”pitkillä keihäillä aseistettuja ratsumiehiä” ja muuleja, joilla oli helisevät kulkuset ja liput. Härkätaistelijat polvistuvat ja rukoilevat Neitsyen kuvan edessä, sen jälkeen jokainen menee paikalleen, matadori tervehtii juhlallisesti herttuatarta ja notkistaa toisen polvensa maahan saakka, kunnes tämä sallii aloittaa ”leikin”, sillä – näin sanoo kronikoitsijamme – taistelija nimitetään sanalla *juego*, ’lek’. Herttuatar heittää avaimen areenalle armollisen lupansa merkiksi ja taistelu alkaa. Torvet soivat ja ensimmäinen härkä tulee esiin. Se on musta ja välkkyvä, sen veri ja silmät ovat täynnä raivoa, ja sitä koristaa sinivalkoinen nauharuusuke, joka on kiinnitetty sen lapaan rautakoukulla. Sitten härkä hyökkäilee, mitä kuvataan mitä mutkikkaimmin lausein, ja iskee yhteen pikadorin kanssa; tämä suistuu satulasta sekä pelastuu banderillerojen ansiosta; seuraa toinen ja vielä hirveämpi hyökkäys, jossa hevonen kaatuu kuolleena maahan kuin pölkky ”huolimatta suuresta haavasta, jonka härkä saa lapaansa”. Sitten tulevat banderillerot ohuine ja lyhyine paperikoristeisine väkäkeihäineen, jotka panevat härän raivosta mylvimään, ja lopuksi matadori *muleta*, vaate eli ”punainen lippu”, ja *espada* eli *Toledovärja* varusteinaan. Hän suuntaa askeleensa herttuattaren korokkeen eteen niin huolettomasti kuin härkää ei olisikaan areenalla, polvistuu ”huivi” kädessään, sanoo muutamia sanoja ja menee sitten härkää vastaan. Punaisen lipun avulla hän juokсутtaa sitä edestakaisin aina typerytymiseen asti ja sitten, tynnenä ja käsi vakaana, syöksee miekan keskelle sen sydäntä. Härkä kuolee, kansanjoukot huutavat suosiotaan, areenalle sataa sikareja, rintasolkia, vieläpä heliseviä rahakukkaroitakin, hattuja ja takkeja, joita apumiehet palauttelevat omistajille, sillä välin kun matadori siroin liikkein, miltei majesteettillisesti ja hymy huulillaan menee tervehtimään hänelle suosiotaan osoittavia katsojia. Tämän kaiken aikana joku renki oli iskenyt härkään veitsen tai tikarin ja laukkaavat muulit raahanneet häränruhon pois areenalta.

Cinco toros fueron muertos, poca más ó menos de igual modo, y muchos caballos destrozados (total, 23). Uno de los toros saltó la plancha que separa el redondel del público, y era de ver cómo corrían los mozos, polizontes y aguadores. Un chico fué retirado casi muerto. El espectáculo terminó mucho después de ponerse el sol; y el público, tanto señoras como caballeros, estaban contentísimos por el buen rato que habían disfrutado; «y yo—agrega para terminar el revistero sueco—hubiera sido considerado como hombre sin pizca de gusto si me hubiera atrevido á decir que el combate de toros («tjurfaektning») no me había proporcionado ningún placer.»

Si se tiene en cuenta que hace medio siglo las corridas no eran tan populares en Europa como hoy lo son, y que no hay medio humano de expresar en sueco ningún término taurino, la revista de Lundgren es una obra maestra de exactitud y colorido. El cronista no sabe distinguir el mérito artístico de los toreros, ni nota las diferencias que hay en las lidias de cada toro, porque no hay posibilidad de que un europeo, que no sea español, comprenda un espectáculo romano y moro y á la vez creación de dos civilizaciones comprendidas en Europa sólo por la lectura de libros, es decir, teóricamente. Yo he asistido á la representación de un drama chino, y si me viera obligado á relatar mis impresiones, no podría hacer otra cosa que describir el escenario y agregar que salían actores muy semejantes entre sí, articulaban sonidos al modo de los papagayos, recorrían la escena seguidos de numerosa comitiva y se retiraban para dejar el sitio á otros que hacían casi lo mismo, y así sucesivamente.

Se dirá que esto me ocurrió por no conocer el chino, y yo replicaré que la dificultad no estaba en no entender el idioma, sino más bien en no comprender el arte dramático de la raza amarilla. Anoche asistí al estreno del último drama de Ibsen, representado aquí antes que en ningún teatro de Europa: *John Gabriel Borkman*, y por mi falta de costumbre de oír el lenguaje teatral sueco, muchas frases se me escapaban; y esto no me impidió comprender exactamente toda la obra y apreciar en su integridad la fuerza del gran tipo trágico concebido por el dramaturgo noruego. Un caso más demostrativo aún: son contadas las palabras que conozco del finés, y, sin embargo, he ido al teatro finlandés á ver la tragedia *Kullervo*; no saqué en limpio más que dos palabras: *veitsi*, cuchillo, y *pacivae*, día, y, sin embargo, me interesé vivamente por las desventuras del Edipo finlandés.

Aunque pierda mucho, el arte teatral puede subsistir sin el auxilio de la palabra, siempre que sean conocidas las reglas generales de la acción dramática. Los dramas chinos son excesivamente largos: suelen durar varios días; la acción es muy lenta y complicada; casi todos los personajes que yo ví salían seguidos por numerosas comparsas que, por lo visto, deben representar el papel del coro de la

Jälleen soivat torvet ja tulee uusi härkä, joka ”oli kastanjanvärinen ja jos mahdollista vielä villimpi kuin edellinen”. Monet hevoset ruhjoutuivat ja yksi pikadoreista putosi niin korkealta, että jäi tajuttomana makaamaan ja hänet oli kannettava pois areenalta. Kolmas härkä ei halunnut taistella ja sen kimppuun piti usuttaa verikoiria. Se sieppasi niistä kaksi sarviinsa ja paiskasi ne ilmaan, mutta kolmannen se polki jalkoihinsa. Sen kimppuun päästettiin uusia koiria ja lopuksi renki leikkasi siltä toisen pakaran, ja kun onneton eläin oli lyyhistynyt maahan ja koirat takertuneet siihen, iskettiin siihen väkipuukko. Se oli niin kovasydämistä ja surkeaa, että saattoi epäillä, olivatko moiseen sekaantuneet lainkaan inhimillisiä olentoja. Viisi härkää tapettiin enemmän tai vähemmän samalla tavalla ja paljon hevosia runtoutui – kaikkiaan kaksikymmentä kolme. Yksi härästä hyppäsi yli aitauksen, joka erottaa areenan yleisöstä, ja kelpasi katsella, miten rengit, vetelehtijät ja vedenmyyjät juoksivat. Joku poika vedettiin turvaan miltei hengettömänä. Näytäntö päättyi vasta paljon auringonlaskun jälkeen ja yleisö, niin naiset kuin herratkin, oli mitä tyytyväisintä tähän ajanvietteeseen ja kaikkeen näkemäänsä. ”Minua”, lisää ruotsalainen reportteri lopuksi, ”olisi pidetty miehenä, jolla ei ole hitustakaan makua, jos olisin uskaltanut sanoa, että tämä härkätaistelu, *tjurfäkting*, ei ollut tuottanut minulle mitään huvia.”

Kun otetaan huomioon, että puoli vuosisataa sitten härkätaistelut eivät olleet Euroopassa niin suosittuja kuin nykyisin ja ettei ole olemassa mitään inhimillistä keinoa ilmaista ruotsiksi yhtään härkätaistelun termiä, niin Lundgrenin selostus on mestariteos tarkkuudessaan ja värikkyydessään. Kertoja ei osaa erottaa härkätaistelijoiden taiteellisia ansioita eikä panna merkille niitä eroavaisuuksia, joita ilmenee eri härkiä vastaan taisteltaessa, koska ei ole mahdollista että eurooppalainen, joka ei ole espanjalainen, ymmärtäisi tämän sekä roomalaisen että maurilaisen esityksen ja näiden kahden Euroopassa yhteen sulautuneen kulttuurin luomuksen vain kirjoista lukemansa perusteella, siis teoreettisesti. Minä olen ollut katsomassa kiinalaisen näytelmän esitystä, ja jos minun pitäisi selostaa vaikutelmiani, en osaisi muuta kuin kuvata näyttämöä ja lisätä, että sille tuli hyvin toistensa näköisiä näyttelijöitä, jotka ääntelivät papukaijosten tapaan, kulkivat näyttämön läpi suuren seurueen saattamina ja poistuivat tehdäkseen tilaa toisille, jotka käyttäytyivät suurin piirtein samoin, ja niin edespäin.

Voidaan sanoa, että minulle kävi näin, koska en ymmärrä kiinaa, mutta minä vastaisin, ettei vaikeutena ollut kielen ymmärtäminen, vaan pikemminkin koko keltaisen rodun draamallisen taiteen tajuaminen. Eilen illalla olin Ibsenin uusimman näytelmän *John Gabriel Borkemanin* ensi-illassa; kysymyksessä oli näytelmän eurooppalainen kantaesitys. Minä en ole tottunut kuulemaan ruotsalaista teatterikieltä

tragedia griega; á la hora de espectáculo me fuí yo aburrido, y acaso no habían dicho todavía nada de particular. Los largos intervalos de la acción deben de servir para que el público tenga tiempo de saborear lo que queda dicho; y así ocurre que cuando dicen alguna gracia, hay espectador chino que se pasa cinco minutos riendo á carcajadas sin temor de perder la gracia que viene después. Un conocido mío que ha concurrido á representaciones teatrales en China, me decía que lo que más le interesaba era el reír de los chinos, semejante al cacareo de los gallos, y la extraña costumbre de lavarse durante los inacabables espectáculos. Cuando el calor es insoportable, se aprovecha uno de los intervalos para llamar á unos hombres que van por los teatros—como por los nuestros los vendedores de agua y merengues—con jofainas y toallas: por una cantidad insignificante se lavan las rapadas cabezas y se quedan frescos como lechugas. Y bueno será declarar que con una sola toalla se lavan centenares de personas, con un espíritu de fraternidad que para nosotros lo quisiéramos los cristianos de Europa.

Pero noto que la digresión es demasiado larga, y lo que es peor, que no tiene nada que ver con el libro que reseño. Mi idea era demostrar lo difícil que es comprender las obras de civilizaciones distintas de la nuestra y justificar á Lundgren de los disparates que comete, menos graves que los de muchos europeos que han intentado dar á conocer nuestra fiesta tauromáquica. Buena ó mala la descripción de Lundgren, es la más conocida por estas alturas. Con ella, la ópera *Carmen* y algún que otro cabo suelto, basta para que se nos tenga por un pueblo aparte en el «concierto europeo.»

Después de la corrida de toros habla nuestro autor de una juerga en un ventorrillo de la Alhambra, organizada por varios estudiantes amigos de un profesor Cubí, compañero de viaje de Lundgren desde Valencia. El héroe de la fiesta fué un «canónico» llamado D. Pedro, que, invitado por uno de los estudiantes, entra diciendo: «Ave María Purísima,» y concluye por gritar: «Evviva las mozitas!» «¡Ay de mí!» y aquello: «Del cielo luciente estrella, Granada bella.» Aunque el canónigo resulta luego ser cura á secas, da un tono demasiado vivo á este cuadro, que termina por algunas frases sobre la procesión organizada en honor de la Infanta.

Luego de hablar nuevamente de la Alhambra y de sus inscripciones, y de describir la «Torre de la Cautiva» y la «Puente de las Avellanas» (como él dice), da cuenta de un interesante baile que tuvo lugar en la Alhambra y que fué organizado por la Maestranza en honor de los Duques; y para hacer *pendant*, de una danza gitana, con cuya ocasión habla de la ilustre gitanería granadina. El capítulo termina con la descripción de la procesión anunciada y con una excursión nocturna interrumpida

ja monet lauseet menivät ohi korvieni, mutta se ei estänyt minua täydelleen ymmärtämästä koko näytelmää ja tajuamasta norjalaisen näytelmäkirjailijan luoman suuren henkilöhahmon koko valtavuutta. Ja vieläkin kuvaavampi esimerkki: suomesta ymmärtämäni sanat ovat helposti laskettavissa ja kuitenkin olen mennyt katsomaan Kullervo-tragedian suomalaista teatteriesitystä. En tajunnut selvästi enempää kuin kaksi sanaa: ”veitsi” ja ”päivä”, ja kuitenkin seurasin herpaantumatta suomalaisen Oidipuksen kovia kohtaloita.

Vaikkakin teatteritaide menettää paljon, se voi kuitenkin elää ilman sanan apua, kunhan vain draamallisen toiminnan säännöt ovat tuttuja. Kiinalaiset näytelmät ovat ylen määrin pitkiä ja kestävät tavallisesti useita päiviä; toiminta on hyvin hidasta ja monimutkaista, melkein kaikki näkemäni näyttelijät ilmaantuivat näyttämölle mukanaan suuri seurue, jonka ilmeisesti tuli vastata kreikkalaisen tragedian kuoroa; tunnin verran näytelmää katseltuani olin ikävystynyt, eikä ehkä vielä ollut sanottu mitään erikoista. Toiminnan lomaan jäävät pitkät välit lienevät sitä varten, että yleisöllä olisi aikaa nauttia näyttämöllä sanotusta, ja niinpä saattaa tapahtua, että kun sanotaan jokin sukkeluus, niin kiinalainen katsoja voi nauraa hohottaa viisi minuuttia pelkäämättä, että hän menettäisi seuraavan sukkeluuden. Muuan tuttavani, joka on käynyt teatteriesityksissä Kiinassa, sanoi minulle, että eniten häntä kiinnosti kiinalaisten nauru, joka muistutti kukkojen kiekumista, ja omituinen tapa peseytyä loputtomien näytäntöjen aikana. Kun kuumuus on sietämätön, käytetään hyväksi noita toiminnan taukoja ja kutsutaan luokse joku niistä miehistä, jotka kuljeskelevat pitkin katsomoa – kuten meillä veden ja marengin myyjät – pesuvateineen ja pyyheliinoineen. Mitättömästi summasta voivat kaikki pestä ajellut päänsä ja tuntea itsensä raikkaiksi kuin lehtisalaatti. Ja lienee syytä mainita, että samalla pyyhliniinalla kuivaavat itsensä sadat ihmiset veljellisessä hengessä, jollaista me Euroopan kristitytkin tarvitsisimme.

Mutta huomaan, että olen poikennut asiasta liian pitkään ja, mikä pahinta, ettei poikkeamalla ole mitään tekemistä tarkastelemani kirjan kanssa. Tarkoitukseni oli osoittaa, miten vaikeaa on ymmärtää omastamme poikkeavien kulttuurien ilmauksia, ja puolustaa Lundgrenin tekemiä erehdyksiä, jotka ovat vähäisempiä kuin monien muiden eurooppalaisten tekemät, kun he ovat yrittäneet selostaa meidän härkätaistelujuhlaamme. Mutta oli Lundgrenin kuvaus hyvä tai huono, se on parhaiten tunnettu täälläpäin. Sen ohella ooppera *Carmen* ja jokin muu tilapäinen tieto riittää aiheuttamaan sen, että meitä pidetään ”eurooppalaisesta konsertista” poikkeavana kansana.

Härkätaistelun jälkeen kirjailijamme kertoo jossakin Alhambran majapaikassa pidetystä hummausillasta, jonka järjestivät useat ylioppilaat, opettaja Cubín ystävät

por un destemplado «¿quién vive?» al que contestó Lundgren con el alma y con el corazón: «¡España!» Y lo dejaron pasar.

Sigue hablando el autor de los temas más variados: del cochero Napoleón y de una subida al «Monte Sacro,» desde donde describe con entusiasmo nuestra vega, y de su excursión á la Sierra Nevada, emprendida con arreglo á los sanos principios de la ciencia alpinista. Refiere sus impresiones de viaje; su vistazo á Granada desde el sitio que él llama «el último suspiro del moro;» sus paradas en Lanjarón y Orjiva, y su feliz encuentro con unos estudiantes y varias señoras montadas en nulas. Bien pronto se organizó una fiesta, de la que fueron héroes una de las señoras, llamada Donna Leonora, y el estudiante D. Alfonso. De Doña Leonora conservó la siguiente expresiva copla:

No yo temo á las partidas,

Ni tampoco á los caminos;

Se va á un lado un mozo fino,

Esencia del bien querer.»

Y D. Alfonso le dió á conocer, refiriéndola á todos los reunidos, la *Leyenda de Abdul Hassan*, que llena ella sola 15 páginas del libro. El 22 de Julio tuvo lugar la ascensión á la Sierra.

Los expedicionarios éramos cinco—dice el sueco aprovechando la ocasión para arañar un poco á sus «amigos» los rusos:—Garhardt, Friedrich (dos amigos alemanes) y yo; un ruso, Ruloff, y el mozo ó mulero. Subieron al Picacho para ver la puesta del sol; y encaramado en aquella altura, Lundgren describe el panorama con tan brillantes colores, que no creo haya sido superado por ninguno de los infinitos á quienes ha inspirado nuestra sierra. Al día siguiente nueva ascensión para ver la salida del sol, y nuevo cuadro pictórico, más brillante aún que el primero; el entusiasmo lleva á nuestro artista á decir: «Aquello era majestuoso; era supraterreno: parece que entonces ví yo el sol por primera vez en mi vida.»

De regreso de su excursión, Lundgren decidió dejarnos; se despidió de la Alhambra y de Carmen y su familia, y tomó asiento en la diligencia de Málaga, en el pescante, entre el mayoral y el zagal, entre el «cochero y su primer ministro.» La muía que va delante—dice el viajero—se suele llamar «Generala,» «Capitana» ó «Briosa,» y las demás «Carbonera,» «Coloevra,» «Valerosa» y «Pastora.» Desde Málaga, por Gibraltar, Tarifa y Cádiz, á las que dedica muy pocas líneas, se dirigió á Sevilla, donde le chocó en primer término lo estrecho de las calles y la poca altura de las casas; pero

– tämä oli Lundgrenin matkatoverina Valenciasta lähtien. Juhlan sankari oli kanunki nimeltään don Pedro, joka jonkun ylioppilaan kutsumana astui sisään lausuen: ”Ave Maria Purísima”, mutta lopulta huuteli: ”Eläköön tytöt!” ja ”Voi minua!” ja hoki iskulausetta: ”Taivaan kirkas tähti, kaunis Granada.” Vaikkakin kanunki lopulta paljastuu pelkäksi papiksi, hän antaa liiankin eloisan sävyn tälle kuvaukselle, joka päättyy muutamiin lauseisiin herttuattaren kunniaksi järjestetystä juhlakulkueesta.

Kerrottuaan toistamiseen Alhambraa ja sen piirtokirjoituksista ja kuvattuaan ”Vangitun naisen tornia” ja ”Saksanpähkinäpuiden siltaa” – kuten hän sitä nimittää – hän selostaa mielenkiintoista tanssiesitystä, joka tapahtui Alhambassa ja jonka ylimystön ratsastusseura oli järjestänyt herttuaparin kunniaksi, ja vastapainoksi mustalaistanssia, jonka yhteydessä hän puhuu kuuluisasta Granadan mustalaisyhteydestä. Luku päättyy mainitun juhlakulkueen kuvaukseen ja öiseen retkeen, jonka keskeyttää uhkaava: ”Kuka siellä?” johon Lundgren vastasi koko sielustaan ja sydämestään: ”Espanja!” – ja sai mennä.

Tekijä jatkaa puhuen mitä erilaisimmista aiheista: hän kuvaa Napoleonin kuskia ja nousee ”Pyhälle vuorelle”, jolta käsin hän innoittuneesti kuvaa meidän hedelmällistä *vega*-tasankoamme, ja tekee retken Sierra Nevadaan, jonne hän nousi alppikiipeilyn tieteen terveitä periaatteita noudattaen. Hän kertoo matkavaikutelmistaan, vilkaisee Granadan suuntaan paikasta, jota hän nimittää ”Maurin viimeiseksi huokaukseksi”, pysähtyy Lanjarónissa ja Orjivassa ja tapaa onnekseen muutamia ylioppilaita ja muuleilla ratsastavia rouvia matkalla. Hyvin pian järjestyi juhla, jonka sankareina olivat yksi rouvista, ”donna” Leonora, ja ylioppilas don Alfonso. Doña Leonoran laulusta hän talletti seuraavan kuvaavan säikeistön:

No yo temo a las partidas,

Ni tampoco a los caminos:

Se va a un lado un mozo fino,

Esencia del bien querer.

En lähtöä pelkää lainkaan

enkä myöskään vaivoja tiellä:

reipas poika on rinnalla siellä,

se tärkeintä lemmessään.

agrega: «No conozco ninguna ciudad que, como ésta, se haya apoderado de mí desde el primer instante.» Desde el primer día Lundgren se encontró en Sevilla como en su casa; halló entrada en «tertulias» y reuniones familiares, y trabó amistad con muchas personas, de las que nos habla continuamente: el pintor alemán españolizado D. Federico Ludwig; D. Marcos Pereda, que sacó á Lundgren de casa de la señora María Francisca y lo llevó á la de Barrera, en la calle de la Muela; el actor Osorio; los hermanos Bontolón; el americano Willamil, y casi todos los concurrentes al Casino Sevillano. La parte del libro dedicada á Sevilla es la única en que aparecen cuadros de la vida española. En Granada lo principal son los monumentos y los paisajes; en Sevilla los tipos y costumbres: se habla muy someramente de la Catedral, del Alcázar, de la Casa de Pilatos, del Hospital de Caridad; pero abundan los croquis de escenas andaluzas: un baile en casa de Miguelito, donde el autor vió bailar «el fandango, la cachucha y la sandunga;» bailes gitanos, tipos del barrio de Triana; relación de la desventura amorosa de Pepa la Bruja; romería á Torrijos; excursiones marítimas; entierros y muchos más, que en conjunto dan una idea aproximada de la vida sevillana á mediados del siglo. Como es natural, siendo el cronista pintor, la parte más extensa es la dedicada á la escuela de pintura y á los artistas sevillanos y á los tipos pintorescos andaluces, de los cuales, en particular de mujeres, ofrece al lector una riquísima galería. De algunas bellezas llegó hasta á hacer el retrato, y de ellos cita los de la señorita Encarnación Reyna, hija del boticario de Algeciras; de Carmen Buzón, famosa bolera que volvía loco á todo el mundo bailando «el ole,» y de la graciosa Jesusita.

Después de una breve estancia en Córdoba, donde sólo le llamó la atención el «Arrizife,» las ermitas, una comida en que hubo garbanzos y tomate y buen vino de Valdepeñas y Montilla, y la Mezquita, regresó Lundgren á Sevilla, en la que continuó sus estudios «juerguístico-pictóricos:» encierros, cacerías, escenas tauromáquicas, historias de bandidos (hay una muy sugestiva con el melodramático título de «El Chatos doed»—«La muerte de El Chato»);—descripción de la Feria; bailes en casa de Félix García (el primo de la Malibrán); en fin, el cuento de nunca acabar. Del *folklore* sevillano trae Lundgren sólo estas dos coplas:

Ja don Alfonso tutustutti hänet Abdul Hassanin tarinaan, jonka hän kertoi koko seurueelle ja joka yksin täyttää viisitoista sivua kirjasta. Heinäkuun toisenakolmatta nousiin Sierralle.

”Meitä matkalaisia oli viisi”, ruotsalainen kertoo, käyttäen tilaisuutta ”ystäviensä” venäläisten nälväisemiseen: ”Garhardt, Friedrich – kaksi saksalaista ystävästä – ja minä; joku venäläinen Ruloff ja palvelija eli muulinajaja.” He nousivat vuorenhuipulle nähdäkseen auringonlaskun ja noin korkealle kiivenneenä Lundgren kuvaa näköalaa niin hehkuvien väreillä, että en usko niitä ylittäneen kenenkään niistä lukemattomista, joita meidän Sierramme on innoittanut. Seuraavana päivänä uusi nousu huipulle näkemään auringonnousua ja uusi kuvaus, vielä loistavampi kuin edellinen; haltioituminen sai taitelijamme sanomaan: ”Tuo oli majesteettista, ylimaallista; tuntui että silloin vasta näin auringon ensi kerran elämässäni.”

Retkeltään palattuun Lundgren päätti jättää kaupunkimme. Hän hyvästeli Alhambraa ja Carmenia sekä hänen perhettään ja hankki paikan Málagaan diligenssistä ajajanpenkiltä vaunujen ajajan ja vaunurengin välistä, ”kuskin ja hänen pääministerinsä keskeltä”. Ensimmäiseksi valjastettu muuli, kertoo matkailijamme, on tavallisesti nimeltään Generala, Capitana tai Briosaa ja muut Carbonera, Coloevra, Valerosaa ja Pastora. Málagasta hän matkusti Gibraltarin, Tarifan ja Cádizin kautta – joille hän omistaa vain harvoja rivejä – Sevillaan, jossa häntä ensi näkemältä hämmästytti katujen kapeus ja talojen mataluus, mutta hän lisää silti: ”En tunne mitään muuta kaupunkia, joka samoin kuin tämä olisi valloittanut minut ensi hetkestä alkaen.” Ensimmäisestä päivästä lähtien Lundgren tunsikin olevansa Sevillassa kuin kotonaan. Häntä kutsuttiin illanviettoihin ja perhekutsuihin ja hän solmi ystävyiden useihin henkilöihin, jotka mainitaan yhtenä: espanjalaistunut saksalainen maalari Federico Ludwig, Marcos Pereda, joka vei Lundgrenin pois señora Maria Franciscan luota ja majoitti hänet rouva Barreran luo Muela-kadun varrelle, näyttelijä Osorio, Bontolónin veljekset, amerikkalainen Villamil ja melkein kaikki Casino Sevillan kanta-asiakkaat. Kirjan Sevillalle omistettu osa on ainoa, jossa on kuvauksia espanjalaisten elämästä. Granadassa olivat tärkeintä muistomerkit ja maisemat, Sevillassa ihmistyypit ja tavat. Hän puhuu vain hyvin ylimalkaisesti tuomiokirkosta, Alcázarista, Pilatuksen talosta ja Caridad-sairaalaista, mutta luonnokset andalusialaisesta elämästä ovat runsaita: hän mainitsee tanssiaiset, jotka pidettiin Migueliton kodissa ja joiden aikana tekijä näki tanssittavan ”fandangoa, cachuchaa ja sandungaa”, mustalaistanssit, Trianan esikaupungissa näkemänsä oudon ihmistyypin; hän kertoo Pepa la Brujan onnettomasta rakkaudesta, Torrijosiin suoritettusta pyhiinvaellusretkestä, merelle tehdystä purjehdusmatkoista, hautajaisista ja paljosta muusta. Kaikesta tästä syntyy

*«Piensan los enamorados,
Piensan, y no piensan bien,
Piensan que nadie los miran,
Y todo el mundo les ven;»
«No mi haga usted cosquillas,
Que mi pongo colorada,
Que mi gusta á mí la gente
Que tiene formalidad.
Con el vito, vito, vito,
Con el vito, vito, va; etc.»*

Nótese la perspicacia instintiva con que el sueco caracteriza dos regiones desconocidas para él con sólo dos coplas: la Andalucía alta está en la copla «De la esencia del bien querer,» que canta Doña Leonor en el camino de la Alpujarra; la Andalucía baja en la canción del «Vito, vito,» «Sevilla, oh Sevilla—concluye Lundgren,—corona de la primavera,—dulce país de mi morena,—alegría de mi corazón.»

De Sevilla vuelta á Córdoba, deteniéndose en Carmona, descripción de la Mezquita, y regreso á Granada por Bailén. Cuando regresó á Sevilla, entró en la ciudad como quien vuelve á su casa; al regresar á Granada no aparece en su relato más que la Minerva, Arabal, Carmen, el cuarto en la Alhambra y la indispensable gitanería. Hay que reconocer que éramos muy ariscos en 1849: entonces no hacíamos caso de quién nos visitaba. Hoy es otra cosa: en 1895 nos visitó uno de los escritores franceses de más nombradía entre los jóvenes, Maurice Barrés, quien ha escrito y piensa escribir en serio sobre cosas de España; y aunque le ocurrió lo mismo que á Lundgren, tuvo siquiera la satisfacción de protestar en letras de molde en una carta publicada en *El Defensor*. Lo único nuevo de que nos habla el pintor sueco en su segunda visita es de sus paseos por Granada, en los que salen á relucir el Zacatín,

suunnilleen oikea kuva siitä, millaista Sevillan elämä oli vuosisadan puolivälissä. Kuten on luonnollistakin kun kertojana on maalari, suurin osa kuvauksesta on omistettu Sevillan taidekoululle ja taiteilijoille sekä andalusialaisille maalauksellisille tyypeille, joita (erikoisesti naisia) hän tarjoaa lukijalle mitä runsaimman gallerian. Muutamista kaunottarista hän joutui jopa tekemään muotokuvan ja heistä hän mainitsee señorita Encarnación Reynan, Algecirasin apteekkarin tyttären; Carmen Buzónin, kuuluisan bolerotanssijattaren, joka *el olé* -tanssillaan hullaannutti kaikki, ja viehkeän Jesusitan.

Oleskeltuaan vähän aikaa Córdobassa, missä hänen huomiotaan kiinnittivät vain *Arrizife*, erakkomajat, ateria, jolla tarjottiin kahviherneitä ja tomaattia ja hyvää Valdepeñasin ja Montillan viiniä, ja moskeija, Lundgren palasi Sevillaan, missä hän jatkoi ”hummauksellisia-maalauksellisia” tutkistelujaan: hän kertoo, miten karja kootaan aitauksiin, selostaa metsästysretkiä, härkätaistelujen tapahtumia, rosvokertomuksia – niistä yksi on hyvin vaikuttava ja sillä on melodramaattinen nimi ”El Chaton kuolema”; hän kuvaa markkinoita, Félix Garcían (Malibránin serkun) kotona pidettyjä tanssiaisia jne. rajattomiin. Sevillan folkloresta on Lundgrenilla muistissa vain nämä kaksi säikeistöä:

Piengan los enamorados,

Piengan, y no piengan bien,

Piengan que nadie los miran,

Y todo el mundo les ven.

No mi haga usted cosquillas,

Que mi ponga colorada,

Que mi gusta a mí la gente

Que tiene formalidad.

Con el vito, vito, vito,

Con el vito, vito va...

Luulevat lempiväiset,

vaan luulevat joutavaa,

«La puerta de las Orejas,» llamada también de «Los cuchillos,» los Mártires y algún detalle olvidado en la primera.

En comparación con Andalucía, el resto de España le pareció á Lundgren muy prosaico; su estancia en las demás ciudades españolas que visitó fué breve, y sus impresiones muy ligeras. De Madrid sólo le interesó la Puerta del Sol y el Museo; de Toledo, á donde fué recomendado por la «amable señorita Emilia de Gayangos,» da una descripción muy sumaria, pero en la que se aprecia bien en conjunto el carácter histórico y artístico de la ciudad; por último, hizo breves visitas á Cuenca, Valencia y Barcelona, desde donde se embarcó para Londres.

Del interesante viaje de Egren Lundgren se destacan con gran relieve sobre los demás las dos ciudades andaluzas, Granada y Sevilla, cada una con su carácter propio, Granada es la ciudad que encanta por el color, y Sevilla la que seduce por la gracia: en Granada lo principal es la luz, el paisaje, los monumentos; en Sevilla, la vida, los tipos, las costumbres. En el relato de Lundgren aparece Granada como adormecida y casi muerta; faltan «personas:» sin duda en 1849 todos los «hijos ilustres» de Granada estaban de viaje, y los que no eran ilustres estaban metidos en sus casas. El único apellido granadino que cita el autor es al de Marín, á cuya casa fué alguna vez. Si hoy volviera á nuestra ciudad, encontraría menos carácter moriscos y romántico y la misma oposición entre la ciudad y los habitantes; en Granada hay dos cosas inmutables: el ambiente, que por fortuna está fuera del alcance de los reformadores, y el filosofastro pintado magistralmente por Méndez Vellido en su artículo *Lo inmutable*, el hombre telaraña que se sonríe con desprecio de las escobas inventadas por la moderna civilización. Todos nosotros, quién más, quién menos tenemos algo de telaraña: andamos arrinconados para que nos «dejen el alma en paz.» Somos perezosos, y cuando creamos algo, nuestras creaciones, hijas de la pereza, se mueren al poco tiempo por no tomarse el trabajo de vivir.

Se trata de crear en Granada algo que sea como un núcleo de vida espiritual: se funda, por ejemplo, un Centro artístico; y este Centro comienza á seguida á dar tumbos, y sus papás ó fundadores lo ven morir con una calma digna de los más aplaudidos estoicos. La causa de eso, se dice, es «la falta de espíritu de asociación;» y dicho esto nos quedamos más tranquilos todavía. Pues bien: aquí donde yo escribo hay mucho espíritu de asociación; y las Sociedades no tienen socios bastantes para cubrir los gastos, por lo mismo que son muchas y la población es pequeña. Ocurre todos los días que ésta ó aquella Sociedad no puede seguir adelante, y en vez de lamentarse de la indiferencia del público, decide sacarle los cuartos con la mayor suavidad posible y organiza una «función de auxilio,» como aquí se dice, con el

*luulevat: ei meitä nähdä –
ja kaikki heitä kurkkii vaan*

*Ei saa mua noin kutitella,
kun se saa mun punastumaan,
vaan mä tykkään porukasta,
joka finisti kurtiseeraa.*

*Nyt jo vito-, vito-tanssiin,
soi jo vito, vito vaan...*

Pankaa merkille, miten vaistonvaraisen tarkkanäköisesti tämä ruotsalainen luonnehtii kahta hänelle tuntematonta seutua vain kahdella kansanlaululla: Ylä-Andalusia on tavattu säkeistöön ”Hyvästä lemmestä”, jonka doña Leonora laulaa Alpujarran matkalla, Ala-Andalusia taas *vito*-tanssin sävelmään. ”Sevilla, oi Sevilla”, lopettaa Lundgren, ”kevään kruunu, tumman tyttöni ihana maa, sydämeni ilo.”

Sevillasta hän palasi Córdobaan pysähtyen välillä Carmonaan, kuvaili moskeijaa ja palasi Granadaan Bailénin kautta. Sevillaan hän palasi kuin takaisin kotiinsa, mutta Granadaan paluun yhteydessä toistuvat hänen kertomuksessaan vain Minerva, Arabal, Carmen, Alhambassa sijaitseva asunto ja ehdottoman välttämätön mustalaiskylä. On myönnettävä, että olimme sangen kesytöntä joukkoa vuonna 1849: silloin emme ottaneet kävijöitä huomioon. Nykyisin on asia toisin: vuonna 1895 vieraili luonamme yksi nimekkäimmistä Ranskan nuorista kirjailijoista, Maurice Barres, joka on kirjoittanut ja aikoo yhä vakavasti kirjoittaa Espanjan asioista, ja vaikka hänelle kävi samoin kuin Lundgrenille, hän sai ainakin sen tyydytyksen, että esitti kirjallisen vastalauseensa *El Defensor* -lehdessä. Ainoa uusi asia, josta ruotsalainen maalari puhuu toisen käyntinsä yhteydessä, ovat kävelyretket: hän kuljeksii Granadaa ristiin rastiin ja kuvaa vaatetorin markkinoita, ”Korvien porttia”, jota sanotaan myös ”Veitsiksi”, Marttyyrien kirkkoa ja joitakin edellisellä kerralla unohtuneita seikkoja.

Andalusiaan verrattuna muu Espanja näytti Lundgrenista hyvin proosalliselta. Hän oleskeli muissa kaupungeissa vain hetken, joten vaikutelmat jäivät hyvin pinnallisiksi. Madridissa häntä kiinnostivat vain Puerta del Sol ja museo; Toledosta, jonne häntä oli kehottanut menemään ”rakastettava señorita Emilia de Gayangos”, hän antaa hyvin ylimalkaisen kuvauksen, josta kuitenkin ilmenee selvästi kaupungin

concurso gratuito de los que se interesan por la Sociedad. No há mucho dió una la Sociedad filarmónica, y he oído decir que sacó más de cuatro mil duros limpios de polvo y paja.

Y donde quiera que se aplique el sistema de la forma aquí usada, el resultado es seguro, porque el público acude siempre que le tocan en el punto sensible. Una función de auxilio es interesante, porque no es un espectáculo vulgar, con artistas pagados, sino una obra de la Sociedad misma: los que hoy asisten como espectadores, mañana serán los ejecutantes. Un catedrático da una conferencia; una señorita baila, y la otra canta; las que no tienen habilidad para otra cosa sirven para figurar en cuadros vivos, en los que se reproducen cuadros de artistas célebres; las señoras serias regalan labores, que se venden en una rifa organizada para llenar los intermedios del espectáculo; hay quien recita poesías, y quienes dan representaciones dramáticas de obras escritas con este objeto por escritores locales, y hasta suelen terminar estas fiestas por un baile general. Todas estas cosas hay medios de hacerlas en Granada, salvo en lo tocante á la intervención de las señoritas, que pondrían reparos para salir á las tablas de un teatro á bailar y á figurar en cuadros vivos; habría que contentarse con que tocaran el piano ó cantaran. Pero por algo se ha de empezar. La dificultad mayor es nuestro carácter, nuestro temor á echar á la calle nuestras miserias, nuestra costumbre de aguantarnos en silencio para no desentonar y de regirnos individuos y sociedades por la sapientísima regla de conducta: cada uno en su casa y Dios en la de todos. Estas prácticas no tienen más inconveniente que el de impedir que se forme espíritu colectivo. Cuatro siglos largos después de la toma de Granada nos hallamos con que nuestra ciudad ha dejado de ser morisca para convertirse en aglomeración sin carácter. Tenemos todo lo que necesitamos: el paisaje y el hombre filósofo, el *pinon udor* (lo diré en griego para mayor claridad), el último retoño de Diógenes, el heredero del espíritu helénico. Pero este sabio, quizás por ser verdaderamente sabio, es un grandísimo holgazán y no ha querido hasta ahora molestarse ni siquiera para ponerse donde le vean. Por eso no le han visto ni Lundgren ni ninguno de los viajeros que nos han visitado y estudiado. Y Granada continúa siendo una ciudad morisca sin moros, porque algo se ha de decir para entretener al honrado público.

samalla historiallinen ja taiteellinen luonne. Lopuksi hän kävi pikimmältään Cuencassa, Valenciassa ja Barcelonassa, mistä hän lähti laivamatkalle Lontooseen.

Egron Lundgrenin mielenkiintoisesta matkasta erottuvat selvästi muista poikkeavina Andalusian kaupungit Granada ja Sevilla, kumpikin täysin omaleimaisena. Granada lumoo värillään, Sevilla viettelee viehkeydellään. Granadassa ovat tärkeintä valo, maisema, muistomerkit, Sevillassa elämä, ihmistyyppit, tavat. Lundgrenin selostuksessa Granada näyttää uneliaalta ja miltei kuolleelta, sieltä puuttuvat ”persoonallisuudet” ja epäilemättä vuonna 1849 kaikki Granadan ”suuret pojat” olivat matkoilla ja ne, jotka eivät olleet mitenkään merkittäviä, pysyttelivät kotonaan. Ainoa granadalainen sukunimi, jonka tekijä mainitsee, on Marín, jonka kodissa hän oli joitakin kertoja. Jos hän nyt palaisi kaupunkimme, hän tapaisi sieltä vähemmän maurilaisia ja romanttisia piirteitä, mutta havaitsisi saman vastakohtaisuuden vallitsevan kaupungin ja asukkaiden välillä. Granadassa on kaksi muuttumatonta seikkaa: ympäristö, joka onneksi on uudistusintoilijoiden saavuttamattomissa, ja nurkkafilosofi, jonka Méndez Vellido on mestarillisesti kuvannut artikkelissaan ”Muuttumaton”: mitätön mies, joka hymyilee halveksivasti kaikille nykyaikaisen sivistyksen keksimille vehkeille. Kaikissa meissä, kenessä enemmän, kenessä vähemmän, on tällaista hämähäkkiä: elämme syrjään vetäytyneinä ”jotta ihmiset jättäisivät meidät rauhaan”. Olemme laiskoja, ja milloin luomme jotakin, meidän luomuksemme, laiskuutemme tyttäret, kuolevat pian, kun eivät halua nähdä elämisen vaivaa.

Granadaan pitäisi saada jotakin ikään kuin henkisen elämän ytimeksi, perustaa esimerkiksi taidekeskus. Ja tämä keskus alkaa heti osoittaa perikadon oireita ja sen isät eli perustajat katsovat sen kuolemaa yhtä tyyneästi kuin kuuluisimmat stoalaiset. Syynä on kuten sanotaan ”yhteishengen puute”, ja kun se on todettu, jääme vielä entistäkin rauhallisemmiksi. No hyvä, mutta täällä, mistä nyt kirjoitan, on paljon yhteishenkeä. Yhdistyksillä ei ole tarpeeksi jäseniä, jotta kulut voitaisiin peittää jäsenmaksuilla, koska seuroja on paljon ja väkiluku pieni. Joka päivä sattuu, että se tai tämä yhdistys ei voi jatkaa toimintaansa, mutta sen sijaan että valitettaisiin yleisön välinpitämättömyyttä, päätetään kerätä kolikot kansalaisilta niin lempeästi kuin vain mahdollista ja järjestetään ”hyväntekeväisyysnäytöntö”, kuten täällä sanotaan, sillä kaikki yhdistystä kannattavat antavat ilmaista ohjelma-apua. Jonkin aikaa sitten järjesti hyväntekeväisyysnäytännön Filharmoninen seura ja sai yli kaksikymmentä tuhatta pesetää voittoa.

Ja missä vain käytetään hyväksi tätä menettelytapaa, tulos on varma, sillä yleisö kiiruhtaa aina tilaisuuteen, kun vain kosketetaan sen herkkää kohtaa.

Hyväntekeväisyysnäytäntö on mielenkiintoinen, sillä esiintyjät eivät ole tavallisia palkattuja taiteilijoita vaan seurapiirien jäseniä. Ne, jotka tänään ovat katsojia, ovat ehkä huomenna esiintyjä. Joku professori pitää esitelmän, joku neiti tanssii ja toinen laulaa. Ne, joilla ei ole kykyä muuhun, osallistuvat ns. eläviin tauluihin, joissa jäljitellään kuuluisien taitelijoiden maalauksia. Vakavamieliset rouvat lahjoittavat käsitöitä, joita arvotaan voittoina näytösten väliaikojen täyttämiseksi. Jotkut lausuvat runoja, jotkut toiset esittävät paikallisten kirjailijoiden tarkoitusta varten kirjoittamia näytelmiä; tavallisesti nämä juhlat päättyvät yleiseen tanssiin. Kaikki tämä voitaisiin saada aikaan Granadassakin, paitsi nuorten naisten osuutta, sillä he kieltäytyisivät tulemasta teatterin lavalle tanssimaan tai osallistumaan eläviin kuvaelmiin, joten pitäisi tyytyä siihen, että he vain soittaisivat pianoa tai laulaisivat. Mutta jostakin on aloitettava. Suurimpana vaikeutena on meidän luonteemme, pelkomme paljastaa julkisesti viheliäisyyttämme, tapamme kärsiä hiljaisuudessa nöyryytysten välttämiseksi ja pitäytyä – tämä koskee niin yksilöitä kuin yhteisöäkin – tuohon mitä viisaimpaan käyttäytymissääntöön: jokainen kodissaan ja Jumala kaikkien luona. Näistä tavoista ei olekaan muuta haittaa kuin että ne estävät yhteishengen syntymisen. Neljä pitkää vuosisataa Granadan valloituksen jälkeen me huomaamme, että kaupunkimme on lakannut olemasta maurilainen ja muuttumassa rykelmäksi, jolla ei ole minkäänlaista luonnetta. Meillä on kaikkea mitä tarvitsemme: maisema ja filosofoiva mies, *pinon hydor* – käytän selvyuden vuoksi kreikkaa –, Diogeneen viimeinen vesa, helleenisen hengen perillinen. Mutta tämä viisas – ehkä siitä syystä että on todellakin viisas – on mitä suurin laiskuri eikä toistaiseksi ole halunnut vaivautua edes sen verran, että olisi asettunut näköksälle. Sen vuoksi häntä ei ole nähnyt Lundgren eikä kukaan muukaan niistä matkailijoista, jotka ovat käyneet meitä tervehtimässä ja tutkimassa. Ja niin Granada jatkuvasti on maurilainen kaupunki ilman maureja, sillä jotakinhan on sanottava arvoisan yleisön huvittamiseksi.

XII

Vistas, paisajes y cuadros pintorescos finlandeses.

La única persona á quien yo envidio á ratos en el mundo es un gallego natural de Viana del Bollo y casado con una sevillana graciosísima, Gloria Bermúdez; y no le envidio la mujer, sino la facilidad que Dios le dió para describir todas las cosas. «Ceferino Sanjurjo, poeta descriptivo,» reza la tarjeta de este hombre feliz, dado á conocer por Armando Palacio Valdés en su novela *La hermana San Sulpicio*, y recordado por mí siempre que cojo la pluma para describir algo y la suelto sin haber descrito nada. Sin duda tengo atrofiada la circunvolución cerebral donde habita el genio de las descripciones, porque de otro modo no me explico que teniendo dos ojos perfectamente sanos, una memoria fiel y una voluntad decidida, no me sea posible dar cuenta de lo que veo.

Un amigo mío, que me trata con mucha confianza, me ha llamado seriamente la atención acerca de esta debilidad de mis facultades descriptivas:—Casi siempre empiezas bien me dice—pero á las pocas líneas te tuerces, y en lugar de decirnos lo que ves, nos dices lo que piensas sobre lo que ves; lo que tú nos envías no son impresiones, sino opiniones: las impresiones te las guardas para mejor ocasión. Los lectores que hayan tenido la paciencia de leerte han perdido el tiempo y no tienen idea de lo que es ese país, tienen ideas teóricas sobre los habitantes; pero desconocen la manera de vivir exteriormente; cuándo, por ejemplo, la temperatura es de 20 ó 30 grados bajo cero, cuándo el sol no alumbra ó cuándo nieva varios meses seguidos. Allí debe ocurrir algo curioso y digno de mención, algo más interesante para un meridional que todo lo que llevas escrito hasta ahora.» Ante quejas tan fundadas, he tenido que someterme é hilvanar esta carta, que será descriptiva hasta el punto que mis fuerzas la consientan.

El frío. Voy á sorprender á mis lectores diciéndoles que aquí no hace frío. Dentro de las casas se vive en perpetua primavera, y en la calle, envuelto en pieles, suda uno más que en verano. Sólo la cara, que tiene que ir al descubierto, se resiente de las caricias un tanto brutales de la nieve y el viento. De 10 grados para abajo, la barba se hiela y la cara se adorna con un marco de estalactitas; cuando se vuelve á casa después de pasear un rato, de cada pelo cuelga un carámbano, y al sacudirse suena uno como una araña de cristal. A los 20 grados lloran hasta las personas menos

XII

Näköaloja, maisemia ja laatuksia Suomesta

Ainoa ihminen, jota minä toisinaan kadehdin, on eräs galicialainen, syntyisin Viana de Bollost ja naimisissa mitä siroimman sevillattaren, Gloria Bermúdezin, kanssa. Mutta en kadehdi häneltä vaimoa, vaan sitä helppoutta jonka Jumala on hänelle antanut kaikkien asioiden kuvailuun. ”Ceferino Sanjurjo, kuvaileva runoilija”, lukee tämän onnellisen miehen käyntikortissa. Armando Palacio Valdés tutustuttaa häneen romaanissaan *La Hermana San Sulpicio* ja minä muistan hänet aina kun tartun kynään kuvatakseni jotakin – ja lasken kynän kädestäni kirjoittamatta mitään. Epäilemättä minulta on kuihtunut se aivopoimu, jossa sijaitsee kuvailemisen kyky, sillä muuten en voi selittää sitä seikkaa, että vaikka minulla on täysin terveet silmät, tarkka muisti ja päättäväinen tahto, en kykene selostamaan näkemääni.

Muuan ystäväni, joka suhtautuu minuun hyvin luottamuksellisesti, on vakavasti kiinnittänyt huomiotani tähän kuvaamiskykyäni puutteellisuuteen. ”Melkein aina alat hyvin”, hän sanoo, ”mutta muutaman rivin päästä menetät otteesi, ja sen sijaan että sanoisit meille mitä näet, sinä sanotkin mitä ajattelet siitä mitä näet; sinä et lähetä meille vaikutelmia vaan mielipiteitä: vaikutelmasi sinä säästät parempaan tilaisuuteen. Nekin lukijat, jolla on ollut kylliksi kärsivällisyyttä lukeakseen sinua, ovat vain hukanneet aikaa saamatta selville, millainen tuo maa on. Heillä on teoreettisia käsityksiä asukkaista, mutta he eivät tunne pintapuolisestikaan heidän elämäntapaansa, esimerkiksi milloin lämpötila on 20 tai 30 astetta nollan alapuolella, milloin aurinko ei valaise tai milloin sataa lunta monta kuukautta peräkkäin. Siellä tapahtuu varmasti jotakin kummallista ja mainitsemisen arvoista, jotakin etelämaalaiselle paljon mielenkiintoisempaa kuin kaikki tähän asti kirjoittamasi.” Näin hyvin perusteltuja valituksia kuultuani minun on täytyntä alistua harsimaan kokoon tämä kirje, joka tulee olemaan niin kuvaileva kuin voimani vain sallivat.

Kylmyys. Tulen hämmästyttämään lukioitani vakuuttamalla, että täällä ei ole kylmä. Asunnoissa eletään ainaisessa keväässä ja kadulla turkiksiin kietoutuneina hikoillaan enemmän kuin kesällä. Vain kasvot, jotka on pidettävä paljaina, tuntevat lumen ja tuulen melko raavat hyväilyt. Kun pakkasta on 10 astetta, parta jäätyy ja kasvot saavat kehyksikseen jäiset tippukivet. Kun palaa hetken kävelyn jälkeen kotiin, riippuu joka karvasta jääpuikko ja niitä irrotellessa helisee koko mies kuin

sensibles, y hay que tomar precauciones contra la congelación. En el interior, y al Norte del país, donde los fríos son más intensos y persistentes, ocurren desgracias todos los años. En los casos de congelación, si no se acude á tiempo con frotaciones de nieve y se presenta la gangrena, hay que amputar las partes congeladas: las narices y las manos son las que corren mayor peligro.

En las ciudades, con los medios de que se dispone para luchar contra el frío, los inviernos son agradables. Los días de frío fuerte son contados y pasan antes de que se los sienta: la temperatura corriente, de 10 á 12 grados bajo cero, convida á pasear y á hacer excursiones en trineo por los campos cubiertos de nieve ó por los mares helados. Un finlandés me decía que no sabía lo que era pasar frío hasta que se fué un invierno á Niza, á lo cual le contesté yo que los únicos inviernos en que yo no había sentido ningún frío eran los dos pasados en Finlandia. Aquí tienen termómetro hasta los pobres de solemnidad, y se sabe que hace frío porque el termómetro lo dice; la gente se abriga más ó menos, según baja ó sube la temperatura. Aún no he visto tiritar á nadie.

A mí me sirve de termómetro mi «staederska,» mi pasante; cada día se presenta de un modo diferente: con pañuelo en la cabeza; con pañuelo y mantón; con chaquetón de cuero, ó con capotón de pieles y gorro que le tapa hasta las orejas: son cuatro ó cinco gradaciones termométrico-indumentarias. A veces llega con un brazado de leña para prepararme el baño, y casi cubierto de sudor me dice:—Hoy hace mucho frío: 12 grados bajo cero.

Lo que angustia más no es el frío, es la falta de sol: más luz da el suelo nevado que el cielo gris, triste como el rostro de un mudo; á veces una mancha rojiza marca el sitio por donde el sol quiere asomarse; algún día el sol luce al fin; pero sus rayos no calientan ni dan vida al paisaje, siempre silencioso, solemne.

La primera impresión que me produjo este país fué de tristeza. Llegué en invierno, y los campos, como los lagos, como el mar, estaban sepultados bajo la nieve; acá y acullá residencias veraniegas cerradas y viviendas de labradores, casas de madera pintadas de rojo muy oscuro; de tarde en tarde, grupos de casas, aldeas de aspecto pobre, y en algunas, no en todas, iglesias tan sencillas como las casas. El hombre pasa sin dejar apenas rastro. Se le ve caminar pesadamente con los brazos caídos, y á lo lejos parece, más que un sér humano, un topo que sale un momento de su topera; sus pisadas forman en la nieve sendas tan tristes y solitarias como las que van por entre los sepulcros en los cementerios.

En las ciudades, el poder nivelador y destructor de la nieve se halla hasta cierto punto contrabalanceado por otro poder muy prosáico, pero muy benéfico: el

kristallikruunu. Kun pakkasta on 20 astetta, valittelevat vähemmänkin tunteelliset ihmiset ja on ryhdyttävä varotoimiin paleltumisen estämiseksi. Maan sisäosissa ja pohjoisessa, missä pakkaset ovat ankarampia ja pitempiaikaisia, tapahtuu vahinkoja joka vuosi. Jollei paleltumistapauksissa ajoissa auteta hieromalla lumella, vaan pääsee syntymään kuolio, on amputoitava paleltuneet jäsenet; nenät ja kädet ovat suurimmassa vaarassa.

Kaupungeissa, joissa on tarjolla keinoja pakkasta vastaan taistelemiseen, talvet ovat miellyttäviä. Kovat pakkaset ovat harvinaisia ja menevät ohi ennen kuin niihin tuskastuu. Tavallinen lämpötila, 10 tai 12 astetta nollan alapuolella, houkuttelee kävelemään ja tekemään rekiretkiä lumen peittämälle maaseudulle tai pitkin jäätyneitä vesistöjä. Muuan suomalainen sanoi minulle, ettei hän tietänyt, mitä oli paleleminen ennen kuin hän vietti talven Nizzassa, mihin minä vastasin, että ainoat talvet, joiden aikana en ollut palellut vähääkään, olivat kaksi Suomessa viettämäni. Täällä on rutuköyhilläkin lämpömittari ja tiedetään, että on kylmä, koska lämpömittari niin sanoo; ihmiset pukeutuvat ohuemmin tai paksummin sen mukaan nouseeko vai laskeeko lämpötila. Vielä en ole nähnyt kenenkään värisevän kylmästä.

Minulle toimii lämpömittarina *städerskani*, palvelijattareni. Joka päivä hän esiintyy erilaisessa asussa: huivi päässä, huivi ja hartiahuivi yllään, väljässä nahkatakissa tai isossa turkistakissa ja lakissa, joka peittää hänen päänsä korvia myöten; on valittavana neljä tai viisi lämpömittarin ja pukeutumisen astetta. Joskus hän saapuu mukanaan sylys halkoja valmistaakseen minulle kylvyn ja sanoo melkein yltä päältä hiessä:

– Tänä on kovin kylmä: 12 astetta pakkasta.

Mutta ahdistavinta ei minusta ole pakkaneen, vaan auringon puute: luminen maa antaa enemmän valoa kuin harmaa taivas, surullinen kuin mykän kasvot. Joskus punertava läikkä ilmaisee paikan, josta auringolla on tapana nousta; jonakin päivänä se lopulta paistaakin, mutta sen säteet eivät lämmitä eivätkä luo eloa maisemaan, aina yhtä hiljaiseen ja juhlalliseen.

Ensimmäinen vaikutelma, jonka tämä maa minulle antoi, oli alakuloisuus. Saavuin talvella ja pellot samoin kuin järvet ja meri olivat hautautuneet lumeen; siellä täällä autioita kesähuviloita ja asuttuja maalaistaloja, joiden rakennukset olivat puuta ja hyvin tumman punaisiksi maalattuja; siellä täällä taloryhmiä, näöltään köyhiä kyliä, joista muutamissa mutta ei kaikissa oli kirkko, yhtä yksinkertainen kuin talotkin. Ihminen kulkee ohi jättämättä jälkeäkään. Hän näkyy taivaltavan raskaasti käsivarret riippuen ja kauempaa hän näyttää pikemmin kuin inhimilliseltä olenolta vain maamyyrältä, joka on tullut hetkeksi ulos myyränmättäästään. Hänen

de los barrenderos innumerables que barren las calles continuamente, y las tienen más aseadas que las de aquellas otras poblaciones donde cae agua en vez de nieve, y no se puede dar un paso sin llenarse de barro hasta las rodillas. Pero noto que empiezo á torcerme, y que en lugar de describir estoy aludiendo á la mayoría de los Ayuntamientos de España.

La primavera es un período de combate. La naturaleza no se va despertando poco á poco, sin esfuerzo ni violencia, sino que de la muerte renace á la vida con maravillosa pujanza. Antes que el sol derrita por completo la nieve, ya está el labrador labrando sus campos; todo crece como por arte de encantamiento: las hojas, las flores y los frutos se atropellan por salir en busca de sol, como si temiesen no llegar á tiempo; en medio de esta orgía, de este despliegue de fuerzas acumuladas durante largos meses de letargo, sigue flotando en el aire la serenidad, la calma, el silencio de los días invernales.

En un libro de extremada delicadeza, en el *Trésor des Humbles*, ha descrito Maeterlinck en frases sutiles, casi vaporosas, el alma de los niños predestinados á morir en los primeros años de la vida. Él los distingue de los demás en cierto aire de tristeza, que les nubla el semblante; cree ver en ellos signos misteriosos de esa ineluctable predestinación. Finlandia es como esos niños: el espíritu del país es siempre triste; en invierno vaga solitario sobre planicies blancas, inacabables, sin hallar donde acogerse; en verano lleva consigo el presentimiento de un próximo fin. Hay un período de muerte y otro período de vida; y en la lucha entre ambos, la muerte es la que triunfa, es la que imprime carácter al territorio, porque ella es lo substancial, lo permanente, lo verdaderamente eterno. Cuando empieza á caer la nieve, la atropellada vida estival, disparada como castillo de fuegos artificiales, se desvanece, dejando tras de sí, por testigos, los arboles convertidos en esqueletos.

Cuando la nieve se va, queda el agua. Finlandia es un país que va naciendo conforme se va retirando el mar: aún no ha acabado de nacer. El suelo muy quebrado, rocoso, y la vegetación desigual, que de él brota, despiertan á veces, como en los casos de atavismo, el recuerdo de una vida submarina. Lo característico del paisaje es la alianza de la tierra y del agua: el litoral no es recortado, sino que al concluir la tierra firme hace aún asomadas en el mar; todas las costas están sembradas de archipiélagos. En el interior hay también pequeños mares con sus grupos de islas. Finlandia es el país de los mil lagos: muchos de ellos forman á modo de sistemas ácueos con sus núcleos centrales, y son vías de excelente comunicación entre las diversas partes del territorio. Son innumerables los rápidos canales y cataratas,

jälkensä muodostavat lumeen niin surullisia ja yksinäisiä polkuja kuin ne kiertäisivät hautausmaalla hautojen välissä.

Kaupungeissa lumen tasoittavaa ja tuhoavaa voimaa pitää tiettyyn määrään asti tasapainossa hyvin arkinen mutta hyödyllinen voima: lukemattomat lakaisijat, jotka toimivat lakkaamatta ja pitävät kadut paremmin puhdistettuina kuin niissä maissa, joissa sataa vettä lumen asemesta eikä voi astua askeltakaan vajoamatta polvia myöten liejuun. Mutta huomaan, että alan eksyä aiheesta ja kuvaamatta enää mitään olen jo vihjailemassa Espanjan kaupunkien hallinnon erinomaisuuteen.

Kevät on kamppailun aikaa. Luonto ei herää vähitellen ilman ponnistusta tai väkivaltaa, vaan kuolemasta syntyy jälleen elämä ihmeen väkevästi. Ennen kuin aurinko on täysin sulattanut lumen, talonpoika on jo kyntämässä peltojaan kaikki kasvaa kuin taian voimasta: lehdet, kukat ja hedelmät tunkevat esiin etsiessään aurinkoa ikään kuin ne pelkäisivät myöhästytävänsä. Ja keskellä tätä luonnon orgiaa, tätä pitkien kuolonunen kuukausien aikana kertyneiden voimien purkautumista, viipy ilmassa yhä talvisten päivien kuulaus, tyyneys ja hiljaisuus.

Äärimmäisen herkkävireisessä kirjassaan *Köyhäin aarteet* on Maeterlinck kuvannut hienoin, melkein utuisin lausein niiden lasten sielua, joiden kohtalona on kuolla elämän ensimmäisinä vuosina. Hän erottaa heidät muista eräänlaisesta alakuloisesta ilmeestä, joka varjostaa heidän kasvojaan, ja luulee näkevänsä heissä mystillisiä merkkejä tuosta vääjäämättömästä kohtalosta. Suomi on kuin nuo lapset: maan henki on aina alakuloinen; talvella se harhailee yksinäisenä valkoisten, loputtomien tasankojen yllä löytämättä paikkaa mihin turvautua, kesällä sillä on aavistus lähestyvistä lopusta. On kuoleman kausi ja elämän kausi ja niiden välisessä kamppailussa kuolema voittaa, se juuri lyö leimansa maan luonteeseen, koska se on oleellinen, pysyvä, todella ikuinen. Kun lunta alkaa putoilla taivaalta, kesällä esteensä murtanut elämä, hetkessä syttynyt kuin iletulitus, katoaa jättäen jälkeensä todistajiksi luurangoksi muuttuneet puut.

Kun lumi häipyä, jää jäljelle vesi. Suomi on maa, joka syntyy sitä myöten kuin meri peräytyy: Suomi ei ole vielääkään lakannut syntymästä. Hyvin epätasainen, kallioinen maaperä ja siitä puhkeava vaihteleva kasvillisuus herättävät toisinaan mielikuvan vedenalaisesta elämästä ikään kuin kyseessä olisi atavismi. Maiseman luonteenomainen piirre on maan ja meren liitto: rantaviiva ei ole selväpiirteinen, vaan päättyessään manner pistäytyy vielä näkyviin merestä; kaikki rannikot ovat täynnä saaristoja. Maan sisäosissa on pieniä sisämeriä, joista kohoaa saaria. Suomi on tuhansien järvien maa; monet niistä muodostavat keskusjärvien hallitsemia vesireittejä jotka ovat erinomaisia yhdyssiteitä maan eri osien välillä. Virtaiset väylät ja putoukset ovat lukemattomia; jotkin niistä ovat suosittuja nähtävyyksiä –

algunos muy visitados, como los de Imatra y Vallinkoski, ó los diques, naturales, como el celebrado de Punkaharju, que separa los lagos de Saima y Puruvesi.

Sometido á la influencia de este medio semilíquido, el finlandés es el hombre más acuoso de Europa: su color es algo aguanoso; su cabello es por lo general rubio húmedo (si se me permite inventar este matiz); sus ojos serenos y poco expresivos, tienen algún parentesco con los de los peces; y por su afición á remojarse el cuerpo merece ya, francamente, ser clasificado como un bimano del orden de los anfibios. Hay baños que duran tres y cuatro horas, y en los que se saturan de agua hasta las partes más recónditas del organismo; en el campo se bañan las familias en masas: el abuelo y la abuela; el padre y la madre; los hijos y las hijas, y si los hay, los nietos y biznietos, sin distinción de sexo ni edad, todos en cueros vivos, formando cuadros candorosos paradisiacos. En las ciudades no es esto posible; pero queda aún la respetable institución del baño para hombres, servido por señoritas bañeras, y en el campo se ha perdido también la pureza de las costumbres patriarcales y ha caído en desuso una práctica muy loable: al llegar á una casa un huésped, el primer agasajo que recibía era el baño: la señora de la casa cogía por su cuenta al recién llegado, le conducía al cuarto donde el baño estaba dispuesto, le desnudaba y le escamondaba hasta dejarle más limpio que una patena. Yo encuentro la usanza filantrópica y filosófica en alto grado. Cristiano es «dar de comer al hambriento» y «dar de beber al sediento;» ¿por qué no ha de serlo también «limpiar al que está sucio,» sobre todo estando el agua tan á mano, como aquí está por todas partes?

Finlandia es triste; pero su tristeza engaña al hombre y le hace creer que vive contento. El período de las nieves es propicio para soñar aletargado, como reptil que hace su laboriosa digestión, y al salir del letargo se cae en la embriaguez de los días interminables, en que el sol apenas se ausenta, en que desde el lecho, por las ventanas de par en par, ve uno desvanecerse las luces del crepúsculo vespertino, cuando surgen por Oriente las de la aurora. Entre el letargo y la borrachera corre veloz el tiempo y vive uno feliz: sólo turba esta tranquilidad la idea vaga de una vida más enérgica. La gente del país tiene acaso el presentimiento de esa vida; pero el meridional tiene fijo el recuerdo, que á veces asalta violentísimo, y produce la incurable nostalgia. A mí me asaltó en la primavera, que es la época de las invasiones: los mercaderes ambulantes, muchos de ellos tártaros, llegan con sus telas orientales, árabes y persas; yo compré un tapiz tártaro, fabricado en... Silesia. Los alemanes se pintan solos para estas bromas de la industria. Luego vienen los italianos.

Un vendedor de estatuas de yeso se mete por las puertas diciendo:—lo sono toscano, signore, y me obliga á comprarle los sempiternos Paolo y Francesca. Hay

esim. Imatra ja Vallinkoski –, samoin luonnon muodostamat padot kuten kuuluisa Punkaharju, joka erottaa toisistaan Saimaan ja Puruveden järvet.

Tämän puoliksi nestemäisen ympäristönsä vaikutuksen alaisena suomalainen on Euroopan vetisin ihminen: hänen värinsä on jotenkin vesiperäinen, hänen tukkansa yleensä märän vaalea – jos minun sallitaan keksiä tämä vivahdus –, hänen silmänsä, tynnet ja hyvin vähän ilmaisevat, ovat hiukan sukua kalojen silmille, ja koska hän haluaa kastella ruumistaan, hän todella ansaitsee tulla luokitelluksi kaksikäitiseksi sammakkoeläinten luokan olennoksi. Täällä otetaan kylpyjä, jotka kestävät kolme tai neljä tuntia ja joissa suomalaiset kyllästävät elimistönsä vedellä salaisimpia osiaan myöten. Maaseudulla perheet kylpevät joukolla: isoisä ja isoäiti, isä ja äiti, pojat ja tyttäret ja mahdollisesti myös lapsenlapset ja lapsenlapsenlapset sukupuoleen tai ikään katsomatta, kaikki alastomina ja muodostaen paratiisimaisen viattomia ryhmäkuvia. Kaupungeissa tämä ei, ole mahdollista, mutta vielä on jäljellä kunnianarvoisa tapa: miehen kylpiessä kylvettäjäneidot palvelevat häntä. Myös maaseudulta on kadonnut patriarkaalisten tapojen puhtaus ja jäänyt käytännöstä hyvin kiitettävä tapa: vieraan saapuessa oli ensimmäinen hänen saamansa huomionosoitus kylpy. Talon rouva otti hoiviinsa vastatulleen, saattoi hänet huoneeseen, johon kylpy oli valmistettu, riisui hänet ja pesi perusteellisesti, kunnes vieras oli puhtaampi kuin öylättilautanen. Minä kannatan tätä ihmisystävällistä ja filosofista tapaa mitä lämpimimmin. On kristillistä ”ruokkia isoavaista” ja ”juottaa janoavaista”; miksi ei olisi kristillistä myös ”puhdistaa likainen”, etenkin kun vettä on niin runsaasti käsillä kuin täällä kaikkialla?

Suomi on alakuloinen, mutta sen surullisuus pettää ihmistä ja saa hänet uskomaan, että hän elää tyytyväisenä. Lumen valtakausi houkuttelee uneksimaan, horroksissa kuin matelija, joka vaivalloisesti sulattaa ruokaansa. Mutta horroksen päättyessä joudutaan loputtoman pitkien päivien päihtymykseen, kun aurinko tuskin katoaa, kun vuoteestaan voi nähdä selkoselällään olevista ikkunoista iltohämärän valohämyjen häipyvän, samalla kun jo idästä nousevat aamuruskon kajastukset. Horroksen ja huumauksen välillä rientää aika nopeasti ja ihminen elää onnellisena; tätä levollisuutta häiritsee vain epämääräinen tarmokkaamman elämän mielikuva. Maan asukkaat ovat ehkä mieltyneet tähän elämään, mutta etelämaalainen säilyttää muistonsa, jotka joskus valtaavat mielen mitä väkevimmin ja synnyttävät parantumatonta koti-ikävä. Minut se yllätti keväällä, joka on maahantulon aikaa: kulkukauppiat – monet heistä tataareja – tulevat itämaisine kankaineen, jotka muka ovat arabialaisia ja persialaisia. Minä ostin tataarilaisen maton, joka oli valmistettu – Sleesiassa. Saksalaiset ovat muita taitavampia näissä teollisuuden kepposissa. Sitten seuraavat italialaiset.

que proteger al arte. Una bandada de organilleros se desparrama por la ciudad: yo recibo diariamente la visita de uno, al que acompaña un mono muy travieso. Cuando el primer día entraron por mis ventanas las notas destempladas y chillonas de *La donna e mobile*, riase el que quiera, pero lo cierto es que me dió un vuelco el corazón. Entonces comprendí lo que era vivir en este extrema Norte; entonces comprendí que este país me tenía engañado con una vida feliz, aparente. A uno de estos organilleros que tocaba una canción del Tírol, le alargué un día, al pasar, una moneda; el viejo y desmedrado artista miró con ojos de deseo, pero continuó impávido dando vueltas al manubrio, con la misma fe con que debe de acompañar el violín Sarasate.

Yo aguardé prudentemente á que acabase su faena; le dí la moneda, y al marchar me dije para mis adentros:—Si yo fuese capaz de dar vivas á algo ó á alguien, hubiera gritado ahora: ¡viva Italia!

Joku kipsiveistosten kauppias kiertää ovelta ovelle sanoen: *Io sono toscano, signore* ("olen toscanalainen, hyvä herra"), ja pakottaa minut ostamaan iänikuiset Paolon ja Francescan. Onhan suosittava taidetta. Joukko posetiivareita hajaantuu kautta koko kaupungin; minua käy päivittäin tervehtimässä heistä yksi, jolla on mukanaan hyvin vallaton apina. Kun ensimmäisen kerran ikkunoista tunkivat kirkuvat ja epävireiset aarian *La donna è mobile* sävelet, niin naurakoon kuka vain haluaa, mutta totta on, että sydämeni hypähti. Silloin ymmärsin, mitä on elää täällä äärimmäisessä pohjolassa, silloin ymmärsin, että tämä maa petti minua jatkuvasti näennäisen onnellisella elämällään. Yhdelle näistä posetiivareista – hän väänsi jotakin tyrolilaista laulusävelmää – ojensin eräänä päivänä ohikulkiessani rahaa. Vanha ja raihmainen taiteilija katsoi minuun kaihoisin silmin, mutta jatkoi urhoollisesti kammien kiertämistä luottaen esitykseensä niin kuin pitääkin, kun soittaa Sarasaten viulua.

Minä odotin kärsivällisesti, kunnes hän sai loppuun urakkansa, annoin hänelle rahan ja sanoin mennessäni itsekseni: Jos pystyisin huutamaan eläköötä jollekin asialle tai henkilölle, huutaisin nyt: *Viva Italia!*

XIII

Donde el corresponsal resuelve á su modo la tan debatida y manoseada cuestión de la reforma universitaria.

En una de las preciosas cartas que mi amigo Gabriel Ruiz de Almodóvar ha publicado no há mucho en *El Defensor*, soy, por equivocación, consultado acerca del problema irresoluble de la enseñanza oficial. Almodóvar se dirige á los peritos y cree que yo lo soy. Para convencerle de que se equivoca y para corresponder á la atención que ha tenido conmigo, dedicándome su epistolario, voy á explicar un plan completo de reformas que por adelantado sé que ha de acabar de desacreditarme á los ojos de las personas sensatas.

Al leer la palabra plan, hay ya quien se figura que voy á desenvainar un proyecto de ley con 500 ó 1.000 artículos y un haz de reglamentos complementarios. No hay que asustarse, pues en substancia se reduce á estos tres puntos:

- 1.º Las Escuelas de Bellas Artes quedan incorporadas á las Universidades.
- 2.º En las Universidades se darán funciones públicas, científicas y artísticas
- 3.º Los fondos recaudados por este concepto serán destinados al fomento de la enseñanza.

Algunos amigos míos que creen que cuando yo escribo lo hago sólo para dar una broma á mis lectores, dirán:—¡Ya pareció aquello! El corresponsal quiere convertir en teatros las Universidades. ¿Hase visto mayor desenvoltura?—Y yo contesto:—Quien en realidad da un bromazo al país es el Ministro, que, puesto de gran uniforme, sube á la tribuna parlamentaria y lee una ley de Instrucción pública con arreglo á los últimos adelantos pedagógicos. En España no quieren convencerse de que una ley sirve sólo para regular lo que ya existe con arraigo, nunca para crear nada nuevo. La creación es obra individual ó corporativa; la ley es obra social, y viene ó debe venir mucho después. La reforma universitaria (y como ésta la de la enseñanza en general) está en las Universidades, no en el Parlamento; y lo que hace falta no son legisladores, sino hombres de acción y de sentido común que empuñen los zorros y sacudan el polvo á todos los organismos é instituciones.

Las Universidades están sometidas á un poder centralizador, es cierto; mas no hay centralización tan estrecha que no deje resquicios por donde asome la iniciativa

XIII

jossa kirjeenvaihtaja ratkaisee omalla tavallaan kovasti kiistellyn ja peukaloidun kysymyksen yliopistojen opetustyön uudistumisesta

Yhdessä niistä arvokkaista kirjeistä, joita ystäväni Gabriel Ruiz de Almodóvar on äskettäin julkaissut *El Defensor* -lehdessämme, hän on erehdyksessä pyytänyt minulta neuvoa julkisen opetuksen ratkaisemattomaan pulmaan. Almodóvar kääntyy asiantuntijoiden puoleen, joihin hän luulee minunkin kuuluvan. Saadakseni hänet vakuuttumaan erehdyksestään ja vastatakseni hänen huomionosoitukseensa – hän on omistanut kirjesarjansa minulle – esitän täydellisen uudistussuunnitelman, niin että jo etukäteen tiedän, että hänen on nyt lakattava järkyttämästä luottamusta, jota järkevät ihmiset tuntevat minua kohtaan.

Jo lukiessaan sanan ”suunnitelma” joku nyt kuvittelee, että vedän esiin lakiehdotuksen, jossa on viisisataa tai tuhat pykälää ja tukku täydentäviä määräyksiä. Ei pidä kuitenkaan säikähtää, sillä itse asiassa suunnitelmani rajoittuu näihin kolmeen kohtaan:

1. Taideoppilaitokset liitetään yliopistoihin.
2. Yliopistoissa pidetään julkisia esityksiä, tieteellisiä ja taiteellisia.
3. Tähän tarkoitukseen verotuksella kootut varat määrätään tulevaisuudessa opetustoimen edistämiseen.

Jotkut ystäväni, jotka luulevat, että kirjoitan vain lukijoitteni huvittamiseksi, sanovat varmaankin: ”Sitä odotimmekin! Hän haluaa muuttaa yliopistot teattereiksi! Onko vielä nähty suurempaa röyhkeyttä?” Mutta minä vastaan: ministeri, joka täydessä juhlaunivormussaan nousee parlamentin puhujankorokkeelle ja lukee uusimpiin pedagogisiin saavutuksiin perustuvan julkista opetusta koskevan lain – tämä ministeri se todella esittää tyhmän pilan koko maalle. Espanjassa ei haluta uskoa, että laki on hyödyksi säännöstellessään jo juurtunutta ja olemassa olevaa mutta ei luodessaan jotakin kokonaan uutta. Luominen on yksilön tai yhteisön työtä, laki on sosiaalinen saavutus, joka tulee tai jonka pitää tulla paljon myöhemmin. Yliopiston uudistus – samoin koko opetuksen uudistus – on yliopistojen asia eikä parlamentin. Ei ole puutetta lainsäätäjistä, vaan toiminnan ja terveen järjen miehistä, jotka tarttuisivat tomuhuiskuihin ja pölyttäisivät kaikki laitokset ja instituutiot.

individual. El hacha corta el árbol; pero después salen los retoños si el árbol no estaba muerto. ¿Dónde están las iniciativas de las Universidades, la promesa de que serían mejores si gozaran de su autonomía? Nuestras Universidades son edificios sin ventilación espiritual. La ciencia que en ellas se recoge es nociva, porque no sirve para crear obras durables, sino para armar el brazo de los pretendientes. De aquí mi idea de limpiar y ventilar, abriendo las puertas para que todo el mundo entre y contribuya con su presencia y con su bolsillo á implantar de hecho la reforma universitaria.

Las Universidades que aspiran á ser Escuelas de saber, no se contentan con enseñar rutinariamente cierto número de asignaturas, y dejar luego que los alumnos, los buenos y los malos, vuelvan las espaldas y se retiren con el título enrollado bajo el brazo. En el ejército es, y el soldado que sale con su licencia en el canuto, queda obligado á acudir en caso de llamamiento. Una Universidad debe conocer á sus alumnos, escoger á los que valen, y dirigirlos, auxiliarlos para que completen sus estudios universitarios con otros especiales, en que la aptitud, la iniciativa, el esfuerzo individual obren con más desembarazo. Y para que esto ocurra, no es necesario aumentar el número de aulas, ni el de asignaturas, ni el de profesores, sino estrechar más las relaciones entre maestros y discípulos, disponer de fondos y distribuirlos con inteligencia y con justicia.

Si se consignara en el presupuesto del Estado una cantidad para pensiones de estudios, bolsas de viaje y premios, no se adelantaría gran cosa, porque al venir el dinero de Madrid, vendría con él la lista de recomendaciones. En vez de enviar á Oriente á filólogos aptos para el estudio de las lenguas orientales, ó á las clínicas más adelantadas de Europa á alumnos escogidos de la Facultad de Medicina, enviaríamos á viajar de balde á unos cuantos paniaguados, que no sólo no harían nada bueno, sino que desacreditarían la Universidad que les subvencionase. Todos sabemos lo que son en España las comisiones que costean los Ministerios: no es necesario insistir en este punto.

Para que una Universidad emplee bien el dinero, tiene que ganarlo ella misma; y para ganarlo, tiene que trabajar en algo que este en consonancia con sus fines. ¿Qué inconveniente hay en que se extienda el campo de operaciones, en que se atraiga al público y se le instruya deleitándole, como recomendaba Horacio, y sacándole los cuartos, como recomienda el positivismo cruel de nuestros democráticos tiempos? Ninguno. Un alumno paga su matrícula. Un espectador paga su entrada. Hay profesores y discípulos y local. Todo cuanto hace falta para poner manos á la obra.

Yliopistojen hallinto on keskitetty, se on selvää, mutta ei ole olemassa niin ahdasta sentralisaatiota, ettei siihen jäisi rakoa, josta yksilöllinen aloite pääsee näkyviin. Kirves kaataa puun, mutta sitten ilmestyvät vesat, jollei puu ollut jo kuollut. Missä ovat yliopistolliset aloitteet; mikä osoittaa, että yliopistot olisivat parempia, jos ne saisivat nauttia itsehallintoaan? Meidän yliopistomme ovat rakennuksia, joissa ei ole henkistä tuuletusta. Tiede, jota niissä harjoitetaan, on vahingollista, sillä sen tarkoituksena ei ole luoda kestäviä saavutuksia, vaan aseistaa viranhakijoiden käsi. Tästä johtuu ajatukseni puhdistaa ja tuulettaa avaamalla ovet, jotta kaikki astuisivat sisään ja edistäisivät läsnäolollaan ja kukkarollaan yliopiston todellista uudistumista.

Yliopistot, jotka pyrkivät olemaan tieteellisiä opinahjoja, eivät saa tyytyä opettamaan rutiinimaisesti tiettyä määrää opetusaineita ja sitten sallia, että opiskelijat, hyvät ja huonot, kääntävät laitokselle selkänsä ja lähtevät pois hankkimansa diplomi käärönä kainalossaan. Opiskelija on tavallaan armeijan palveluksessa, sotilas, joka lähtee eropaperit putkessa tallessa, mutta on velvollinen kiiruhtamaan takaisin käskyn tullessa. Yliopiston pitää tuntea kasvattinsa, valita heistä pystyvät, ohjata ja auttaa heitä, jotta he täydentäisivät yliopisto-opintojaan ylimääräisillä aineilla, joissa soveltuvuus, aloite ja yksilöllinen kyky voivat vapaammin toimia. Ja jotta näin tapahtuisi ei ole tarpeen lisätä luentosalien lukumäärää, ei opetusaineita eikä professoreja, vaan lähentää opettajien ja oppilaiden välistä suhdetta, perustaa stipendirahastoja ja jakaa niiden varoja järkevästi ja oikeudenmukaisesti.

Jos valtion talousarviossa myönnettäisiin määräraha stipendeiksi, matka-apurahoiksi ja palkinnoiksi, ei edistyttäisi paljonkaan, sillä rahan tullessa Madridista tulisi mukana myös luettelo vaadittavista suosituksista. Sen sijaan että lähettäisimme Itään itämaisten kielten tutkimiseen pystyviä filologeja tai Euroopan edistyneimpiin sairaaloihin lääketieteellisen tiedekunnan valitsemia opiskelijoita, lähettäisimme ilmaiseksi matkustelemaan vastaavan määrän poliitikkojen suojatteja, jotka eivät vain jäisi hyödyttömiksi, vaan saattaisivat myös huonoon maineeseen sen yliopiston, joka heitä tukisi. Kaikkihan tiedämme, mitä Espanjassa ovat ministeriöiden kustantamat toimeksiannot: ei ole tarpeen viipyä siinä seikassa.

Jotta yliopisto käyttäisi varat oikein, olisi sen ansaittava ne itse toimimalla jollakin alalla, joka on sopusuunnassa sen tarkoituksen kanssa. Mitä sopimatonta olisi siinä, että se laajentaisi toimintakenttäänsä, että se vetäisi puoleensa yleisöä ja opettaisi sitä huvittamalla sitä, kuten Horatius neuvoi, ja keventämällä sen kukkaroa, kuten neuvoo meidän demokraattisten aikojemme julman positivistinen hyötymoraali? Ei mitään. Opiskelija maksaa kirjoittautumismaksunsa. Katsoja maksaa sisäänpääsymaksunsa. On opettajia, oppilaita ja toimintatilat. Puuttuu vain voima, joka panisi kädet tarttumaan työhön.

Y á mayor abundamiento, para que á los experimentos científicos y á las representaciones de comedias clásicas acompañen los conciertos musicales y corales, se podría incorporar á la Universidad la Academia. Esta función quitaría á las Universidades el aspecto de sequedad que hoy tienen, infundiéndolas, con el arte vivo, un espíritu más amplio y fecundo, y destruiría ciertas desigualdades irritantes ó que por lo menos á mí me irritan: por ejemplo, que un abogado ramplón mire por encima del hombro al violinista que sale de la Academia, y que para vivir tiene que tocar mediante unos cuantos ochavos allí donde la ocasión se le presenta.

Tenemos la manía de separar, cuando, por nuestro caracter indisciplinado, debíamos esforzarnos para unir. En el ejército se ha procurado combatir las exageraciones del espíritu de cuerpo creando la unidad de procedencia; en las carreras civiles podría hacerse mucho, si no se topara con la idea preconcebida, absurda, de que cada localidad debe tener un centro docente, aunque sea por completo inútil. De las Universidades belgas salen notabilísimos ingenieros. Si yo propusiera la incorporación de las Academias de Ingenieros á las Universidades, dirían que no estaba en mi sano juicio. En esta Universidad de Helsingfors no ven inconveniente en que en un mismo local se enseñe Teología por la mañana y canto por la tarde; si yo hablara de restablecer la facultad de Teología, me tacharían de reaccionario: he propuesto lo del canto, y me diran que soy poco serio.

¿No será posible ensanchar un tanto el criterio mezquino, raquítico, exclusivista, con que se juzga todo en nuestro país?

Y ahora voy á explicar por qué incluyo en mis *Cartas finlandesas* ésta que parece no tener relación con Finlandia. El plan que yo he esbozado «grosso modo,» no es invención mía: yo no he hecho más que españolizarlo. No me gustan las imitaciones; aunque aquí he visto muchas cosas buenas, no aconsejaría nunca que se las copiara, porque al copiarlas se les quitaría la virtud. Pero hay cosas de esas que llamamos prácticas, que tienen un valor absoluto, que son buenas en todas partes. Y en lo tocante á espíritu práctico y sentido común, no hay pueblo que aventaje á éste tan desconocido y arrinconado de Finlandia. Aquí la instrucción general es privada, y sin necesidad de intervenciones gubernativas, todo el mundo sabe leer y escribir. El Estado sólo organiza la enseñanza superior. Los estudiantes forman corporación; usan como distintivo, tanto los varones como las hembras, una gorra blanca, á la que en los grados superiores se agrega un borlón monumental. Hay quien lleva la gorra descansando sobre el hombro, y mira por encima de él y de ella á todos sus semejantes. Un estudiante es una personalidad social y económica.

De uno que había concluido su carrera con treinta mil marcos de deudas, oí hablar con elogio: «Cuando le fían es hombre que promete.» La Corporación

Jotta ohjelmisto muodostuisi runsammaksi, jotta tieteellisiin kokeisiin ja klassillisten komedioiden esityksiin liittyisi konsertteja ja kuoroesityksiä, voitaisiin yliopistoon yhdistää musiikkiakatemia. Tämä toimenpide häivyttäisi yliopistoista nykyisen kuivuuden vaikutelman ja valaisi niihin elävän taiteen mukana avaramman ja hedelmällisemmän hengen, ja se hävittäisi tietyt ärsyttävät erilaaisuudet – ainakin ne ärsyttävät minua –, esimerkiksi sen, että karkea asianajaja katsoo yliolkaisesti viulutaiteilijaa, joka valmistuu akatemiasta ja jonka elääkseen on soitettava muutamasta lantista missä vain tilaisuus tarjoutuu.

Meillä on vimma erotella, vaikka kurittoman luonteemme vuoksi meidän pitäisi ponnistella liittääksemme yhteen. Armeijassa on ryhdytty tukahduttamaan säätyhengen liällisiä ilmauksia luomalla alueellista yhteishenkeä. Siviilivirkaurien suhteen voitaisiin saada aikaan paljon, jollei kompastuttaisi mielettömään ennakkoluuloon, että joka alalla pitää olla oma opinkeskuksensa, vaikka se olisi täysin tarpeeton. Belgialaisista yliopistoista valmistuu mitä taitavimpia insinöörejä. Jos minä ehdottaisin, että teknilliset korkeakoulut liitettäisiin yliopistoihin, sanottaisiin, etten ole järjissäni. Helsingin yliopistossa ei pidetä sopimattomana, että samassa salissa opetetaan teologiaa aamupäivällä ja laulua iltapäivällä. Jos minä vaatisin teologista tiedekuntaa palautettavaksi muun yliopiston yhteyteen, minut leimattaisiin taantumukselliseksi. Olen ehdottanut laulua palautettavaksi ja minulle tullaan sanomaan, että en ole vakavissani.

Eikö olisi mahdollista hiukan väljentää typerää, riisitautista, suvaitsematonta arvosteluperustetta, jonka mukaan maassamme kaikkea tuomitaan?

Mutta nyt selitän, miksi sisällytän Suomesta lähettämiini kirjeisiin tämänkin seikan, jolla ei näytä olevan mitään tekemistä Suomen kanssa. Suunnitelma, jonka olen *grasso modo* eli karkeasti hahmotellut, ei ole oma keksintöni: en ole tehnyt muuta kuin espanjalaistanut sen. Minua eivät miellytä jäljitelmät; vaikka olen nähnyt täällä monia hyviä asioita, en neuvoksi koskaan kopioimaan niitä, sillä kopioitaessa niistä riistettäisiin aitous. Mutta on olemassa käytännöllisiksi kutsumiamme asioita, joilla on oma ehdoton arvonsa, jotka ovat hyviä kaikkialla. Ja kun on kysymyksessä käytännöllisyys ja terve järki, ei ole olemassa kansaa, joka voittaisi tämän niin tuntemattoman ja syrjässä asuvan Suomen kansan. Täällä yleisopetus on yksityistä ja ilman hallinnollisia toimenpiteitä kaikki osaavat lukea ja kirjoittaa. Valtio järjestää vain korkeamman opetuksen. Opiskelijat muodostavat yhteisen korporaation; tunnusmerkkinä on sekä mies- että naisopiskelijoilla valkoinen lakki, johon ylempillä asteilla liitetään komea tupsu. Joillakuilla on lakki kallellaan olkapäälle asti ja he katselevat halveksivasti kaikkia kaltaisiaan. Ylioppilas on sosiaalinen ja taloudellinen persoonallisuus.

estudiantil tiene su pequeño palacio, la Studenthus, que dentro de propios fines funciona como un teatro *sui generis*, pero abierto al público como los demás.

Todo esto es imposible en España, y por serlo dejo yo á los estudiantes en la Universidad bajo la dirección de sus profesores. Lo que no es imposible es que los estudiantes trabajen y se apliquen á obras útiles para la prosperidad del centro donde se instruyen. La Universidad de Helsingfors, aparte otros méritos, tiene el de ser útil á todo él mundo: á los alumnos, á quienes estimula por medio de abundantes pensiones y estipendios; á los aficionados á la lectura, prestando los libros, sin exigir más garantía que un recibo en que se escribe el nombre y domicilio del que se los lleva; al público en general, convirtiendo su Paraninfo en sala de espectáculos cultos, donde lo mismo da una conferencia un profesor (y suelen venir también extranjeros) que un concierto un artista de mérito eminente. Una notable pianista venezolana, Teresa Carreño; Reisenauer, el discípulo predilecto de Lista; la cantante Eva Nansen, mujer del explorador del Polo Norte; el violinista austríaco Ondricek, y muchos más, han desfilado en poco tiempo por esta Universite-tetssolemnitessal. La última fiesta celebrada ha sido la del centenario del gran compositor Schubert. Según esta costumbre, todos los artistas dan en la Universidad uno ó varios conciertos escogidos para los inteligentes, á cuatro y cinco marcos la entrada, y luego en Brandkorshuset (Casa del Cuerpo de bomberos) un concierto popular á uno y dos marcos al que concurre todo el mundo. Así se honra á los artistas, sin olvidar los derechos artísticos, del pueblo.

Si en este tiempo en que los histólogos y microbiólogos son dueños de la situación fuera yo médico, estoy seguro de que sería un ferviente hipocrático. Para mí, el que se pone malo y el que se cura es el hombre, todo el hombre: al medicamento local debe ir unido un sacudimiento inteligente de la naturaleza del enfermo, para que ésta acuda con su fuerza medicatriz innata y opere la total curación. Mi plan de reforma universitaria es también hipocrático: nada de cataplasmas ni de específicos; que las Universidades sacudan la modorra, y que por medio de la acción expelan ellas mismas sus malos humores y se conviertan en organismos sanos y robustos.

Opiskelijasta, joka oli päättänyt opiskelunsa tehtyään velkaa kolmekymmentä tuhatta markkaa, kuulin puhuttavan kaunopuheisesti: ”Kun häneen kerran luotetaan, hän on lupaava mies.” Ylioppilaskunnalla on pieni palatsi, *Studentbus*, joka omissa rajoissaan toimii teatterina *sui generis*, mutta on avoinna yleisölle kuten muutkin teatterit.

Kaikki tämä on mahdotonta Espanjassa, ja kun asia on niin, jätän ylioppilaat yliopistoon professoriensa johdon alaisiksi. Mutta mahdotonta ei ole, että ylioppilaat työskentelisivät ja omistautuisivat hyödyllisiin tehtäviin opiskelukeskuksensa vaurastuttamiseksi. Helsingin yliopisto on myös sikäli ansiokas, että se on hyödyksi kaikille: opiskelijoille, joita se kannustaa runsailla apurahoilla ja stipendeillä, kirjallisuutta harrastaville, joille se lainaa kirjoja vaatimatta muuta takuuta kuin kuitenkin, johon kirjoitetaan kirjan viejän nimi ja osoite, suurelle yleisölle, jota varten se muuttaa juhlasalinsa sivistystilaisuuksien pitopaikaksi, jossa yhtä hyvin joku professori esitelmöi – hän saattaa tulla ulkomailtakin – kuin antaa konsertin joku erikoisen ansioitunut taiteilija. Merkittävä venezuelalainen pianisti Teresa Carreño, Lisztin lempioppilas Reisenauer, laulajatar Eva Nansen, pohjoisnavan tutkijan puoliso, itävaltalainen viulutaiteilija Ondříček ja monet muut ovat vähässä ajassa perätysten esiintyneet tässä Yliopiston juhlasalissa, *Universitetets solennitetssal*. Viimeisin siellä vietetty juhla on ollut suuren säveltäjän Schubertin satavuotismuistojuhla. Täkäläisen tavan mukaan kaikki taiteilijat pitävät yliopistolla yhden tai useampia hienoja konsertteja sivistyneille neljän tai viiden markan pääsymaksusta ja sitten palokunnantalolla, *Brandkårsbuset*, yhdellä tai kahdella markalla kansankonsertin, johon kaikki kokoontuvat. Siten kunnioitetaan taiteilijoita unohtamatta kansan oikeutta taiteeseen.

Jos tällaisena aikana, jolloin histologit ja mikrobiologit ovat tilanteen herroina, minä olisin lääkäri, olen varma että olisin kiihkeä Hippokrateen kannattaja. Minun mielestäni juuri ihminen sairastuu ja paranee, koko ihminen: paikalliseen lääkintään pitää liittää ymmärtäväinen potilaan koko luonnon ravistelu, niin että keho kokoaa sisäisen parantavan voimansa ja toimii kaikinpuoliseksi paranemiseksi. Minun suunnittelemani yliopistouudistus on myös hippokraattinen: ei mitään puurohauteita eikä patenttilääkkeitä; vaadin ainoastaan että yliopistot ravistavat pois unenhorteensa ja toiminnallaan karkottavat itse huonon tuulensa ja muuttuvat elimistöltään terveiksi ja vankoiksi.

XIV

El 1.º de Junio, día simbólico de la organización económica de Finlandia.

Vart land aer fattigt, skall sa bli

Foer den, som guld begaer.

En fraemling far oss stolt foerbi;

Men delta landet aelska vi,

Foer oss med moar, fiaell och skaer

Ett guldland dock det aer.

Por si en sueco parece poco extraña esta bella estrofa del himno finlandés, del vibrante y patriótico «Vart Land,» voy á darla á conocer también en lengua finlandesa para que mis lectores saboreen con los ojos y con el oído, aunque sea en un pequeño fragmento, cuanto hay de característico y de musical en esta lengua, hablaba apenas por dos millones de hombres:

On maamme koeyhae, siksi jaeae

Jos kultaa kaipaa ken.

Sen kyllae wieras hyloaejaeae

Mut meille kallein maa on taeae

Kanss' salojen ja saarien

Se meist'on kultainen.

«Nuestro país es pobre: así lo será—para quien oro ansíe.—Un extranjero pasa mirándonos con desdén;—pero este país nosotros lo adoramos: para nosotros, con sus bosques, sus rocas y sus playas,—es un país de oro.»

XIV

Kesäkuun ensimmäinen päivä, Suomen talouselämän organisaation symboli

Vårt land är fattigt, skall så bli

För den, som guld begär,

En främling far oss stolt förbi;

Men detta landet älska vi,

För oss med moar, fjäll och skär

Ett guldland dock det är.

Siltä varalta että ruotsiksi näyttäisi vähän oudolta tämä kaunis säkeistö Suomen kansallishymnistä, värähtelevästä ja isänmaallisesta laulusta ”Vårt land”, tutustutan lukijani myös sen suomenkieliseen versioon, jotta he saisivat nauttia omin silmin ja korvin siitä musikaalisuudesta, joka on luonteenomaista tälle tuskin kahden miljoonan ihmisen puhumalle kielelle. Kysymys on tosin vain katkelmasta:

On maamme köyhä, siksi jää,

Jos kultaa kaipaa ken.

Sen kyllä vieras hylkääjää

Mut meille kallein maa on tää;

Kanss' salojen ja saarien

se meist' on kultainen.

Kun Runeberg, tämän maan suurin runoilija, sepitti nämä Suomelle omistamansa laulun säkeet, hän ei varmaankaan ajatellut muuta kuin luoda kuvan suomalaisten kiihkeästä isänmaanrakkaudesta, korostaa maaperän köyhyden ja sen rakkauden ylenpalttisuuden vastakohtaisuutta, jota epäkiitollinen kotiseutu herättää asukkaissaan. Kuitenkin hänen sanoillaan on myös todellista arvoa,

Cuando Runeberg, el poeta más grande de este país, compuso estos versos de su canto á Finlandia, no pensó de fijo más que en ofrecer una imagen del intenso patriotismo de los finlandeses, un contraste entre la pobreza del suelo y la exuberancia del amor que tan ingrato terruño inspira á los que en él viven; y sin embargo, sus palabras tienen un valor real, una significación económica. Finlandia es pobre, y es al mismo tiempo un país que da mucho oro, que vive en la prosperidad. «Vart land aer fattigt» es una muletilla que se emplea contra todos los abusos y excesos: contra el lujo, contra el alcoholismo, contra los vanidosos y petulantes que pretenden imprimir á la nación nuevos rumbos, ó vivir, como aquí dicen, «una vida de grande de España.» Y á fuerza de repetir que el país es pobre, logran encauzar todas sus energías del modo más aprovechado y útil. Quien vive con más desahogo no es el que tiene más, sino el que administra bien lo mucho ó poco que tiene. Este es el caso de Finlandia.

Desde el primer día que puse los pies en este país, comencé á leer periódicos, por supuesto sin entender lo que leía, sólo para irme acostumbrando. Y lo primero que me llamó la atención fué una lista de anuncios que empezaban todos con las palabras: «Fran 1:sta Juni» (desde 1.º de Junio). Me figuré que en esta fecha debía ocurrir algo muy gordo: celebrarse acaso una fiesta nacional como la del 2 de Mayo en España, ó la del 14 de Julio en Francia.—Tuve necesidad de consultar una ley recién sancionada, y ví que entraba en vigor el 1.º de Junio; pensé buscar casa, y me dijeron que sería para instalarme en ella el 1.º de Junio, que para antes con dificultad la encontraría, y estábamos en Febrero. En resumidas cuentas: los anuncios eran de alquiler, y lo único que significaban era que aquí se toman las casas por años, de Junio á Junio, y que el día primero se verifica el cambio simultáneo de domicilios, la contradanza general de trastos finlandeses.

Me acordé en el acto de la viuda de Reluz. Esta viuda (por si alguien no la conoce, haré su presentación en regla) es una figura novelesca creada por Pérez Galdós, ó mejor dicho, descrita, puesto que la personalidad existe, y no sólo existe, sino que continúa mudándose de casa todos los meses, arrastrando su vida de caracol, con los muebles perpetuamente á cuestas. Ese tipo nómada civilizado lo pasaría aquí muy mal, porque estas sabias costumbres no permiten á nadie bromear con los contratos de alquiler. El que no está á gusto en una casa no se ha de morir por aguantarse unos cuantos meses: en Enero la despide y busca otra; y desde que firma el contrato hasta el día 1.º de Junio puede decir, sin que lo desmientan, que tiene dos casas: una que habita y que no le gusta, y otra que le gusta y que no habita.

taloudellista merkitystä. Suomi on köyhä ja samalla rikkauksia tuottava maa, joka elää kukoistuksessa. *Vårt land är fattigt* on iskulause, jota käytetään kaikkea väärinkäyttöä ja liioittelua vastaan: ylellisyyttä, alkoholismia ja niitä turhamaisia ja julkeita vastaan, jotka koettavat ohjata kansan uusille urille tai elää kuten täällä sanotaan ”Espanjan grandin elämää”. Ja alituisen toistamalla että maa on köyhä suomalaiset onnistuvat kanavoimaan voimansa kaikkein käytännöllisimmällä ja hyödyllisimmällä tavalla. Mukavinta elämää viettää se, jolla ei ole eniten mutta joka huolehtii hyvin siitä vähästä tai paljosta mikä hänellä on. Näin on Suomen laita.

Ensimmäisestä päivästä astuttuani tämän maan kamaralle aloin lukea sanomalehtiä – luonnollisestikaan ymmärtämättä mitä luin, vain totuttautuakseni. Ja ensimmäiseksi herätti huomiotani palsta, jonka kaikki ilmoitukset alkoivat sanoilla *Från 1:sta juni*, kesäkuun ensimmäisestä. Kuvittelin, että sinä päivänä tapahtuisi jotakin hyvin repäisevää: ehkä vietettäisiin kansallispäivää niin kuin Espanjassa toukokuun toisena tai Ranskassa heinäkuun 14:ntenä. Minun piti tutustua äskettäin säädettyyn lakiin ja näin, että se astui voimaan 1. p:nä kesäkuuta, ajattelin etsiä asuntoa ja minulle sanottiin, että voisin asettua asumaan 1. p:nä kesäkuuta ja että ennen sitä tuskin saisin huoneistoja; tuolloin oli vasta helmikuu. Lyhyesti sanoen: mainitsemani palsta oli täynnä vuokrailmoituksia, jotka ainoastaan merkitsivät, että täällä vuokrataan asunnot vuodeksi, kesäkuusta kesäkuuhun, ja että ensimmäisenä päivänä suoritetaan yhtäaikainen asuntojen vaihto, suomalaisen seuraelämän yleinen kontratanssi.

Mieleeni muistui leskirouva Reluzin toiminta. Tämä leski – siltä varalta, ettei joku tuntisi häntä, esittelen hänet hyvien tapojen mukaisesti – on Pérez Galdós in luoma tai pikemminkin kuvaama romaanihenkilö, sillä tämä henkilöhan on olemassa, eikä vain ole olemassa, vaan muuttaa jatkuvasti uuteen asuntoon joka kuukausi viettäen viheliäistä kuorietanan elämää irtaimistonsa aina selässään. Tämä sivistynyt paimentolaistyyppi sopisi hyvin huonosti Suomeen, sillä täkäläiset viisaat tavat eivät salli kenenkään pilaillla järjestämällä vuokrailveilyjä. Joka ei viihdy asunnossaan ei kuole, vaikka sietääkin sitä muutamia kuukausia: tammikuussa hän sanoo sen irti ja etsii uuden ja sen jälkeen kun hän on allekirjoittanut sopimuksen kesäkuun 1. päiväksi, hän voi valehtelematta sanoa, että hänellä on kaksi asuntoa: toinen, jossa hän asuu ja joka ei häntä miellytä, ja toinen, joka miellyttää mutta jossa hän ei asu.

Suomalainen rakentaja on hidas, mutta varma: hän rakentaa vuokratukseen. Täällä ei kernaasti katsella tyhjiä taloja, sillä asumattomat rakennukset ovat hukkaan heitettyä pääomaa. Romaanissaan tai tutkielmassaan *Rome* Zola puhuu Rooman ”laajentajista”, jotka uskoivat, että Rooma, yhdistyneen Italian pääkaupunki, tulisi

El constructor finlandés es tardío, pero cierto: construye para sacar rentas. Aquí no gustan de ver casas vacías, porque esas casas son un capital perdido. En su novela ó estudio *Rome*, habla Zola del fracaso de los «ensanchadores» de Roma; de los que creyeron que Roma, capital de la Italia unida, iba á convertirse en un coloso, y edificaron á destajo casas que están aguardando aún la llegada de los inquilinos. Zola ve en estos modernos albañiles á los legítimos herederos del espíritu originario de Roma, el pueblo fundador y constructor por excelencia. Allá él se las avenga con su opinión. Yo me contento con asegurar que en todas partes hay «constructores de casas vacías.» excepto aquí, donde se posee un finísimo olfato económico. Si en España hiciéramos un balance de las casas que tenemos desalquiladas y del capital amortizado que representan, sacaríamos quizás millones bastantes para recoger toda la deuda exterior y para que se quedaran dentro de casa los intereses que van al extranjero.

A mí me daba que pensar esa circunstancia de mudarse todo el mundo á la vez: me figuraba algo semejante á una movilización en caso de guerra. Sin embargo, el problema queda resuelto con gran suavidad: no ocurre nada ni se entera uno de nada. La fecha de 1.º de Junio está muy bien elegida; es la divisoria entre las dos grandes estaciones del año: el invierno y el verano. La primavera y el otoño existen, pero sin carácter. El verano dura de Junio á Septiembre, en que empieza el otoño y con él los primeros avances del invierno; y éste no se despide hasta que los mares se deshuelan, á fines de Abril ó comienzos de Mayo. En Junio, pues, se abre la vida veraniega y muchas familias se-van al campo á sacar todo el jugo posible á la bella estación; los estudiantes levantan el vuelo; las playas se pueblan de anfibios, y las ciudades se quedan medio desiertas. Cuando se reanuda la vida regular, cada familia aparece en su nueva casa. El 1.º de Diciembre, entrada oficial del invierno, hay también una pequeña contradanza en la que se busca el acomodo definitivo.

No faltaran censores graves que critiquen el sistema finlandés y se declaren en contra de tan extremada tacañería arquitectural. Estando las casas tasadas, temerán que si la población crece de repente haya quien se quede en la calle, y lo que es más sensible aún, que los propietarios se aprovechen de la ocasión y pongan los alquileres por las nubes. Así pensaba yo también, y después he tenido que rectificar. El alquiler es aquí un tanto por ciento del capital empleado, una cantidad fija y prefijada, que no admite discusión ni regateo. Cuando faltan casas, no se aumenta el alquiler de las que existen, sino que se construyen casas nuevas. El alquiler es muy elevado; la construcción de casas es un buen negocio, y, sin embargo, no se construye más que

kasvamaan jättiläiskaupungiksi, ja rakennuttivat liikaa taloja, jotka yhäkin odottavat asukkaitaan. Zola näkee näissä nykyisissä muurareissa Rooman alkuperäisen hengen laillisia perillisiä, tuon ennen kaikkea perustavan ja rakentavan kansan jälkeläisiä. On hänen asiansa eritellä heidän merkitystään. Minä puolestani tyydyn vakuuttamaan, että kaikkialla on tyhjen talojen rakentajia paitsi täällä, missä taloudellinen vainu on mitä hienoin. Jos Espanjassa tekisimme laskelman vuokraamattomista taloista ja niiden edustamasta kuolleesta pääomasta, saisimme ehkä riittävästi miljoonia maksaaksemme koko ulkomaisen velkamme, niin että ulkomaille nyt joutuvat korot jäisivät kotiin.

Tuo seikka antoi minulle aiheen kuvitella, kuinka kaikki ihmiset muuttaisivat samalla kertaa; ajattelin jotakin samantapaista kuin liikekannallepano sodan syttyessä. Kuitenkin probleemi ratkeaa täällä erittäin leppeästi: ei tapahdu mitään eikä siitä kuulla mitään. Päivämäärä, ensimmäinen kesäkuuta, on sangen hyvin valittu. Se on vuoden kahta suurta vuodenaikaa, talvea ja kesää erottava raja. Kevät ja syksy ovat olemassa mutta ilman erikoisluonnetta. Kesä kestää kesäkuusta syyskuuhun, jolloin alkaa syksy ja talvi ryhtyy ensimmäisiin lähentely-yrityksiin; talvi taas ei lähde ennen kuin vesistöt vapautuvat jääpeitteestä huhtikuun lopussa tai toukokuun alussa. Kesäkuussa siis alkaa kesäinen elämä ja monet perheet menevät maalle saadakseen kaiken mahdollisen hyödyn kauniista vuodenaajasta, ylioppilaat häipyvät omille teilleen, rannat kansoittuvat sammakon elämää viettävistä ja kaupungit jäävät puolittain autioiksi. Kun säännöllinen elämä taas alkaa, jokainen perhe asettuu uuteen kotiinsa. Myös joulukuun ensimmäisenä, talven virallisesti alkaessa, tapahtuu pieni kontratanssi, jolloin etsitään lopullista mukavuutta.

Ei puuttune arvostelijoita, jotka vakavasti kritisoiivat suomalaista systeemiä ja asettuvat vastustamaan rakennusalan noin äärimmäistä kitsautta. Kun asuntoja on vähän, he pelkäävät, että jos väkiluku äkkiä kasvaa, jotkut jäävät kadulle ja – mikä on vielä todennäköisempää – että omistajat käyttävät tilaisuutta hyväkseen ja nostavat vuokrat pilviin. Niin minäkin ajattelin aluksi, mutta sen jälkeen olen joutunut oikaisemaan käsitystäni. Vuokra on täällä tietty prosenttimäärä käytetystä pääomasta, kiinteä ja ennalta määrätty summa, josta ei voi keskustella eikä tinkiä. Kun asunnoista on puutetta, ei olemassa olevien vuokra nouse, vaan rakennetaan uusia taloja. Vuokra on hyvin korkea; talojen rakentaminen on hyvä liikeyritys, mutta silti ei rakenneta enempää kuin on tarpeen. Tämä säästäväisyys on epäilemättä peräisin jo aikaisemmin mainitsemastani hienosta taloudellisesta vaistosta, joka ilmenee eri muodoissa loppumattomiin.

lo preciso. Esta parsimonia es sin duda engendrada por el sutil instinto económico de que antes hablé, el cual se muestra en formas varias inagotables.

He notado al hacer los pagos corrientes, que ni una vez he recibido de vuelta 50 pi en calderilla ni 5 fms. en plata.

Fms. son markkas ó marcos finlandeses, equivalentes á pesetas, y pi, penni, céntimos.

El céntimo es útil hasta 4; para 5, 10, 15 ó 20, hay monedas de cobre de 5 y 10 céntimos; para 25 y 50, monedas de plata; de un marco á 4, monedas de plata de 1 ó 2 marcos, y de 5 en adelante, billetes de 5, 10, 20, 50, etc. Estos billetes son pagaderos en oro, pero son preferidos al metal. El oro está en los Bancos; apenas circula.

Salvo en un caso excepcional, cada moneda tiene su uso marcado por su valor. El marco tiene uso entre 1 y 4; al llegar á 5, no tiene ya nada que hacer, puesto que cuesta el billete de 5. Si yo pagara aquí 100 marcos con plata, me mirarían con extrañeza; si diera un duro en calderilla, me echarían á la calle, y si sacara una peseta en «chavillos,» me encerrarían en el manicomio. No comprenderían, no comprenden que haya quien se complazca en dificultar una cosa tan indispensable y corriente como el empleo de la moneda. La fraccionaria debe sólo servir para los pagos menudos, no invadir ni ensuciar los bolsillos de los míseros mortales; suprimen hasta el duro por demasiado grande, y lo sustituyen con el billete de 5 marcos, merced al cual la circulación fiduciaria anula casi por completo la de moneda metálica.

Por si estas simplificaciones no fueran bastantes, se acude á otra mayor: por no tener el dinero ni en billetes, se les transforma en una libreta de ahorros, ó en un talonario de cuentas corrientes, ó en algo por el estilo; combinaciones no faltan, porque aparte del Banco oficial, que tiene el privilegio de emisión, hay numerosos Bancos que se ingenian por recoger los ahorros del público y sacarles la utilidad. Hay quien tiene en el Banco, no ya los ahorros, sino hasta el dinero dedicado á los gastos del día, y quien paga con un cheque cuentas de 10 ó 12 marcos. Una cuenta corriente es en España para los pobres algo incomprensible; aquí tiene cuenta corriente cualquier pelagatos. Y la razón de la diferencia es que aquí dan de interés el 2 por 100, mientras en España no dan nada y aun ponen algunas cortapisas.

Un empleado cobra su sueldo, y en vez de llevarlo á su casa lo deja en un Banco; después va pagando con cheques, y á fin de mes no tiene nada en el haber; repite la operación doce veces, y al terminar el año se encuentra con que el Banco, después de guardarle los fondos y pagarle las cosas más menudas, le da de intereses 15 ó 20 pesetas, por ejemplo: ya hay para comprarse un par de botas, ó un gorro,

Olen pannut merkille tavanmukaisia maksuja suorittaessani, että en kertaakaan ole saanut vaihtorahana 50 *p:n* kuparilantteja enkä 5 *fms:n* hopearahaa. Fms. ovat markkoja eli Suomen markkoja, arvoltaan pesetoja, ja pi, pennit, céntimoja.

Penninrahoja käytetään vain neljään asti: 5, 10, 15 tai 20 pennin määriä varten on 5 ja 10 pennin kuparirahoja; 25 ja 50 pennin määriä varten hopearahoja. Markasta neljään markkaan asti ovat käytössä 1 tai 2 markan hopearahat ja viidestä eteenpäin 5, 10, 20, 50 jne. markan setelit. Näillä seteleillä on kultakate, mutta niitä pidetään parempina kuin metallia. Kultra on pankeissa ja tuskin lainkaan liikkeessä.

Poikkeustapauksia lukuun ottamatta käytetään kutakin rahaa vain sen arvon ilmaisemalla tavalla. Markanrahaa käytetään vain jos maksettava summa on yhden ja neljän markan välillä, kun summa on viisi markkaa, ei markalla tee enää mitään, sillä nyt maksetaan viiden markan setelillä. Jos minä maksaisin täällä sadan markan velan hopearahoilla, minua katsottaisiin kummastuneina; jos antaisin viisi markkaa kuparina, minut heitettäisiin ulos, ja jos vetäisin esiin pesetan penneinä, minut suljettaisiin hullujenhuoneeseen. Täällä ei ymmärrettäisi eikä ymmärretä, että joku olisi mieltynyt vaikeuttamaan niin korvaamatonta ja tavallista asiaa kuin rahan käyttöä. Vaihtoraha on vain pikkumaksuja varten eikä sen pidä tunkeutua likaamaan ihmispoloisten kukkaroita. He pitävät jopa viiden markan metallirahaa liian suurena ja korvaavat sen viiden markan setelillä, minkä vuoksi metalliraha on melkein kokonaan hävinnyt yleisestä rahaliikkeestä.

Siltä varalta, etteivät nämä yksinkertaistamiskeinot olisi riittäviä, turvaudutaan toisiin ja suurempiin: jotta ei tarvitsisi pitää kolikoita eikä seteleitä taskussa, muutetaan ne säästötiliksi tai juoksevan tilin kuponkikirjaksi tai joksikin senttapaiseksi. Mahdollisuuksista ei ole puutetta, sillä paitsi valtionpankkia – jolla on setelinant-oikeus – on olemassa lukuisia pankkeja, jotka keksivät vain keinoja kootakseen yleisön säästöt holviinsa ja saadakseen niistä hyötyä. Täällä on ihmisiä, jotka eivät talleta pankkiin vain säästöjään, vaan päivittäisiin menoihin tarkoitetut rahatkin, ja jotka maksavat šekillä 10 tai 12 markan laskut. Juokseva tili on Espanjassa köyhille täysin käsittämätön, täällä on juokseva tili kenellä tahansa tyhjätaskulla. Ja ero johtuu siitä, että täällä annetaan korkoa kaksi prosenttia, kun taas Espanjassa ei anneta mitään, vieläpä asetetaan joitakin rajoituksia.

Virkamies nostaa palkkansa, mutta sen sijaan että hän veisi sen kotiinsa, hän jättää sen pankkiin; sitten hän maksaa šekeillä eikä hänellä kuukauden lopussa ole mitään jäljellä. Hän toistaa operaation kaksitoista kertaa, ja vuoden lopussa todetaan, että pankki säilytettyään hänen varansa ja maksettuaan pienimmätkin maksut antaa hänelle korkoa esimerkiksi 15 tai 20 pesetaa. Sen kuin vain ostaa

ó una camisa. El atractivo es pequeño; pero basta para domar á los espíritus más medrosos y obligarles á soltar el trapillo. Los Bancos no ganan ciertamente sumas fabulosas con tan estrujados y alambicados procedimientos; pero aunque no ganen, cubren los gastos y dan de comer á un numeroso personal en que las señoritas tienen numerosa y selecta representación.

Y el resultado final de estos refinamientos es que no haya un céntimo en estado de reposo; que la poca ó mucha riqueza del país esté siempre en manos hábiles que sepan extraerle el jugo.

En Finlandia podemos registrar arcas y armarios con la seguridad de no hallar ningún «rincón:» se ignora lo que es una «talega,» y á nadie se le ocurre utilizar las medias y calcetines para poner á buen recaudo sus caudales.

itselleen kenkäparin, lakin tai paidan. Houkutus on vähäinen, mutta se riittää taltuttamaan pelokkaimmatkin ja saa heidät luopumaan kotoisista pikkusäästöistä. Pankit eivät varmaankaan ansaitse satumaisia summia noin kuiviin puristetuilla ja loppuun tislatuilla toimenpiteillä, mutta vaikka ne eivät hyötyisikään, ne peittävät kulunsa ja antavat toimeentulon lukuisalle henkilökunnalle, jossa nuorilla naisilla on huomattava ja valikoitu edustus.

Ja lopullinen tulos näistä tarkoista toimenpiteistä on se, että céntimokaan ei ole levossa ja että maan vähäinen tai huomattava rikkaus on aina taitavissa käsissä, jotka osaavat ottaa siitä irti hyödyn.

Suomessa voimme tarkastaa kirstuja ja kaappeja varmoina siitä, että emme löydä mitään salakätköä; täällä ei tiedetä, mikä on ”pitkä pussi”, eikä kenenkään päähän pälkähtäisi käyttää pitkiä tai puolisukkia sijoittaakseen varansa hyvään turvaan.

XV

Reconocimiento de una casa finlandesa desde los cimientos hasta el tejado.

La arquitectura finlandesa ofrece todas las gradaciones de la gama arquitectónica: desde el palacio suntuoso hasta la cabaña miserable, donde se alberga el lapón nómada, acompañado de sus amigos inseparables, los renos. Hay, sin embargo, una construcción típica: la casa de madera ó *traebus*, que es la más barata, la más caliente, la que exige menos tiempo para su edificación... y la que arde con más facilidad. En Finlandia hay incendios históricos, en los que una ciudad entera ha desaparecido corno por ensalmo. Para evitar esta terrible contingencia, se han impuesto restricciones prudentes: que las casas estén á distancia las unas de las otras, ó que no tengan más que un cuerpo de alzada; pero en las ciudades grandes, en que el terreno cuesta caro, el espíritu mercantil ha saltado por encima de las tradiciones é implantado la casa de pisos. Helsingfors, por ejemplo, es una ciudad sin carácter: sólo tiene un barrio llamado «Brunnsparken,» donde se puede vivir racionalmente, según lo exige la naturaleza del país. El «Brunnsparken» es un grupo de casas» diseminadas, sin orden, en un bosque junto al mar. Aquí es donde yo vivo: el bosque, aunque está muerto, me recuerda la Alhambra; el mar helado me hace pensar en nuestra Vega; mi balcón, que da al mar, viene á ser el balcón del Paraíso. Después de nuestros cármenes no hay nada que me guste tanto en Europa como estas quintas ó «villor» de Finlandia.

Las casas á la antigua tienen patio ó «gard,» que no es un patio interior, sino un zaguán abierto, al que dan las puertas de las diferentes habitaciones, como en las casas de vecinos; otras veces las casas están aisladas dentro de una cerca y rodeadas por un jardín ó «traegard;» sólo las casas de pisos se ven privadas de estos desahogos; el patio ó corral se ha transformado—no se crea que en portería, como en España: aquí estrujan más el limón—en no muy amplia «ante-escalera,» donde, en un cuadro muy curioso, están estampados los nombres de los inquilinos juntamente con el número de «trappor upp,» ó «escaleras arriba,» que hay que ascender para visitarlos.

Para construir una casa de madera (pues de las de piedra ó ladrillo no hay que hablar), se saca un cimiento de material hasta un metro y medio de altura; sobre el cimiento se coloca un marco de madera, bien ajustado, con travesaños; este marco

XV

Suomalainen talo tutkitaan kellarista kattoon

Suomalaisen rakennustaidon arkkitehtonisessa asteikossa on kaikki portaat upeasta palatsista kurjaan majaan, jossa paimentolaislappalainen majailee erottamattomien ystäviensä porojen seurassa. Kuitenkin on olemassa tyyppillinen rakennus: puutalo, *tråhus*, joka on huokein ja lämpimin sekä vaatii rakentamiseensa vähiten aikaa. Suomessa on ollut historiallisia tulipaloja, joissa kokonainen kaupunki on kadonnut kuin taikomalla. Tämän hirveän mahdollisuuden välttämiseksi on laadittu järkeviä rajoituksia, kuten että talojen on oltava erillään toisistaan tai ne eivät saa olla enempää kuin yhden runko-osan korkuisia. Mutta suurissa kaupungeissa, joissa maa on kallista, kaupallinen henki on voittanut perinteet ja ottanut käytäntöön kerrostalon. Helsinki esimerkiksi on kaupunki, jolla ei ole omaa luonnetta; siellä on vain yksi kaupunginosa, jossa voi asua järkipäisesti kuten maan luonne vaatii: *Brunnsparcken*. Sen muodostaa ryhmä taloja, jotka on siroteltu sekaisin metsään meren rannalle. Juuri siellä minä asun: metsä, joka tosin on kuollut, muistuttaa minua Alhambra, jäänyt meri saa minut ajattelemaan Vegaamme, parvekkeeni, joka on merelle päin, tulee olemaan ”Paratiisin” parveke. Granadan huviloitten jälkeen ei ole mitään koko Euroopassa, joka miellyttäisi minua niin kuin nämä Suomen huvilat eli villat.

Vanhanaikaisilla taloilla on patio eli *gård*, joka ei ole talon sisäpiha vaan ulkosalla oleva eteishalli, johon avautuvat useiden asuntojen ulko-ovet, naapuritalojenkin. Toisinaan talot ovat eristäytyneet aitaukseen ja niitä ympäröi puutarha eli *trädgård*; vain kerrostaloilta on riistetty tämä virkistyspaikka ja niissä patio eli piha on muuttunut – älkää luulko että portinvartijan asunnoksi espanjalaiseen tapaan: täällä puristetaan sitruuna kuivemmaksi – melko ahtaaksi ”portaiden edustaksi”, mihin on hyvin merkilliseen tauluun painettu asukkaiden nimet sekä numero, joka osoittaa montako *trappor upp* eli kerrosta on noustava heidän luokseen mentäessä.

Puutaloa rakennettaessa – sillä kivi- tai tiilitaloista ei ole mitään erikoista sanottavaa – nostetaan kivijalka puolentoista metrin korkeuteen. Kivijalan varaan sovitetaan tarkasti puinen kehä poikittaispalkkeineen; tämä kehä esittää rakennuksen pohjapiirrosta. Sitten ei muuta kuin aletaan kohottaa paksuja seinähirsiiä ja naulata

representa el plano del edificio en sección horizontal; después no hay más que subir, clavando tabicones sobre tabicones y retapando las rendijas con estopa. La armazón del tejado lleva siempre una cubierta metálica. Apenas construido el armatoste de madera y empapelado interiormente, se puede habitar en él; pero aún no está la casa terminada: se deja pasar un año para que la madera se enjugue y se asiente, y después se la forra por fuera con una tela impermeable ó fieltro (filt) y con una tablazón pulimentada y á veces artística; se pinta la fachada, se repasa el empapelado interior y la casa queda concluida, perfecta.

Estos detalles que doy aquí, y otros que daré, no son inútiles, porque nosotros tenemos una Sierra donde en invierno se podría vivir como en Finlandia y disfrutar de lo bueno y de lo malo que dan de sí los climas glaciales. Mi buen amigo Diego Marín ha tenido la idea de crear en Sierra Nevada una «Suiza Andaluza» la idea es feliz; pero si los edificios que se construyan son puramente veraniegos, tendrán una aplicación tan fugaz, que acaso no rindan lo bastante para sostener el entusiasmo del capital, que es de suyo muy propenso á desalentarse. La construcción á estilo finlandés nos resolvería de plano el problema, pues por su doble uso nos permitiría tener durante el invierno una «Finlandia Andaluza» en nuestra Sierra incomparable é inagotable, y nos convertiría en una especie de compendio del globo terráqueo. He aquí un cosmopolitismo que á mí me gusta más que el vacío y declamatorio de los «dilettantis» del derecho internacional.

Lo primero que choca al entrar en una casa de aquí, es que las puertas no tienen cerrojos, ni candados, ni á veces cerradura. Mi puerta tiene un sencillo picaporte, y muchas noches queda entornada. El respeto á la propiedad ajena está profundamente arraigado. Se dirá que no teniendo nadie dinero en casa, no hay peligro de que se lo lleven los ladrones: esto es cierto; pero también lo es que cuando se quiere robar, se roba lo primero que cae á mano.

Con sólo franquear la puerta de entrada, se puede hacer un buen agosto desvalijando el «tambur» ó recibimiento, donde se deja toda la ropa de abrigo y los chanclos, sombreros, paraguas, etc., es decir, cuanto constituye la segunda vestimenta que hay que echarse encima para salir á la calle. Si se hacen diez visitas en un día, diez veces hay que repetir la operación de quitarse y ponerse todos los accesorios, en la que á veces se va más tiempo que en la visita misma. En los edificios públicos, cuando hay aglomeración de gente, un tambur ó vestuario es un pandemonium. En algunas ocasiones no hay más que soltar cada uno sus prendas donde puede, y tener confianza en que las hallará al salir.

niitä toisiinsa sekä täyttää rakoja tappuralla. Katon kehikon peitteenä on aina peltilevy. Tuskin puukehikko on pystyssä ja paperoitu sisältä kun siinä jo voi asua, mutta vielä ei rakennus ole valmis: vuosi saa kuluu, jotta puutavara kuivuisi ja asettuisi. Sitten se vuorataan ulkopuolelta vedenpitävällä kankaalla eli huovalla, *felt*, ja höylätyllä laudoituksella, joka joskus on taiteellinenkin; julkisivu maalataan, sisäpuolinen paperointi korjataan ja talo on valmis, täydellinen.

Nämä tässä kertamani ja myöhemmin selostamani yksityiskohdat eivät ole hyödyttömiä, sillä meillähän on Sierra, missä talvella voisi asua samalla tapaa kuin Suomessa ja nauttia siitä hyvästä ja pahasta, jota jäätikköilmastoilla on puolestaan tarjottavana. Hyvä ystäväni Diego Marín on kehitellyt ideaa, jonka mukaan Sierra Nevadasta tehtäisiin ”Andalusian Sveitsi”, ja ajatus on hyvä, mutta jos rakennettavat talot ovat vain kesäasumista varten, ne tulevat olemaan käytössä niin lyhyen aikaa, että ne ehkä eivät tuota tarpeeksi pitäkseen yllä pääoman innostusta, sillä pääoma on luonnostaan hyvin taipuvaista karkkoamaan. Suomalaiseen tapaan rakentaminen ratkaisisi selvästi pulman, sillä kaksinkertaisen käytön mahdollisuus sallisi meidän pitää verrattomassa ja ehtymättömässä Sierrassamme talvella ”Andalusian Suomea” ja tekisi Andalusiasta eräänlaisen maapallon tiivistelmän. Tässä on kosmopoliittisuutta, joka minua miellyttää enemmän kuin kansainvälisen oikeuden diletanttien joutava ja mahtipontinen puhuminen.

Ensimmäinen seikka, joka täällä hämmästyttää taloon astuvaa ulkomaalaista, on että ovissa ei ole salpoja, ei riippulukkoja eikä toisinaan lukkoa lainkaan. Minun ovessani on yksinkertainen salpa ja monina öinä se jää auki. Kunnioitus vierasta omaisuutta kohtaan on juurtunut syvään. Sanottaneen, että kun kenelläkään ei ole rahaa kotona, ei ole vaaraa, että varkaat sen veisivät; tämä on totta, mutta myös se, että kun joku haluaa varastaa, hän vie mitä vain käsiin osuu.

Pelkästään avaamalla ulko-oven voisi tehdä hyvän kaappauksen rosvoamalla *tamburin* eli eteisen, johon jätetään kaikki päällysvaatteet ja kalossit, hatut, sateenvarjat jne., siis kaikki mikä kuuluu toiseen vaatekertaan, joka puetaan ylle ulos mentäessä. Jos käy kymmenellä vierailulla samana päivänä, on kymmeneen kertaan toistettava kaikkien varusteiden riisumis- ja pukemisoperaatio, johon toisinaan menee enemmän aikaa kuin itse vieraskäyntiin. Julkisissa rakennuksissa on tungoksen aikana *tambur* eli vaatteiden säilytyspaikka suoranaisten kadotuksen esikartano. Toisinaan ei ole muuta keinoa, kuin että jokainen laskee päällysvaatteensa mihin vain voi ja luottaa siihen, että löytää ne lähtiessään.

Palvelijoilla, jotka on pantu tähän tehtävään, on sellainen menettelytapa, että he tarvitsematta numerolevyjä, vain nopean ja varman assosiaation avulla, heti

Cuando hay mozos encargados de este servicio, tienen tal práctica, que sin necesidad de chapitas numeradas, por una asociación rápida y segura de impresiones, apenas le ven á uno aparecer en la puerta de salida, se dirigen sin vacilar al sitio donde colocaron los objetos, recogidos á la entrada, y los presentan antes de que se los pidan. Dad á uno de estos modestísimos empleados un chanclo ó gorro, y al minuto os reconstruye el sér humano á quien pertenecen, con el mismo aplomo con que Cuvier reconstruía por un hueso todo un animal.

Dejemos el tambur y sigamos adelante. Sea cual fuere la distribución de las casas, todas tienen cierta analogía en lo esencial. Las habitaciones son las más precisas, pues una habitación inútil sería un capital perdido y una boca más, á la que habría que aplacar con combustible. Tanto habitaciones como pasillos, si los hay, y por de contado el «badrum» ó cuarto de baño (tan usual como la cocina ó «koek,» y la alcoba ó «sofrum»), tienen sus estufas correspondientes, altas hasta el techo y construídas con ladrillo especial, que conserva el calor y lo suelta poco á poco. Con cuatro ó seis trozos de leña, que se consumen por la mañana en breves minutos, queda la habitación templada para todo el día, cuando los fríos no son excepcionales. La temperatura es casi igual por toda una casa: por no tener habitaciones frías, las despensas suelen estar como las leñeras, en el sótano ó «kaellaren.» Pero á pesar de tan buen sistema de calefacción, no se conseguiría vencer el frío en toda línea sin el auxilio de los dobles cristales en las ventanas, del algodón con que se rellenan las rendijas de los marcos de ambos cristales, y del papel engomado con que se tapan por dentro las junturas de las ventanas, hasta incomunicar en absoluto el interior y el exterior. Sólo quedan en ejercicio unos respiraderos ó ventanillos que sirven para renovar el aire cuando no hay manera de respirarlo. La impureza del aire, por cierto, es el argumento de que se sirven las mujeres para justificar la necesidad de salir cuatro ó seis veces al día, aunque casi siempre sea para meterse en otros lugares tan mal ventilados como sus propias casas.

Yo entiendo que la afición á callejear proviene de la diferencia entre las temperaturas interior y exterior, la cual llega á ser hasta de 50 grados. Cuando la temperatura es igual, lo mismo da estar dentro que fuera; pero si es diferente, el deseo de cambiar obra como impulsor: cuando se está fuera, gusta meterse dentro del primer sitio que se encuentra al paso. Yo he experimentado en mí mismo esta rara particularidad, este fenómeno, que no sé en qué ramo de la ciencia deberá catalogarse.

Estos invernaderos se convierten en casas de verano en pocos minutos. Se desclavan y quitan las ventanas interiores, y se abren las que caen afuera, para disfrutar la frescura de la brisa del mar; se ponen toldos en los balcones, y mesas

kun näkevät jonkun ilmestyvän salin ovelle, menevät epäröimättä siihen paikkaan, mihin sijoittivat vastaanottamansa tavarat, ja antavat ne ennen kuin niitä pyydetään. Antakaa jollekin näistä mitä vaatimattomimmista palvelijoista kalossi tai lakki, niin hetkessä hän tunnistaa sen inhimillisen olennon, jolle vaatekappale kuuluu, yhtä varmasti kuin Cuvier hahmotti yhden luun perusteella koko eläimen.

Jättäkäämme *tambur* ja jatkakaamme peremmälle. Riippumatta huoneiden järjestelystä kaikissa taloissa on tiettyä oleellista yhtäläisyyttä. Huoneet ovat järjestään tarpeellisia, sillä hyödytön huone merkitsisi hukkaan mennyttä pääomaa ja ylimääräistä polttoaineella ruokittavaa suuta. Kaikissa huoneissa ja mahdollisissa käytävissä, mukaan luettuna *badrum* eli kylpyhuone – yhtä yleinen kuin keittiö eli *keïke* ja alkovi eli *sofrum* – on omat uuninsa, niin korkeat, että ne ulottuvat sisäkattoon. Ne on rakennettu erikoistilasta, joka säilyttää lämmön ja luovuttaa sen vain vähitellen. Neljällä tai kuudella halon kappaleella, jotka palavat aamulla muutamassa minuutissa, huone pysyy lämpimänä koko päivän, milloin pakkaset eivät ole poikkeuksellisen kovia. Lämpötila on melkein sama kautta koko talon. Kun ei ole kylmiä huoneita, ruokatarvat samoin kuin halkovajat ovat tavallisesti kellarissa, *keällaren*. Mutta huolimatta näin hyvästä lämmitysmenetelmästä ei pakkasta onnistuttaisi kokonaan voittamaan ilman ikkunoitten kaksinkertaisia lasiruutuja, vanua, jolla molempien ruutujen kehysten raot tukitaan, ja liimapaperia, jolla sisältäpäin peitetään ikkunoiden saumakohdat, niin että ilmanvaihto lopulta täydellisesti tukkeutuu. Käyttöön jäävät vain tuuletusaukot eli venttiilit, joiden tehtävänä on uudistaa ilmaa, kun sitä ei voi enää mitenkään hengittää. Ilman pilaantuminen on varmaankin se peruste, jota naiset käyttävät hyväkseen päästäkseen lähtemään ulos neljä tai kuusi kertaa päivässä, vaikka he melkein aina menevät yhtä huonosti tuuletettuihin asuntoihin kuin heidän omakin kotinsa.

Minä käsitan asian niin, että mieltymys kadulla juoksenteluun johtuu sisä- ja ulkolämpötilan erosta, joka voi nousta 50 asteeseen. Kun lämpötila on sama, on yhdentekevää, onko sisällä vai ulkona, mutta jos se on erilainen, vaihtelunhalu toimii ikään kuin liikkeelle ajavana voimana: kun on ulkona, haluaa poiketa sisään ensimmäiseen käyntipaikkaan jonka matkan varrella tapaa. Olen itsessäni havainnut tämän erikoisen ilmiön, josta en tiedä, minkä tieteen alaan se pitäisi luetteloida.

Nämä talvimajat muuttuvat kesäasunnoiksi muutamissa minuuteissa. Sisäikkunat irrotetaan ja otetaan pois ja ulkoikkunat työnnetään auki, jotta voitaisiin nauttia merituulen raikkaudesta. Parvekkeille sijoitetaan aurinkokatoksia ja puutarhoihin pöytiä ja tuoleja ulkoilmaan puiden alle. Juhla-aterioiden jälkeen nuoret naiset laulavat kuorossa laulujaan, joita sävyttää leppeä ilo ja jotka saavat hengen

y sillas en los jardines para comer al aire libre bajo los árboles. Después de los banquetes, las jóvenes cantan en coro canciones impregnadas de esa alegría suave que sumerge el espíritu en meditaciones vagas, ó bien se embarcan en tropel en algún barquichuelo, y remando y cantando se alejan hacia los islotes desiertos de que están sembrados estos mares.

Pero no adelantemos los sucesos. Esto ocurre en el verano, allá en Junio ó Julio, y ahora estamos en Febrero y vivimos encristalados y empapelados. Dichosa tierra que durante meses y meses trata á sus hijos como á plantas exóticas. Cuando se piensa en los artificios de esta vida de estufa y en algunos detalles que pecan, al contrario, por exceso de sencillez, como las camas, estrechas, duras como guijarros, se quitan las ganas de escribir; mucho más si se posee, como yo poseo, la ineptitud descriptiva que hasta mis mejores amigos me reconocen. Por fortuna ya falta poco: conocemos el sótano y las piezas habitables; nos queda el camaranchón ó «vind,» que sólo sirve para tender la ropa en invierno y para guardar trastos viejos (y hasta los nuevos cuando llega el 1.º de Junio y se deja una casa sin tener otra en que instalarse), y por el «vind» subimos al tejado, «taked,» donde hallamos aún algo interesante. Si subimos en día de fiesta, nos asustará el número de banderas ó trapos de vivos colores que ondean sobre los tejados de la ciudad; se puede decir que aquí padecen de un delirio nuevo ó no estudiado aún: el delirio banderil.

Y en cualquier día del año nos gustará ver la red telefónica, á trechos tan espesa como tela de cedazo; y más que estos alambres, nos agradará ver las bandadas de palomas que viven en la ciudad, libres y al mismo tiempo domesticadas, correteándolo todo como perros sin amo. Cualquiera puede cogerlas, pero nadie las coge: forman parte del ornato público, juntamente con sus amiguitos los gorriones.

A eso del mediodía, cuando el «Salutorget» ó plaza del mercado se ve libre de su habitual y abigarrada concurrencia, en la que los pescadores se codean con los campesinos, éstos con los comerciantes de la ciudad, y todos con una clientela en que figuran todas las clases sociales, miles de palomas acuden á limpiar la plaza en competencia con los barrenderos; el resto del día corren desperdigadas por las calles, y cuando se cansan, se suben á reposar en los tejados.

No hay nadie que sea capaz de hacer daño á una paloma ni á ningún animal; y si lo hubiera, no faltaría quien lo metiera en cintura.

Hay protectoras de animales, y algunas no se contentan con protegerlos, sino que tienen con ellos atenciones delicadas; yo conozco á una señora que pone á su puerta una vasija con agua y con un letrero que dice: «Vatter foer hundar,» agua para los perros. Como quiera que los perros no saben leer, me parece que el aviso estará allí para que no se beban el agua las personas.

vaipumaan harhaileviin mietteisiin. Tai sitten he sulloutuvat sekavana laumana pikku veneeseen ja loittonevat soutaen ja laulaen kohti autoita pieniä saaria, joita nämä vedet on siroteltu täyteen.

Mutta älkäämme rientäkö tapahtumien edelle. Yllä kuvattu tapahtuu kesällä, joskus kesä- tai heinäkuussa, mutta nyt olemme helmikuussa ja elämme asuntoomme lasitettuina ja paperoituina. Onnellinen maa joka pitkien kuukausien aikana kohtelee lapsiaan kuin eksoottisia kasveja. Kun ajattelee tämän uunielämän metkuja ja muutamia yksityiskohtia, jotka päinvastoin lankeavat liialliseen yksinkertaisuuteen kuten vuoteet, kapeat, kovat kuin mukulakivet, katoaa halu kirjoittaa, etenkin jos vielä puuttuu kuvaamiskyky niin kuin minulta, kuten parhaimmatkin ystäväni vakuuttavat. Onneksi puuttuu enää vain vähän; tunnemme jo kellarin ja asuinhuoneet, joten jäljellä on vain ullakko eli *vind*. Sitä käytetään vain kesävaatteiden talvisäilytykseen ja vanhojen huonekalujen varastona – ja uusienkin kun tulee kesäkuun ensimmäinen ja muutetaan pois asunnosta eikä vielä ole toista johon asettua. ”Vintin” kautta pääsemme katolle, *taket*; myös sieltä keksimme jotakin mielenkiintoista. Jos nousemme sinne juhlapäivänä, hämmästymme lippujen eli kirkasväristen vaatteiden paljoutta, joka hulmuu kaupungin kattojen yläpuolella. Voi sanoa, että täällä podetaan uutta ja vielä tutkimatonta hulluutta, liputusvimmaa.

Mutta minä vuoden päivänä tahansa voimme nähdä puhelinlankojen verkon, joka paikoitellen on tiheä kuin seulakangas. Mutta enemmän kuin nämä metallilangat miellyttäisivät meitä suuret kyyhkysparvet, jotka elävät kaupungissa kesyttämättöminä ja silti kesyinä ja mittailevat katuja aivan kuin isännättömät koirat. Kuka tahansa voi pyydystää niitä, mutta kukaan ei pyydystä: ne muodostavat osan julkisesta koristelusta yhdessä pikku ystäviensä varpusten kanssa.

Keskipäivän hetkenä kun *Salutorget* eli kauppatori vapautuu tavanmukaisesta ja kirjavasta väentungoksestaan, jossa kalastajat sekoittuvat talonpoikiin ja nämä kaupungin kauppiaihin ja nämä kaikki ostajiin, joiden joukossa ovat edustettuina kaikki yhteiskuntaluokat, tuhannet kyyhkysset kiiruhtavat paikalle puhdistamaan toria kilpaa kadunlakaisijoiden kanssa. Lopun päivää ne kävelevät pitkin katuja ja väsyttyään ne nousevat katoille lepäämään.

Täällä ei ole ketään, joka haluaisi tehdä pahaa kyyhkyselle tai millekään muulle eläimelle, ja jos olisi, ei olisi puutetta niistä, jotka pitäisivät hänet kurissa.

Täällä on eläimiä suojelevia naisia, eivätkä kaikki tyydy vain suojelemaan niitä, vaan osoittavat niille hellää huomaavaisuuttakin. Tunnen rouvan, joka asettaa ovelle vesimaljan, jossa on kirjoitus *Vatten för hundar*, vettä koiria varten. Kun koirat kuitenkin eivät osaa lukea, minusta tuntuu, että ilmoitus on laadittu sen vuoksi, että ihmiset eivät joisi maljasta.

XVI

Donde el corresponsal, auxiliado por su criada, satisface la curiosidad de una curiosa cocinera granadina.

Bien dice el refrán: unos crían la fama y otros cardan la lana. El cardador de lana soy yo, que sin darme aires de defensor del «feminismo,» sin pedir instrucción para el sexo débil, he saltado por encima de las conveniencias sociales y he abierto cátedra en un periódico para tener discípulos de ambos sexos.

Yo pienso que si la montaña no viene hacia nosotros, debemos nosotros ir hacia la montaña; que en vez de ir buscando una á una para suministrarles el alimento espiritual en la misma forma que se les llena el buhécito á los pavipollos enfermos, lo que se debe de hacer es arrojar la semilla para que quien quiera la recoja.

No estoy disgustado de mi método. Hasta ahora mi mejor discípulo es precisamente un discípulo con enaguas: son muchos los que le superan en capacidad; pero él los supera á todos por el interés con que sigue el curso de mis explicaciones. La alumna á que me refiero se me ha dado á conocer no há mucho por medio de una carta original y graciosa, que bastaría y sobraría para indemnizarme del tiempo perdido en escribir mis lecciones, si yo no estuviera ya suficientemente indemnizado con el gusto que recibo al perder el tiempo sólo por perderlo.

Cuando recibí la carta y ví que no se había extraviado, á pesar de traer las señas muy mal puestas, me figuré que sería algún mensaje fastidioso: los mensajes de este género llegan á su destino, aunque se deje el sobre en blanco. Luego hice un ligero análisis grafológico, y saqué en limpio que la carta era de mujer: bastaba ver la D. irregular, abultada, como si estuviera en estado interesante. Y no sólo de mujer, sino de una mujer excesivamente curiosa y hábil para los trabajos de cocina. Este último rasgo no era en realidad grafológico, pues lo induje de varias manchas del sobre, que daban á entender que los avíos de escribir habían estado cerca de la alcuza y del especiero.

Abierta la carta, ví que efectivamente estaba escrita por una cocinera, lectora asidua de *El Defensor* desde que empezó la guerra de Cuba.

Aunque el interés principal de mi comunicante se concentra en las noticias y en los telegramas, para ver si en ellos aparece el nombre de un su sobrino que allá

XVI

Jossa kirjeenvaihtaja palvelijattaren- sa avustamana tyydyttää tiedonhaluisen granadalaisen keittäjäntären uteliaisuuden

Oikein sanoo sananparsi, että toiset luovat mainetta, toiset karttaavat villaa. Moinen villan karttaaja olen minä, joka pyrkimättä olemaan poliittisen ”feminismin” puolustaja tai vaatimatta heikommalle sukupuolelle järjestettävää opetusta, olen noussut yhteiskunnallisen sovinnaisuuden yläpuolelle ja avannut journalistisen oppituolini kumpaankin sukupuoleen kuuluvia oppilaita varten.

Ajattelen, että jos vuori ei tule luoksemme, meidän on mentävä vuoren luo. Sen sijaan että etsiytyisin kunkin yksityisen luo ja tuppaisin henkistä ruokaa hänen kupuunsa kuin sairaalle kalkkunanpojalle, minun on vain siroteltava siemeniä niitä varten, jotka haluavat niitä noukkia.

Menetelmäni ei ole tuottanut minulle pettymyksiä. Toistaiseksi paras oppilaani on juuri hameväkeä. Moni on kyvykkäämpi kuin hän, mutta kukaan ei ole häntä innokkaampi seuraamaan selvityksiäni. Tarkoittamani oppilas on lähettänyt minulle jonkin aikaa sitten erikoisen ja rakastettavan kirjeen, joka riittäisi ylen määrin korvaamaan oppituntieni kirjoittamiseen kuluneen ajan, jollei minua olisi jo riittävästi palkinnut se mielihyvä, jota koen kuluttaessani aikaa vain sitä kuluttaakseni.

Kun sain kirjeen ja näin, että se ei ollut joutunut harhaan huolimatta hyvin huonosti kirjoitetusta osoitteesta, kuvittelin sitä ikäväksi viestiksi: tällaiset viestit saapuvat määräpaikkaansa vaikka jättäisi kirjekuoren puhtaaksi. Sitten tein pikaisen grafologisen analyysin ja totesin selvästi, että kirje oli naiselta: tarvitsi vain katsoa epäsäännöllistä D:tä, joka oli paisunut ikään kuin se olisi ollut raskaana. Eikä kysymys ollut vain naisesta vaan erikoisen tiedonhaluisesta ja keittiötoissa taitavasta naisesta. Tämä viimeksi mainittu piirre ei itse asiassa ollut grafologinen, sillä sen ilmaisivat erinäiset kirjekuoren tahrat, jotka antoivat ymmärtää, että kirjoitusneuvot olivat olleet lähellä ruokaöljyn kaadinta ja maustehyllykköä.

Kirjeen avattuani näin, että sen todellakin oli kirjoittanut keittäjäntär, joka Kuuban sodan alkamisesta lähtien on ollut ahkera *El Defensorin* lukijatar.

Vaikka kirjeen kirjoittajan päämielenkiinto kohdistuu uutisiin ja sähkösanomiin – hän tahtoo nähdä, mainitaanko niissä hänen veljenpoikaansa, joka on taistelemassa

esta peleando contra los rebeldes, no deja de dar un vistazo á todo el periódico, y ha llevado su buena voluntad hasta hincar el diente á mis *Cartas*. «A decir verdad— escribe la honrada cocinera,—yo no entiendo muchas de las cosas que usted escribe. Mi ama, que es una señora muy leída, es la que me las aclara; y ayer me explicó que lo que principalmente quiere usted dar á entender es que las mujeres deben de estarse en la cocina y no mezclarse en lo que no entienden.» Y á continuación, encadenando las ideas con más lógica que un Aristóteles, quizás creyendo que yo soy una especie de Brillat-Savarin, ya que doy á la mujer como única misión la de guisar, me pide que la ponga al corriente del estado culinario de Finlandia y le envíe, si es posible, recetas de algunos guisos para contestar á su señora, de la que me dice en secreto que es una vieja tan empalagosa como sabia.

No creo necesario advertir que la susodicha vieja me ha levantado un falso testimonio. No sólo no pido yo que las mujeres se estén en la cocina, sino que, al contrario, pido que las cocineras se instruyan, y aplaudo el arranque de la que á mí me ha escrito, la cual es seguramente la primera que en España se ha gastado 15 céntimos por amor al arte culinario. La gracia hubiera sido completa si se hubiera gastado los 25 céntimos que exigía el franqueo de la carta; pero no es extraño que una pobre mujer se equivoque, cuando amigos míos abogados se equivocan también y me obligan á pagar 20 céntimos por cada carta que me escriben. Y cito el hecho, no por los 20 céntimos, sino porque pone de relieve lo incomunicados y arrinconados que vivimos en España, que la mayoría de los españoles no sabe siquiera franquear una carta para el extranjero.

Desgraciadamente no es Finlandia el país más á propósito para sacar de él elementos con que regenerar la cocina española. El admirable buen sentido de los finlandeses no ha podido contravenir el orden de la Naturaleza, según el cual aquí no se crían las cosas más indispensables para la vida, y particularmente para la vida de un español. No hay garbanzos; más aún: no se tiene idea de lo que es un garbanzo. El aceite es artículo de lujo: una botella cuesta seis marcos. El vinagre ó «aettika» es un ácido, cuyo uso exige ó poco menos el manejo del cuenta-gotas. El vino, como artículo extranjero, en gran parte español, cuesta carísimo. Las frutas vienen medio verdes y son como el chocolate del ventero: caras, pero malas. Una naranja, 25 ó 30 céntimos. Tocante á legumbres, la mayor parte del año hay que vivir de conservas. En materia de condimentos, se vive en anarquía. Es un problema, por ejemplo, hallar un ajo.

Cierto día, leyendo el *Quijote*, llegué al capítulo de los segundos consejos dados por el genial hidalgo al flamante gobernador de la ínsula Barataria; y lo

kapinallisia vastaan –, hän ei jätä silmäilemättä muutakaan osaa lehdestä ja hänen kiitettävä harrastuksensa on saanut hänet jopa kritisoimaan *Suomalaiskirjeitäni*. ”Totta puhuakseni”, kelpo keittäjätär kirjoittaa, ”en ymmärrä kaikkia asioita, joista kirjoitatte. Emäntäni, joka on kovasti lukenut rouva, selittää niitä minulle ja eilen hän selitti, että pääasiallisesti Te tahdotte sanoa, että naisten pitää pysyä keittiössä eikä sekaantua siihen mitä eivät ymmärrä.” Ja jatkossa hän kytkien ajatukset toisiinsa loogisemmin kuin joku Aristoteles ja ehkä uskoen, että olen jonkinlainen Brillat-Savarin-tyyppi, kun kerran pidän naisen ainoana kutsumuksena keittämistä, pyytää minua selvittämään Suomen ruoanlaittilannetta ja lähettämään jos vain mahdollista joidenkin muhennosten reseptin, jotta hän voisi ilahduttaa emäntäänsä, josta hän sanoo minulle salaa, että on vanha ja yhtä vaivalloinen kuin viisakin.

En usko tarpeelliseksi huomauttaa, että yllä mainittu vanha rouva on antanut minusta väärän todistuksen. Minähän en suinkaan vaadi, että naiset pysyisivät keittiössä, vaan päinvastoin että keittäjäätretkin kehittäisivät itseään, ja ylistän juuri tämän minulle kirjoittaneen naisen päähänpistoa, sillä hän on Espanjassa varmasti ainoa, joka on uhrannut 15 céntimoa rakkaudesta ruoanlaittotoitton. Iloni olisi ollut täydellinen, jos hän olisi uhrannut 25 céntimoa, joka on kirjeen postimaksu. Mutta ei ole ihme, jos naisparka erehtyy, kun ystäväni asianajatkin erehtyvät ja pakottavat minut maksamaan 20 céntimoa joka kirjeestä, minkä he minulle lähettävät, En mainitse tätä seikkaa noiden 20 céntimon takia, vaan koska se selvästi ilmaisee, miten vailla yhteyksiä ja syrjässä me elämme Espanjassa, kun suurin osa espanjalaisista ei osaa edes postittaa kirjettä ulkomaille.

Kovaksi onneksi Suomi ei ole paras mahdollinen maa tarjoamaan aineksia, joilla voisi uudistaa espanjalaista keittiötä. Suomalaisten ihailtavan hyvä ymmärrys ei ole riittänyt vastustamaan luonnon järjestystä, jonka mukaan täällä ei kasva niitä tuotteita, jotka ovat elämälle ja erittäinkin espanjalaisen elämälle välttämättömiä. Täällä ei ole kahviherneitä ja mikä vielä pahempaa: ei ole aavistustakaan siitä, mikä on kahviherne. Öljy on ylellisyystavara: pullo maksaa kuusi markkaa. Viinietikka eli *ättika* on happoa, jonka käyttö miltei vaatii avuksi lääketiputtimen. Viini on ulkomaista tuontitavaraa, tulee suurelta osalta Espanjasta ja on hyvin kallista. Hedelmät saapuvat puoliksi vihreinä ja ovat samanlaisia kuin ravintoloissa myytävä suklaa: kalliita mutta huonoja; yksi appelsiini maksaa 25 tai 30 céntimoa. Vihanneksista sanon, että suurin osa vuodesta on elettävä säilykkeillä. Mausteiden suhteen vallitsee anarkia. Esimerkiksi valkosipulin saaminen on melkoinen pulma.

Eräänä päivänä lukiessani *Don Quijotea* tulin siihen lukuun, jossa kerrotaan mielevän hidalgon Baratarian saaren vastaleivotulle käskynhaltijalle antamista

mismo fué leer aquello de «no comas ajos ni cebollas para que no saquen por el olor tu villanería.» que sentir grandes ganas de comer ajos, ó por lo menos de olerlos. Sin duda los españoles tenemos en el cuerpo el espíritu de rebeldía cuando tan espontáneamente nos insubordinamos contra las prohibiciones más sensatas. Varios meses transcurrieron, sin embargo, sin que mi rebelión pudiese tomar cuerpo: no veía ajos por ninguna parte, ni hallaba medio de hacerme comprender. Por fin tuve la fortuna de hablar con una señora alemana, partidaria del ajo, y supe que en Finlandia este picante producto se vende en las boticas, y que tiene el mismo nombre que las cebollas, reforzado con el calificativo «blanca.» La cebolla es «doek,» y el ajo es «hvitloek,» cebolla blanca. Dije, pues, á mi criada:—Karolina, haga usted el favor de ir á la botica y comprar «ett hvitloeksbufvud» (una cabeza de ajos).— Mi criada volvió al cabo con la preciosa adquisición.— Quince céntimos me ha costado; pero los vale me dijo:—mire usted qué gorda es, y que además tiene tres hijuelos.— Aunque costara 15 marcos, los daría por bien empleados—contesté yo.—Esto es muy bueno para el pecho—observó mi criada...—pero no sabía que estuviera usted malo.—No es que esté malo, ni que tome eso por medicina. En España los ajos se emplean en muchos guisos excelentes, y hay también quien los come fritos y le saben á gloria.—Mi criada se me quedó mirando, boquiabierta, como asustada. Ella no sabe historia; que á saberla, tengo la seguridad de que hubiera dicho como al final de los sainetes:—Ahora lo comprendo todo. Ahora me explico por qué los españoles se pasan la vida tirándose los trastos á la cabeza.

Algún hada benéfica me inspiró sin duda el pensamiento de nombrar auxiliar ó pasante á mi criada, pues sin ésta no sé cómo me las compondría para salir del atolladero en que mi paisana me ha metido. Soy extremadamente torpe en asuntos de cocina, porque no le doy importancia al acto, para otros tan importantes, de comer; me conformo con cualquier cosa y detesto los platos complicados, encubridores de secretos peligrosos. Si yo fuera gastrónomo, sufriría viendo el desorden culinario en que aquí se vive: en cuanto salen de la cocina francesa ó afrancesada ó universal, puesto que en todas partes priva, caen en el salvajismo gastronómico.

Recordando el predicamento de que gozan ahí las ensaladas, he pedido una fórmula de ensalada finlandesa pura, y mi auxiliar ha hecho la siguiente combinación: ensalada de lechuga (que por cierto es más amarga que las tueras), picada muy gruesa; manteca derretida, vinagre, mostaza y azúcar en gran cantidad. Yo no me he atrevido á probar la horripilante amalgama: sería necesario forrarse antes con piel de oso el aparato digestivo. Esta cocina es demasiado fuerte para nuestros estómagos.

soveliaista neuvoista. Ja juuri kun luin virkkeen: ”Älä syö kynsilaukkaa tai sipulia, jotta ihmiset eivät hajusta huomaa moukkamaisuuttasi”, tunsin väkevää halua syödä valkosipulia tai edes haistella sitä. Epäilemättä meillä espanjalaisilla on ruumiissamme kapinoimisen henki, kun niin tahattomasti nousemme niskoitlemaan mitä järkevimpää kieltoja vastaan. Kuitenkin meni useita kuukausia ennen kuin kapinani pääsi puhkeamaan: en nähnyt valkosipulia missään enkä keksinyt keinoa tehdä selväksi, mitä halusin. Lopuksi satuin onnekseni puhumaan valkosipulin kannattajiin kuuluvan saksalaisen rouvan kanssa, ja sain tietää, että tätä kirpeää kasvia myydään apteekeissa ja että sillä on sama nimi kuin sipulilla, vain vahvistettuna laatua osoittavalla sanalla ”valko”. Sipuli on *lök* ja valkosipuli on *hvitlök*. Sanoin sitten palvelijattarelleni: ”Karoliina, olkaa hyvä ja menkää apteekkiin ostamaan *ett hvitlöksbufvud*, kokonainen valkosipuli.” Palvelijattareni palasi vihdoin kallisarvoisine saaliinensa. ”Viisitoista céntimoa se maksoi, mutta se on sen arvoinen”, hän sanoi minulle, ”katsokaa, miten paksu se on, ja lisäksi sillä on kolme poikasta.” ”Vaikka olisi maksanut viisitoista markkaa, ne olisivat mielestäni tulleet hyvin käytetyiksi”, minä vastasin. ”Tämä on kovin hyvää rintatautiin”, palvelijattareni huomautti, ”mutta en tietänytkään, että olitte sairas.” ”En olekaan sairas enkä nauti sitä lääkkeeksi. Espanjassa valkosipulia käytetään moniin erinomaisen maukkaisiin ruokiin. Sitä syövät jotkut myös paistettuna ja se maistuu ihanalta.” Palvelijattareni jäi katsomaan minua suu auki ikään kuin säikähtäneenä. Hän ei tunne historiaa, sillä jos hän olisi tuntenut, olen varma että hän olisi sanonut niin kuin lyhyiden huvinäytelmien lopussa on tapana: ”Nyt ymmärrän kaiken!” Nyt ymmärrän, miksi espanjalaiset kuluttavat elämänsä syöksymällä toivottomiin yriytyksiin.

Joku hyvä haltiatar epäilemättä herätti minussa aikoinaan ajatuksen nimittää palvelijattareni apulaisekseni ja assistentiksi, sillä en tiedä, miten olisin selviytynyt ilman häntä siitä kiipelistä, johon kotiseutuni nainen oli minut saattanut. Olen äärimmäisen typerä keittiöasioissa, sillä en pidä tärkeänä muille niin perin tärkeää syömistoimitusta. Mukaudun mihin tahansa ruokaan ja inhoan monimutkaisia ruokalajeja, vaarallisten salaisuuksien kätäjöitä. Jos olisin gastronomi, kärsisin varmasti nähdessäni sen kulinaarisen sekamelskan, jonka vallassa täällä eletään: kunhan ruoat vain osoittautuvat olevan peräisin ranskalaisesta, ranskalaistuneesta tai yleismaailmallisesta keittiöstä, joka on kaikkialla suosiossa, ne rappeutuvat gastronomiseen luonnontilaan.

Muistaessani salaattien tšekäläisen maineen olen pyytänyt puhtaasti suomalaisen salaatin valmistusohjetta ja apulaiseni on laatinut seuraavan yhdistelmän: karkeaksi leikattua lehtisalaattia – joka varmasti on katkerampaa kuin metsäomena –,

Lo que se adquiere á más bajo precio es la carne (koet). Hay carne de vaca desde 70 céntimos el kilo; á 90 la mejor. Una gallina, un marco ó peseta. De diversos puntos de Rusia envían pollos, conservados en hielo, más duros que balas de cañón. La mantequilla del país es excelente, y la manteca de cerdo ó «flott» se vende barata. La carne de cerdo tiene gran aceptación por lo mucho que llena y calienta. El pescado es endeble y soso: el que hace el gasto popular, al modo que en España la sardina, es el «stroeming.» La leche (mjolk) es quizás lo mejor del país, y cuesta á 15 ó 20 céntimos litro; la crema ó «graedda» la venden separadamente para el café. El pan es también muy barato, y en todas las mesas lo hay de tres clases: de trigo, á imitación del francés ó del de Viena; de centeno, muy bien elaborado, y una especie de torta oscura, delgada y dura como una piedra. Lo más caro, y á veces imposible de encontrar, son los vegetales: sólo abundan las patatas, que son muy buenas, y que se venden por litros, como las manzanas y otros artículos análogos.

Con todos estos materiales bien se podría, creo yo, hacer algo de provecho si hubiera finura en los paladares; pero las mejores intenciones quedan anuladas por el empleo exagerado de los condimentos fuertes y de las salsas inoportunas. Si Churriguera se hubiera dedicado á la cocina (con lo cual la Arquitectura no hubiera perdido gran cosa), hubiera sido un gran cocinero al uso finlandés.

La única creación original de estos guisanderos del Norte es el «smoergasbord,» literalmente «mesa de cosas de manteca;» ó más claro, colección de entremeses útiles para abrir el apetito y á veces también para cerrarlo. En el «smoergasbord» figuran diversos embutidos y carnes saladas, pescados en conserva, ensaladas, legumbres con varios aliños, amén de la manteca dominadora y triunfante, cuyo papel es el auxiliar de la deglución. Una comida comienza siempre por el «smoergas:» señoras y caballeros van á la mesa consabida, y de pie picotean en todos aquellos platos, hasta que se sienten ya bien templados, acordes, para dar principio al concierto gastronómico; entonces se sientan á sus mesas respectivas, donde se les sirve la sopa y demás platos del «menú» (ó minuta, para no disgustar á los buenos patriotas).

Pero no paran aquí los servicios del «smoergas:» fuera de las horas de comida, sirve como «tente en pie.» En muchos lugares de reunión nocturna funciona continuamente la mesa de las chucherías, y todo el que quiere reparar sus fuerzas puede acercarse y comer lo que se le antoje, mediante un tanto fijo: tres ó cuatro reales. En las casas particulares es muy útil, porque existe la costumbre de dar de comer á los que van de visita; de vez en cuando circula la bandeja con el té hirviendo y los bizcochos, y cuando la hora avanza y el té no produce ya efecto, se pasa al comedor y cada cual se atraca de lo que más le gusta. En las estaciones de ferrocarril

sulatettua ihraa, etikkaa, sinappia ja paljon sokeria. Minä en ole uskaltanut kokeilla tätä pöyristyttävää seosta: ensin pitäisi ruoansulatuselimistö vuorata karhunnahalla. Tämä keittiötaito on liian vahvaa meidän vatsoillemme.

Huokeinta on täällä liha, *kött*. Naudanlihaa on kaupan alkaen 70 céntimosta kilo. Parempi naudanliha maksaa 90 céntimoa, kana markan eli pesetan. Eri tahoilta Venäjää tulevat kananpojat jäähän säilöttyinä, ne ovat kovempia kuin kanuunan kuulat. Kotimainen voi on erinomaista, ja sianihra eli *flott* on huokeaa. Sianliha on erittäin suosittua, koska se ravitsee ja lämmittää kovasti. Kala on heikkoa ja tympeää; samaan tapaan suosittua kuin Espanjassa sardiini on silakka, *strömming*. Maito, *mjölk*, on ehkä maan paras ravintoaine ja maksaa 1 tai 20 céntimoa litralta; kerma eli *grädda* myydään erikseen kahvia varten. Leipä on myös hyvin huokeaa ja sitä on aina pöydässä kolme lajia: vehnästä tehtyä (se jäljittelee ranskan- tai wienileipää), rukiista erittäin hyvin valmistettua ja eräänlaista tummaa kakkua, joka on ohutta ja kovaa kuin kivi. Kalleimpia ja toisinaan mahdottomia saada ovat vihannekset; runsaasti on vain perunoita, jotka ovat sangen hyviä ja joita myydään kiloittain kuten omenoita ja muita sellaisia tuotteita.

Kaikista näistä tarvikkeista voisi uskoakseni hyvin saada aikaan jotakin terveellistä ja herkullista, jos kitalaessa olisi hienostusta, mutta parhaimmatkin aikomukset turmeltuvat väkevien mausteiden liiallisen käytön ja sopimattomien kastikkeiden vuoksi. Jos Churriguera olisi omistautunut keittotaidolle – jolloin arkkitehtuuri ei olisi paljontaan menettänyt –, hän olisi ollut suuri kokki suomalaisen mittapuun mukaan.

Näiden Pohjolan kokkien ainoa alkuperäinen luomus on *smörgåsbord*, kirjaimellisesti ”rasvaruokien pöytä” tai selvemmin kokoelma pikkuruokia, jotka ovat omiaan herättämään ruokahalua ja toisinaan myös tukahduttamaan sen. Voileipäpöydässä on erilaisia makkaroita ja leikkeleit, kalasäilykkeitä, salaatteja, eri tavoin valmistettuja vihanneksia ja lisäksi hallitsevaa ja voittoaan juhlivaa voita, jonka tehtävänä on helpottaa nielemistä. Aterian alkaa aina *smörgås*: naiset ja herrat asettuvat tutun pöydän ääreen ja poimivat seisten suuhunsa kaikkia noita ruokalajeja, kunnes tuntevat itsensä kyllin rohkeiksi ja varmoiksi alkaakseen gastronomisen konsertin; silloin he istuutuvat omiin pöytiinsä, mihin heille tarjoillaan keitto ja muut ruokalajit jotka kuuluvat *menuhun* – eli ruokalistaan, jotta en närkästyttäisi kunnan isänmaanystäviä.

Mutta voileipäpöydän palvelukset eivät rajoitu tähän: ateria-aikojen välillä se toimii virvoketarjoiluna. Monien iltatilaisuuksien huoneistoissa on jatkuvasti tarjolla tällainen herkkupöytä, ja jokainen joka haluaa uusia voimiaan voi lähestyä sitä ja

también nos encontramos la mesa mágica: llega uno coge un plato y lo llena á su satisfacción. Hay quien mezcla una tajada de carne, un alón de pollo, compota, un pastel y pepinillos en vinagre. Todo por un marco, y sin perjuicio de reventar si vienen mal dadas; pero no haya cuidado, no revienta nadie. Cada país es heroico á su manera, y Finlandia tiene acaparado el heroísmo más provechoso: el heroísmo estomacal.

La cocina finlandesa es un teatro por horas; no hay en ella ninguna obra enérgica y contundente como nuestro cocido: todo se vuelve piezas en un acto, tontas ó insubstanciales, que comienzan por distraer, y concluyen por estragar el gusto y estropear el estómago de quien no está hecho á estos belenes.

syödä mitä haluaa kiinteästä maksusta: kolmesta tai neljästä realista, 75 pennistä tai markasta. Yksityiskodeissa voileipäpöytä on hyvin hyödyllinen, kun täällä on tapana tarjota ruokaa vierailulla kävijöille: silloin tällöin kiertää tarjotin, jolla on kiehuvaa teetä ja korppuja, ja kun aika kuluu myöhäiseksi eikä tee enää tehoa, mennään ruokasaliin, jossa jokainen ottaa sitä mikä häntä eniten miellyttää. Rautatieasemillakin kohtaamme tämän ihmepeöydän: matkustaja tulee, ottaa lautasen ja täyttää sen mielensä mukaan. Monet sekoittavat lihaviipaleen, kananpojan siipipankon, hilloa, piirakan ja etikkakurkkuja. Kaikki tämä maksaa vain markan eikä tarvitse pelätä, että omistajat vimmastuvat, jos huomaavat tehneensä huonon kaupan; silti ei ole vaaraa: kukaan ei halkea. Jokainen maa on sankarillinen omalla tavallaan, ja Suomen osaksi on tullut mitä hyödyllisin sankaruus: herooinen maha.

Suomalainen ruoanvalmistus on tunteja kestävä teatteriesitys; siinä ei esiinny voimaperäistä ja ruhjovaa toimintaa kuten meikäläisessä keittämisessä: kaikki hajoaa samassa vaiheessa tökeröiksi tai mitättömiksi palasiksi, jotka aluksi huvittavat ja lopulta pilaavat ruokahalun ja turmelevat vatsan siltä, joka ei ole luotu näitä sotkuja varten.

XVII

Cómo se divierten los finlandeses: diversiones populares.

Todos los pueblos tienen necesidad de divertirse, y todos se divierten; pero el modo de realizar esta importante función es muy diverso. La vida material nos obliga á asimilarnos elementos materiales; y la vida espiritual nos fuerza á recoger impresiones que son buenas ó malas, agradables ó desagradables, según nos coge el cuerpo. Una planicie inmensa, nevada, dicen los estéticos que es un ejemplo de lo sublime estático; una tempestad de nieve será ejemplo de lo sublime dinámico. Pues bien: yo vivo en medio de lo sublime estático; y han descargado sobre mí varias sublimidades dinámicas, que me han puesto hecho una sopa, y pienso que los estéticos llevan razón donde no nieva ó nieva poco; aquí se equivocan, porque el empacho de nieve quita las ganas de emocionarse, y engendra un cansancio, un aburrimiento, que no tienen nada que ver con la sublimidad. Lo mismo ocurre con lo bello, con lo gracioso, con lo ridículo, con lo cómico, con lo jocoso, con lo burlesco y con lo humorístico. Nada de eso existe en la realidad; todo está en nosotros. En Madrid cerraba yo mi balcón para no oír los organillos, y la criada, «la chica,» los oía con delectación; aquí mi criada no les hace caso: soy yo quien paga y escucha. Mis ideas sobre los organillos no han cambiado; pero han cambiado mis impresiones, y yo doy más importancia á mis impresiones que á mis ideas.

Cuando algún observador superficial, pues, venga á Finlandia y note que el pueblo no se divierte, no se lleve de ligero, pues más tarde tendría que rectificar. Este pueblo se divierte, sin duda alguna, porque tiene necesidad absoluta de hacerlo: si el observador no se entera de cómo y de cuando esto ocurre, es porque no observa con la profundidad correspondiente. Yo fuí una vez á un baile popular, «un baile de criadas y de horteras,» y contra mi costumbre, fuí con un acompañante. El baile estaba amenizado con intermedios cómicos, mimos y payasadas, los cuales me hicieron recordar las estupideces de nuestros «jugueteros» clásicos. No he olvidado aún cierto juego granadino, al que sus autores llamaban «construcción de la Giralda:» salían dos maestros de obras, embozados en sendas capas, á reconocer el terreno que dejaban libre los circunstantes sentados á la redonda en la sala (que era de las de candil en viga). Uno de los maestros, despojándose de su capa, procedía

XVII

Miten suomalaiset huvittelevat: kansanomaista ajanvietettä

Kaikki kansat tuntevat tarvetta huvitella ja kaikki huvittelevat, mutta tämä tärkeä toimitus suoritetaan monin eri tavoin. Aineellinen elämä pakottaa meidät mukautumaan aineellisiin seikkoihin, ja henkinen elämä panee pakostakin omaksumaan vaikutelmia, jotka ovat myönteisiä tai kielteisiä, miellyttäviä tai epämiellyttäviä sen mukaan, miten ruumiimme ne käsittää. Suunnaton luminen tasanko on esteetikkojen mielestä esimerkki levollisesta ylevyydestä, lumimyrsky lienee esimerkki toiminnan ylevyydestä. No hyvä: minä elän keskellä levollista ylevyyttä ja niskoilleni on pantu erinäisiä toiminnallisia ylevyyksiä, jotka ovat tehneet minusta kuin uitetun koiran. Minun mielestäni esteetikot ovat oikeassa, kun ei sada lunta tai sataa vain vähän. Mutta täällä he erehtyvät, koska lumen ylenpalttisuus riistää halun olla liikkeellä ja synnyttää väsymystä ja tympeytymistä; kumpakaan näistä tunteista ei sävytä ylevyys. Samoin on kauniin, suloisin, naurettavan, koomisen, leikillisen, hullunkurisen ja humoristisen laita. Mitään niistä ei ole olemassa todellisuudessa, kaikki on vain meissä itsessämme. Madridissa suljin parvekkeeni, jotta en kuulisi posetiivin ääntä, mutta palvelijatar kuunteli sitä mielellään. Täällä palvelijattareni ei siitä välitä, nyt minä maksan ja kuuntelen. Käsitökseni posetiivista ei ole muuttunut, mutta vaikutelmani ovat muuttuneet ja minä annan suuremman merkityksen vaikutelmilleni kuin käsityksilleni.

Jos joku pintapuolinen tarkkailija tulee Suomeen ja huomauttaa, että kansa ei huvittele, hänen toteamuksensa ei ole harkitsematon, mutta myöhemmin hänen pitäisi kuitenkin tarkistaa käsitystään. Tämä kansa epäilemättä huvittelee, koska sen on ehdottomasti pakko tehdä niin; ettei huomioitsija saa tietää miten ja milloin huvittelu tapahtuu, johtuu vain siitä, että hän ei tee huomioitaan riittävän syvällisesti. Olin kerran rahvaan tansseissa, ”piikojen ja kauppa-apulaisten iltamissa”, ja vastoin tapojani erään toverin kanssa. Tanssia sulostuttivat välillä huvinumerot, ilmehtimiskohtaukset ja ilveilyt, jotka saivat minut muistamaan meidän klassillisten nukketeattereidemme typeryyksiä. En ole vielä kukaan unohtanut tiettyä granadalaista kappaletta, jota sepittäjät nimittivät ”Giraldan tornin rakentamiseksi”. Näyttämölle tuli kaksi rakennusmestaria kasvot viittaen verhottuina tutkimaan maaperää, jota

acto continuo á la medición y remedición del solar; y el «quid» del juego estaba (muchos lectores deben saberlo) en que el medidor llevaba colgado por detrás uno de esos malaventurados recipientes, que las personas cultas han convenido en llamar vasos de noche, y esgrimiéndolo hábilmente ponía á la concurrencia en el trance más apurado del mundo, y la obligaba, por último, á despejar la habitación y á ceder gratuitamente el terreno para que los constructores pudieran extenderse á sus anchas. Algo semejante á esto en fuerza y finura espiritual fué lo que yo ví en el baile finlandés: un barbero que enjabona á sus clientes con un escobón de rama; un caballero que hace beber agua á su señora en una pileta, y mil payasadas por el estilo, sin olvidar á un orador político y satírico perteneciente á la edad de piedra del arte oratorio. Cuando este tribuno de la plebe estaba más engolfado en su peroración, mi acompañante me dijo que por él no había inconveniente para marcharnos.—Deje usted todavía un momento: esto me gusta—le contesté yo.—Yo he hecho la indicación—me replicó,—porque viendo que tenía usted las espaldas vueltas al escenario, me figuré que estaría usted aburrido.—Es porque para mí el espectáculo está en la cara de los espectadores—agregué yo.—El orador ese, ya he visto desde el comienzo que es uno de los hombres más desgraciados ó sin gracia que hay en nuestro Continente; pero lo que me entusiasma es la risa inmotivada e injustificada de los concurrentes; esa facultad preciosa de reir porque les da la gana, quizás porque al comprar el billete se propusieran reir y están decididos á reir aunque no salga nadie á la escena.

Lo que se dice de este baile entiéndase de todos los demás. En un baile de máscaras no se va á dar broma: se va á comer y á beber... con disfraz.

En Carnaval la gente se divierte mucho. ¿Cómo? A mí me dijo una señora:—No deje usted de ir hoy á la Explanada (la «Esplanadgatan» es como si dijéramos la Carrera, el paseo central de la ciudad): vera usted qué bonito esta aquello.—Di una vuelta por allí y estuve atascado un buen rato mientras pasaban unas carretas á modo de cantareros, dentro de las que iban metidos muchos hombres á modo de cantaros. Pasé adelante, y no ví más; como lo que había que ver era lo que yo había visto. Aquí no se permiten máscaras por la calle, y la juventud, que es fácil de contentar, se contenta con vestirse como los demás días, á condición de que les dejen desfilar dentro de unas cuantas carretas, ante los ojos atónitos de la muchedumbre, la cual es más fácil de contentar aún, pues se contenta con el tacto de codos. Debe notarse que aquí cierran los establecimientos los días festivos, y que en particular las tabernas se cierran á diario á las seis de la tarde y no se abren los días festivos ó en que hay aglomeración de gente; todo esto por mandato expreso de la ley, para evitar que la

ympäröivät salin laidoilla istuvat katselijat – sali oli niitä, joissa öljylamput riippuvat kattopalkeista. Toinen mestareista riisui viittansa ja ryhtyi mittaamalla mittaamaan maa-alaa, hän mittasi mittaamistaan, ja esityksen ydin oli siinä – monet lukijoista sen varmaan tietävätkin –, että mittaajalle oli ripustettu selkäpuolelle yksi noista kovan onnen astioista, joita sivistyneet ihmiset ovat päättäneet sanoa yöastioiksi. Taitavasti sitä käsittelemällä hän sai yleisön ihan vaarallisesti läkähdyksiin ja pakotti sen lopulta vetäytymään salista ja luovuttamaan ilmaiseksi tontin, jotta rakentajat voisivat mielin määrin levittäytyä. Jotakin henkisesti yhtä hienoa ja väkevää näin suomalaisissa tansseissa: parturi saippuoi asiakkaitaan varsiluudalla, kavaljeeri pani daaminsa juomaan vettä juottokaukalosta; lisäksi esitettiin tuhat muuta samantapaista ilveilyä unohtamatta poliittista puhujaa ja satiirikkoa, joka puhetaidoltaan kuului kivikauteen. Kun tämä kansanpuhujaa oli tunkeutunut hiukan syvemmälle aiheeseensa, seuralaiseni sanoi minulle, että hänen puolestaan ei olisi mitenkään vahinko, vaikka lähtisimme pois. ”Jääkää kuitenkin hetkeksi, minä pidän tästä”, vastasin hänelle. ”Annoin vihjeeni”, hän vastasi minulle, ”kun näin että olitte kääntänyt esiintyjälle selkänne ja kuvittelin että olisitte ikävystynyt.” ”Asentoni johtuu vain siitä, että minun esitykseni on kuulijoiden kasvoilla”, minä selitin. ”Olen alusta alkaen todennut, että tuo mies on epämiellyttävempiä ja viehätyksettömiä kaikista maanosamme ihmisistä. Mutta minua kiinnostaa kuulijoiden perusteeton ja epäoikeutettu nauru, tuo kallisarvoinen kyky nauraa silloin kun haluttaa nauraa; ehkä he ostaessaan pääsylipun varautuivat nauramaan ja ovat päättäneet nauraa, vaikka esityslavalle ei tulisi ketään.”

Näistä iltamista sanottu pitää paikkansa kaikista muistakin iltamista. Naamiaisiin ei mennä kujeilemaan: mennään syömään ja juomaan – valepuvussa.

Laskiaisena huvitellaan kovasti. Mutta miten? Eräs rouva sanoi minulle: ”Älkää unohtako mennä tänään Esplanadille – *Esplanadgatan* on kaupungin luontainen kävelypaikka; me kutsuisimme sitä nimellä *Carrera* – tullette näkemään, miten hauskaa siellä on.” Kiersin Esplanadin kautta ja olin hyvän tovin paikoillani tungoksessa, sillä välin kun ohi ajoi muutamia kaksipyöräisiä kärrejä kuin saviastiahakkeja, joihin oli sullottu ihmisiä kuin saviruukkuja. Jatkoin matkaani mutta en nähnyt mitään, joten olin ilmeisesti jo nähnyt kaiken mikä minun pitikin nähdä. Täällä ei saa esiintyä naamioituna kadulla ja nuoret, joita on helppo tyydyttää, tyytyvät pukeutumaan kuten muinakin päivinä sillä ehdolla, että saavat ajaa vaunuissa jonona ihmisjoukon hölmistyneiden silmien editse; kansaa taas on vielä helpompi tyydyttää: se tyytyy pelkkään tungokseen. On huomattava, että täällä huvipaikat suljetaan pyhäpäiviksi, ja erikoisesti kapakat sulkevat ovensa jo aattona kello kuusi illalla eivätkä ole lainkaan avoinna juhlapäivinä tai milloin on paljon väkeä koolla.

gente se ponga alegre, y, sin embargo, la gente, aunque no beba, ni fume, ni coma, se alegra sólo de mirarse y de ver ondear en calles y tejados vistosas y juguetonas banderas.

Si el Gobierno finlandés quisiera hacer felices por completo á sus gobernados, no tendría que calentarse mucho los cascos: no tendría más que dejar libre la venta de bebidas alcohólicas. Con sus restricciones tiene cortados los vuelos á estas gentes pacíficas, que no piden otra cosa que trabajar durante el día y olvidar sus penalidades durante la noche, con auxilio de alguna bebida fuerte que se suba pronto á la cabeza. Con el sistema actual no hay diversión completa más que los sábados. El obrero suspende sus faenas el sábado por la tarde, y apenas cobra su jornal se dirige con la rapidez del rayo á la taberna más próxima, y antes de que la cierren ha bebido lo bastante para estar sin sentido hasta el lunes por la mañana en que ha de reanudar sus faenas. El deseo de embriagarse es tan concentrado, que si fuera posible reprimir la importación y la fabricación nacional de bebidas alcohólicas, cada ciudadano tendría en su casa un pequeño alambique para fabricar alcohol por su cuenta y riesgo. El finlandés es muy ingenioso, muy pacienzudo, y, sobre todo, muy habil para las manipulaciones que tienen una aplicación práctica: el campesino más ignorante sabe componer un aparato para destilar alcohol, y á pesar de su respeto á la ley, sabe burlar la ley si la ley no le deja el camino expedito para satisfacer su pasión predominante.

Comparados con el deporte alcohólico, todos los demás deportes ó sports finlandeses pierden su importancia: sus juegos musculares, desprovistos de gracia, son ejercicios tan seriamente practicados, que pierden sus atractivos si por acaso los tienen.

Natación, regatas, ciclismo, patinación y equitación, todo esto es cultivado á modo de ampliación de la gimnasia. Mucho más poético es el baño, seguido de una sesión de masaje ó sobeo científico, porque por este sistema se consigue fortalecer la musculatura sin necesidad de incomodarse: suda uno la gota gorda, es verdad; pero la suda sin moverse y con tanto gusto que á veces ocurre quedarse dormido en la operación, soñando como deben de soñar los niños de teta.

Y ya que he hablado de patinación, voy á dar á conocer en España un género de patinación nuevo y curioso, que podrá ser practicado en Granada, si llega á cuajar mi proyecto de «Finlandia andaluza.» La nueva patinación es muy popular en el Norte de Finlandia, y en Ulcabog, ciudad importante en lo alto del golfo de Botnia, hay todos los años carreras de velocidad que despiertan gran interés. Aquí ha llegado también la moda, y los patinadores se aprestan á cambiar los antiguos patines de

Tämä johtuu lain nimenomaisesta määräyksestä, jotta estettäisiin kansaa tulemasta iloiseksi, ja kuitenkin ihmiset, vaikka eivät juo, polta eivätkä syö, ovat iloisia toistensa näkemisestä ja saadessaan katsella kaduilla ja katoilla liehuvia upeita ja leikkisiä lippuja.

Jos Suomen hallitusvalta haluaisi tehdä hallitsemansa kansan täysin onnelliseksi, sen ei tarvitsisi paljonkaan vaivata päättään: ei tarvitsisi muuta kuin tehdä alkoholijuomien kauppa vapaaksi. Rajoituksillaan hallitus leikkaa jatkuvasti siivet näiltä rauhallisilta ihmisiltä, jotka eivät pyydä muuta kuin saada tehdä kovasti työtä päivällä ja unohtaa yöllä vaivansa jonkin väkevän ja nopeasti päihdyttävän juoman avulla. Nykyisen järjestelmän mukaan ei täydellistä huvia ole tarjolla muulloin kuin lauantaisin. Työmies lopettaa työntekonsa lauantaina iltapäivällä, ja tuskin hän on nostanut päiväpalkkansa, kun hän jo ryntää salamannopeasti lähimpään kapakkaan, ja ennen sen sulkemista hän on jo juonut riittävästi ollakseen tajuton maanantiaamuun, jolloin hänen on aloitettava jälleen työnsä. Halu juoda itsensä humalaan on niin väkevä, että jos olisi mahdollista tukahduttaa väkijuomien maahantuonti ja kotimainen valmistus, niin jokaisella kaupunkilaisella tulisi olemaan talossaan omaan laskuun ja omalla riskillä pieni tislauslaitte alkoholin valmistamista varten. Suomalainen on hyvin kekseliäs, loputtoman kärsivällinen ja ennen kaikkea hyvin taitava soveltamaan käytäntöön: tietämättöminkin maalainen osaa rakentaa alkoholin tislauslaitteen ja huolimatta lainkunnioituksestaan hämätä lakia, jos laki ei salli hänen vapaasti tyydyttää hallitsevaa intohimoaan.

Verrattuina alkoholin käyttöön kaikki muut suomalaiset urheilumuodot eli *sports* jäävät toiselle sijalle: liikuntaharjoituksia, joissa ei ole siroutta, suoritetaan niin vakaasti, että ne menettävät viehätöksensä, mikäli niissä sitä on ollutkaan.

Uintia, purjehdusta, pyöräilyä, luistelua ja ratsastusta, kaikkea tätä harrastetaan ikään kuin voimistelun jatkoksi. Paljon runollisempi on sauna, jota seuraa hieronta eli tieteellinen lihasten muokkaus, sillä tämä menetelmä vahvistaa lihaksistoa saunojan tarvitsematta itse vaivautua. Saunassa kyllä hikoilee kovasti, se on totta, mutta hikoilu tapahtuu levossa ja niin miellyttävästi, että toisinaan nukahtaa kesken toimituksen ja uinuu suloisesti kuin rintalapsi.

Kun jo olen maininnut luistelun, teen nyt Espanjassa tunnetuksi uuden ja merkillisen luistelulajin, jota voitaisiin harrastaa Granadassa, jos suunnitelmani ”Andalusian Suomesta” sattuisi miellyttämään. Tämä uusi luistelutapa on hyvin suosittu Pohjois-Suomessa, ja Pohjanlahden perukoilla sijaitsevassa tärkeässä kaupungissa, joka on nimeltään *Uleåborg*, on joka vuosi nopeuskilpailut, jotka herättävät suurta mielenkiintoa. Myös Helsinkiin on tämä muoti levinnyt ja luistelijat

hierro por los modernos de madera. Estos tienen dos, tres y hasta cuatro metros de largo, y quedan sujetos á los pies por una abrazadera colocada hacia el centro. Figurémonos un hombre de pie, con sus dos extremidades inferiores apoyadas sobre dos largos rails móviles, como un tren humano que va á ponerse en marcha: ya no hay más que empujar para que los rails corran sobre la nieve. Para dar impulso, lleva el hombre-locomóvil dos largos bastoncillos, cuya contera está provista de una rodaja con objeto de que no se claven demasiado en el suelo; inclinase hacia adelante, y como si fuera á remar, empuja con ambos bastoncillos á la vez ó alternativamente, y corre con tan extraordinaria velocidad que se queda el espectador pensando que á la humanidad le han salido corrientes eléctricas en las patas.

kiiruhtavat vaihtamaan vanhanaikaiset rautaluistimensa uudenaikaisiin puisiin. Nämä ovat kaksi, kolme, jopa neljä metriä pitkiä ja ne pysyvät jalassa keskelle sijoitetun kiinnityslaitteen avulla. Kuvitelkaamme seisovaa miestä, jonka alaraajat on kiinnitetty kahteen pitkään liikkuvaan kiskoon ja joka lähtee liikkeelle kuin ihmisveturi: ei tarvitse muuta kuin sysätä, jotta kiskot liukuisivat lumella. Sysäysten antoa varten on ihmisveturilla kaksi pitkää ohutta keppiä, joiden kärkihela on varustettu kiekolla, jotta kepit eivät iskeytyisi liian syväälle maahan. Mies nojautuu eteenpäin ja aivan kuin soutaen hän työntää kummallakin sauvalla samalla kertaa tai vuorotellen ja juoksee niin tavattoman nopeasti, että katsoja jää miettimään, joko ihmiskunta on saanut sähkövirran käpälänsä.

XVIII

Los borrachos.

En el profundo drama de Bjoernstjerne Bjönson, *Por encima de nuestras fuerzas*, figura un tipo extraordinario, una especie de héroe de la fe, el místico y sentimental Sang, cuya mujer, por el contrario, está poseída por el descreimiento de nuestra época; y entre las muchas, ideas que surgen naturalmente de este contraste, hay una, acaso la más bella del drama, que refleja un sentimiento de generosidad y de tolerancia muy digno de imitación. «Ahora que no participas de mi fe—dice Sang á su mujer,—ahora te amo todavía más.»

Antes de leer este noble pensamiento de Bjönson, tenía yo adquirida la buena costumbre, sin ser ningún Sang, de practicar constantemente la tolerancia con todo el mundo, y en particular con los que hacen lo contrario que yo. De aquí arranca mi simpatía por los borrachos: de que yo no bebo nunca, y si por raro azar bebo, bebo lo que los borrachos detestan más: agua. Los borrachos tienen muchas cosas malas; pero yo los veo por el único lado bueno que tienen: los cojo por el asa favorable, como recomendaba Epicteto, y los considero como organismos humanos elementales, gobernados por el instinto.

En *Un enemigo del pueblo*, hay una escena tumultuosa, una reunión popular, en la que el Dr. Stockmann intenta exponer las razones que aconsejan prohibir el uso de las aguas corrompidas, que, en vez de curar, matan á los que las beben. Llegado el momento de votar, todo el mundo vota en contra, excepto un borracho, que vota en pro del doctor. El borracho esta puesto allí para afrentar á la democracia, que Ibsen desprecia; pero es también el instinto de la sociedad. Las personas cuerdas reflexionan así: el manantial estará infectado; pero la infección no será cosa grave cuando nos encontramos aquí reunidos, en perfecta salud; si se lo inutiliza, el pueblo va á perder una «fuente de riqueza:» Stockmann, pues, es «un enemigo del pueblo.» Sustituyamos manantial por sociedad, y veremos que el razonamiento es vulgarísimo, puesto que lo empleamos á diario para justificar todos los abusos por aquello de que, al corregirlos, el remedio sería peor que la enfermedad. Los únicos que no transigen son el borracho y el hombre justo. El borracho piensa al modo que piensan los borrachos:—Si el manantial es un peligro para la salud, suprimamos el peligro; aunque nos equivoquemos, no se pierde gran cosa por suprimir un

XVIII

Humalaiset

Bjørnstjerne Bjørnsonin syvässä näytelmässä *Yli voimain* on poikkeuksellinen ihmistyyppi, eräänlainen uskonsankari, mystiikkaan taipuvainen ja tunteellinen Sang, jonka vaimo sitä vastoin on aikamme epäuskon valtaama. Niiden monien ajatusten joukossa, joita tämä vastakkaisuus luonnollisesti herättää, on yksi, ehkä näytelmän kaunein, joka hyvin kuvastaa esimerkillistä jalomielisyyttä ja suvaitsevaisuutta. ”Nyt kun et ole osallisena uskostani”, Sang sanoo vaimolleen, ”nyt rakastan sinua entistäkin enemmän.”

Vaikka en olekaan mikään Sang, olin jo ennen tämän jalon Bjørnsonin ajatuksen lukemistakin omaksunut hyvän tavan olla aina suvaitsevainen kaikkia ihmisiä kohtaan ja erikoisesti niitä, jotka käyttäytyvät päinvastoin kuin minä. Tästä johtuu sympatiani juoppoja kohtaan: en näet juo koskaan, ja jos joskus sattumalta juon, juon sitä mitä juopot inhoavat eniten – vettä. Juopoissa on paljon huonoja puolia, mutta minä katson heitä heidän ainoalta hyvältä puoleltaan: tartun heitä soveliaasta sangasta kuten Epiktetos neuvoo ja pidän heitä alkeellisina inhimillisinä organismeina, joita vietti hallitsee.

Ibsenin *Kansanvihollisessa* on meluisa kohtaus, kansankokous, jossa tohtori Stockmann yrittää esittää ne syyt joiden vuoksi pitäisi kieltää käyttämästä pilaantunutta vettä, joka ei paranna vaan surmaa juojat. Kun tulee aika äänestää, kaikki äänestävät tohtoria vastaan paitsi juopunut, joka äänestää hänen puolestaan. Juoppo on sijoitettu kohtaukseen häpäisemään demokratiaa, jota Ibsen halveksi, mutta myös edustamaan yhteiskunnan tervettä vaistoa. Järkevät ihmiset harkitsevat näin: lähde voi olla tartunnan aiheuttaja, mutta tartunta ei liene vakava asia, koska me olemme kokoontuneet tänne kaikki täysin terveinä; jollei lähdettä käytetä, yhdyskunta menettää yhden ”rikkautensa lähteistä” – niinpä Stockmann on ”kansan vihollinen”. Korvatkaamme terveyslähde yhteiskunnalla ja tulemme näkemään, että tuollainen järkeily on mitä yleisintä, sillä sitähan me harrastamme joka päivä puolustaessamme väärinkäytöksiä sen vuoksi, että niiden korjaamiseksi lääke olisi pahempi kuin sairaus. Ainoastaan juoppo ja oikeamielinen mies eivät tee myönnytyksiä. Juoppo ajattelee sillä tavalla kuin juopot ajattelevat: jos lähde on terveydelle vaarallinen, poistakaamme vaara vaikka erehtyisimmekin; ei siinä paljon menetetä, jos maailmassa

manantial de agua en el mundo.—¿Y el hombre justo, el idealista, el Quijote? Este coincide siempre con el borracho, porque no es más que un borracho que no bebe; un hombre que se embriaga con ideas.

El hombre ebrio es la expresión más clara que existe en la tierra del ser humano instintivo, y en éste hay que buscar la clave para descifrar al sér de razón. Existe una filosofía de la embriaguez, no estudiada aún por meticulosidades ridículas. Puesto que hay microbiólogos, que se immortalizan á fuerza de manipular en excrementos humanos, séame á mí permitido hacer algunas reflexiones sobre la embriaguez, ahora que vivo en un medio favorable. El borracho finlandés es uno de los más perfectos de Europa; es el borracho «a priori» es decir, que sería capaz de destilarse á sí mismo para embriagarse con su propia substancia; de tal suerte juzga y considera compenetrados el hecho de existir y el de mitigar esta desventura con algún consuelo espiritual.

Mis investigaciones sobre este tema datan de largo. El mismo día que llegué á Amberes, ya hace algunos años, salí por la noche á dar un vistazo á la ciudad, y lo primero que me llamó la atención fué ver pandillas de hombres borrachos, cogidos del brazo, cantando el himno nacional belga *La Brabançonne*, ó la canción de moda en aquel entonces, que creo que era el tan celebrado, repetido y tonto *¡Tararabum de ay!* importado de Inglaterra, la nación que tiene peor oído entre todas las de la «vieja» Europa. Y todo lo que fuí viendo después venía á confirmar la idea que me sugirieron los borrachos: que las cualidades del pueblo flamenco eran el espíritu de asociación y la manía musical.

Muchos domingos hacía largas excursiones por el campo. A veces oía á lo lejos, por entre la espesa y menuda llovizna que suele caer de continuo, un zumbido intenso y prolongado como el de una legión de abejorros puesta en marcha; y luego veía aparecer un grupo de peregrinos, viejos y viejas casi todos, que iban de unos á otros pueblos, en la mano el rosario y en los labios la oración. Y poco después oía un trompeteo infernal, y luego veía aparecer la banda musical de éste ó aquel lugarejo, formada por la gente moza, amiga de divertirse, aunque sea á costa de los sudores que da el ir cargado con un formidable trombón. Si yo fuera amante de las antítesis, hubiera pensado, como Echegaray al comparar en su drama *Dos fanatismos* la candileja de aceite y el arco voltaico, que los devotos romeros eran la vieja fe, el pasado, y los músicos de blusa el progreso moderno, el presente y el anuncio del porvenir; pero yo soy amante de las síntesis, y se me ocurrió pensar que los unos y los otros, y los que vengan después, eran y serán siempre en diversas formas creaciones del espíritu invariable de aquel territorio.

on yksi vesilähde vähemmän. Entä oikeamielinen mies, idealisti, Don Quijote? Hän on aina yhtä maata juopon kanssa, sillä hänhän ei ole muuta kuin juoppo joka ei juo, ihminen joka päihtyy aatteista.

Päihtynyt ihminen on selvin maapalloltamme tavattava vaistonvaraisen inhimillisen olennon ilmentymä, ja hänestä juuri on etsittävä avainta järkipäisen olennon arvoitukseen. On olemassa päihtymyksen filosofia, jota naurettavien arkailujen vuoksi ei vielä ole tutkittu. Koska on olemassa mikrobiologeja, jotka tulevat kuolemattomiksi penkomalla ihmisen ulostuksia, sallittakoon minun tehdä joitakin huomioita päihtymyksestä, kun nyt elän suotuisassa ympäristössä. Suomalainen juopunut on Euroopan täydellisimpiä, hän on juoppo *a priori*, mikä tarkoittaa, että hän voisi tislata itsensä ja humaltua omasta olemuksestaan: sillä tavoin hän arvioi ja harkitsee niitä yhteen nivoutuneina tosiasioita, että hän on olemassa ja että tätä onnettomuutta pitää lievittää jollakin alkoholipitoisella lohdulla.

Tätä seikkaa koskevat tutkimukseni juontuvat jo kaukaa. Samana päivänä kun saavuin Antwerpeniin (jo muutamia vuosia sitten), lähdin illalla tutustumaan kaupunkiin. Ensimmäiseksi kiinnittivät huomiotani juopuneiden joukot, jotka käsikoukkuja kävellen lauloivat Belgian kansallishymniä *La Brabançonne* tai siellä silloin muodissa ollutta iskelmää, jonka luulen olleen tuo niin kuuluisa, loputtomiin toistettu ja typerä laulelma *Tararabum de ay!* Se oli tuotu Englannista, maasta, jossa ihmisillä on huonoin musiikkikorva koko ”vanhassa” Euroopassa. Ja kaikki sen jälkeen näkemäni oli omiaan vain vahvistamaan käsitystä, johon nuo juopuneet antoivat aiheen: että yhteishenki ja musiikkimania olivat flaamilaisen luonteenpiirteet.

Usein tein sunnuntaisin pitkiä retkiä maaseudulle. Toisinaan kuulin kauaksi tiheän ja vähäisen tihkusateen läpi, jota tavallisesti jatkuu aina, kiihkeää ja pitkällistä surinaa ikään kuin suuri joukko kimalaisia olisi ollut tulossa ja sitten ilmestyi näkyviin ryhmä pyhiinvaeltajia, melkein kaikki vanhuksia, jotka vaelsivat kylästä toiseen kädessään rukousnauha ja rukous huulillaan. Vähän sen jälkeen kuulin helvetillistä toivotusta ja sitten näin tuon tai tämän pikkukaupungin soittokunnan. Sen muodostivat nuoret jotka halusivat huvitella vaikka se maksoi hikeäkin, kun oli marssittava mahtavaa pasuunaa kantaen. Jos olisin antiteesien ystävä, olisin ajatellut niin kuin Echegaray näytelmässään ”Kaksi kiihkoa” verratessaan öljylamppua ja valokaarta, että hurskaat pyhiinvaellusretket olivat vanhaa uskonnollisuutta ja torvensoittajat nykyaikaista edistystä. Mutta minä rakastan synteisiä ja minussa heräsi ajatus, että toiset niin kuin toisetkin olivat eri muodoissaan vain tuon maan muuttumattoman hengen ilmauksia; tämä koskee myös tulevia sukupolvia.

Los países cuyo suelo es muy quebrado, parece como que ellos mismos lanzan á unos hombres contra otros. Hasta en los libros de texto se enseña á los niños que los habitantes de la montaña son más guerreros que los de la llanura. En los países llanos, como Flandes, los hombres están como las espigas en una haza de trigo: puestos pacíficamente y predispuestos para vivir en pacífica asociación. Además, el suelo está al nivel del mar, ó más bajo aún, y la presión atmosférica es enorme: hay necesidad de poner los pulmones en ejercicio. ¿Cómo? Esto es lo único que depende de la evolución: aquél rezaba mirando al cielo, éste sopla en la embocadura de un cornetín, el que venga después quizás prefiera dar rebuznidos. Pero lo esencial sera siempre desahogarse. Y si se cree que mi teoría es caprichosa, que se me explique por qué en un pueblo tan amante de la música todo el mundo da la preferencia á los instrumentos de viento.

En Finlandia hay también pasión por la música, y mayor aún por el canto. El orfeón ó «sangfoerening» se multiplica como la langosta: las fiestas públicas más celebradas en el país son los certámenes corales; la figura más grande que ha concebido el numen popular finlandés, Wacinaemoeinen, es un viejo célibe, cuya ocupación predilecta consiste en cantar acompañándose con el kantele. Y, sin embargo, lo que hay más profundo en el espíritu finlandés no es el amor al canto ni á ninguna de las bellas artes; lo que hay nos lo va á decir el borracho. Para esto, naturalmente, hay que elegir el tipo más general, el que se ofrece á los ojos del público como resumen de las aspiraciones instintivas de la colectividad; y ese tipo es el del obrero borracho, que compra una tagarnina, monta en un cochecillo descubierto y va por los lugares más visibles luciendo su importante personalidad. No va á ver, pues cuando toma el coche carece ya hasta de fuerza para abrir los ojos, ni tampoco á que lo vean, pues esto supondría un descaro que no se compagina bien con el respeto que aquí se tiene á las buenas costumbres. La idea del borracho es llegar pronto á su casa y llegar como llegan las «personas decentes,» ó sea las que usan carruaje á diario.

Debe notarse que aquí el cochero ó «iswochyic» (una de las contadas palabras rusas usadas en sueco) suele dispararse á correr sin preguntar á dónde debe ir: yo he hecho dos veces la prueba, y he estado horas y horas paseando por donde al «iswochyic» le daba la gana, hasta que me he cansado y le he dicho que pare. Ocurre, pues, que, con el traqueteo, el borracho se duerme á los pocos pasos, y que á veces se cae del trineo ó se queda atasajado en él con la cabeza arrastrando por la nieve, mientras el conductor sigue impávido su carrera sin mirar atrás, hasta que le saca de su «apoteosis» algún alma caritativa, si por casualidad se encuentra alguna de estas

Maat, joiden pinnanmuodostus on hyvin rikkonainen, näyttävät itse sinkoavan ihmiset toisiaan vastaan. Jopa koulukirjoissakin opetetaan lapsille, että vuoriston asukkaat ovat sotaisempia kuin tasangon. Tasaisissa maissa – esim. Flanderissa – ihmiset ovat kuin tähtiä vehnäpellossa: he pysyvät tyyneesti paikoillaan ja haluavat elää rauhallisessa yhteydessä toisiinsa. Sitä paitsi maa on merenpinnan tasalla tai vieläkin alempana ja ilmanpaine on poikkeuksellisen korkea: syntyy tarve panna keuhkot toimimaan. Mutta miten? Tämä on ainoa seikka, joka riippuu kehityksestä: tuo rukoili katsellen kohti taivasta, tämä puhalttaa käyrätorveen, tulevat sukupolvet ehkä pitävät parempana aasin kiljuntaa. Mutta virkistäytyminen tulee aina olemaan oleellista. Jos minun teoriaani pidetään mielivaltaisena oikkuna, selitettäköön minulle, miksi ihmeessä musiikkia suuresti rakastava kansa antaa etusijan puhallussoittimille.

Myös Suomessa harrastetaan intohimoisesti musiikkia ja vielä intohimoisemmin laulua. Laulukoorot lisääntyvät kuin heinäsiirkat, komeimmin vietetty ja julkisia juhlia ovat kuorokilpailut; suurin Suomen kansan innoituksen luoma hahmo, Väinämöinen, on vanha poikamies, jonka mielitoimena on laulaa ja säestää itseään kanteleella. Mutta kuitenkin syvimmällä suomalaisen sielussa ei piile rakkaus lauluun eikä mihinkään muuhun taiteeseen; mikä siellä piilee, sen sanoo meille juopunut. Sitä varten on luonnollisesti valittava yleisin tyyppi, joka yleisön silmissä osoittautuu ikään kuin kollektiivisten pyrkimysten yhteenvedoksi. Tämä tyyppi on juovuksissa oleva työmies, joka ostaa kehnon sikarin, nousee avoimiin pikku vaunuihin ja ajaa vilkasliikenteisimpien paikkojen kautta näytellen tärkeää persoonallisuuttaan. Hän ei mene katselemaan, sillä ottaessaan ajurin hänellä ei ole enää voimia avata silmiään; hän ei liioin oleta, että häntä katseltaisiin, sillä se edellyttäisi röyhkeyttä, joka ei sovi yhteen täällä hyviä tapoja kohtaan osoitetun kunnioituksen kanssa. Juopuneen tarkoituksena on päästä pian kotiin ja saapua sinne kuten saapuvat ”säädylliset ihmiset” eli sellaiset, jotka käyttävät ajuria joka päivä.

On otettava huomioon, että täällä vuokra-ajuri eli *iswochyic* – yksi harvoista venäläisistä sanoista joita käytetään ruotsissa – lähtee tavallisesti liikkeelle kuin ammuttuna kysymättä, minne pitää ajaa: minä olen tehnyt kokeen kaksi kertaa ja olen ollut ajelulla tuntikaupalla missä ajuri milloinkin halusi, kunnes olen väsynyt ja käskenyt hänen pysäyttää. Nyt tapahtuu siis, että ajoneuvon tärinästä juopunut nukahtaa muutaman askeleen päästä ja toisinaan putoaa reestä tai jää makaamaan poikittain siihen pää lumessa laahaten, kun taas ajaja jatkaa uljaasti matkaansa katsomatta taakseen, kunnes juopuneen herättää ”jumalaksi ylenemisestä” joku laupias samarialainen, joka sattumalta osuu matkan varrelle. Mutta pää hajallakin juopunut tulisi kotiinsa hyvin tyytyväisenä, sillä hän olisi tyydyttänyt vaistonsa

almas al paso. Pero aun con la cabeza rota, el borracho llegaría á su casa muy contento, porque había satisfecho una exigencia de su instinto: la de aparecer exteriormente, aunque sea por breves instantes, como un hombre que goza de las comodidades de la vida. El finlandés piensa antes que en nada en vivir bien, en comer, beber y arder, y en molestarse lo menos posible; ama todas las manifestaciones del arte; pero la manifestación del arte está siempre pared por medio con un restaurant; y al ver la frecuencia con que se va de uno á otro departamento, dan ganas de pensar que aquellos fieles han ido á adorar el santo por la peana.

Sera curioso trazar un mapa-mundi de la embriaguez, uniendo con líneas ondulantes los puntos del globo iguales en intensidad alcohólica; tendríamos acaso líneas muy semejantes á las isotérmicas, porque á primera vista se nota que el alcoholismo va aumentando conforme va descendiendo la temperatura; y sería más curioso aún estudiar las formas exteriores con que se muestra la borrachera humana para conocer el carácter de los diversos territorios. El Norte nos daría el borracho constitucional (y no se crea que me refiero á ninguna constitución: hablo del temperamento), intensivo, metódico y práctico: Inglaterra, el borracho más resistente y el que da menos chispas; un borracho subjetivo, que bebe hasta caer desplomado, como un cuerpo sometido á las leyes del inglés Newton; Alemania, el borracho humorístico y pedagógico. Yo recuerdo haber estado cierta vez en una reunión de alemanes jóvenes, y uno de ellos que bebió más de la cuenta, se subió en un tonel y nos explicó una tesis doctoral sobre la «Influencia de Agamenón en el desarrollo de la lingüística comparada.»

El borracho de los Países Bajos (de todas las provincias antiguas, no sólo las de Holanda de hoy), va se sabe que es corporativo y filarmónico; pero tiene además una cualidad curiosa: es el que aguanta menos la orina. Y en prueba de que la observación no es baladí, citaré en mi apoyo al prodigioso Teniers, en muchos de cuyos cuadros hay en segundo término un hombre inclinado contra una pared ó vuelto de espaldas al espectador en actitud manifiesta de hacer aguas. Teniers era el más realista y el mejor observador entre los pintores flamencos; tan genial, desde cierto punto de vista, como el mismo Rubens, y ese rasgo personalísimo de sus cuadros no es caprichoso, pues por él nos ha legado una «Fisiología del borracho flamenco,» así como Velázquez nos dejó en su cuadro famoso una «Psicología del borracho humano.» El hecho es innegable, y nada perderían los médicos con meditar sobre él. Yo entiendo que esa incontinencia de orina no procede sólo del uso de la cerveza, sino que anda por medio la presión del aire y acaso también la afición á la música. Continuando el viaje hacia el Sur, nos encontraríamos en Francia con el

vaatimuksen: näyttänyt ulospäin vaikkakin vain lyhyen hetken mieheltä, joka nauttii kaikista elämän mukavuuksista. Suomalainen ymmärtää hyvin elämisellä ennen muuta syömistä, juomista ja polttamista ja vähintä mahdollista vaivannäköä; hän rakastaa kaikkia taiteen ilmenemismuotoja, mutta taiteen ilmenemismuoto on aina ravintolan viereisessä huoneessa, ja kun näkee, kuinka vilkkaasti siirrytään toisesta huoneesta toiseen, tekee mieli ajatella, että nämä uskovaiset ovat päätyneet palvomaan pyhimystä jalustan kautta.

Olisi mielenkiintoista piirtää päihtymyksen maailmankartta yhdistämällä aaltoviivoin ne maapallon seudut, joissa alkoholi on yhtä voimakasta. Saisimme ehkä hyvin isotermien näköisiä viivoja, sillä jo ensi näkemältä panee merkille, että alkoholismi lisääntyy sitä mukaa kuin lämpötila laskee. Vielä mielenkiintoisempaa olisi tutkia ihmisten humalan ulkonaisia muotoja eri maiden luonteen tuntemiseksi. Pohjola tarjoaisi meille konstitutionaalisen juopon – mutta ei pidä luulla, että tarkoitan ruumiinrakennetta: puhun temperamentista – voimaperäisen, järjestelmällisen ja käytännöllisen; Englanti taas vastustuskykyisemmän ja vähiten rettelöitä aiheuttavan, subjektiivisen juopon, joka juo kunnes putoaa maahan niin kuin kappale englantilaisen Newtonin lakien mukaan. Saksassa juopunut on humoristinen ja innokas opettamaan. Muistan olleeni kerran saksalaisten nuorten miesten seurassa; yksi heistä joi kohtuuttomasti, nousi tynnyrille ja esitti meille tohtorinteesin aiheesta ”Agamemnonin vaikutus vertailevan kielitieteen kehitykseen”.

Alankomaiden juopunut – siis kaikkien vanhojen maakuntien eikä vain nykyisen Hollannin – on kuten jo tiedetään yhdistyshenkilinen ja musiikkia rakastava, mutta hänessä on lisäksi merkillinen piirre: hän kykenee vähiten pidättämään virtsaa. Ja todisteeksi siitä, että huomio ei ole arvoton, mainitsen tuekseni ihmeellisen Teniersin, jonka monissa maalauksissa etu- ja taka-alan puolivälissä on mies kallistuneena seinää vastaan tai selin katsojiin ilmeisessä vedenheittoasennossa. Teniers oli realistisin ja paras huomioiden tekijä flaamilaisten taitelijoiden joukossa, yhtä nerokas tietyltä näkökannalta kuin itse Rubens, eikä tämä hänen taulujensa mitä persoonallisin piirre ole mielivaltaisen, sillä häneltä on meille säilynyt flaamilaisen juopon fysiologia kuten Velázquez on tallettanut meille kuuluisassa taulussaan juopuneen ihmisen psykologian. Tosiasia on eittämätön eivätkä lääkärit menettäisi mitään sitä pohtiessaan. Minun ymmärtääkseni tuo hillitön virtsaaminen ei johdu vain oluen käytöstä, vaan on yhteydessä ilmanpaineeseen ja ehkä myös musiikinrakkauteen.

Jatkaessamme matkaamme etelään kohtaisimme Ranskassa isänmaallisen juopuneen ja Espanjassa ja Italiassa tappelupukarit veitsineen. En tiedäkään, mitä

borracho patriótico, y en España é Italia con los peleístas, con los de la navaja; y en el continente negro no sé lo que ocurriría si el Korán no tuviera á sus devotos un tanto metidos en cintura. Bien dijo el que dijo que no hay libro que no tenga algo bueno. La parte negativa ó prohibitiva del Korán es en general excelente, como lo son casi todas las prohibiciones, por lo mismo que casi todo lo que los hombres hacemos son puros disparates. Aunque duela confesarlo, para registrar nuevos estragos del alcohol, hay que volver las espaldas al Islam y echar una ojeada sobre los centros de colonización establecidos en Africa por los civilizadores europeos.

Del estudio de la embriaguez se deducen muchas verdades útiles para todas las ciencias; pero yo sólo voy á sacar esta conclusión consoladora: todos los borrachos del mundo tienen un rasgo común; todos marchan haciendo eses; aun éstos de Finlandia, que usan carruaje, van dentro de él dando unos vaivenes, que si no son eses perfectas, poco les falta; y en esa particularidad veo yo una expresión de la filosofía de la Historia, puesto que también la humanidad camina, ya torciéndose hacia un lado, ya hacia el otro, siempre en dirección de algo desconocido, que debe de ser su casa, á la que llegara, no hay que dudar, como llegan los borrachos, aunque sea tarde y con la cabeza vendada.

mustien maanosassa tapahtuisi, jollei Koraani pitäisi uskovaisiaan melkoisesti aisoissa. Niin että hyvin sanoi se, joka väitti, ettei ole olemassa kirjaa, jossa ei olisi jotakin hyvää. Koraanin negatiivinen eli kieltoja sisältävä osa on yleensä erinomainen – ja erinomaisia ovat melkein kaikki muutkin kiellot juuri siitä syystä, että melkein kaikki mitä me ihmiset teemme on mieletöntä. Vaikka tämä on tuskallista tunnustaa, niin alkoholin uusien turmelevien piirteiden luetteloidmiseksi on jätettävä islam ja suunnattava katse siirtomaiden keskuksiin, joita eurooppalaiset Afrikan sivistäjät ovat perustaneet.

Humalatilán tutkimuksesta voi johtaa monia hyödyllisiä totuuksia kaikkia tieteitä varten, mutta minä teen vain tämän lohdullisen johtopäätöksen: kaikilla maailman päihtyneillä on yksi yhteinen piirre – kaikki tekevät kävellessään s-kirjaimen muotoisia mutkia. Täällä Suomessakin ajurilla ajavat humalaiset menevät ajoneuvoon horjhdellen sillä tavalla, että jos ässät eivät ole täydellisiä niin ei paljon puutukaan. Tämä omituisuus on minusta historian filosofian ydin, sillä myös ihmiskunta kulkee eteenpäin poiketen milloin tien toiseen sivuun, milloin toiseen, mutta edeten aina kohti jotakin tuntematonta, joka lienee sen koti ja johon se epäilemättä vielä saapuu; pääsevähän juopuneetkin perille, jos kohta myöhään ja pää siteissä.

XIX

Cómo se divierten los finlandeses: espectáculos teatrales.

Si se reúnen varios hombres de talento y de chispa, no tienen más que soltar la lengua para matar alegremente el tiempo; si se reúnen varias personas graves y sin gracia, necesitan para divertirse organizar algo. Hay precisión de divertirse, y cuando no surge espontáneamente la diversión, nuestra voluntad suple la falta con regocijos artificiales. Por esto, los pueblos que no tienen habilidad ó humor para distraerse de un modo natural, son los que disfrutan de mejores y más variados espectáculos teatrales; y el de Finlandia, por un contraste muy marcado, merced á la organización, siendo uno de los pueblos más tristes, se convierte en uno de los más alegres ó divertidos del mundo.

Una población como ésta de Helsingfors, que en España tendría á lo sumo un par de teatros, mantiene en constante y próspero ejercicio diez ó doce, que cultivan todos los géneros de distracción conocidos en Europa y América, algunos de propia invención. Hay teatro sueco, donde se representan obras de autores suecos ó sueco-finlandeses, y traducciones de las de todos los teatros europeos. Figura á la cabeza Ibsen; después Alemania con Hauptmann y Sudermann; luego Francia con Dumás, Inglaterra con Pinero, y España con Echegaray. Yo he asistido á una representación de *Mariana*, que me hizo pasar un mal rato. A excepción del actor sueco Svennberg, que interpreta bien el papel de Montoya, los demás eran tipos graciosos por lo discordantes: D. Pablo, un inglés; D. Cástulo, un alguacil del tiempo de Quevedo; las señoras no habían tenido fuerzas para llegar á España, y se habían quedado en el camino, en cualquier parte.

Hay teatro finlandés, frecuentado por una sociedad que parece imposible que viva mezclada con la que asiste al teatro sueco: tan diferentes son los tipos, los trajes y hasta el aire que se respira. El teatro finlandés tiene escaso repertorio de obras originales, porque es de creación reciente: da traducciones de Shakespeare en primer término, y traducciones de obras suecas ó alemanas. El *John Gabriel Borkman*, de Ibsen, se estrenó la misma noche en ambos teatros. También rinde culto al teatro de moda, y no hace mucho dió *Erotaan pois*, ó sea *Divorçons*, de Sardou y Najac.

Vienen luego el teatro Alejandro con obras rusas, suecas y espectáculos diversos. Este año ha actuado una compañía de ópera italiana con un extenso

XIX

Miten suomalaiset huvittelevat: teatteriesitykset

Jos kyvykkäät ja älykkäät ihmiset tapaavat, ei tarvitse muuta kuin irrottaa kielenkannat rattoisaksi ajankuluksi, mutta jos raskasluonteiset ja vähemmän henkevät tapaavat, on pakko ajankuluksi järjestää jotakin viihdykettä. Huvittelu on välttämätöntä, ja kun huvi ei synny itsestään, niin tahtomme korvaa tuon puutteen keinotekoisilla julkisilla huvituksilla. Tästä syystä niillä kansoilla, joilla ei ole kykyä tai huumoria huvitella luonnollisella tavalla, on tilaisuus nauttia erinomaisista ja mitä erilaisimmista teatteriesityksistä. Siten Suomen kansa hyvin selvän dialektiikan mukaisesti, se kun on kansoista alakuloisimpia, muuttuu tämän järjestelmän ansiosta yhdeksi maailman iloisimmista tai huvittelunhaluisimmista kansoista.

Niin vähäinen kuin Helsinki onkin väkiluvultaan, jota varten Espanjassa olisi korkeintaan pari teatteria, se pitää yllä kymmenen tai kahdentoista teatterin menestyksellistä toimintaa; nämä teatterit viljelevät kaikkia Euroopassa ja Amerikassa tunnettuja huvittelumuotoja ja lisäksi muutamia itse keksimiään. Täällä on ruotsalainen teatteri, jossa esitetään ruotsalaisten tai suomenruotsalaisten kirjailijoiden teoksia ja käännöksinä kaikkien eurooppalaisten teatterien ohjelmistoa. Johtava näytelmäkirjailija on Ibsen, sitten seuraa Saksa Hauptmannin ja Sudermannin ansiosta, sen jälkeen Ranska ja Dumas, sitten Englannin Pinero ja Espanjan Echegaray. Olen ollut katsomassa *Marianan* esitystä ja se oli pelkkää kärsimystä. Lukuun ottamatta ruotsalaista Svennerbergiä, joka tulkitsi hyvin Montoyan osan, näyttelijät olivat koomillisia ristiriitaisuuksien vuoksi: Don Pablo oli pikemminkin englantilainen, Don Cástulo kylätuomari Quevedon ajoilta; naisilla ei liene ollut voimia yltää Espanjaan asti, vaan he olivat jääneet jonnekin matkan varrelle.

Täällä on myös suomalainen teatteri, jossa käyvistä yleisöstä ei uskoisi, että se elää sekaisin ruotsalaisen teatterin ohjelmistoa seuraavan kanssa: niin erilaisia ovat ihmistyypit, pukeutuminen, jopa ilmakin jota sali huokuu. Suomalaisella teatterilla on vain niukka ohjelmisto alkuperäisiä näytelmiä, sillä se on syntynyt vasta äskettäin, joten se esittää ensi sijassa Shakespearen käännöksiä ja ruotsalaisia ja saksalaisia käännettyjä näytelmiä. Ibsenin *John Gabriel Borkmanin* ensi-ilta oli yhtä aikaa kummassakin teatterissa. Suomalainen teatteri seuraa myös muodissa

repertorio. La «Universitetets solemnitetsal» da con frecuencia grandes conciertos; la «Studenthus» fiestas variadas, y «Brandkorshuset» conciertos populares y bailes; hay circo ecuestre, á donde acude el pueblo á ver luchar los atletas, y numerosos teatros de corporaciones; y por si no bastara, los principales hoteles de la ciudad disponen de grandes salas de espectáculos, donde se realiza simultáneamente la doble operación de divertirse y de comer á dos carrillos. La distracción nocturna es aceptada como un ejercicio higiénico, indispensable. De sobremesa, la familia acuerda el plan de campaña, arreglándose de modo que cada cual eche por su lado para disfrutar de mayor libertad de movimientos: el padre va al club, la madre al teatro sueco, la hija á la ópera y el hijo á un sitio donde haya «Varete,» es decir, canto y baile picantes al modo del «café-concert» francés. Así se distribuye equitativamente el dinero y se satisfacen armónicamente todos los gustos.

Todos los espectáculos mencionados son poco más ó menos como en todas partes, por lo mismo que son de puro artificio; la única forma un tanto original y que merece ser conocida es el *Allegr-Lotteri*, que se da casi siempre como «función de auxilio» por corporaciones que se hallan mal de fondos. Un *Allegr-Lotteri* es una rifa combinada con todas las artes y ciencias, y hasta con cosas que no son ciencia ni arte. Cuando el *Allegr-Lotteri* llega á su máximo desarrollo, se transforma en *Fest*, cuyo anuncio coge dos ó tres columnas de periódico, puesto que es una serie de espectáculos combinados que duran dos ó tres días. Lo más característico de estas fiestas son los cuadros vivos, utilizados aquí con excelente sentido práctico como medio de vulgarización artística. Las conferencias, intermedios musicales y dramáticos, bailes y rifas, no tienen tanta originalidad.

Los cuadros vivos son representados por las personas más distinguidas de la sociedad, sirviendo para cada paso las que por su tipo son más á propósito. Cuando una señorita figura en los cuadros con demasiada frecuencia, hay quien dice que es que desea casarse pronto; pero aparte algunas ligeras murmuraciones, en general se aplaude como acto meritorio el de prestarse á figurar desinteresadamente, por amor al arte, en los cuadros ó «tablaer.»

Nosotros consideramos estos cuadros vivos como algo infantil digno de hacer juego con los castillos de fuegos artificiales; sin embargo, todo depende de la manera de entender y hacer las cosas. Supongamos que se organiza una fiesta, en la que una persona inteligente da una conferencia acerca de Wagner y sus obras, y que después en diversos cuadros se representan escenas de *Tannhauser*, de *Lohengrin* ó de *Parsifal*. Con esto, y con algunos números musicales, se habra dado una anticipación de un arte nuevo y grandioso, del que se suele hablar mucho, y del que la generalidad

olevia menestysnäytelmiä ja esitti jonkin aikaa sitten Sardoun ja Najacin näytelmän ”Erotaan pois” eli *Divorçons*.

Sitten tulee Aleksanterinteatteri, joka esittää venäläisiä ja ruotsalaisia näytelmiä ja jossa näkee erilaisia muitakin esityksiä. Tänä vuonna siellä on esiintynyt italialainen oopperaseurue, jolla on laaja ohjelmisto. Yliopiston juhlasalissa pidetään usein suuria konsertteja, ylioppilastalolla erilaisia juhlia ja palokunnantalolla kansankonsertteja ja tanssiaisia. Sitten on olemassa ratsastussirkus, jonne yleisö rientää katsomaan voimailijoiden kamppailuja, ja lukuisia yhdistysten näyttämöitä. Jolleivät nämäkään riitä, kaupungin tärkeimmillä hotelleilla on suuria teatterisaleja, joissa saman tien voi suorittaa kaksinkertaisen huvitteluoperaation katselemalla ja mässäämällä. Yöllinen huvittelu on hyväksytty korvaamattomaksi terveydenhoitotoimenpiteeksi. Päivällisen jälkeen perhe laatii sotasuunnitelmansa järjestäen asiat niin, että jokainen menee omalle taholleen nauttiakseen suurempaa liikkumisvapautta. Isä menee klubiinsa, äiti ruotsalaiseen teatteriin, tytär oopperaan ja poika johonkin paikkaan, jossa on *variété*, mikä tarkoittaa uskallettuja lauluja ja tansseja ranskalaisen kahvikonsertin tapaan. Siten raha jakaantuu tasaisesti ja kaikki makusuunnat saavat sopusointuisesti tyydytyksensä.

Kaikki mainitut esitykset ovat melko samanlaisia joka puolella juuri siitä syystä, että ne ovat täysin keinotekoista huvia. Ainoa hiukan alkuperäisempi ja siitä syystä tuntemisen arvoinen huvitus on *Allegri-Lotteri*, joka järjestetään melkein aina rahapulassa olevien yhdistysten toimesta kuten hyväntekeväisyysjuhlatkin. Arvontaan liittyy kaikenlaista taidetta ja tiedettä ja lisäksi sellaisia asioita, jotka eivät ole tiedettä eivätkä taidetta. Kun kulttuuriarpajaiset saavuttavat kehityksensä huipun, niistä muodostuu juhla, *fest*, jonka ilmoitus käsittää kaksi tai kolme sanomalehden - palstaa, sillä kysymyksessä on esitysten sarja, joka kestää kaksi tai kolme päivää. Luonteenomaisinta näille juhlille ovat ns. elävät kuvaelmat, joita täällä harrastetaan erinomaisen käytännöllisenä keinona taiteen kansanomaistamiseksi. Esitelmät, musiikki- ja näytelmäesitykset, tanssiaiset ja arpajaiset eivät ole yhtä luonteenomaisia.

Kuvaelmia esittävät seurapiirien merkittävimmät jäsenet ja kulloinkin käytetään niitä, jotka tyypiltään ovat eniten eduksi. Milloin joku nuori nainen esiintyy kuvaelmissa liian usein, sanotaan, että hän haluaa päästä pian naimisiin. Mutta lievästä nurinasta huolimatta pidetään yleensä ansiona, että joku epäitsekäästi, vain taiteenrakkaudesta osallistuu näihin kuvaelmiin.

Me pidämme näitä kuvaelmia, *tablåer*, lapsellisina, samaan tapaan kuin ilotulituksia; kuitenkin kaikki riippuu näkökulmasta ja suoritustavasta. Olettakaamme, että järjestetään juhla, jossa älykäs mies pitää esitelmän Wagnerista ja hänen

no tiene la menor idea. Hay espectáculos caros, que no están al alcance de las poblaciones pequeñas, y de los que se puede tener á poco coste una idea plástica por medio de los cuadros vivos.

Además, no se trata sólo de obras representables; hay obras dramáticas irrepresentables, que podrían ser popularizadas por este procedimiento. Acaso la obra más real, más vigorosa del teatro español, sea una obra no representada nunca: *La Celestina ó Tragicomedia de Calixto y Melibea*. ¿No es injusto que esta obra admirable, por no ser teatral, se haya convertido en «tragedia de gabinete,» conocida sólo de las personas cultas, siendo, como son, sus tipos merecedores de vivir en la imaginación popular con mejor título que muchas de nuestro teatro clásico? Esta injusticia se podría reparar en parte reproduciendo en cuadros diversos las principales escenas del drama. Como los personajes no hablarían, no habría peligro de escuchar ninguna de las crudezas de la desenfadada creación del estudiante Fernando de Rojas. A este tenor, sería fácil ofrecer ejemplos en que los cuadros vivos tendrían aplicación eficaz, ya como obras artísticas en sí, ya como avanzada ó vanguardia de notables representaciones artísticas.

Aunque hablo aquí de los teatros como centros de diversión, voy á terminar esta carta diciendo algo sobre la escasísima producción dramática de Finlandia. En medio de la desentrenada vida teatral, de que he dado un apunte sumario, la dramática finlandesa se halla como anegada y sin lograr ponerse á flote. En todos los asuntos impera un cosmopolitismo desenfrenado, y en los teatrales más aún, porque se va sólo al «affaer,» al negocio. Aquí todo es negocio: negocio de teatro, negocio de vinos, negocio de hoteles, negocio de zapatos. Quien dispone de capital esta al acecho, y lo mismo toma un negocio de teatros que un negocio de comestibles. No obstante, se protege mucho á los autores del país, y el que logra distinguirse mucho, es objeto de veneración; el aniversario de su natalicio es día festivo, teatralmente hablando: hay iluminaciones y colgaduras y representación de gala; algo por el estilo de lo que en España ocurre con *Don Juan Tenorio*, ó en Granada el día de la Toma; sólo que aquí el entusiasmo es todavía mayor. El Runebergsdag, ó *Día de Runeberg*, es día tan festejado como el del Corpus en España.

Hay dos grupos de autores dramáticos, como hay dos teatros, dos lenguas de uso general y dos formas de vida diferentes. Los que escriben en sueco podrían figurar sin gran dificultad en el teatro sueco, aunque los asuntos de sus obras sean tomados generalmente de la vida ó de la historia finlandesas: no ofrecen ningún rasgo original que los haga dignos de ser conocidos ó imitados fuera de su país. Los más notables han escrito para el teatro de una manera secundaria. Runeberg,

teoksistaan ja sitten esitetään eri kuvaelmina kohtauksia oopperoista Tannhäuser, Lohengrin ja Parsifal. Nämä kohtaukset ja muutamat musiikinumerot antaisivat ennakkokäsityksen uudesta ja suurenmoisesta taiteesta, josta kyllä puhutaan paljon, mutta josta tavallisella yleisöllä ei ole pienintäkään aavistusta. Oopperaesityksethän ovat kalliita ja siksi tuskin vähävaraisten ulottuvilla, mutta heillä voi olla niistä huokealla saatu havainnollinen käsitys kuvaelmien ansiosta.

Sitä paitsi ei kuvaelmissa tarvitse rajoittua esityskelpoisiin teoksiin; on olemassa esitettäviksi soveltumattomia draamallisia teoksia, jotka voitaisiin tehdä kansanomaisiksi tällä menetelmällä. Ehkä espanjalaisen teatterin loistavin ja väkevin tuote on näytelmä, jota ei ole koskaan esitetty: *La Celestina* eli Calixton ja Melibeian tragikomedialla. Eikö ole väärin, että tämä ihmeellinen luomus teatterinäkökohtien vastaisena on jäänyt ”kamaritragediaksi”, jonka vain sivistyneet ihmiset tuntevat, vaikka sen henkilöhahmoilla olisi suurempi oikeus elää kansan mielikuvituksessa kuin monilla klassillisen teatterimme tyypeillä? Tämä vääryys voitaisiin korjata esittämällä erillisinä kuvaelmina draaman tärkeimmät kohtaukset. Kun henkilöt eivät puhuisi, ei olisi vaaraa kuulla mitään karkeuksia ylioppilas Fernandin ennakkoluulottomasta luomuksesta. Samaan tapaan olisi helppo löytää muitakin teoksia, jotka hyvin soveltuisivat kuvaelmiksi, milloin puhtaiksi taide-esityksiksi, milloin merkittävien luomusten etujoukoksi tai etuvartioksi.

Vaikka pidän teattereita tšekäläisen huvielämän keskuksina, puhun lopuksi muutamia sanoja Suomen mitä niukimmasta draamatuotannosta. Keskellä kuohuvaa teatterielämää, jota edellä olen lyhyesti luonnostellut, suomalainen dramatiikka on ikään kuin jäänyt tulvan alle eikä pääse pinnalle. Kaikissa asioissa on määräävänä hillitön kosmopoliittisuus, kaikkein selvimmin teattereissa, sillä kyseessä on vain liikeasia, *affär*. Kaikki on täällä liiketoimintaa: teatteri, viinikauppa, hotellinpito, kenkäteollisuus. Jolla on pääomaa se väijyy aina tilaisuuksia, ja teatteriala on samassa asemassa kuin ruokatavara-ala. Siitä huolimatta suojellaan kovasti maan omia kirjailijoita, ja runoilija, joka onnistuu erikoisesti kunnostautumaan, on yleisen kunnioituksen kohteena; hänen syntymäpäivänsä on juhlapäivä. Teatraalisesti sanoen silloin on juhla-avustusta, liputus ja juhlanäytäntö; häntä juhlietaan samaan tapaan kuin Espanjassa Don Juan Tenoriot tai Granadan maureilta valloittamisen muistopäivää, paitsi että täällä innostus on vielä paljon suurempi. Runebergin päivä, *Runebergsdag*, on yhtä juhmallinen päivä kuin Kristuksen ruumiin juhla Espanjassa.

Näytelmäkirjailijoita on kaksi ryhmää samoin kuin on kaksi teatteria, kaksi yleisesti puhuttua kieltä ja kaksi erilaista elämäntapaa. Ne, jotka kirjoittavat ruotsiksi, voisivat suuremmitta vaikeuksista esittää näytelmiään myös ruotsinmaalaisessa

autor de *Kan ej (No puedo)*, y *Kungarne pa Salamis (Los reyes en Salamis)*, es el primer poeta de Finlandia. Zacarías Topelius, fecundo novelista, ha compuesto, entre otras obras dramáticas, *Regina von Emmeritz* y *Efter femtio ar (Cincuenta años después)*. Wecksell, notable poeta lírico, ha dejado en su drama *Daniel Hjort* la obra más saliente del teatro sueco-finlandés.

El teatro finlandés no ha tenido aún tiempo para adquirir desarrollo. Aparte pequeños ensayos, como la *Ruunulinna*, de Logervall (arreglo de *Macbeth*), ó la comedia de Hannikainen, *Silmaenkäentäjä* (puesta aquí sólo como trabalenguas), el primer autor dramático en lengua finlandesa es Alexis Kivi, que murió loco en 1872, y que entre varias producciones, alguna tan notable como *Nummissuntarit*, dejó una tragedia un tanto melodramática, pero de grandiosa concepción, *Kullervo*, con la cual el teatro finlandés buscó su natural asunto, el de la poesía épica popular, de la que esta sacado el asunto de *Kullervo*, protagonista de un trágico episodio del Kalevala. Los que sucedieron á Kivi, entre los que figuran Erkkó, Minna Canth, Numers, se inspiraron, ya en la tradición épica, ya en la vida popular, sin haber dado aún obras magistrales que coloquen el teatro finlandés á la altura de un teatro nuevo, original, en Europa.

El teatro finlandés tiene mala estrella: sus dos autores más grandes, Kivi entre los finlandeses, y Wecksell entre los suecos, han concluido por volverse locos; así es que los que han venido detrás han entrado en tierra de miedo y no quieren pasar de medianos.

teatterissa, vaikka heidän näytelmänsä aiheet on tavallisesti otettu Suomen oloista tai historiasta. Ruotsinkielisissä näytelmissä ei ole mitään alkuperäistä pürrettä, jonka ansiosta niitä kannattaisi tuntea tai jäljitellä kotimaan ulkopuolella. Huomattavimmat niistä on kirjoittanut teatteria varten, mutta kohoamatta täysipainoisuuteen Runeberg, näytelmien *Kan ej* ("En voi") ja *Kungarne på Salamis* ("Salamiin kuninkaat") tekijä, Suomen parhain runoilija. Sakari Topelius, tuottelias romaanikirjailija, on sepittänyt muiden muassa näytelmät *Regina Von Emmeritz* ja *Efter femtio år* ("Viisikymmentä vuotta myöhemmin"). Wecksell, merkittävä lyyrikko, on draamassaan *Daniel Hjort* jättänyt jälkeensä suomenruotsalaisen teatterin huomattavimman tuotteen.

Suomalaisella teatterilla ei ole vielä ollut aikaa edistysaskeliin. Lukuun ottamatta vähäisiä yrityksiä kuten Lagervallin *Ruunulinnaa* – Macbethin mukaelmaa – ja Hannikaisen komediaa *Silmänkääntäjä* – nimen olen kirjoittanut tähän vain pannakseni lukijoiden kielen solmuun – ensimmäinen suomenkielinen näytelmäkirjailija on Aleksis Kivi, joka kuoli mielisairaana vuonna 1872 ja joka paitsi muita teoksia, joiden joukossa on niinkin huomattava näytelmä kuin *Nummisuutarit*, jätti jälkeensä hiukan melodramaattisen, mutta ajatuksiltaan suurenmoisen tragedian *Kullervo*, jossa suomalainen teatteri löysi luontaisen aihepiirinsä, eepin kansanrunouden. Siitä näet on otettu aihe Kullervoon, joka on *Kalevalan* traagisen episodin sankari. Kiveä seuranneet näytelmäkirjailijat, joihin kuuluvat Erkkö, Minna Canth ja Numers, saivat innoituksensa milloin eepisestä perinteestä, milloin kansanelämästä, mutta eivät ole vielä luoneet mestariteoksia, jotka kohottaisivat suomalaisen teatterin Euroopan uuden, alkuperäisen teatterin tasolle.

Suomen teatterilla on kova onni: sen kaksi suurinta kirjailijaa, Kivi suomalaisten ja Wecksell ruotsalaisten joukosta, ovat päätyneet mielisairauteen. Siten jäljestä tulevat ovat joutuneet pelon maaperälle eivätkä halua ylittää keskinkertaisuutta.

XX

La poesía épica popular finlandesa: el «Kalevala.»

Lo más bello y característico de la literatura finlandesa aparece en los tiempos heroicos anteriores á la Era cristiana. El pueblo finlandés muestra su genio poético en creaciones admirables; luego, como quien ha dicho de una vez cuanto tenía que decir, enmudece y se esfuerza sólo para conservar por tradición estas creaciones primitivas. Un espíritu escéptico creería acaso que la poesía popular finlandesa no ha sido una creación original, sino una adaptación; que un pueblo capaz de vivir siglos y siglos en silencio, no ha podido tener un arranque de locuacidad tan fecunda como la revelada en el comienzo de su historia. Esta historia, sin embargo, explica en parte la anomalía. Un pueblo sometido á dominaciones extrañas no puede desenvolverse con libertad. La cultura sueca trasplantada á Finlandia ahogó en flor la cultura indígena, y el partido más prudente que pudo tomarse fué quizás el que los finlandeses tomaron: el de conservar intacta y escondida su tradición poética para que no se mezclara y se corrompiera. Un hecho significativo es que la reaparición de la literatura finlandesa tradicional, y como consecuencia el renacimiento literario de Finlandia, sigan de cerca el término de la dominación material ó política de Suecia.

La literatura primitiva de Finlandia comprende géneros muy diversos; las composiciones de carácter lírico forman una gran colección titulada *Kanteletar*: son canciones cortas sobre toda clase de asuntos, propias para ser cantadas con acompañamiento del «*kantele*,» instrumento de cuerda, de forma original, inventado por el sabio héroe Waeinaemoeinen; los «Loitsurunot» son canciones relativas á la magia, que para los finlandeses primitivos era un saber muy elevado, una especie de filosofía natural, cuyo objeto era el conocimiento de las «palabras de origen» ó términos mágicos, con los que se creía poder dominar las fuerzas naturales. Pero en ninguna de estas creaciones poéticas, ni en las leyendas ó cuentos fantásticos que asimismo abundan, pudo tomar gran vuelo el espíritu finlandés, rudo y enérgico, obligado á vivir en lucha constante contra un clima inhumano; su obra capital, por no decir única, fué el relato poético de estos combates: el *Kalevala*.

El asunto principal de estos primitivos cantos épicos era la lucha entre dos regiones del país: una, al Sur, Kalevala, era como la representación de Suomi ó

XX

Suomen eepinen kansanrunous: Kalevala

Kaunein ja luonteenomaisin suomalainen kirjallisuus on syntynyt sankariaikana ennen kristillistä ajanlaskua. Suomen kansa on osoittanut runollisen neroutensa ihmeteltävissä luomuksissa; sitten se ikään kuin sanottuaan kerralla kaiken sanottavan vaiken ja ponnisteli vain säilyttääkseen perimätietona nämä alkuperäiset luomuksensa. Joku kriittinen henki ehkä kuvittelee, että suomalainen kansanrunous ei ole ollut alkuperäistä tai luovaa vaan mukailevaa, että kansa, joka on saattanut vaieta vuosisadasta toiseen, ei ole myöskään historiansa alussa voinut puhjeta sellaiseen kaunopuheisuuteen kuin nyt löydetyt runot osoittavat. Kuitenkin maan historia osaltaan selittää säännöstä poikkeamisen. Vieraaseen valtaan alistettu kansa ei voi kehittyä vapaasti. Suomeen istutettu ruotsalainen kulttuuri tukahdutti nappuun maan oman kulttuurin, ja suomalaisten menettelytapa oli luultavasti mahdollisimman järkävä: he säilyttivät koskemattomana piilossa runollisen traditionsa, jotta se ei sekoittuisi eikä turmeltuisi. On merkittävä tosiasia, että suomalainen runoperinne nousee jälleen näkyviin ja Suomen kirjallinen renessanssi alkaa heti sen jälkeen kun Ruotsin poliittinen ja aineellinen herruus lakkaa.

Suomen alkuperäinen kirjallisuus käsitti monia hyvin erilaisia runouden lajeja. Lyyrillisluonteiset runot muodostavat suuren *Kanteletar*-nimisen kokoelman. Ne ovat lyhyitä monenlaisista aiheista seipitettyjä lauluja. Laulaja voi säestää itseään kanteleella; se on muodoltaan omalaatuinen kielisoitin, jonka on keksinyt viisas sankari Väinämöinen. Loitsurunot liittyvät magiaan, joka alkukantaisilla suomalaisilla oli hyvin ylevää tietoa, eräänlaista luonnonfilosofiaa, jonka avulla oli tarkoitus päästä tuntemaan syntysanat eli ne maagiset termit, joilla uskottiin voitavan hallita luonnonvoimia. Mutta missään näistä runoluomuksista tai edes legendoissa eli mielikuvituksellisissa kertomuksissa, joita niitäkin on runsaasti, ei päässyt täysin kehittymään suomalainen, kova ja tarmokas henki, jonka on pakko jatkuvasti taistella epäinhimillistä ilmastoa vastaan. Tämän hengen pääteos, että en sanoisi ainoa tuote, oli runollinen kertomus näistä taisteluista: *Kalevala*.

Näiden alkuperäisten eepisten laulujen pääaiheena oli maan kahden eri seudun välillä käyty taistelu; etelässä oli Kalevala ikään kuin Suomen edustajana,

Finlandia; otra, al Norte, en Laponia, era el reino de las tinieblas, el territorio de Pohja ó Pohjola; y todos los combates tenían un motivo céntrico, giraban al rededor del molino de Sampo, que era un símbolo de la dicha humana, y que, aun después de desvanecerse en el mar, continúa dando días de felicidad á Finlandia. Ligados á este argumento había numerosos cantos episódicos, como el de la creación del mundo, el de Joukahainen, el de Aino, el de Kullervo, etc.

Tan interesante epopeya quedó en su forma fragmentaria primitiva hasta hace cosa de medio siglo; y la gloria de haberla resucitado y dado á luz corresponde á un modestísimo mancebo de botica, después médico de pueblo, Elías Loennrot, quien después de varios ensayos parciales publicó en 1835 su primera edición del *Kalevala* y en 1849 una segunda más completa, que fué traducida al sueco por Castren y después por Collan. Aunque es probable que este último texto sufra aún modificaciones y sea completado en unos puntos y purgado en otros de ciertas interpolaciones que no tienen carácter épico, tal como hoy existe da perfecta idea del mérito de una epopeya que, sin esfuerzo, puede ser colocada entre las mejores. Ya que mi falta de paciencia para los trabajos de traducción no me permita dar á conocer íntegra esta obra admirable (cuya versión exigiría un año ó dos de trabajo asiduo), daré al menos un breve extracto de ella para contribuir por mi parte á que España sea de las primeras naciones que tengan idea de tan notable monumento literario.

Comienza el *Kalevala* nada menos que por la creación del mundo, la cual es explicada mediante un esbozo ó embrión de teogonía, que participa á la vez de la mitología aria y del panteísmo brahmánico. En un principio el universo estaba poblado de divinidades: el más grande entre los dioses era Ukko, especie de Júpiter, y la primera de las diosas Akka, muy semejante á Ceres. No existía la tierra; pero sí el agua, el mar. Una de las diosas, llamada Ilmatar, hija del Aire azul, símbolo de la pureza y de la luz, desciende del cielo y se hunde en el mar, donde vive largo tiempo sola, hasta que, ansiosa de volver á su antigua morada, pide auxilio á Ukko, el cual le envía un pájaro, que, no hallando dónde posarse, hubiera volado eternamente sobre la superficie de las aguas, si la piadosa doncella Ilmatar no hubiera tenido la idea de sacar las rodillas y ofrecer en ellas un descansadero al celestial peregrino. El pájaro no fué desagradecido, pues puso en el acto siete huevos: seis de oro y uno de hierro. A los tres días sintió Ilmatar en la rodilla un calor como si se la quemaran: hizo un movimiento y dejó caer en el mar los huevos, de los que salió toda la creación.

Apenas creado el mundo, aparece en él un hijo de la misma doncella Ilmatar, llamado Waeinaemoeinen, quien notando que la creación está aún incompleta, se consagra á perfeccionarla con ayuda de Pellervoinen, que viene á ser como un

pohjoisessa, Lapissa, oli sumujen valtakunta, Pohjan eli Pohjolan alue. Kaikkien taisteluitten keskeisenä aiheena oli Sampo-mylly, joka oli ihmisonnen symboli ja joka vielä meren syvyyskiin kadottuaan tuotti jatkuvasti Suomelle onnen päiviä. Tähän pääaiheeseen liittyy lukuisia episodinomaisia lauluja esim. maailman luomisesta, Joukahaisesta, Ainosta, Kullervosta jne.

Tämä mielenkiintoinen eepos säilyi alkukantaisessa katkelmallisessa muodossaan puolen vuosisadan takaiseen aikaan saakka. Kunnia sen henkiin herättämisestä ja ilmoille saattamisesta kuuluu mitä vaatimattomimmalle apteekkiapulaiselle ja sittemmin kansanlääkärille Elias Lönnrotille, joka useiden suppeiden laitosten jälkeen julkaisi v. 1835 *Kalevalan* ensimmäisen painoksen ja vuonna 1849 toisen täydellisemmän. Teoksen käänsivät ruotsiksi Castrén ja sitten Collan. Vaikka on todennäköistä, että tämä viimeisin tekstilaitos vielä kärsii julkaisijan tekemistä muutoksista, ja vaikka sitä on täydennetty muutamissa kohdin ja puhdistettu toisissa tietyistä lisäyksistä, jotka eivät ole luonteeltaan eepisiä, niin sellaisenaan se antaa täydellisen käsityksen eepoksen ansioista; eepoksen, joka mainiosti voidaan sijoittaa parhaimpien joukkoon. Kun minulta puuttuu kärsivällisyyttä käännettöihin, en yritä tehdä kokonaan tunnetuksi tätä ihmeteltävää teosta – jonka kääntäminen vaatisi vuoden tai kahden uutteran työskentelyn – mutta annan kuitenkin lyhyen selostuksen tehdäkseni puolestani parhaani, jotta Espanja olisi ensimmäisiä maita, joilla on käsitys niin merkittävästä kirjallisesta muistomerkistä.

Kalevala alkaa suorastaan maailman luomisella, jota selittää jumalainsyntyopin samalla sekä arjalaista mytologiaa että brahmalaista panteismia sisältävä alkukahmotelma tai luonnos. Alussa maailmankaikkeudessa asuivat jumaluudet; suurin jumalista oli Ukko, eräänlainen Jupiter, ja ensimmäinen jumalattarista Akka, hyvin Cereksen tapainen. Maata ei ollut olemassa, mutta kylläkin vesi, meri. Jumalatar nimeltään Ilmatar, sinisen Ilman tytär, puhtauden ja valon symboli, laskeutuu taivaasta ja vaipuu mereen, jossa hän oleskelee pitkän aikaa yksin, kunnes hän haluaa palata entiseen olinpaikkaansa ja pyytää apua Ukolta. Tämä lähettää linnun, joka löytämättä paikkaa mihin asettua olisi lentänyt ikuisesti vesien yllä, jollei sääliväinen neito Ilmatar olisi saanut mielijohdetta nostaa polviaan ja tarjota niitä levähdyspaikaksi taivaalliselle harhailijalle. Lintu ei ollut kiittämätön, sillä se muni heti seitsemän munaa: kuusi kultaista ja yhden rautaisen. Kolme päivää tunsu Ilmatar polvessaan lämpöä kuin sitä olisi poltettu; hän liikahti ja pudotti siten mereen munat, joista koko luomakunta syntyi.

Tuskin maailma oli luotu, kun siihen ilmestyi saman Ilmatar-neidon poika nimeltään Väinämöinen. Huomatessaan, että luomista ei ollut vielä saatettu loppuun,

símbolo del Trabajo, y bajo la protección de su madre y de los dioses Ukko y Akka: de esta suerte llega á tener la tierra cuanto hace falta para la vida de la especie humana, y Waeinaemoeinen puede dedicarse al canto, su afición favorita, con la que entretiene sus ocios y mata sus tristezas de viejo solterón.

Cuando comienza la acción, el héroe principal de ella, Waeinaemoeinen, es un anciano venerable de abundosa barba blanca, respetado de todo el mundo por su sabiduría y por sus talentos de cantor. Otro cantor joven, llamado Joukahainen, acude á Kalevala y pretende ponerle á prueba. Waeinaemoeinen le invita á que dé muestras del saber de que tanto se envanece, y Joukahainen, lleno de petulancia, no se hace rogar; sus conocimientos son variadísimos: sabe que el respiradero de las casas está en el tejado, y la lumbre en el hogar; que los lapones tienen renos; que Imatra es la catarata más grande del país; que la serpiente no tiene patas, y otras mil cosas tan interesantes como éstas; sin embargo, entre sus infantiles alardes de sabiduría hay algún concepto profundo: Joukahainen sabe que el mejor remedio contra las enfermedades es el agua, y que el primero y el más grande entre todos los médicos es el Creador. El viejo y sabio Waeinaemoeinen se burla del joven cantor, y éste, encendiéndosele la sangre, le desafía con palabras llenas de bravura; el viejo le con' testa que no quiere combatir con un locote como él; pero obligado por los insultos del mancebo, se decide á castigarle: pronuncia la palabra mágica, y el triste Joukahainen, desarmado como un muñeco, se ve bien pronto por tierra y con la vida pendiente de los labios de Waeinaemoeinen. Para aplacar al irritado viejo le ofrece cuanto posee: primero un arco famoso; luego un bote como no existe otro en el mundo; después un corcel de guerra, y, por último, plata y oro, y todos sus bienes; el viejo, inflexible, contesta á cada ofrecimiento: «Nada de eso me hace falta; yo lo tengo ya mucho mejor,» y cada vez oprime más contra el suelo al pobre mozo, que, próximo á la agonía, exclama: «Te daré á mi hermana Aino para que sea tu mujer; ella será tu compañera; te amasaré rico pan de miel, te limpiará la casa todas las mañanas y te hará la cama todas las noches.» El viejo cantor se enternece ante tan bella perspectiva, acepta el ofrecimiento y perdona la ligereza de lengua del imprudente Joukahainen.

Sigue á la escena de los cantores el patético episodio de Aino. Joukahainen vuelve á su casa en la mayor aflicción, y á las preguntas inquietas de su madre, contesta llorando que ha vendido á su hermana Aino. La madre se muestra satisfecha, pues deseaba emparentar con el famoso cantor; pero la joven Aino rompe á llorar con amargo desconsuelo. ¿Cómo va ella á resignarse á dejar su casa y á perder de vista para siempre el sol que la alumbra y el cielo azul que la cubre? Aunque la madre le

hän omistautui tähän tehtävään apulaisenaan Pellervoinen, joka on eräänlainen työn symboli, ja äitinsä sekä Akka- ja Ukko-jumalan suojelemana. Lopulta maa onkin valmis ihmissukua lukuun ottamatta ja Väinämöinen voi omistautua lauluun, mielitoimeensa, jolla hän sulostuttaa joutoaikojaan ja karkottaa vanhan poikamiehen alakuloisuuden hetket.

Kun varsinainen toiminta alkaa, pääsankari Väinämöinen on kunnianarvoisa vanhus, jolla on rehevä valkoinen parta ja jota kaikki kunnioittavat hänen viisautensa ja laulajanlahjojensa vuoksi. Toinen laulaja on nimeltään Joukahainen; hän on nuori ja rientää Kalevalaan tarjoutuen panemaan Väinämöisen koetteelle. Väinämöinen kehottaa Joukahaista antamaan näytteitä tiedoista, joista tämä on niin ylpeä, eikä julkeaa Joukahaista tarvitse pyydellä. Hänen tietonsa ovat monenlaisia: hän tietää, että talojen tuuletusreikä on katossa ja valo liedessä, että lappalaisilla on poroja, että Imatra on maan suurin koski, että käärmeellä ei ole jalkoja ja paljon muuta yhtä mielenkiintoista. Kuitenkin hänen lapsellisen pöyhkeilevästi esitettyjen tietojensa joukossa on joitakin syvällisiä oivalluksia. Joukahainen tietää, että paras lääke sairauksia vastaan on vesi ja että ensimmäinen ja suurin kaikista lääkäreistä on Luoja. Vanha ja viisas Väinämöinen pitää pilkkanaan nuorta laulajaa, ja veren kuumetessa tämä haastaa hänet kaksintaisteluun korskein sanoin. Vanhus vastaa, ettei halua taistella Joukahaisen tapaisen hupsun kanssa, mutta nuorukaisen herjausten pakottamana hän päättää rangaista tätä: hän lausuu taikasanan ja poloinen Joukahainen, kuin nukke aseista riisuttuna, havaitsee pian hautautuvansa maahan ja elämänsä riippuvan Väinämöisen sanoista. Lepyttääkseen vihastunutta vanhusta hän tarjoaa tälle mitä omistaa: ensin kuuluisan jousen, sitten verrattoman veneensä, sen jälkeen sotaratsun ja lopuksi hopeaa ja kultaa ja kaiken omaisuutensa. Mutta taipumattomana vanhus vastaa jokaiseen tarjoukseen: ”Mitään tuosta ei minulta puutu, minulla on vielä paljon enemmän”, ja joka kerta hän painaa poikaparan syvemmälle maahan. Jo melkein kuolintuskien kourissa tämä huudahtaa: ”Annan sinulle sisareni Ainon vaimoksi, hänestä tulee sinulle seuranpitäjä, hän leipoo sinulle maukasta mesileipää, siivooa talosi joka aamu ja valmistaa vuoteesi joka ilta.” Vanhan laulajan niin kauniit tulevaisuudennäkymät lepyttävät, hän hyväksyy tarjouksen ja antaa ymmärtämättömälle Joukahaiselle anteeksi kielen höllyyden.

Laulajien loihtimalla näyttämöllä seuraa nyt Ainon pateettinen episodi. Joukahainen palaa kotiinsa mitä suurimman murheen vallassa ja äitinsä levottomiin kysymyksiin hän vastaa itkien, että hän on myynyt sisarensa Ainon. Äiti näyttää tyytyväiseltä, sillä hän on aina halunnut tulla kuuluisan laulajan sukulaiseksi, mutta nuori Aino ratkeaa lohduttomana katkeraan itkuun. Kuinka hän alistuisi jättämään

dice que el sol luce en todas partes, la candorosa muchacha continúa llorando sin explicar la verdadera causa de su duelo. Después de una declaración de amor del viejo Waeinaemoeinen, á la que contesta Aino con desvío, viene una tiernísima escena. Aino llora junto á la ventana; su padre, su hermano, su hermana, van pasando, y uno á uno preguntándole por qué llora; Aino contesta que ha perdido en el bosque sus joyas y que no las puede encontrar; pasa, por último, la madre, y á ésta la refiere la joven su encuentro con el cantor; la madre intenta convencer á la hija; pero ésta, después de nuevos lloros, declara que prefiere ir á habitar en lo más profundo de los mares á pasar su juventud al lado de un viejo, quien no puede amar. Dominada por esta idea, se dirige á una playa cercana: allí llora toda la noche, y al amanecer, después de quitarse sus vestidos, se arroja al mar, entre cuyas ondas desaparece para siempre. Siguen largas reflexiones sobre la desgraciada estrella de Aino, y termina el episodio con una leyenda. En el sitio donde Aino desapareció nacieron tres islitas; en cada isleta tres árboles, y en cada árbol cantan tres cucos. Durante los tres meses de verano un cuco canta: ¡amor, amor! en recuerdo de la joven que duerme sola en el mar; otro cuco canta durante seis meses: ¡dicha, dicha! para el viejo pretendiente, sumido en el más profundo dolor; el tercer cuco canta: ¡alegría, alegría! para el pobre corazón de la madre de Aino. Y este tercer cuco canta siempre.

El viejo y sabio Waeinaemoeinen, encariñado con la idea de tener una esposa joven que le haga más llevaderos los días de la vejez, emprende el viaje á Pohjola, con el que se inicia la acción principal del *Kalevala*. Joukahainen intenta dar muerte al viejo; pero éste se libra milagrosamente y logra llegar á Pohjola y presentarse á Louhi, dueña y señora del país, á la que le pide la mano de su hija, mediante generosos ofrecimientos; Louhi los rechaza, y exige sólo como condición para entregar á su hija la construcción del molino de Sampo. Waeinaemoeinen declara que él es inhabil para esta empresa; pero que tiene un hermano llamado Ilmarinen, herrero de oficio, que se encargara de llevarla á cabo. Vuelve á Kavalevala, y venciendo la resistencia de su hermano, hombre corto de palabras y más corto aún de ideas, le decide á marchar á Pohjola. Ilmarinen se presenta á Louhi; conoce á la doncella de Pohjola (cuyo nombre no es pronunciado ni una vez en el curso de la obra), y mediante promesa de casamiento, construye el molino misterioso; la doncella se niega después á casarse, é Ilmarinen regresa solo á su país.

La acción se interrumpe con el episodio de Lemminkaeinen, el tercero y último héroe Kaleva. El primero es el sabio; el segundo, el herrero, el trabajador; el último, el guerrero. Refiérese cómo Lemminkaeinen se casa con Kyllikki, la hermosa doncella de Saari; ambos viven felices en Kaukoudden, cumpliendo la promesa

kotinsa ja kadottamaan ainaiseksi silmistään auringon, joka sitä valaisee, ja sinisen taivaan, joka sitä kattona kaartaa? Vaikka äiti sanoo, että aurinko paistaa kaikkialla, viaton tyttö jatkaa itkuaan selittämättä tuskansa todellista syytä. Sitten kun vanha Väinämöinen on ilmaissut rakkautensa, johon Aino vastaa tylästi, seuraa mitä herkin kohtaus. Aino itkee ikkunan ääressä; hänen isänsä, veljensä ja sisarensa kulkevat ohii ja jokainen kysyy vuorollaan miksi tyttö itkee. Aino vastaa, että hän on kadottanut metsään korunsa eikä löydä niitä enää. Lopuksi kulkee äiti ohii ja hänelle neito kertoo laulajan kanssa sukeutuneesta kohtauksesta; äiti koettaa taivutella tyttärtään, mutta jälleen itkettyään tämä selittää pitävänsä parempana asua merten syvyyksissä kuin viettää nuoruutensa vanhuksen rinnalla, kun hän kerran ei voi tätä rakastaa. Tämän ajatuksen valtaamana hän menee läheiseen rantaan, itkee siellä koko yön ja aamun sarastaessa riisuuduttuaan heittäytyy mereen, jonka aaltoihin hän katoaa ainiaaksi. Sitten pohditaan laajasti Ainon onnetonta kohtaloa; tämä episodi päättyy legendaan. Siitä paikasta, johon Aino katosi, kohosi kolme pikku saarta; joka saareissa on kolme puuta ja joka puussa kukkuu kolme käkeä. Kolmen kesäkuukauden aikana yksi käki kukkuu ”rakkaus, rakkaus!” yksin meressä nukkuvan neidon muistoksi. Toinen käki kukkuu kuuden kuukauden aikana ”onni, onni!” vanhalle syvän surun valtaamalle kosijalle; kolmas käki kukkuu ”ilo, ilo!” Ainon äidin poloisen sydämen lohduksi. Ja tämä kolmas käki kukkuu aina.

Vanhasta ja viisaasta Väinämöisestä tuntuu miellyttävältä ajatus ottaa nuori puoliso, joka tekisi siedettävämmiksi vanhuuden päivät, ja hän lähtee matkalle Pohjolaan. Tästä alkaa Kalevalan päätoiminta. Joukahainen aikoo surmata vanhuksen, mutta tämä pelastuu ihmeen kautta, onnistuu pääsemään Pohjolaan ja esittäytyy Louhelle, maan emännälle ja valtiattarelle, jolta hän pyytää tyttärensä kättä luvaten auliisti kaikkea. Louhi hylkää hänen tarjouksensa ja vaatii tyttärensä lunnaksi vain Sampo-myllyn rakentamista. Väinämöinen selittää, että hän itse ei kykene suoriutumaan tehtävästä, mutta hänellä on veli, joka on nimeltään Ilmarinen ja ammatiltaan seppä, ja tämä kyllä ottaa työn suorittaakseen. Väinämöinen palaa Kalevalaan ja voitettuaan veljensä – lyhytsanaisen ja vielä lyhytjärkisemmän miehen – vastustelut hän lähettää tämän matkalle Pohjolaan. Ilmarinen esittäytyy Louhelle, tutustuu Pohjolan neitoon – jonka nimeä ei mainita kertaakaan koko teoksessa – ja avioliittolupauksen vuoksi rakentaa ihmeellisen myllyn. Neito kieltäytyy sen jälkeen menemästä naimisiin, ja Ilmarinen palaa yksin omaan maahansa.

Toiminnan keskeyttää episodi, joka kertoo Lemminkäisestä, kolmannesta ja viimeisestä Kalevalan sankarista. Ensimmäinen on viisas, toinen seppä, työntekijä, viimeinen sotilas. Runossa kerrotaan miten Lemminkäinen nai Kyllikin, Saaren

hecha al casarse; él no sale á buscar aventuras, y ella no va á las reuniones á bailar. Un día, Annikki, hermana del héroe, dice á éste: «Anoche fué Kyllikki al pueblo á bailar, á jugar y á cantar con los jóvenes,» y en el acto Lemminkaeinen pide á su madre que le lave una camisa para marcharse á la guerra, á Pohjola. Después va pidiendo todos sus arreos y su corcel; no va sólo á la guerra: va á buscar otra mujer que no sea tan ligera como Kyllikki. Y sin atender á las súplicas de ésta ni á los consejos maternos, marcha á la guerra, encomendándose al omnipotente dios Ukko. Preséntase á Louhi, pidiéndole que le entregue la más bella de sus hijas; Louhi se niega, porque Lemminkaeinen tiene ya otra esposa legítima; pero cuando éste asegura que es libre, pues Kyllikki faltó á su promesa, le ofrece la mano de su hija, á condición de que coja el ciervo salvaje de Hüsi. El héroe se encamina al bosque; invoca á Ukko y á los genios Tapio, Nyyrikki y Mielikki, y con su auxilio da cima á la difícil empresa. Louhi le exige después que coja el corcel de Hüsi, y, por último, no satisfecha aún, le pide el cisne de Tuoni. En esta empresa es herido Lemminkaeinen por una serpiente; siéntese morir y llama á su madre, la cual, después de una peregrinación dolorosa, llega á tiempo de salvar á su hijo. Ambos regresan á Kaukouden.

Waeinaemoeninen é Ilmarinen se dirigen por segunda vez al país tenebroso de Pohjola y se presentan á Louhi, para que ésta decida á quién pertenece la disputada doncella; la cual, en presencia de los dos pretendientes, declara que no quiere riquezas, sino amor, y rechaza á Waeinaemoeninen, que huye; lamentándose de no haber buscado mujer en los bellos días de la juventud. Sigue una descripción suntuosa de las bodas de Ilmarinen, en las que son dignos de mención los discursos de Louhi, de la novia y de varios concurrentes. Ilmarinen regresa con su mujer á Kalevala. Celébrase una fiesta, en la que Waeinaemoeninen canta, un admirable epitalamio.

Lemminkaeinen no ha sido invitado á las bodas y desea tomar venganza: preséntase en Pohjola, pide hospedaje, y con pretexto de que la cerveza que le ofrecen no es buena, mueve querrela al mayordomo de Pohja y le mata en desafío. Louhi llama á su gente para castigar al insensato que ha venido á turbar la alegría de las bodas, y el vengativo héroe huye á Kaukouden á pedir amparo á su madre, la cual le aconseja que se esconda en cierta isla donde existe una ciudad libre, contra quien nada pueden los hombres de Pohja. Así lo hace Lemminkaeinen: llega á una isla, habitada por hermosas doncellas cantoras; pero el amor filial puede más en él que todos los encantos, y abandona la isla para buscar á su madre; al fin la encuentra sola, huyendo de los hombres de Pohja, que le han incendiado la casa y el jardín, y madre é hijo se reúnen con transportes de júbilo.

kauniin neidon. He elävät onnellisina Kaukoniemi-nimisessä paikassa pitäen naimisiin mennessään antamansa lupaukset: mies ei mene etsimään seikkailuja eikä vaimo kisoihin tanssimaan. Eräänä päivänä Annikki, sankarin sisar, sanoo Lemminkäiselle: ”Eilen illalla oli Kyllikki kylässä tanssimassa, kisailemassa ja laulamassa nuorten miesten kanssa”, ja heti pyytää Lemminkäinen äitiään pesemään hänelle paidan; poika aikoo lähteä Pohjolaan sotaan. Sitten hän pyytää kaikki varusteensa ja sotaratsunsa; hän ei mene pelkästään sotaan, vaan etsimään toista vaimoa, joka ei olisi niin kevytmielinen kuin Kyllikki. Ja välittämättä tämän pyynnöistä tai äitinsä neuvoista hän lähtee sotaan jättäytyen kaikkivaltiaan jumalan, Ukon, suojelukseseen. Hän astuu Louhen eteen vaatien, että hänelle annettaisiin kaunein tämän tyttäristä. Louhi kieltäytyy, koska Lemminkäisellä on jo toinen, laillinen vaimo, mutta kun tämä vakuuttaa, että hän on vapaa, koska Kyllikki on rikkonut lupauksensa, Louhi lupaa tyttärensä käden sillä ehdolla, että kosija pyydystää Hiiden kesyttömän hirven. Sankari lähtee metsään, hän huutaa avukseen Ukkoa ja Tapio-, Nyyrikki- ja Mielikki-nimisiä henkiä ja heidän avullaan hän onnistuu vaikeassa yrityksessään. Louhi vaatii häntä sitten ottamaan kiinni Hiiden sotaratsun ja siihenkään tyytymättä vielä lopuksi Tuonen joutsenen. Tässä yrityksessä käärme haavoittaa Lemminkäistä; hän tuntee kuolevansa ja kutsuu äitiään, joka tuskallisen vaelluksen jälkeen saapuu ajoissa pelastamaan poikaansa. Molemmat palaavat Kaukoniemeen.

Väinämöinen ja Ilmarinen matkaavat toisen kerran Pohjolan sumuiseen maahan ja astuvat Louhen eteen, jotta tämä päättäisi, kummalle kiistely neito kuuluu. Kahden kosijansa läsnä ollessa tämä selittää, ettei hän halua rikkauksia vaan rakkautta, ja hylkää Väinämöisen, joka poistuu valittaen, ettei ollut etsinyt vaimoa nuoruutensa kukoistuksen päivinä. Sitten seuraa loisteliaa kuvausta Ilmarisen häistä; mainitsemisen arvoisia ovat Louhen esittämät ajatukset, samoin morsiamen ja useiden vieraiden. Ilmarinen palaa vaimonsa kera Kalevalaan. Siellä vietetään juhla, jossa Väinämöinen laulaa ihailtavan häälaulun.

Lemminkäistä ei ole kutsuttu häihin ja hän haluaa kostaa. Hän ilmaantuu Pohjolaan, pyytää kestitystä ja sillä tekosyillä, ettei hänelle tarjottu olut ole hyvää, hän haastaa riitaa Pohjolan hovimestarin kanssa ja surmaa tämän kaksintaistelussa. Louhi kutsuu väkeään paikalle rankaisemaan tuota hurjapäätä, joka on tullut häiritsemään hääiltoa. Kostonhimoisen sankari pakenee Kaukoniemeen pyytämään suojaäidiltään, joka neuvoo häntä kätkeytymään tiettyyn saareen. Siellä on vapaa kaupunki, jolle Pohjan miehet eivät voi mitään. Lemminkäinen noudattaa neuvoa ja saapuu saareen, jossa asuu kauniita laulajaneitoja, mutta pojanrakkaus on hänessä voimakkaampi kuin kaikki houkutukset ja hän jättää saaren etsiäkseen äitiään.

Sigue el gran episodio del desgraciado Kullervo. Este ha sido vencido por su hermano Untamoinen, y trabaja al servicio del buen herrero Ilmarinen, en Karelia. La mujer de Ilmarinen, la maligna doncella de Pohja, mira con malos ojos á Kullervo: un día, al amásar el pan, esconde una piedra dentro de una hogaza, con la que obsequia al pobre mozo cuando éste se va á apacentar el ganado. Mientras el ama invoca á los buenos genios para que protejan su rebaño y saluda con palabras de amistad al oso, «patas de miel, bello rey de las selvas,» Kullervo llega al bosque y dispónse á merendar: parte la hogaza, y al descubrir la piedra prorrumpe en tristes lamentaciones. Aconsejado por un cuervo, que le escuchaba desde un árbol, junta una manada de lobos y de osos y la conduce á casa de su ama; ésta es destrozada por las feroces bestias, y Kullervo huye sin saber á dónde irá. Logra hallará su madre; sabe que durante su ausencia ha desaparecido una de sus hermanas, y abandona de nuevo la casa paterna. En su triste peregrinación va encontrando muchachas por el camino; á todas las invita á montar en su trineo, y todas le contestan con las mismas palabras: «Antes querría morir que montar en tu trineo.» Halla, por último, á una joven muy bella; invítala, y aunque recibe igual respuesta, la coge y la sienta en el trineo; saca oro y telas con los que trastorna los sentidos de la muchacha, y logra seducirla. Al alborear del nuevo día, la joven pregunta á su amante cómo se llama. «Soy—dice este—Kullervo, hijo de Kalervo.—Y tú, ¿quién eres?» La joven, aterrada, le dice que es también hija de Kalervo, y en frases vehementes cuenta la historia de su desaparición y describe su tormento. Después salta del trineo, corre hacia una catarata y se arroja en medio del torbellino. Vuelve Kullervo á su casa, refiere á su madre la horrible desventura y pregunta qué ha de hacer para expiar su crimen; la madre le aconseja que se retire á un bosque y se esconda allí hasta que el tiempo le haga olvidar; pero Kullervo quiere ir á la guerra y vengarse de su hermano Untamoinen. Después de esta escena trágica y de la despedida de Kullervo de todos los suyos, viene el lúgubre relato de un Viaje. Kullervo camina; de cuando en cuando se le presenta un mensajero, diciéndole: «Ha muerto tu padre, tu hermano, tu hermana;» á todos les contesta Kullervo: «Que lleven el muerto á la sepultura,» y sigue caminando. Por último, un mensajero le dice: «Tu madre acaba de morir.» Kullervo se echa á llorar y clama: «¡Ay de mí, que ha muerto mi madre, lo que yo más amaba sobre la tierra! ¡Y yo no estaba allí, yo no estaba á su lado! ¡Quizás ha muerto de hambre, quizás ha enfermado de frío! Que laven á la pobre muerta; que la hagan una costosa mortaja; que dolientes plañideras canten al llevarla á enterrar. Yo no puedo ir allá; Untamoinen está aún con vida y no ha recibido el castigo que le espera.—Y tú, Ukko, el más grande entre todos los dioses, tú que eres señor de

Lopuksi hän tapaa tämän yksin pakoilemasta Pohjan miehiä, jotka ovat polttaneet häneltä talon ja puutarhan; äiti ja poika iloitsevat löydettyään toisensa jälleen.

Sitten seuraa suuri kovaonnisesta Kullervosta kertova episodi. Tämän on voittanut hänen veljensä Untamoinen, ja Kullervo tekee työtä kelpo seppä Ilmarisen palveluksessa Karjalassa. Ilmarisen vaimo, pahansuopa Pohjan neiti, katsoo karsaasti Kullervoa ja eräänä päivänä leipoessaan leipää hän kätkee kiven kakkuun, jolla hän mielistelee renkiparkaa, kun tämä menee paimentamaan karjaa. Sillä välin kun emäntä rukoilee hyviä henkiä suojelemaan hänen laumaansa ja tervehti ystävällisin sanoin karhua, ”mesikämmenistä, kaunista metsien kuningasta”, Kullervo saapuu metsään ja ryhtyy haukkaamaan välipalaa. Hän jakaa kakun ja huomattessaan kiven puhkeaa surullisiin valituksiin. Puusta kuunnelleen korpin neuvosta hän kokoaa susia ja karhuja laumaksi ja johtaa ne emäntänsä asunnolle. Villipedot raatelevat tämän ja Kullervo pakenee tietämättä, minne menisi. Hän onnistuu löytämään äitinsä ja saa tietää, että hänen poissa ollessaan on yksi hänen sisaristaan kadonnut; sitten Kullervo jättää jälleen isäntönsä. Surullisella vaelluksellaan hän tapaa tyttöjä tiellä, kaikkia hän kehottaa nousemaan rekeen ja kaikki vastaavat hänelle samoilla sanoilla: ”Ennen haluaisin kuolla kuin nousta sinun rekeesi.” Lopulta hän tapaa hyvin kauniin neidon ja kutsuu tätä; vaikka hän saa saman vastauksen kuin kaikilta muilta, hän sieppaa tytön ja istuttaa tämän rekeensä. Hän ottaa esille kultaa ja kankaita, joilla muuttaa tytön tunteet ja onnistuu viettelemään tämän. Uuden päivän valjetessa neito kysyy rakastajansa nimeä. ”Olen”, tämä vastaa, ”Kullervo, Kalervon poika. Entä sinä, kuka sinä olet?” Tyrmistynyt neito sanoo, että hänkin on Kalervon tytär, ja selostaa kiihkein lausein katoamisensa vaiheet ja ilmaisee tuskansa. Sitten hän hypähtää reestä, juoksee kohti koskea ja heittäytyy keskelle kuohuja. Kullervo palaa kotiinsa, kertoo äidilleen hirveästä onnettomuudesta ja kysyy, mitä hänen pitää tehdä sovittaakseen rikoksensa. Äiti neuvoo häntä vetäytymään metsään ja kätkeytymään sinne, kunnes aika saa hänet unohtamaan, mutta Kullervo haluaa mennä sotaan ja kostaa veljelleen Untamoiselle. Tämän traagisen kohtauksen jälkeen, kun Kullervo on hyvästellyt omaisensa, seuraa synkkä kertomus hänen matkastaan. Kullervo vaeltaa, silloin tällöin ilmaantuu sanantuoja kertomaan hänelle: ”Isäsi on kuollut, veljesi, sisaresi.” Kaikille heille Kullervo vastaa: ”Vietäköön kuollut hautaan”, ja jatkaa matkaansa. Lopuksi viestintuoja ilmoittaa: ”Sinun äitisi on juuri kuollut.” Kullervo alkaa itkeä ja huudahtaa: ”Voi minua, kun on kuollut äitini, jota rakastin eniten maailmassa. Minä en ollut paikalla, en ollut hänen luonaan! Ehkä hän on kuollut nälkään, ehkä on sairastunut kylmästä! Pestäköön poloinen vainaja, tehtäköön kalliit ruumisliinat, valittavat itkijänaiset laulakoot häntä hautaan saatettaessa. Minä en voi

cuanto existe, haz que el cielo arroje de sí una espada para Kullervo, que te implora, y que la espada sea de finísimo temple, para que toda la gente de Untamoinen perezca al filo de esta espada divina.» Ukko escucha esta súplica: una magnífica espada cae del cielo; Kullervo cumple su venganza con implacable furor; después, presa de mortal abatimiento, dirige esta última tierna invocación á su madre, y echándose de bruces sobre la punta de su espada, se desploma en tierra atravesado de parte á parte, y expira.

Se reanuda la acción. Ilmarinen llora amargamente la muerte de su mujer, y deseoso de consolarse, se encamina de nuevo á Pohjola, con idea de casarse allí por segunda vez. Louhi le despide con cajas destempladas; más el buen herrero, por no volver solo, roba á una muchacha de Pohjola, la cual le engaña en el camino. Ilmarinen llega á Kalevala solo y despechado, y declara á Waeinaemoeinen que, según noticias recogidas en el país de Pohja, el molino de Sampo tiene la virtud de hacer feliz á quien lo posee. Convienen los dos hermanos en marchar al país de las tinieblas á robarle la felicidad de que disfruta, y para mayor seguridad, el viejo y sabio cantor lleva una espada que Ilmarinen forja con extraordinario esmero. En el camino encuentran al valiente Lemminkaeinen, que al saber que se trata de combatir á los de Pohjola, se une á los hermanos; y así, los tres héroes Kalevas emprenden la conquista de Sampo. Llegados á la presencia de Louhi, solicitan de ésta con palabras de paz que les entregue la mitad del molino; Louhi se niega y llama á sus gentes á las armas. Los tres héroes se dirigen á la montaña donde está escondido Sampo, y con gran esfuerzo, y gracias al poder hercúleo de Lemminkaeinen, logran arrancarlo de su sitio y ponerlo en el barco en que vinieron á Pohjola. Todo marcharía felizmente si una espesa niebla no les impidiese hacerse á la mar. Waeinaemoeinen consigue romper la niebla con su espada; pero la alegría se le enturbia muy pronto, pues se le cae en lo hondo del mar el kantele, su compañero inseparable, sin el cual no puede ni cantar ni regocijarse el venerable viejo. Entre tanto acude con sus guerreros la enfurecida Louhi, que para combatir mejor se transforma en águila. La lucha es formidable, y para terminarla, el prudente Waeinaemoeinen insiste en partir el molino por la mitad; pero Louhi quiere ó todo ó nada; y al proseguir el combate, el águila cae herida, arrastrando consigo el disputado Sampo, que se hunde en el mar. Desde entonces, Pohjoia ó Laponia es un país inhabitable y casi desierto, y Suomi ó Finlandia es próspero y feliz.

De regreso á Kalevala, Waeinaemoeinen dedica sus ocios á construir un nuevo kantele, y una vez terminado, á alegrar con sus canciones al pueblo de Kaleva. Todo parece sonreír á esta venturosa región; pero la envidiosa Louhi, por arte mágica,

saapua. Untamoinen on yhä elossa eikä ole saanut rangaistusta, joka häntä odottaa. – Ja sinä, Ukko, suurin kaikkien jumalien joukossa, sinä, joka olet kaiken olemassa olevan valtiias, anna taivaan singota miekka Kullervolle, joka sinua rukoilee. Olkoon se miekka kaikkein hienointa karkaisua, jotta koko Untamoisen joukko tuhoutuisi tämän jumalaisen miekan terään.” Ukko kuulee tämän rukouksen: suurenmoinen miekka putoaa taivaasta. Kullervo suorittaa kostotyönsä leppymättömällä vimmallalla, sitten hän kuolettavan masennuksen valtaamana puhuttelee viimeisen kerran hellästi äitiään ja heittäytyy miekkaansa, vaipuu sen lävistämänä maahan ja heittää henkensä.

Toiminta jatkuu jälleen. Ilmarinen itkee katkerasti vaimonsa kuolemaa ja lohduttautuakseen hän matkaa uudelleen Pohjolaan mennäkseen siellä toisen kerran naimisiin. Louhi ajaa hänet tylästi pois, mutta kelpo seppä ei halua palata yksin, vaan ryöstää yhden Pohjolan tytöistä, joka pettää häntä matkan varrella. Ilmarinen saapuu Kalevalaan yksin ja katkerana ja kertoo Väinämöiselle, että Pohjolasta saatujen tietojen mukaan Sampo-myllyllä on kyky tehdä onnelliseksi kulloinkin omistajansa. Veljekset päättävät lähteä sumujen maahan ryöstämään sen nauttiman onnen; varmuuden vuoksi vanha ja viisas laulaja kantaa aseenaan miekkaa, jonka Ilmarinen takoo äärimmäisen huolellisesti. Matkalla he kohtaavat väkevän Lemminkäisen, joka saadessaan tietää, että kyseessä on taistelu Pohjolan väkeä vastaan, liittyy veljeksiin, ja niin Kalevalan kolme sankaria yrittävät Sammon valloitusta. Louhen luo saavuttuaan he pyytävät tätä sovinnollisesti luovuttamaan heille puolet myllystä. Louhi kieltäytyy ja kutsuu väkensä aseisiin. Kolme sankariamme kiiruhtavat nyt vuorelle, johon Sampo on kätkeyty, ja suurin ponnistuksin ja Lemminkäisen herkulesmaisen voiman ansiosta he onnistuvat tempaamaan sen sijoiltaan ja viemään veneeseen, jolla he saapuivat Pohjolaan. Kaikki sujuisi onnellisesti, jollei tiheä sumu estäisi heitä pääsemästä merelle. Väinämöinen onnistuu hajottamaan sumun miekallaan, mutta hänen ilonsa samentuu hyvin pian, sillä häneltä putoaa meren syvyyksiin kantele, ainainen kumppani, jota ilman kunnianarvoisa vanhus ei voi laulaa eikä tuntee iloa. Sillä välin kiiruhtaa paikalle raivostunut Louhi, joka voidakseen paremmin taistella muuttaa itsensä kotkaksi. Taistelu on hirveä ja sen lopettamiseksi varovainen Väinämöinen esittää uudestaan ehdotuksen, että mylly jaettaisiin kahtia, mutta Louhi haluaa kaiken tai ei mitään. Taistelua jatkettaessa haavoittunut kotka putoaa siepaten mukaansa kiistellyn Sammon, joka uppoaa mereen. Siitä alkaen Pohjola eli Lappi on asuttavaksi kelpaamaton maa ja miltei autio, mutta Suomi on varakas ja onnellinen.

Palattuaan Kalevalaan Väinämöinen omistaa vapaa-aikansa uuden kanteleen rakentamiseen ja sen valmistuttua hän ilahduttaa Kalevan kansaa lauluillaan. Kaikki näyttää hymyilevän tällä onnellisella seudulla, mutta kateellinen Louhi onnistuu

logra afligirla con enfermedades nuevas, desconocidas: el sabio cantor libra á su pueblo de ellas. Louhi entonces envía un oso para que les destruya los rebaños; el inagotable cantor le da muerte con una flecha, forjada á este efecto por Uмарinen. Con la carne del oso celebra el pueblo un gran banquete, en el que Waeinaemoeinen entona un bello cántico en honor de Suomi.

No se da por vencida Louhi, y como supremo recurso acude al de esconder el sol y la luna en el monte de Pohjoia. ¿Qué hará ahora Suomi, condenada á vivir en las tinieblas? El buen herrero Ilmarinen se ofrece con buena voluntad á construir un sol de oro y una luna de plata; pero llegado el día de la prueba, se nota, según había predicho el sabio Waeinaemoeinen, que el sol de oro no da luz y que la luna de plata queda completamente oscura. El sabio cantor coge su espada y se encamina á Pohjoia: intenta abrir las puertas de la montaña, donde Louhi ha escondido los astros; pero la espada no es bastante, y vuelve á Kalevala para que Ilmarinen le forje unos hierros con los que sea posible romper aquellas cárceles tan sólidamente construidas. Preséntase Louhi disfrazada en la herrería de Ilmarinen, y le pregunta qué está forjando. «Voy á forjar—dice el buen herrero—una argolla para aprisionar á Louhi en el monte de Pohjola.» Louhi, atemorizada, pone en libertad el sol y la luna, que son saludados al reaparecer con un bello himno del viejo Waeinaemoeinen.

Aquí termina en rigor la epopeya; pero en los cantos populares aparece adicionada con un epílogo, extraño por completo al argumento principal y á los episodios. Al convertirse al cristianismo, el pueblo finlandés quiso enlazar la nueva doctrina con la tradición poética popular, y creó una delicada leyenda en que hizo intervenir á su héroe más querido: al cantor Waeinaemoeinen, nacido también de una virgen según la teogonía del *Kalevala*. En la leyenda figura una doncella llamada Mariana, que concibe, siendo virgen, en forma análoga á la que llamar contribuyó á la creación del mundo. Los padres de Mariatta, creyéndola culpable, la envían á un lugar oculto, donde nace el niño misterioso, destinado á dominar en el mundo por su grandeza y poder. Waeinaemoeinen desaparece entre nubes cantando al son de su kantele una canción, en que anuncia que algún día será deseada su vuelta para que construya un nuevo Sampo, haga un nuevo kantele y dé libertad al sol y la luna; y el cantor del poema termina declarando su torpeza y falta de estudios y pidiendo á sus oyentes un juicio benévolo.

*
**

Creo que el extracto precedente, aunque compuesto á la ligera, al correr de la pluma, dará una idea aproximada de la importancia y mérito de esta gran epopeya del Norte. Un estudio crítico no me parece propio de este lugar, y me

taikakeinoilla tartuttamaan kansaan uusia tuntemattomia tauteja; viisas laulaja kuitenkin pelastaa kansansa. Sitten Louhi lähettää karhun tuhoamaan karjalaumoja, mutta aina valpas laulaja surmaa sen nuolella, jonka Ilmarinen on takonut tätä tarkoitusta varten. Karhun lihaa aterioiden viettää kansa suurta juhlaa, jossa Väinämöinen virittää kauniin laulun Suomen kunniaksi.

Louhi ei myönnä itseään voitetuksi vaan kiirehtii kätkemään auringon ja kuun Pohjolan vuoreen; tämä on hänen viimeinen keinonsa. Miten selviää nyt Suomi, joka on tuomittu elämään pimeyden vallassa? Kelpo seppä Ilmarinen tarjoutuu hyväntahtoisesti rakentamaan auringon kullasta ja kuun hopeasta, mutta kun niitä ryhdytään kokeilemaan, huomataan, niin kuin viisas Väinämöinen oli jo ennustanutkin, että kultainen aurinko ei anna valoa ja hopeinen kuu jää täysin pimeäksi. Viisas laulaja ottaa miekkansa ja matkaa Pohjolaan aukaistakseen ovet siihen vuoreen, mihin Louhi on kätkenyt taivaankappaleet. Mutta miekka ei riitä ja Väinämöinen palaa Kalevalaan, jotta Ilmarinen takoiisi hänelle erinäisiä työkaluja, joilla hän voisi murtaa nuo niin vankasti rakennetut vankilat. Louhi ilmaantuu valepukuisena Ilmarisen pajaan ja kysyy, mitä tämä takoo. ”Aion takoa”, kelpo seppä sanoo, ”kaularenkaan, jolla Louhi kytketään Pohjolan vuoreen.” Louhi päästää säikähtäneenä vapaiksi auringon ja kuun, ja vanha Väinämöinen tervehtii kauniilla hymnillä jälleen paikoilleen asettuneita taivaankappaleita.

Tähän eepos varsinaisesti päättyy, mutta kansanrunoista siihen on liitetty epilogi, joka on täysin vieras pääaiheelle ja episodeille. Kääntyessään kristinuskoon Suomen kansa halusi liittää uuden opin kansanrunon perinteeseen ja sepitti näppärän legendan, jonka toimintaan se pani osallistumaan myös rakkaimman sankarinsa laulaja Väinämöisen – hänkin on neitseestä syntynyt Kalevalan jumaltensyntyopin mukaan. Legendassa on päähenkilönä Marjatta-niminen neito, joka neitsyenä tulee raskaaksi; samalla tavoinhan Ilmatar osallistui maailman luomiseen. Marjatan vanhemmat luulevat häntä syylliseksi ja lähettävät hänet piilopaikkaan, missä hän synnyttää merkillisen pojan, joka on määrätty hallitsemaan maailmaa suuruudellaan ja mähdillaan. Väinämöinen katoaa pilviin laulaen kanteleensa säestyksellä laulun, jossa hän ilmoittaa, että jonakin päivänä toivotaan vielä hänen paluutaan, jotta hän rakentaisi uuden Sammon, tekisi uuden kanteleen ja vapauttaisi auringon ja kuun. Eepoksen laulaja lopettaa puhuen taitamattomuudestaan ja opin puutteesta ja pyytää kuulijoitaan suhtautumaan suopeasti.

Toivon, että edellä oleva selostus, vaikkakin huolettomasti kynän kiitäessä laadittuna, antaisi likipitäen oikean käsityksen tämän Pohjolan suuren eepoksen

limitaré á completar la explicación del argumento con un brevísimo comentario. Las conexiones entre los personajes del *Kalevala* y los mitológicos y bíblicos saltan á la vista: lo difícil no es hallar analogías, sino descubrir las varias que contienen en sí los personajes del *Kalevala*, los cuales, por ser muy pocos, tienen fases múltiples y se prestan á numerosas interpretaciones. Pero aun teniendo en cuenta estos rasgos de semejanza, y suponiendo que proceden, no de una comunidad de origen, sino de la imitación de otras epopeyas ó de la mitología de los pueblos indo-europeos, hay que reconocer que el pueblo finlandés ó el autor desconocido del *Kalevala* no son simples rapsodias, y que la epopeya finlandesa es una verdadera creación; sus personajes son eflorescencias de este territorio: tal es la naturalidad con que en él viven y se mueven; y la acción está ajustada tan admirablemente á este suelo y á este cielo, á la vida, á las costumbres, á la historia de este país, que no hay modo de imaginarla en otros climas. Así, pues, el *Kalevala*, aparte sus bellezas y sus lunares, tiene un mérito fundamental: el de ser una creación étnica y territorial, esto es, una legítima epopeya.

Supongamos por un momento, sólo por vía de comparación, que un poeta finlandés hubiera pretendido adaptar á su país una epopeya como la *Iliada*. Tropezaría con una primera dificultad: este territorio no permite que se muevan ejércitos formidables, como los descritos por Homero. Antes de salvarla distancia que hay entre las dos regiones antagónicas del país, morirían de hambre y de frío; y en vez de epopeya, tendríamos el relato de una retirada desastrosa. Hay, pues, que simplificar y quedarse sólo con los héroes, y hay que dotar á éstos de un poder sobrenatural para que acorten las distancias volando en algún esquife maravilloso. Y esta primera modificación lleva consigo otra más grave: el héroe principal no será ahora el más valiente, sino el más sabio. Aquiles queda en segundo término, y pasa á ocupar el primero Calcas, el adivino, ó el prudente Ulises. He aquí por qué en el *Kalevala* la primera figura es la de Waeinaemoeinen, un viejo cargado de años y de prudencia; mientras Lemminkaeinen, el guerrero, viene después, detrás, no solamente de Waeinaemoeinen, sino de Ilmarinen, que á falta de saber posee energía y tenacidad para el trabajo.

El asunto de la *Iliada* es la lucha contra Troya, el castigo de una afrenta recibida por los griegos en la persona de Menelao. Si se tratara de trasplantar aquí la acción, se notaría que estaba en pugna con la naturaleza del país. En el Mediodía, donde la sangre es más ardiente y la vida más fácil, son posibles ciertos refinamientos pasionales: el hombre no busca sólo una mujer, busca el amor, y el amor trae consigo los celos, las traiciones, los odios, las luchas del honor exaltado; aquí se contentan con la mujer á secas. En todo el *Kalevala* no existe una escena de amor al modo

merkityksestä ja ansioista. Kriittinen tutkimus ei minusta näytä sopivalta tähän yhteyteen ja rajoitunkin vain täydentämään pääjuonen esitystä lyhyellä selityksellä. Kalevalan ja mytologian sekä Raamatun henkilöiden yhteydet ovat silminnähtäviä. Vaikeutena ei olekaan löytää yhtäläisyyksiä, vaan paljastaa ne monenlaiset yhteydet, joita Kalevalan henkilöissä piilee, sillä vaikka heitä on vähän, heissä on monta puolta ja heitä on mahdollista tulkita monin eri tavoin. Mutta vaikka pidetäänkin mielessä nämä yhtäläiset piirteet ja oletetaan, että ne eivät johdu vain yhteisestä alkulähteestä, vaan muiden eeposten tai indoeurooppalaisten kansojen mytologian jäljittelystä, on myönnettävä, että Suomen kansa tai Kalevalan tuntematon sepittäjä eivät ole tavallisia runoja esittäviä rapsodeja ja että suomalainen eepos on todellinen runoluomus. Sen henkilöt ovat tämän maan ilmentymiä, niin luonnollisesti he elävät ja liikkuvat, ja toiminta on sovellettu niin ihmeellisesti tähän maaperään ja tähän ilmanalaan, tämän maan elämään, tapoihin ja historiaan, että sitä ei kerta kaikkiaan voi kuvitella mihinkään muuhun ilmastoon. Siten siis Kalevalalla – jätämme kokonaan syrjään sen kauneusarvot ja virheet – on perustavaa laatua oleva ansio: se on maaperäänsä ja kansaansa kuuluva luomus, se on todellinen eepos.

Kuvitelkaamme hetkinen, vain vertailun vuoksi, että joku suomalainen runoilija olisi pyrkinyt sovittamaan maansa oloihin Iliaan tapaisen eepoksen. Hän kompastuisi jo ensimmäiseen vaikeuteen: tämä maasto rajoittaa tavattoman suurten sotajoukkojen, sellaisten kuin Homeroksen kuvaamien, liikkeitä. Ennen kuin joukot suoriutuisivat maan kahden vastakkaisen seudun välisestä etäisyydestä, ne kuolisivat nälkään ja kylmään, ja eepoksen asemesta meillä olisi kertomus tuhoisasta peräytymisestä. Sen vuoksi pitää yksinkertaistaa ja rajoittaa vain sankareihin ja näille on annettava ylikuonnollisia kykyjä, jotta he voisivat lentäen taittaa etäisyydet jonkinlaisessa merkillisessä purressa. Ja tästä ensimmäisestä muutoksesta seuraa toinen ja tärkeämpi: pääsankari ei nyt olekaan väkevin, vaan viisain. Akhilleus jää toiselle sijalle ja hänet sivuuttaa Kalkhas, tietäjä, tai neuvokas Odysseus. Tästä syystä Kalevalan päähahmo on Väinämöinen, vuosien ja viisauden raskauttama vanhus, kun taas Lemminkäinen, sotasankari, saa vähäisemmän sijan; häntä ei voita vain Väinämöinen vaan Ilmarinenkin, jolla viisauden asemesta on tarmoa ja sitkeyttä.

Iliaksen aiheena on Troijaa vastaan käyty sota, joka on kosto kreikkalaisten kärsimästä, Menelaokseen kohdistuneesta häväistyksestä. Jos toiminta yritettäisiin sijoittaa Suomeen, huomattaisiin, että se on ristiriidassa maan olemuksen kanssa. Etelässä, missä veri on kuumempaa ja elämä helpompaa, ovat tietyt hienostuneet intohimot mahdollisia. Mies ei etsi vain naista, vaan rakkautta, ja rakkaus tuo mukanaan mustasukkaisuutta, petosta, vihaa, kunnianarkuudesta johtuvia taisteluja; mutta täällä

que nosotros lo concebimos: la declaración del viejo Waeinaemoeinen se reduce á cuatro palabras; Ilmarinen es más duro que un guijarro; Lemminkaeinen se separa de Kyliikki porque ésta fué á bailar, pero no porque sienta celos, sino porque su mujer ha faltado á lo convenido; Kullervo seduce á su hermana sin decirle una palabra amorosa, sólo con mostrarle oro y telas. El único amor á que estos héroes rinden culto es el amor maternal que pone en labios de Lemminkaeinen y de Kullervo las frases más apasionadas de la epopeya. Cuando los héroes Kalevas se dirigen á Pohjola, no van movidos por el amor, van á buscar una mujer, como quien va á comprar un barco ó un trineo; después van á buscar el bienestar robando el molino de Sampo; por último, á libertar el sol y la luna. Los móviles de la acción épica son materiales; pero si la epopeya carece de elevación ideal, tiene en cambio la grandeza de lo que es verdadera y sinceramente humano. Los héroes están pintados como son como esta tierra los cría y los nutre; son grandes como los bosques del país, y como ellos, tristes, sin luz. Más bellos que estos bosques son nuestros verjeles, cargados de flores y de aromas; pero todo no puede ser igual sobre la tierra.

Además de la interpretación natural del argumento del *Kalevala*, hay otra interpretación simbólica, que no destruye, sino que refuerza la primera: Pohjola es el mal, y la lucha de los kalevas es el esfuerzo titánico de esta raza para vencerlo; y el mal no es un concepto abstracto, metafísico, ni una violación de las leyes morales: es algo tan materializado como el amor, según se ha visto ya; no tienen que inventarlo los hombres, porque existe aquí de asiento: es el frío, la nieve, la miseria, la falta de sol, la fiera que devora al ganado, todo cuanto en el clima éste existe, contrario á la vida del hombre. Y como estos males se agravan conforme se va ascendiendo hacia el Norte, en el Norte imaginaron los de Kaleva un pueblo al que atribuir las causas de sus penalidades, y contra ese pueblo dirigieron todas sus fuerzas. Parece un contrasentido que Suomi ó Finlandia busque la felicidad en una región de donde vienen todos los males; pero la idea profunda del poema está ahí: en suponer que en Pohjola estuvo antes la felicidad simbolizada en Sampo, y que en la lucha, Pohjola fué vencida, y Kalevala, no obstante la pérdida de Sampo, ganó una parte de esa felicidad sólo por haber combatido. Lo cual en términos claros quiere decir que la prosperidad en Finlandia está fundada en la energía con que sus habitantes han sabido y saben luchar contra una naturaleza hostil, inhospitalaria. Este simbolismo les permitía también explicar muchos fenómenos que en su ignorancia primitiva no podrían explicar lógicamente: por ejemplo, las diferencias climatológicas entre el Sur y el Norte del país ó la desaparición temporal de los astros.

tyydytään pelkästään naiseen. Koko Kalevalassa ei ole ainoakaan rakkauskohtausta siinä mielessä kuin me sanan käsitämme. Vanhan Väinämöisen kosinta supistuu neljään sanaan, Ilmarinen on kovempi kuin piikivi, Lemminkäinen eroaa Kyllikistä, koska tämä meni tanssimaan; mutta eron syynä ei ole mustasukkaisuus, vaan vaimon rikkoma sopimus. Kullervo viettelee sisarensa sanomatta yhtään rakkauden sanaa, vain näyttelämällä tälle kultaa ja kankaita. Ainoa rakkaus, jota nämä sankarit hellivät rinnassaan, on rakkaus äitiin; se saa Lemminkäisen ja Kullervon huulille eepoksen tunteellisimmat sanat. Kun Kalevalan sankarit lähtevät Pohjolaan, he eivät ole rakkauden vallassa, vaan menevät hakemaan vaimoa niin kuin mennään ostamaan venettä tai rekeä. Sitten he lähtevät hankkimaan hyvinvointia ryöstämällä Sampomyllyn ja lopuksi vapauttamaan aurinkoa ja kuuta. Eeppisen toiminnan vaikuttimet ovat aineellisia, mutta vaikka eepoksesta puuttuvat korkeat ihanteet, siinä on sen sijaan todesti ja aidosti inhimillistä suuruutta. Sankarit on kuvattu sellaisiksi kuin he ovat, kuin maa heidät kasvattaa ja ruokkii: he ovat suuri kuin Suomen metsät ja niitten tapaan alakuloisia, valottomia. Paljon kauniimpia kuin nämä metsät ovat meidän lehtomme, jotka ovat tulvillaan kukkia ja tuoksuja. Mutta kaikkihan ei voi olla samanlaista maan päällä.

Kalevalan juonen luonnollisen tulkinnan lisäksi on myös olemassa toinen, symbolinen tulkinta, joka ei kumoa vaan vahvistaa edellistä: Pohjola on pahuus ja Kalevan kansan taistelu on tämän rodun titaaninen ponnistus sen voittamiseksi. Mutta paha ei ole vain abstraktinen, metafyyminen käsite, vaan jotakin yhtä aineellista kuin rakkaus – kuten jo on nähty. Ihmisten ei tarvitse sitä keksiä, koska se on olemassa täällä vakinaisesti: sen ilmenemismuotoja ovat pakkanen, lumi, kurjuus, auringon puute, karjaa raatelevat pedot, kaikki, mikä tässä ilmastossa haittaa ihmisen elämää. Ja kun nämä haitat pahenevat sitä mukaa kuin mennään pohjoista kohti, kalevalaiset sijoittivat juuri pohjoiseen sen kansan, jonka niskoille he panivat vitsaustensa syyn ja jota vastaan he suuntasivat kaikki voimansa. Näyttää ehkä järjenvastaiselta, että Suomi etsii onneaan seudusta, josta tulee kaikki paha, mutta runoelman syvälinen ajatus piilee olettamuksessa, että Pohjolassa vallitsi aikaisemmin Sammon symbolisoima onnellisuus ja että taistelussa Pohjola voitettiin ja Kalevala, huolimatta Sammon menetyksestä, sai saaliikseen osan tästä onnesta vain käymänsä taistelun ansiosta. Se taas selvin sanoin sanoen merkitsee sitä, että Suomen menestys riippuu siitä, kuinka tarmokkaasti asukkaat ovat osanneet ja osaavat taistella tyyliä ja vihamielistä luontoa vastaan. Tämä symboliikka tarjosi heille myös selityksen moniin ilmiöihin, joita he alkukantaisessa tietämättömydessään eivät olisi osanneet selittää

La acción principal del *Kalevala* se desarrolla trabajosamente á causa de los diversos episodios que á ella están unidos, y que si bien tienen con ella escasa relación, sirven para agrandar el escenario épico, si es permitido emplear juntas estas dos palabras. El episodio de la creación es como el pedestal sobre el que se asienta la venerable figura del inventor del kantele, personalidad cíclica que desempeña por sí sola todos los papeles de una mitología, sin necesidad de casarse ni de tener descendencia. El episodio de Joukahainen pone en movimiento al héroe; y el mito de la bella Aino, la extraña Venus finlandesa, es como un prelude del tardío arranque amoroso, ó mejor dicho, casamentero, que lleva al viejo cantor á Pohjola y da origen á la epopeya. Los demás episodios son más breves y menos importantes, hasta llegar al último, al de Kullero, digno de formar un poema aparte. Aunque ese episodio parece completamente desligado de la acción épica, debe notarse, sin embargo, que el cordón umbilical que á ella le enlaza es tan delicado, que si se lo cortase violentamente quizá el episodio no podría vivir: Kullervo es una víctima del sino, del *ananké* griego; más su primer crimen, el que le lanza á cometer los demás, es la muerte de la doncella de Pohjola; y la piedra que ésta pone en el pan de su pobre criado es la fatalidad, es el mal, que viene del Norte, de la región tenebrosa, de donde vienen todos los males.

järkiperaisesti, esimerkiksi maan etelä- ja pohjoisosan ilmastollisiin eroavuuksiin tai taivaankappaleiden ajoittaiseen katoamiseen.

Kalevalan päätoiminta kehittyy vaivalloisesti siihen liittyvien erilaisten episodien vuoksi, mutta vaikka sivukertomuksilla on siihen vain heikko yhteys, ne ovat hyödyksi

laajentaessaan eepistä näyttämöä, jos on lupa käyttää näitä sanoja yhdessä. Luomismyytti on kuin jalusta, jolle sijoittuu kanteleen keksijän kunnioitusta herättävä hahmo, tarupiirin luova persoonallisuus, joka yksin näyttelee kaikkia osia kokonaisessa mytologiassa; hänen ei edes tarvitse avioitua ja saada jälkeläisiä. Joukahaisen episodi panee sankarin toimimaan; ja myytti Ainosta, oudosta suomalaisesta Venuksesta, on ikään kuin alkusoitto, jota myöhemmin seuraa toinen yritys tavoitella rakkautta tai pikemminkin avioliittoa; tämä yritys vie vanhan laulajan sittemmin Pohjolaan ja antaa alun eepokselle. Muut episodit ovat lyhyempiä ja vähemmän tärkeitä, kunnes tullaan viimeiseen, Kullervosta kertovaan, joka ansaitsisi erillisen runoelman aseman. Vaikka tuo episodi näyttää täysin irrottautuvan muusta eepisistä toiminnasta, on kuitenkin huomattava, että sitä kokonaisuuteen yhdistävä napanuora on niin herkkä, että jos se katkaistaisiin väkivaltaisesti, episodi ei ehkä jäisi eloon. Kullervo on kohtalon, kreikkalaisten *ananken*, uhri, mutta hänen ensimmäinen rikoksensa, joka sysää hänet suorittamaan muutkin, on Pohjolan neidon surmaaminen. Mutta on kohtalokas teko panna kivi poloisen palvelijan leipään, pahuutta, joka tulee Pohjolasta, pimeästä seudusta, josta kaikki paha on peräisin.

XXI

Algunas noticias sobre el movimiento literario y artístico de Finlandia.

Los habitantes de la montaña conocen por sus nombres los picos más altos y los más bajos, las lomas y los valles; los del llano ó la ciudad, que ven la montaña desde lejos, se contentan con saber el nombre del pico más alto y á lo sumo su altura sobre el nivel del mar. Esta misma diferencia se nota cuando se estudia el movimiento intelectual de un país: los naturales lo conocen en toda su integridad, y el extranjero ha de concretarse á señalar los puntos más altos que descubre. Por esto he escrito con alguna extensión sobre el *Kalevala*, señalándolo, si no como un Chimborazo de las letras, como una epopeya de mucho aliento y de originalidad y belleza innegables.

Pero sería casi ofensivo para Finlandia pasar por alto la literatura de varios siglos y hablar sólo del *Kalevala*, que, por su antigüedad, es un monumento aislado, sin gran conexión con la cultura moderna; con mayor razón si se tiene en cuenta que el *Kalevala* es una creación finlandesa, y que la cultura general hasta hace poco ha sido exclusivamente sueca, importada por los civilizadores del país. Hay, pues, que tratar aparte de lo sueco-finlandés; y aunque esta materia sólo puede ser explicada con acierto enlazándola con el movimiento literario y artístico de la Escandinavia entera, no estará de más dar aquí un breve bosquejo. En cuanto á la literatura propiamente finlandesa, también hay que anotar el comienzo de un renacimiento literario, que ya ha producido algunas obras dignas de mención.

El movimiento nacionalista finlandés cuenta poco más de medio siglo, y su primera manifestación importante fué la publicación del *Kalevala* por Lonnrot. Esta fué como la exhumación de la partida de bautismo de la raza finlandesa y el punto de arranque del «fenomanismo,» cuyo principal sostenedor fué Snellman. Yo no he de hablar de política menuda, y me reservo mi parecer sobre el litigio entre «suecomanos» y «fenomanos,» partidos que luchan como de costumbre por el bien público y son á ratos una calamidad. Sólo diré que para este clima me parece excesivo el encono con que se combate, y que los «fenomanos» (viejos y nuevos, pues hay dos banderías), aunque defienden la causa finlandesa, que es la más justa desde el punto de vista territorial, suelen caer en ridículas exageraciones. Nosotros

XXI

Joitakin huomioita Suomen kirjallisista ja taiteellisista virtauksista

Vuoriston asukkaat tuntevat nimeltä korkeimmat ja matalimmat huiput, harjanteet ja laaksot; tasangon tai kaupungin asukkaat, jotka näkevät vuoriston kaukaa, ovat tyytyväisiä jos tietävät, mikä korkein huippu on nimeltään ja parhaassa tapauksessa kuinka korkea se on merenpinnasta laskien. Saman eron huomaa, kun tutkii jonkin maan henkistä elämää: asukkaat tuntevat sen kauttaaltaan, mutta muukalaisen on rajoituttava osoittamaan löytämänsä korkeimmat kohdat. Tästä syystä olen kirjoittanut melko laajasti Kalevalasta ja osoittanut, että jollei se nyt suorastaan ole jonkinlainen kirjallisuuden Chimborazo, niin kuitenkin eepos, jossa on kieltämättä runsaasti innoitusta, alkuperäisyyttä ja kauneusarvoja.

Mutta olisi miltei loukkaavaa Suomea kohtaan sivuuttaa useiden vuosisatojen kirjallisuus ja puhua vain Kalevalasta, joka ikänsä perusteella on erillinen muistomerkki ja jolla ei ole paljoakaan yhteyttä nykyaikaiseen kulttuuriin. Mutta tämä kulttuuri on viime aikoihin asti ollut yksinomaan ruotsalaista, maan sivistyneistön maahan tuottamaa. Sen vuoksi on käsiteltävä erikseen suomenruotsalaista kulttuuria, ja vaikka tätä aihetta voi menestyksellisesti käsitellä vain jos kytkee sen koko Skandinavian kirjallisuuteen ja taiteeseen, ei liene liikaa luonnehtia tässä lyhyesti mainittua kulttuuria. Voi myös panna merkille, että varsinaisessa suomalaisessa kirjallisuudessa on alkanut renessanssi, joka on jo tuottanut muutamia mainitsemisen arvoisia teoksia.

Suomalainen kansallinen liike on vasta vähän yli puolen vuosisadan ikäinen ja sen ensimmäinen huomattava ilmaus oli Lönnrotin suorittama Kalevalan julkaiseminen. Se merkitsi ikään kuin suomalaisen rodun kastetodistuksen löytymistä ja oli lähtökohtana ”fennomanialle”, jonka tärkein tuki oli Snellman. En aio puhua viheliäisestä politiikasta ja haluan pysytellä yläpuolella sen kiistan, jota ”svekomaanit” ja ”fennomaanit” käyvät, puolueet, jotka kamppailevat kuten tavallista yleisen edun nimessä ja ovat suoranainen vitsaus. Sanoisin vain, että tässä ilmastossa minusta näyttää liialliselta se viha, jota taistelua käytessä osoitetaan, ja että fennomaanit – vanhat ja nuoret, sillä heitä on kaksi puoluetta –, vaikkakin he puolustavat suomalaisten asiaa, joka on maan näkökannalta täysin oikea, lankeavat tavallisesti naurettaviin liioitteluihin. Me emme esimerkiksi ymmärtäisi välttämättömäksi, että

no comprenderíamos, por ejemplo, la necesidad de que un sueco de origen, al declararse «fenomano,» se rebautice ó se confirme con un nombre finlandés. Aquí esto es frecuente, y en los últimos tiempos ha habido un trasiego considerable de apellidos. Entre los literatos, el dramaturgo Kivi, el autor de *Kullervo*, se llamaba Stenvall; el senador Yrjoe-Koskinen, autor de una notable *Historia de Finlandia*, antes de ser noble era un Forsman; el novelista Juhani Aho era un Brofeldt, y así por el estilo.

Son muchos los escritores finlandeses que se han dado á conocer desde que comenzó el movimiento nacional; pero los más de ellos, aunque escriben en finlandés, continúan sometidos á la influencia sueca, y algunos se inclinan del lado de Rusia é imitan á sus escritores, á Tolstoi en particular. Sin duda el escritor más independiente hasta el día es Pietari Paeivaerinta, campesino y humilde cantor de iglesia, que se ha creado una gran celebridad con sus cuadros de costumbres, en los que, con espontaneidad y sin aliño, retrata la vida del interior del país, al modo que lo hizo Trueba en España. Juhani Aho es también escritor muy reputado, principalmente por sus narraciones cortas, de las que ha publicado varias series con el título de *Lastuja* (Virutas).

Paralelo al movimiento literario finlandés se desarrolla el sueco.

Durante la dominación sueca, la literatura sueco-finlandesa sólo registra personalidades mediocres, salvo alguna figura aislada, como la de Porthan, el historiador ó el poeta Franzen; mas al desaparecer la dominación política, sea para suplicarla, sea como respuesta anticipada al inevitable despertar del espíritu finlandés, surge un período de florecimiento, que será en el porvenir el siglo de oro de esta literatura, y cuyo principal representante es Johan Ludvig Runeberg. Al lado de éste figura su mujer, Frederika Runeberg, escritora de novelas históricas; Zacarías Zopelius, autor dramático y novelista, y en particular maestro consumado en el género de cuentos para los niños; el polígrafo Cygnaeus, el exégeta bíblico Stenback, el poeta Nervander y muchos mas.

Runeberg ha escrito cuentos y ha dado algo al teatro; pero es ante todo poeta, y como poeta, aunque ha cultivado diversos géneros, en el que descuella más es en el legendario, en el que es comparable á nuestro Zorrilla. Su obra más perfecta es *Faenrik Stals Saegner*, el cancionero de la edad heroica de Finlandia, algunas de cuyas poesías, como el *Vart Land* y la marcha de los bjerneborgueses, han alcanzado la máxima popularidad á que puede aspirar un buen poeta: *Elgskyttarne*, *Julquaellen*, *Kung Fjalar*, y en general todas sus obras, son el catecismo poético de este país. No es Runeberg un genio innovador ni que asombre por su profundidad; pero es un

alun perin ruotsalainen julistautuessaan fennomaaniksi ristiä itsensä uudelleen eli suomalaistaa nimensä. Täällä niin tapahtuu usein ja viime aikoina on sukunimiä muutettu runsaasti. Kirjailijoiden joukosta näytelmäkirjailija Kivi, *Kullervon* tekijä, oli aikaisemmin nimeltään Stenvall, senaattori Yrjö-Koskinen, merkittävän Suomen historian kirjoittaja, oli ennen kuin sai aatelistarvon Forsman, romaanikirjailija Juhani Aho oli Brofeldt ja niin edelleen.

Kansallisen liikkeen syntyminen jälkeen on ilmaantunut paljon suomalaisia kirjailijoita, mutta useimmat heistä, vaikka he kirjoittavatkin suomeksi, ovat yhä Ruotsin vaikutuksen alaisia, kun taas jotkut kallistuvat Venäjän taholle ja jäljittelevät sen kirjailijoita, erikoisesti Tolstoita. Riippumattomin Suomen kirjailijoista on tähän mennessä epäilemättä Pietari Päivärinta, talonpoika ja halpa-arvoinen kirkkolaulaja, joka on tullut varsin kuuluisaksi tapainkuvauksillaan. Niissä hän välittömästi ja koristelematta kuvaa maan sisäosien elämää samaan tapaan kuin Trueba Espanjassa. Juhani Aho on samoin hyvin arvossa pidetty kirjailija lähinnä lyhyiden kertomustensa ansiosta. Hän on julkaissut niitä useita sarjoja, joilla on nimi *Lastuja*.

Rinnan vilkkaan suomalaisen kirjallisuuden kanssa kehittyi ruotsalainenkin.

Ruotsin vallan aikana suomenruotsalainen kirjallisuus käsittää vain keskinkertaisia kykyjä lukuun ottamatta paria erillistä hahmoa kuten historioitsija Porthania tai runoilija Franzénia. Mutta Ruotsin menettäessä poliittisen valtansa syntyy – joko vallan korvaamiseksi tai vastapainoksi suomalaisuuden välttämättömälle heräämiselle – kukoistuskauti, jota tulevaisuudessa pidettäneen tämän kirjallisuuden ”kultaisena vuosisatana” ja jonka huomattavin edustaja on Johan Ludvig Runeberg. Hänen rinnallaan on mainittava hänen vaimonsa Fredrika Runeberg, joka kirjoitti historiallisia romaaneja, Sakari Topelius, näytelmien ja romaanien kirjoittaja ja ennen kaikkea täydellinen lastenkertomusten mestari, eri aiheista kirjoittava Cygnaeus, Raamatun selittäjä Stenbäck, runoilija Nervander ja monet muut.

Runeberg on kirjoittanut kertomuksia ja jotain teatteriakin varten, mutta hän on ennen kaikkea runoilija ja runoilijana hän – vaikka onkin harrastanut eri aloja – on merkittävin kertovista runoistaan, joita voi verrata meidän Zorrillamme teoksiin. Hänen parhain teoksensa on *Fänrik Ståls sägner*, laulukokoelma Suomen sankariajalta. Jotkin sen runoista esim. Maamme ja Porilaisten marssi, ovat saavuttaneet suurimman kansansuosion, mitä hyvä runoilija voi toivoa. *Älgskejtterne*, *Julkävällen*, *Kung Fjalar* ja yleensä kaikki hänen teoksensa ovat tämän maan runollinen katekismus. Runeberg ei ole nerokas uudistaja eikä säpsähdytä syvällisyydellään, mutta hän on tasapainoinen ja sopusointuinen taiteilija. Sitä paitsi hänellä on tällaisessa kahteen kansallisuuteen

artista equilibrado y armónico. Y tiene además en un país como éste, dividido en dos nacionalidades de raza, el mérito de haberse aproximado más que ningún otro poeta sueco al espíritu finlandés.

El antagonismo irreductible entre lo finlandés y lo sueco, y la exageración del espíritu cosmopolita, son las dos causas que impiden que la intensa cultura de este país dé los frutos que debía de dar. Agréguese á esto la falta de una crítica severa que espolee á los que trabajan. Son muchos los periódicos, algunos de enorme tamaño, y para un país tan pequeño como éste; los medios de publicidad son excesivos. En un dos por tres nace y crece y se consolida una reputación; y como el artista va, como todo el mundo, á sacar el mayor partido con el menor esfuerzo, suele quedarse en los primeros escalones, una vez que se ve aplaudido, y cree haber dado con una forma perfecta de expresión.

Hay pasión por la música: por aquí desfilan todas las notabilidades europeas; hay facilidades para aprender, y se protege mucho al que vale; y sin embargo, fuera de Pacius, que es una figura de segundo orden, no hay compositores de nota. Quizás influya en esto también el carácter demasiado práctico de la enseñanza, que tiende más á asegurar al alumno los medios de subsistencia que á dar vuelo á sus facultades creadoras.

El Museo de pinturas ó colección de cuadros del Ateneum es un *totum revolutum*, en el que lo único sensato que yo he encontrado es la abundancia de cuadros flamencos y holandeses, en los que debían estos artistas estudiar con preferencia por ser los que más se aproximan á lo que deberá ser el arte en Finlandia, cuando exista y no esté como hoy ahogado en germen por la importación extranjera. Si un día aparece en Finlandia un genio pictórico, se asemejara más que á ningún otro á Rembrandt. Ciertamente hoy se piensa y se dice que el artista debe ser sólo una personalidad; pero yo dudo que un finlandés pueda adquirir esa personalidad imitando á los franceses ó á los italianos, que es lo que ahora se hace. Lo que es natural en el Sur es absurdo en el ambiente del Norte, y así se nota aun en los buenos pintores de Finlandia, que ven los tipos de su tierra como los vería un extranjero, y los pintan á lo impresionista ó á lo decadente, cuando lo lógico sería pintarlos á lo espeso y á lo macizo, en el aire denso que aquí se respira.

Si se visita una Exposición (hay dos anuales, una en primavera y otra en otoño), la impresión que se recibe es semejante á la que produce un niño cacoquimio y arrugado como un viejo. Hay cuadros que se quieren salir de la sala para irse á los países de donde proceden, y no hay extravagancia de la moda que no tenga su representación. Aunque son muchos los pintores y escultores (sólo las señoritas

jakautuneessa maassa se ansio, että hän on kyennyt enemmän kuin kukaan muu ruotsinkielinen runoilija lähestymään suomalaista henkeä.

Suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden auttamaton vastakohtaisuus ja kosmopoliittisen vaikutuksen liiallisuus ovat ne kaksi syytä, jotka estävät tämän maan kiihkeän kulttuuripyrkimyksen tuottamasta asiaankuuluvia hedelmiä. Tähän on lisättävä, että puuttuu vakavaa kritiikkiä, joka kannustaisi luovaa työtä tekeviä. Sanomalehtiä on paljon, muutamat niistä ovat tavattoman suuria kooltaan näin pieneen maahan; julkaisuja on ylen määrin. Silmänräpäyksessä syntyy ja vakiintuu maine, ja kun taiteilija kuten kaikki ihmiset pyrkii saamaan suurimman hyödyn vähimmällä vaivalla, hän tavallisesti jää ensimmäisille askelmille, heti kun hän näkee saavuttaneensa suosiota ja uskoo omaavansa täydellisen ilmaisukyvyn.

Täällä harrastetaan intohimoisesti musiikkia. Tätä kautta matkustavat perätysten kaikki Euroopan kuuluisuudet, täällä on suotuisia tilaisuuksia oppimiseen ja kyvykästä tuetaan kovasti, mutta lukuun ottamatta Paciusta, joka on toisen luokan kyky, ei kuitenkaan ole syntynyt merkittäviä säveltäjiä. Ehkä tähän vaikuttaa myös opetuksen liian käytännöllinen luonne, opetus kun pyrkii pikemmin varmistamaan oppilaalle toimentulomahdollisuudet kuin kirvoittamaan hänen luovat kykynsä.

Maalataiteen museo eli Ateneumin taulukokoelma on eräänlainen *totum revolutum*, jossa en ole huomannut muuta järkevää kuin flaamilaisten ja hollantilaisten taulujen runsaus. Niitä pitäisi suomalaisten taiteilijoiden ennen kaikkea tutkia, sillä ne ovat lähimpänä sitä, mitä taiteen pitäisi olla Suomessa, sitten kun se on todella olemassa eikä niin kuin nyt enää tukahdu ituunsa vieraiden vaikutteiden vuoksi. Jos jonakin päivänä Suomeen ilmestyisi kuvaamataiteen nero, hän muistuttaisi Rembrandtia enemmän kuin ketään muuta. Tiedän kyllä, että nykyisin ajatellaan ja sanotaan, että taiteilijan pitää olla vain persoonallisuus, mutta minä epäilen, että joku suomalainen voisi saavuttaa tämän persoonallisuuden jäljittelemällä ranskalaisia tai italialaisia, kuten nyt tehdään. Mikä on luonnollista etelässä on mieletöntä pohjoisessa ympäristössä, ja sen huomaa kyllä Suomen kelpo maalareista, jotka näkevät kotimaansa ihmistyypit niin kuin heidät näkisi joku ulkomaalainen ja maalaavat heitä impressionistisesti tai dekadentisti, kun ainoa järkevä ratkaisu olisi maalata heidät sakeasti ja massiivisesti raskaaseen ilmaan, jota täällä hengitetään.

Jos käy katsomassa näyttelyä – niitä on vuosittain kaksi, toinen keväällä ja toinen syksyllä –, siitä saatu vaikutelma tuo mieleen pojan, joka on raihmainen ja ryppyinen kuin ukko. Monet taulut näyttävät haluavan lähteä salista palatakseen maihin, joista ne ovat peräisin, ja kaikki muotiin päässeet erikoisuudet ovat edustettuina. Vaikka maalareita ja kuvanveistäjiä on paljon – yksistään maalaavia neitejäkin on enemmän

pintoras pasan de la docena), son contados los artistas que merezcan este nombre. Vallgren es un escultor elegante y delicado, francés como artista y finlandés sólo de nombre; de los pintores, los que representan las dos tendencias más marcadas en este arte son Edelfet y Gallen: el primero la tendencia sueca, y el segundo la finlandesa, aunque esto sólo en la intención, pues en los procedimientos están ambos formados por influencias exóticas.

Edelfet se inspira indudablemente en la tradición de Runeberg, y sus obras mejor concebidas son las ilustraciones de los poemas de éste, en primer término las del *Kung Fjalar*. Como retratista, es un pintor concienzudo, y sus retratos del doctor Pasteur y del doctor Roux son verdaderas obras de arte. En sus cuadros históricos ó de género aparece al principio como un buen discípulo de la escuela flamenca (por ejemplo en su «Reina Blanca»), para caer después en un realismo seco y prosáico, como el de las «Viejas de Ruokalak.» La Finlandia que él ve es la de los héroes suecos, no la de otros héroes oscuros, los finlandeses, que fueron subyugados en su propia casa solariega.

Axel Gallen es un pintor de imaginación y de talento un tanto desordenado, pero inquieto y trabajador. Cada cuadro suyo es superior á los precedentes. Si fuera poeta, sería un poeta decadente, y la concepción de sus cuadros creo yo que peca de exceso de intelectualismo. En su *Conceptio artis* representa á un hombre desnudo, de espaldas, abalanzándose, con las manos contraídas como garras, sobre una embozada Quimera, en medio de un campo verde, monótono, donde crecen unas cuantas flores rojas: ésta debe de ser la propia concepción de Gallen. Pero sus cuadros verdaderamente importantes son los que forman el cielo del *Kalevala*: el primero, un tríptico, cuyo asunto es el «Mito de Aino,» es obra de un aprendiz; la «Construcción de Sampo, por Ilmarinen,» tiene más consistencia; la «Defensa de Sampo, por Wacinaemoeinen» (el momento en que Louhi, transformada en águila, acomete á los Kalevas, y el viejo cantor se defiende con su espada), es una pintura llena de brío y carácter; y el último, «Lemminkäinen Tuonela» (el encuentro de la madre del héroe con su pobre hijo junto al lago Tuoni), es quizás lo más elevado que hasta ahora haya sido concebido por un artista finlandés. El cuadro es una adaptación hábil del goticismo á la tradición poética de Finlandia, y aunque no anuncie un arte nuevo, es un paso dado en firme para la creación de un arte nacional.

kuin tusina –, on helppo luetella ne taiteilijat, jotka todella ansaitsevat maalarin nimen. Vallgren on elegantti ja herkkä kuvanveistäjä, ranskalainen taiteilijana ja suomalainen vain nimeltään. Maalareista edustavat selvimmin maan taiteen kahta suuntaa Edelfelt ja Gallen: edellinen ruotsalaista, jälkimmäinen suomalaista, joskin vain pyrkimyksiltään, sillä maalaustavassaan ovat molemmat eksoottisten vaikutusten muovaamia.

Edelfelt saa epäilemättä innoituksensa Runebergin perinteestä ja parhaiten hän on tunnettu Runebergin runoelmien kuvittajana ennen kaikkea *Kuningas Fjalarin*. Muotokuvamaalarina hän on tunnollinen ja tohtori Pasteurin ja tohtori Roux'n muotokuvat ovat todellisia taideluomuksia. Historiallisissa tai laatu kuvissaan hän aluksi osoittautuu hyväksi flaamilaisen koulun oppilaaksi – esimerkiksi ”Kuningatar Blankassaan” – sortuakseen sitten kuivaan ja proosalliseen realismiin kuten ”Ruokolahden eukoissa”. Hänen näkemänsä Suomi on sama kuin ruotsalaisten sankarien eikä noiden toisten, hämäreiden sankareiden, suomalaisten, jotka olivat alistettuja omassa sukulinnassaan.

Akseli Gallen on mielikuvitusrikas ja hiukan huolimaton kyyvykkyyttä osoittava maalari, mutta levoton ja työteliäs. Jokainen hänen taulunsa on edeltäjäänsä parempi. Jos hän olisi runoilija, hän olisi varmaan dekadentti, ja hänen taulujensa aatesisältö on luullakseni liian intellektuaalinen. Taulussaan ”Conceptio artis” hän esittää alastonta miestä takaapäin, syöksymässä kädet kynsien tavoin koukistettuina kasvonsa kätkeneen haamun kimppuun keskellä vihreää, yksitoikkoista kenttää, jossa kasvaa muutamia punaisia kukkia. Tämä taulu antaa oikean käsityksen Gallenista. Mutta hänen todella tärkeät taulunsa kuuluvat Kalevalan tarupiiriin. Niistä ensimmäinen on kolmiosainen ja sen aiheena Ainon myytti; taulu on oppipojan työtä. ”Sammon taonta” on kiinteämpi, ”Sammon puolustus” – jossa Louhi kotkaksi muuttuneena hyökkää kalevalaisten kimppuun ja vanha laulaja puolustautuu miekallaan – on voimakas ja luonteenomainen ja viimeinen kalevalanaiheisista teoksista, ”Lemminkäisen äiti” – tämä löytää poloisen poikansa Tuonen järven rannalta –, on ehkä ylevintä, mitä tähän asti kukaan suomalainen taiteilija on luonut. Taulu soveltaa gotiikkaa taitavasti Suomen runoperinteeseen, ja vaikka se ei ilmennäkään uutta taidekäsitystä, se muodostaa vankan pohjan kansallisen taiteen luomiselle.

XXII

Cómo se mueren los finlandeses.

La muerte es el término natural de todas las cosas de esta vida; y para que estas cartas, que he ido escribiendo con la mayor naturalidad que me ha sido posible, terminen naturalmente también, voy á matar á los finlandeses y á dejarlos muertos y sepultados para que ningún español vuelva á tocarlos, así como ninguno había escrito hasta ahora sobre esta tierra remota, á menos que yo ande mal de noticias. Pocos son los españoles que aquí vienen, y los pocos que vienen, vienen á sus negocios, y sólo en ellos se fijan y no se enteran más que de lo relativo á la venta de vinos, frutas y sal, que es en substancia lo único que España envía á este país.

No sé si algún sabio habrá estudiado la psicología de la muerte; yo desde luego creo que esta rama del saber existe ó debe existir, y que es acaso la más importante para la vida. Nacer, todos nacemos lo mismo; es decir, hay quien nace de cabeza y quien nace de pies, y quien toma otras posturas caprichosas y difíciles; pero todos venimos al mundo sin solicitarlo. Si todos nos muriéramos de la misma manera, podría asegurarse desde luego que la vida pasaba sin influir para nada en el hombre. Al contrario, la muerte, siendo un hecho universal, es á la vez tan personal, que de ella puede decirse que es el momento en que espiritualmente se condensa la vida humana. La idea, la imagen que se nos ocurre al pensar en el instante de nuestra muerte, es la que rige en secreto nuestra vida. ¡Cuántos que realizan la proeza vulgar de crear y sostener una familia numerosa, quizás la realizan pensando en lo triste que sería morir abandonados sin tener una mano cariñosa que les cierre los ojos!

La muerte es, pues, un fenómeno individual, y por lo mismo que resume la vida, puede ser también nacional, esto es, expresar los caracteres dominantes de cada nación. En este pueblo excelente de Finlandia, cuyo carácter más saliente se ha visto que es el sentido práctico y el amor al progreso, la regla no sufre excepción y las gentes se mueren con arreglo á todos los adelantos de la ciencia y con un buen sentido que hay que envidiarles. Se mueren mucho más viejos que nosotros, según el promedio estadístico, y se mueren de un modo original.

Es frecuente leer en las esquelas mortuorias que á diario trae la prensa, que personas de buena posición social se han muerto en éste ó en aquel hospital ó «sjukhus.» Y según el desarrollo que van tomando las industrias curativas, pronto se

XXII

Miten Suomessa kuollaan

Kuolema on luonnollinen loppu kaikille tämän elämän asioille, ja jotta nämä kirjeeni, jotka olen kirjoittanut niin luonnollisesti kuin minulle on ollut mahdollista, loppuisivat nekin luonnollisesti, tapan nyt suomalaiset ja jätän heidät vainajina hautaan, jotta kukaan espanjalainen ei enää kajoaisi heihin; eihän kukaan ole tähänkään mennessä kirjoittanut kaukaisesta Suomesta, mikäli saamani tiedot pitävät paikkansa. Vain harvat espanjalaiset saapuvat tänne ja ne harvat, jotka saapuvat, tulevat liikeasioissa ja välittävät vain niistä eivätkä perehdy muuhun kuin viinien, hedelmien ja suolan kauppaa koskeviin seikkoihin; mainitut tuotteet ovat itse asiassa ainoat, joita Espanja lähettää tähän maahan.

En tiedä, onko joku viisas tutkinut kuoleman psykologiaa. Minä kyllä uskon, että tämä tieteenhaara on olemassa – ainakin pitäisi olla – ja että se ehkä on kaikkein tärkein elämää ajatellen. Syntyminen taas – kaikkihan me synnymme samalla tavalla; tarkoitan, että jotkut kyllä syntyvät pää edellä, jotkut taas jalat, ja jotkut asettuvat oikullisiin ja vaikeihin asentoihin, mutta kaikki me tulemme maailmaan pyytämättämme. Jos me kaikki kuolisimme samalla tavalla, voisi heti päätellä, että elämä on kulunut vaikuttamatta mitään ihmiseen. Mutta vaikka kuolema on yleismaailmallinen ilmiö, se on samalla niin persoonallinen, että sitä voi sanoa hetkeksi, johon ihmisen elämä henkisesti kiteytyy. Se ajatus, se mielikuva, joka meissä syntyy ajatellessamme kuolemamme hetkeä, hallitsee salaa myös elämäämme. Kuinka monet, jotka suorittavat arkipäiväisen urotyön kasvattamalla ja elättämällä suurta perhettä, tekevät niin ajatellen, miten surullista olisi kuolla hylättyinä ja näkemättä lähellä hellää kättä, joka sulkisi heidän silmänsä! Kuolema on siis yksilöllinen ilmiö ja samalla tehdessään lyhyen yhteenvedon elämästä se voi olla myös kansallinen, siis ilmaista kunkin kansan hallitsevat luonteenpiirteet. Tässä Suomen erinomaisessa kansassa, jonka silmiinpistävimmäksi piirteeksi on todettu käytännöllisyys ja edistysrakkkaus, tämä sääntö pitää paikkansa ja ihmiset kuolevat tieteen kaikkien edistysaskeleiden mukaisesti ja niin perin järkevästi, että heitä käy kateeksi. He kuolevat paljon vanhempina kuin me tilastollisen keskiarvon mukaan ja he kuolevat omintakeisella tavalla.

morirán todos los individuos en la casa de salud que por clasificación les corresponda. Es cierto que la localización de los enfermos en edificios apropiados es útil para la curación de las enfermedades, y más útil aún para la salud pública, cuando se trata de enfermedades contagiosas. A nosotros estas razones no nos decidirán nunca á enviar á nuestros enfermos á los hospitales; pero aquí basta saber que la idea es práctica para que se la acepte: con este sistema un enfermo es un gasto fijo; pero no es una molestia ni un estorbo, y la familia del paciente puede continuar la vida ordinaria. Si un niño tiene la desgracia de romperse un brazo ó una pierna, se le lleva á una «bracería» ó «pernería» (las palabras no están aún inventadas, pero las inventaran), y se le recoge cuando tiene compuesto el miembro roto. Hay señoras muy distinguidas que van á dar á luz á las casas de Maternidad. Del mismo modo que se va á casa del dentista á sacarse un diente, se va á casa de una comadrona á salir del paso, y á los pocos días se regresa con el diente entre pañales. En cuanto á la enfermera de aquí, no tiene nada que ver con la hermana de la Caridad ni con los enfermeros de nuestros hospitales. La «sjukskoterska» suele ser una señorita decente que, después de ciertos estudios y prácticas, obtiene un título y desempeña su cargo en la misma forma y con igual consideración social que si fuera maestra de un colegio ó escribienta en una oficina.

Yo no he visto morir á ningún finlandés, y aunque lo hubiera visto no iba á ser tan descorazonado que sometiera al moribundo á una «interview» *in articulo mortis*. Pero hay mil detalles que bastan y sobran para suplir la observación directa, y voy á dar á conocer algunos. La muerte es apacible y serena y un tanto solemne, y por raro contraste es anunciada con derroches de lirismo funerario, del que sólo hallamos ejemplos análogos en las Repúblicas sudamericanas. En los anuncios de defunción se dice casi siempre que la muerte fué tranquila y suave, y los entierros son una de las fiestas más animadas del país. Desde la casa mortuoria hasta la iglesia donde la inhumación tiene lugar, está tapizada la calle con ramas de pino; las comitivas son numerosas, marchando á la cabeza la familia del muerto, hombres y mujeres llevando coronas. No es tampoco fácil que entierren á nadie vivo, porque el muerto está muchos días en casa. Hay sepelios que se celebran ocho ó diez días después de la defunción.

En los comunicados fúnebres que la familia envía á los periódicos, es costumbre publicar versos por el estilo de los que se leen en nuestros cementerios, pero mucho más hinchados y sentimentales; y al final se copia una sentencia, que es como si dijéramos el tema dominante de la vida del difunto. Las más vulgares son: «Bendito sea el nombre del Señor,» ó «Señor, Tú eres la esperanza única;» pero hay

Hyvin usein voi lukea kuolinuutisista, joita on sanomalehdissä päivän tapahtumien palstalla, että hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa olevat henkilöt ovat kuolleet siinä ja siinä sairaalassa, *sjukhus*. Ja sitä mukaa kuin hoitomenetelmät kehittyvät, yhä useampi kuolee juuri siinä sairaalassa, johon hän on tautinsa perusteella joutunut. On varmasti hyödyllistä sijoittaa sairauten tarkoituksenmukaisiin rakennuksiin – hyödyllistä sairauksien parantamisen kannalta ja vielä hyödyllisempää yleisen terveyden kannalta, kun kyseessä ovat tarttuvat taudit. Meitä nämä järkeilyt eivät saisi koskaan lähettämään sairaitamme sairaaloihin, mutta täällä ajatus hyväksytään heti kun se todetaan käytännölliseksi. Tämän järjestelmän mukaan sairaasta koituu kiinteä menoerä, mutta hän ei ole taakkana eikä häiriönä, ja potilaan perhe voi jatkaa tavallista elämäänsä. Jos joku poika taittaa kovaksi onneksi kätensä tai jalkansa, hänet viedään ”kätelään” tai ”jalkalaan” – sanoja ei ole vielä keksitty, mutta varmaan suomalaiset ne pian keksivät – ja häntä pidetään siellä, kunnes murtunut raaja on parantunut. Täällä näkee hyvin hienoja rouvia, jotka menevät synnyttämään äitistaloihin. Samalla tavalla kuin mennään hammaslääkärin luo vedättämään hammas, mennään kättilön luo vapautumaan tuosta vaivasta, ja muutaman päivän päästä palataan ”hammas” kapaloissa. Täkäläisellä sairaanhoitajattarella ei ole mitään yhteistä meidän hospitaaliemme laupeudensisarten tai mieshoitajien kanssa. *Sjuksköterska* on tavallisesti säätyläisneiti, joka tiettyjen opintojen ja harjoitusten jälkeen saa tittelinsä ja hoitaa virkaansa samalla tavoin ja nauttien samanlaista yhteiskunnallista arvontoa kuin oppikoulun opettajatar tai jonkin viraston kirjuri.

En ole nähnyt kenenkään suomalaisen kuolevan, ja vaikka olisinkin nähnyt, en olisi ollut niin sydämetön, että olisin alistanut kuolevan ”haastatteluun” *in articulo mortis*, juuri kuolinhetkellä. Mutta on olemassa tuhat yksityiskohtaa, jotka mainiosti riittävät korvaamaan suoranaisen huomionteon, ja esitän niistä muutamia. Kuolema on tyyni ja rauhallinen ja hiukan juhlallinen, ja merkillistä kyllä siitä ilmoitettaessa tuhlataan hautajaislyriikkaa, niin kuin vain Etelä-Amerikan tasavalloissa. Kuolinilmoituksissa sanotaan melkein aina, että kuolema oli rauhallinen ja lempeä, ja hautajaiset ovat maan vilkkaimpia juhlatilaisuuksia. Surutalosta kirkkoon, jossa hautaus tapahtuu, on katu peitetty petäjän oksilla, saattajia on paljon, ensimmäisenä kulkee vainajan perhe, sekä miehet että naiset kantavat seppeleitä. Ei myöskään satu helposti, että joku haudattaisiin elävältä, sillä vainaja lepää monta päivää kotonaan. Joskus hautajaiset pidetään kahdeksan tai kymmenen päivää kuoleman jälkeen.

Kuolinilmoituksissa, jotka perhe lähettää sanomalehtiin, on tapana julkaista runosäkeitä, jotka ovat samantapaisia kuin meidän hautausmaillamme, mutta paljon pöyhkeämpiä ja sentimentaalisempia, ja loppuun jäljennetään mietelause, joka

Se da conocimiento de que mi íntimamente adorado esposo

EL PESCADERO

JOHAN PETERSSON

falleció ayer tranquilamente en el Señor
á consecuencia de un catarro pulmonar, á la edad
de 50 años, 3 meses y 5 días.

llorado con profundo duelo por mí, cinco hijos,
dos nietos, tres hermanos, dos cuñados,
siete primos, muchos más parientes y amigos.

María Petersson.

Este que veis aquí, pálido y muerto,
Ayer estaba sano y colorado;
En la lucha penosa de la vida
El con fe y constancia ha peleado;
Al fin es libre y ahora se encamina
Al puerto de Salud tan deseado,
Donde el Señor le espera para darle
La corona del triunfo que ha ganado.

Jhon 13...

quien pone un pensamiento filosófico ó una frase tomada de algún escritor célebre; y lo más común es indicar en abreviatura un versículo de la Biblia para que los lectores «evacuen la cita» y sepan á qué atenerse. De la lectura de estas sentencias y poesías se saca en claro que la muerte finlandesa es esencialmente bíblica, y que la idea que aquí se tiene de la muerte (idea natural en un país donde la vida es tan dura) es que, por muy malo que sea un hombre, merece la corona del triunfo sólo por haber vivido y luchado.

Para expresar de un modo plástico estos caracteres de la muerte en Finlandia, voy á transcribir una esquila de defunción de las que vienen diariamente en los periódicos, advirtiendo que las expansiones de la familia de Petersson, que á mis lectores les parecerán exageradas, son aquí moneda corriente, por la razón ya dicha de que esta sociedad, no obstante ciertos refinamientos de cultura, conserva un fondo de candor infantil, propio de los pueblos primitivos ó apegados á la vida natural.

Algunas semanas después vais al teatro y halláis á las de Petersson, muy serias y enlutadas, presenciando el espectáculo.—¿No son esas las que han sufrido hace poco la pérdida del cabeza de familia?—preguntáis.—Esas son—os dirán.—¿Y cómo vienen tan pronto al teatro?—volvéis á preguntar.—¿Cree usted que

Surulla ilmoitetaan, että hellästi rakastettu
mieheni kalastaja

JOHAN PETTERSSON

kuoli eilen rauhallisesti Herrassa
50 vuoden, 3 kuukauden ja 5 päivän
ikäisenä suureksi suruksi minulle,
viidelle lapselle, kahdelle lapsenlapselle,
kolmelle veljelle, kahdelle langolle,
seitsemälle serkulle ja lukuisille
sukulaisille ja ystäville.

Maria Pettersson

Se autuas, ken elämänsä
Vaeltaa tietä Herran
Ja muistaa, että lähtea
Täytyy täältä kerran:
Siis eläkäämme hengessä
Ruumiissa ollessamme,
Niin elämämme päätyissä
Vaan uutta aloitamme.

Joh. 13:34

ilmentää niin sanoaksemme vainajan elämän hallitsevaa teemaa. Yleisimpiä näistä lauseista ovat ”Kiitetty olkoon Herran nimi” ja ”Herra, Sinä olet ainoa toivo”, mutta jotkut panevat ilmoitukseen filosofisen ajatelmankin tai jonkun kuuluisan kirjailijan tuotannosta lainatun lauseen. Tavallisin tapa on ilmoittaa raamatunkohta, jotta lukijat hakisivat esille lyhennyksessä tarkoitettut jakeet ja tietäisivät mihin pitäytyä. Näitä mietelauseita ja runoja luettuuan ymmärtää selvästi, että kuolema on Suomessa oleellisesti raamatullinen asia ja että kuolemasta täällä vallitseva käsitys – luonnollinen käsitys maassa, jossa elämä on niin kovaa – on se, että niin paha kuin ihminen onkin, hän ansaitsee voiton kruunun, mutta vain siitä syystä, että on elänyt ja kamppaillut.

Havainnollistaakseni nämä Suomessa kuoleamisen luonteenomaiset piirteet jäljennän tähän kuolinilmoituksen, jonka tapaisia on sanomalehdissä joka päivä. Samalla huomautan, että ne Petterssonin perheen vuodatukset, jotka lukijoistani ehkä näyttäivät liioitelluilta, ovat täällä käypää rahaa – siitä jo mainitusta syystä, että tämä yhteiskunta on – huolimatta tietystä kulttuurin hienostuksesta – pohjaltaan lapsellisen vilpitön, niin kuin alkukantaisten ja luonnonelämään mukautuneitten kansojen muodostamat yhteisöt.

porque una persona se muera—contestaran,—van las demás á meterse entre cuatro paredes? Para eso sería mejor morirse todos de una vez...Además, el teatro sirve para distraerse; y esa familia que ha tenido una pérdida tan considerable, ¿no le parece á usted que necesita distracción con mayor motivo que nosotros, á quienes no se nos ha muerto nadie?

Y oyendo esta contestación, que no tiene vuelta de hoja, os quedáis como yo me quedé: como si os hubieran tirado á la cabeza el «Organon» de Aristóteles.

Muutamia viikkoja myöhemmin menette teatteriin ja näette siellä Petterssonin perheen hyvin vakavana ja surupukuisena seuraavan esitystä. ”Eikö tuolla ole juuri se perhe, josta äskettäin kuoli isä?”

”Juuri se”, vastattaisiin teille.

”Entä miten he tulevat niin pian teatteriin?” kysyisitte jälleen.

”Luuletteko te, että kun yksi ihminen kuolee”, teille vastattaisiin, ”muut hautautuvat kotiinsa? Silloinhan olisi parasta kaikkien kuolla yhdellä kertaa... Sitä paitsi teatteri on huvittelua varten; eikö tuo perhe, jota on kohdannut niin huomattava menetys, teidän mielestänne tarvitse huvitusta suuremmalla syyllä kuin me muut, joilta ei ole kuollut ketään?”

Ja kuultuanne tämän kumoamattoman vastauksen te jäisitte seisomaan niin kuin minäkin jäin: kuin teitä olisi lyöty päähän Aristoteleen logiikalla.

ÍNDICE

Prólogo a la edición bilingüe de <i>Cartas finlandesas</i> , de Ángel Ganivet	7
Entre el abedul y el granado: Las <i>Cartas finlandesas</i> de Ángel Ganivet	30
Entre el abedul y el granado	30
Esbozo biográfico	31
Ángel Ganivet y su época	35
Recepción crítica	36
Ángel Ganivet y el periodismo	38
Ganivet en Finlandia	39
Las <i>Cartas finlandesas</i>	44
Referencias	54
<i>Cartas finlandesas</i>	86
I Después de celebrar como se merece el cosmopolitismo de los granadinos, el corresponsal declara sus propósitos.	88
II Vistazo general á los más importantes grupos étnicos de Europa, y en particular al grupo escandinávico, y más en particular todavía al pequeño núcleo finlandés. ...	100
III Donde se aplican al Gran Ducado de Finlandia las diversas teorías inventadas acerca de las nacionalidades, y se demuestra que todas esas teorías son completamente inútiles.	110
IV En la que el corresponsal, sin saber gran cosa de política, da una lección de política finlandesa, y si se quiere, de política general y española.	122
V Reflexiones psicológicas que le sugiere al corresponsal la lectura de la Guía de la ciudad de Helsingfors	136
VI Donde se descubre el amor de los finlandeses al progreso, y se explica la causa de este amor.	148
VII El corresponsal traza un inesperado y curioso paralelo entre la manteca finlandesa y los jamones de Trevélez.	160
VIII Diversos estados sociales de la mujer: solteras, casadas, viudas y divorciadas.	170
IX Esbozo crítico, un tanto benévolo, de las cualidades estéticas de las mujeres de Finlandia.	182
X Ideas que los finlandeses, ó por mejor decir, las finlandesas, tienen acerca de España.	194

SISÄLTÖ

Alkulause Ángel Ganivetin <i>Suomalaiskirjeitä</i> -teoksen kaksikieliseen painokseen	18
Koivun ja granaattiomenapuun välissä: Ángel Ganivetin <i>Suomalaiskirjeitä</i>	56
Koivun ja granaattiomenapuun välissä.....	56
Elämäkerrallisia tietoja.....	57
Ángel Ganivet ja hänen aikansa	61
Teosten vastaanotto.....	63
Ángel Ganivet ja lehdistö.....	64
Ganivet Suomessa.....	66
Suomalaiskirjeet.....	70
Käytetyt lähteet	82
<i>Suomalaiskirjeitä</i>.....	87
I Kun granadalaisten kosmopoliittisuus on saanut osakseen ansioittensa mukaisen ylistyksen, kirjeiden lähettäjä ilmaisee tarkoituksensa.....	89
II Yleissilmäys Euroopan kansallisuuksiin nimenomaan skandinaaviisiin sekä vielä nimenomaisemmin pieneen suomalaiseen kansanryhmään	101
III Jossa sovelletaan Suomen suuriruhtinaskuntaan erilaisia kansallisuuksien rakenteen selvittämiseksi kehitettyjä teorioita ja osoitetaan niiden täydellinen hyödyttömyys.....	111
IV Jossa kirjeenvaihtaja ymmärtämättä paljonkaan politiikkaa luennoi Suomen politiikasta ja, mikäli halutaan, myös yleisestä ja Espanjan politiikasta...	123
V Psykologisia pohdintoja, joihin kirjeenvaihtajan on johtanut Helsingin kaupungin osoiteluettelon lukeminen.....	137
VI Jossa ilmenee suomalaisten edistyksen rakkausja tämä rakkaus saa selityksensä .	149
VII Kirjeenvaihtaja havaitsee odottamattoman ja merkillisen yhtäläisyyden suomalaisen voin ja Trevézin kinkkujen välillä.....	161
VIII Nainen yhteiskunnassa – naimattomana, naineena, leskenä ja eronneena.....	171
IX Arvosteleva luonnos, joskin suoepanpuoleinen, Suomen naisten esteettisistä ominaisuuksista	183
X Suomalaisten tai pikemminkin suomalaisten naisten kuvitelmia Espanjasta	195

XI	«En malares anteckningar» af Egren Lundgren.—Italien och Spanien. Tredje upplagan.—P. A. Norstedt Soener. Stockholm.—1882.....	206
XII	Vistas, paisajes y cuadros pintorescos finlandeses.	230
XIII	Donde el corresponsal resuelve á su modo la tan debatida y manoseada cuestión de la reforma universitaria.	240
XIV	El 1.º de Junio, día simbólico de la organización económica de Finlandia.	248
XV	Reconocimiento de una casa finlandesa desde los cimientos hasta el tejado.....	258
XVI	Donde el corresponsal, auxiliado por su criada, satisface la curiosidad de una curiosa cocinera granadina.	266
XVII	Cómo se divierten los finlandeses: diversiones populares.	276
XVIII	Los borrachos.....	284
XIX	Cómo se divierten los finlandeses: espectáculos teatrales.....	294
XX	La poesía épica popular finlandesa: el «Kalevala.»	302
XXI	Algunas noticias sobre el movimiento literario y artístico de Finlandia.	324
XXII	Cómo se mueren los finlandeses.	332

XI	”Taiteilijan muistiinpanoja”, kirjoittanut Egron Lundgren. Italia ja Espanja. Kolmas painos. Tukholma 1882. P. A. Norstedt & Söner.	207
XII	Näköaloja, maisemia ja laatukuvia Suomesta.....	231
XIII	Jossa kirjeenvaihtaja ratkaisee omalla tavallaan kovasti kiistellyn ja peukaloidun kysymyksen yliopistojen opetustyön uudistumisesta	241
XIV	Kesäkuun ensimmäinen päivä, Suomen talouselämän organisaation symboli	249
XV	Suomalainen talo tutkitaan kellarista kattoon.....	259
XVI	Jossa kirjeenvaihtaja palvelijattarensa avustamana tyydyttää tiedonhaluisen granadalaisen keittäjäntären uteliaisuuden	267
XVII	Miten suomalaiset huvittelevat: kansanomaista ajanvietettä	277
XVIII	Humalaiset	285
XIX	Miten suomalaiset huvittelevat: teatteriesitykset.....	295
XX	Suomen eppinen kansanrunous: Kalevala.....	303
XXI	Joitakin huomioita Suomen kirjallisista ja taidellisista virtauksista	325
XXII	Miten Suomessa kuollaan	333

EMBAJADA
DE ESPAÑA
EN FINLANDIA

aecid

Cooperación
Española